NEDERLANDSCHE ZEEHELDEN VAN DE ZEVENTIENDE EEUW



J. DE LIEFDE

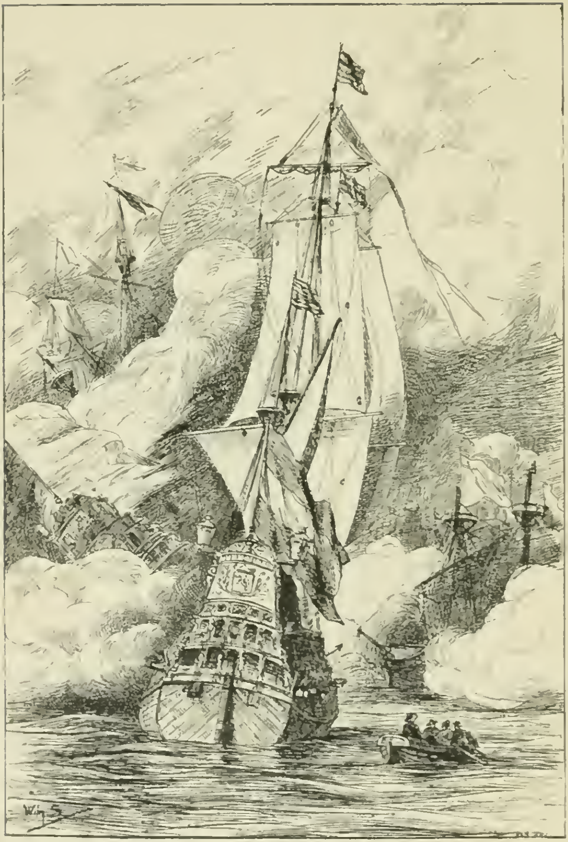
1.

T. G. Unger.

NEDERLANDSCHE

ZEEHELDEN

VAN DE ZEVENTIENDE EEUW.



De zeven Provincien.

NEDERLANDSCHE

ZEEHELDEN

VAN DE ZEVENTIENDE EEUW

DOOR

J. DE LIEFDE.

NAAR HET ENGELSCH BEWERKT ONDER TOEZICHT VAN

C. H. DE GOEJE
Directeur van de Kweekschool voor Zeevaart te Leiden.

MET VIER PLATEN DOOR WILM. STEELINK.

LEIDEN. — E. J. BRILL.

BOEKDRUKKERIJ VAN E. J. BRILL, LEIDEN.

EEN WOORD VOORAF.

Het boek, dat u hier wordt aangeboden, heeft voorzeker geen aanbeveling meer noodig, indien ik u mededeel, welke ontvangst aan het oorspronkelijke werk te beurt viel.

Een ieder weet, dat in de 17e eeuw niet alleen de Spaansche vloten dikwijls door de Hollanders vernietigd werden, maar dat ook de Engelschen meer dan eens voor de Hollandsche zeehelden het onderspit hebben moeten delven.

Van de trotsche Engelsche natie dus in de eerste plaats zou men haat tegen de roemrijke overwinnaars verwachten, en, wanneer ik u nu zeg, dat dit boek, geschreven door een Engelschman van Hollandsche afkomst, en ten doel hebbende de groote daden der Hollandsche admiraals te doen kennen, in Engeland reeds den 6en druk heeft beleefd, dan is dit, dunkt mij, geen geringe aanbeveling voor de wijze, waarop de schrijver zich van zijne taak heeft gekweten. Zonder twijfel zal de mededeeling der heldenfeiten, volbracht door de mannen, die de Nederlandsche republiek groot gemaakt hebben, ieder de hoogste belangstelling inboezemen.

Mijn plan was dan ook niet eene aanbeveling te geven, toen ik op mij nam eenige woorden ter inleiding te schrijven; ik wenschte slechts een woord te zeggen tot de oudere en jongere schepelingen der Nederlandsche zeemacht, omdat ik hen wilde opwekken niet alleen dit boek te lezen, maar ook,

zooveel als mogelijk is, het voorbeeld te volgen van hunne dappere voorvaderen.

Voorzeker zijn de tijden reeds lang voorbij, toen de Vlissinger straatjongen Michiel kon opklimmen tot de waardigheid van admiraal en opperbevelhebber der vloot, maar niettemin kan ieder matroos, die zijn voorbeeld volgt, het nog ver brengen.

De Ruyter was doordrongen van de waarheid der woorden *willen is kunnen*, en daardoor kwam hij vele zwarigheden met eere te boven, en hield hij in bange en moeilijke oogenblikken het hoofd steeds omhoog. Hoewel hij als een bekwaam aanvoerder bekend stond, en met recht de dapperste onder de dapperen genoemd werd, bleef hij steeds eenvoudig, oprecht en eerlijk, om welke eigenschappen hij geacht werd door meerderen en minderen, door vriend en vijand.

Hoe hevig het gevecht ook was, en hoe groot de overmacht van den vijand, toch wisten onze wakkere voorouders de eer van 's lands vlag steeds smetteloos te bewaren.

De namen onzer groote zeehelden zijn bekend genoeg, doordat verscheidene oorlogsschepen naar hen genoemd werden, en men er steeds voor gezorgd heeft, dat geen naam verloren ging. Zoodra toch een dier schepen door ouderdom aan de vloot ontviel, haastte men zich een nieuw schip weer denzelfden beroemden naam te geven.

Of de geschiedenis dier mannen echter bij ieder evenzeer bekend is, meen ik in twijfel te moeten trekken, en daarom juich ik het verschijnen van dit boek van harte toe.

Moge het niet alleen aan menigeen eene aangename uitspanning op eene langdurige zeereis verschaffen, maar ook bij allen het vaste voornemen doen ontstaan, om, door getrouwe plichtsbetrachting, naar beste krachten het vaderland te dienen en de eer der Nederlandsche vlag te helpen handhaven.

C. H. DE GOEJE.

INHOUD.

JACOB VAN HEEMSKERK.

Eenigen tijd geleden kreeg ik een allermerkwaardigste kaart in handen van Europa, eene uitgave van het jaar 1600.

Elk land was daarop voorgesteld door een persoon, die met veel juistheid een beeld gaf van den stand van zaken, zooals die toen ter tijde was.

Engeland was afgebeeld als een stevig dik jongetje, dat zandtaartjes bakte aan het zeestrand, en er zeer vergenoegd en tevreden uitzag.

Frankrijk, als een schooljongen afgebeeld, was bezig zichzelf leelijk toe te takelen met een scherp mesje. Italië, in pauselijk gewaad gekleed, met de kroon op het hoofd, had een keten in de eene en een kruis in de andere hand.

In een hoekje tegenover Engeland stond een dwergje met een baard in een kuipje vol water te plassen; in zijne eene hand hield de kleine man een bijl, in de andere een pistool, terwijl hij een zwaard tusschen de tanden klemde.

Hij keek omhoog naar een reus, die, met den eenen voet in België en met den anderen in Spanje staande, probeerde hoe hij het kleine mannetje het best in zijn kuip kopje onder kon dompelen.

Die reus was de koning van Spanje, het dwergje de kleine republiek der Nederlanden, en die twee begonnen een strijd op

leven en dood, want de koning was vast besloten den kleine te vernietigen, en deze had zich even stellig voorgenomen zich tot het uiterste te verdedigen.

Een strijd tusschen een reus en een dwerg is zoo ongelijk dat het wel bijna zeker schijnt dat de eerste het winnen moet, doch wie zich herinnert hoe David in den ouden tijd door zijne behendigheid den reus Goliath versloeg, weet wel dat niet altijd de sterkste wint.

Heel Europa stelde belang in den strijd tusschen den reus en den dwerg, en alle mogendheden waren verbaasd en opgetogen over den moed en het beleid van den kleinen man.

Telkens en telkens dacht de koning van Spanje hem in zijn tobbetje te hebben neergedrukt, maar telkens sprong hij weer veerkrachtig overeind, sloeg woedend om zich heen en bracht den reus op allerlei wijze zulke zware wonden toe dat deze het uitgilde van pijn.

Want er waren toen in de Nederlanden een aantal mannen, die hun klein landje — al noemde men het niet ten onrechte een waterland — met hart en ziel lief hadden en het vaste plan koesterden om hun geboortegrond vrij te maken of te sterven in den strijd.

De namen van al de helden, die te land en ter zee vochten voor de vrijheid, en waarvan velen hun leven in den strijd lieten, moet ieder rechtgeaard Nederlander zich goed in het geheugen prenten, want wij mogen met recht trotsch zijn op voorouders, die ons de heerlijke vrijheid verzekerden.

Ik herinner mij nog hoe wij op school met bijna ingehouden adem zaten te luisteren, als onze meester vertelde over den strijd van den reus met den dwerg, en hoe we het dan betreurden als het uur om was. Op mijne beurt zal ik probeeren eens wat te vertellen van eenige van onze zeehelden, en, als ge niet opgetogen zijt over wat ge zult hooren, ligt de schuld

aan mij, en moet ge uw best doen om in andere boeken nog eens meer over hen te lezen.

De eerste van onze beroemde vlootvoogden was Jacob van Heemskerk. Hij werd geboren in het jaar 1567 te Amsterdam. Zijn vader was van zeer goede familie, en bezat een groot vermogen; of hij in den handel was of eene andere betrekking bekleedde, weet ik niet, doch dat komt er ook minder op aan.

Wel is het echter bekend dat de broeder van zijn vader een man was van veel beteekenis, die verschillende aanzienlijke ambten bekleedde.

De meeste inwoners van Amsterdam behoorden toen tot den Roomsch Katholieken Godsdienst, maar Heemskerk en zijne familieleden waren Protestanten. Deze werden daardoor blootgesteld aan tallooze gevaren, want de Katholieken van dien tijd waren onverdraagzaam tegen andersdenkenden, en vervolgden deze zooveel zij konden.

Jacob ontving van zijn vader eene uitstekende opvoeding, en leerde op school wat er te leeren was. Hij kreeg daar natuurlijk geen les in het vechten, even weinig als thans, maar toch leerde hij er dat uitstekend, want telkens moest hij na schooltijd terdege aan den slag, omdat de verbittering die er in het land was, en waarover de kinderen in huis hoorden spreken, ook op de schooljongens was overgeslagen.

Dit had zijn grond. De strijd was niet alleen een strijd van de Spanjaarden tegen de Nederlanders, maar ook van de Katholieken tegen de Protestanten. Het meerendeel der jongens was Katholiek, de minderheid Protestant en dit zou hen nu wellicht koel hebben gelaten, maar in den regel waren de vaders der eersten op de hand van Spanje's Koning, terwijl de laatsten thuis steeds heel andere meeningen hoorden verkondigen.

Al gingen zij niet zoo ver dat zij riepen: »Weg met den

Koning van Spanje!" — toch was reeds hunne leus: »leve de vrijheid!" en de jongens die dat woord huldigden konden nooit in vrede leven met hunne makkers, die de verdrukkers van hun land vereerden. Natuurlijk waren zij van weerskanten steeds gereed tot den strijd, en even natuurlijk kwam er telkens eene aanleiding, daar de beide partijen lijnrecht tegenover elkander stonden, en de eene nooit iets aan de andere kon toegeven, terwijl allen het grootste belang stelden in de punten van verschil. Menig schooljongensgevecht werd dan ook zoo ernstig, dat de gewapende macht tusschen beide moest komen om de vechtenden te scheiden en de aanvoerders voor den rechter te brengen.

Maar de Protestanten, die de Katholieken de vijanden van hun vaderland noemden, en de laatsten die in de eersten vijanden van de kerk zagen, bleven zelfs na de ernstigste vermaningen en de straffen van de over hen gestelde machten, steeds tot de tanden gewapend, en gereed tot een nieuw gevecht, zoodra er maar de geringste aanleiding voor was. Gelukkig bood de stad afleiding genoeg aan om de jongens buiten de schooltijden bezig te houden.

Door de gunstige ligging van Amsterdam konden de koopvaardijschepen langs de kaden meren, en zelfs door de vele kanalen gesleept worden tot midden in de stad. Er was toen ook bijna geen enkele koopman, die niet zijn eigen schepen voor zijn deur kon zien laden en lossen en natuurlijk maakten de zoons der kooplui daar gebruik van, om hun vrijen tijd zoo veel mogelijk aan boord door te brengen. — Behalve allerlei andere bewonderenswaardige zaken trokken vooral de wapenen, die in vrij grooten getale aanwezig waren, hunne aandacht, want bijna al die schepen hadden twee of drie kleine kanonnen en bovendien een voldoend aantal vuur- en blanke wapenen om er de geheele bemanning van te kunnen voorzien.

Het was bekend dat de meeste zeelieden in die dagen, kapiteins zoowel als matrozen — wat hunne patroons ook mochten wezen, — echte patriotten waren: met andere woorden mannen die hun land boven alles liefhadden en den onderdrukkers grooten haat toedroegen. Nu beviel het den Spanjaarden of den Spaanschgezinden Amsterdammers niets dat al die schepen zoo zwaar gewapend waren, maar vroegen deze waarvoor toch al die kanonnen dienden, dan hadden de kapiteins dadelijk een antwoord gereed. »We hebben ze noodig tegen de zeeroovers," heette het, en dat was ook zoo, want op de Noordzee en in het kanaal werd het onveilig gemaakt door de kapers van Duinkerken en Ostende. Maar wanneer Jacob van Heemskerk met zijn makkers aan boord kwam en er geen verdachte personen in den omtrek waren, werd er hun nog iets anders bij verteld, verhalen die alleen maar voor patriottische ooren waren bestemd.

Dan verhaalde de een dat hij een Spaansch schip had buit gemaakt in de Zuiderzee en het verkocht had in de naaste haven, ten voordeele van den Prins van Oranje en de goede zaak; of deelde een ander mede dat hij een scheepje vol geladen met brood, vleesch en kaas in den nacht binnen eene stad had gebracht, die door de Spanjaarden werd belegerd, en zoo nauw ingesloten was dat de bewoners hunne honden en katten opaten van den honger.

En dan hoorden de knapen tevens gewagen van zulke afschuwelijke wreedheden, die de vreemde soldaten in Spaanschen dienst den armen bewoners van ingenomen Hollandsche steden aandeden, dat het bloed begon te koken in hunne aderen en zij elkander beloofden wraak te zullen nemen, zoodra ze maar oud genoeg waren om de wapens te kunnen dragen.

Er is niet veel bekend uit de vroegere levensjaren van Van

Heemskerk; maar waarschijnlijk werd hij na het verlaten der school eerst een tijd lang soldaat in het leger van den Prins van Oranje, en ging hij toen naar zee aan boord van een der koopvaardijschepen, die uit Amsterdam vertrokken.

Het eerst hooren wij van hem in het jaar 1595, toen hij zevenentwintig jaar oud was en een expeditie naar de Noordpool mede maakte.

Dat klinkt vreemd, niet waar, en ge zult wel denken, wat had hij daar te doen? Maar de vork zat aldus in den steel: het ging met den koning van Spanje van kwaad tot erger, en toen de reus zag dat hij den kleinen Hollander niet ten onder kon brengen werd hij zoo vertoornd, dat hij allerlei wreedheden verzon, om zijn doel op die wijze te bereiken.

Hij zond een sterk leger onder bevel van den hertog van Alva, dat roofde, plunderde en doodde en iedereen gevangen nam, die geen groote som geld wilde of kon betalen, en die niet Roomsch Katholiek was gebleven. Zelfs stuurde hij een sluipmoordenaar af op den Prins van Oranje, en gaf dezen, toen hij den moord volvoerd had, zestig duizend gulden belooning — of liever dat zou hij hem gegeven hebben, als de Hollanders hem niet gegrepen en ter dood gebracht hadden.

Toen dat alles niet hielp, liet hij al de schepen der Hollanders buit maken, waar ze ook mochten zijn. In vreemde havens of op zee, overal werd er jacht op gemaakt.

Dat was een harde slag voor een volk, dat hoofdzakelijk leefde van den handel en wiens schepen overal heen voeren om koffie, specerijen, zijde, ivoor, hout en honderden zaken meer naar Amsterdam en andere steden te brengen, waar ze dan tegen hooge prijzen verkocht werden aan Franschen, Duitschers en Russen, die opzettelijk daarvoor in de Nederlanden kwamen.

Vele dier schepen, rijk beladen met bovengenoemde arti-

kelen, die gehaald waren uit Italië, Turkije, Griekenland, ja zelfs uit andere werelddeelen, werden nu prijs verklaard door de Spaansche oorlogschepen, die zij het ongeluk hadden te ontmoeten nabij de kust van Spanje. De Hollandsche bemanning werd eenvoudig in zee geworpen en het schip met de lading als buit mee naar Spanje genomen.

Dat moest de ondergang van Nederland worden, en een tijdlang was ieder dan ook geheel verslagen door deze ramp. Op eens echter zagen sommigen eenig licht in de duisternis. »Zie eens hier," zeiden zij, en wezen op de kaart, »wij behoeven niet langs Spanje te varen om in China of Amerika te komen. Boven Noorwegen is een groote zee, die tot nog toe door niemand is bevaren. Natuurlijk voert die ergens heen; en, daar de aarde rond is, moeten wij, als we maar ver genoeg zeilen, ten langen leste aan de andere zijde komen en een weg vinden naar Amerika. Wij zullen schepen uitrusten. Wie wil den nieuwen weg helpen vinden?"

Die vraag behoefde niet herhaald te worden. Tal van personen waren dadelijk bereid hun leven te wagen in deze onderneming, want ieder hield er zich van overtuigd, dat het bestaan van het land er van afhing.

Den tweeden Juli van het jaar 1595 zeilde eene kleine vloot van zeven schepen, waarvan het grootste slechts honderd ton meette, van Texel uit naar de Poolstreken, om den weg naar China te zoeken.

Vooraan zeilde de »Windhond" van Amsterdam. De kapitein was Willem Barends, een zeeman van veel ondervinding en grooten moed, en als de verantwoordelijke chef der lading werd de reis medegemaakt door onzen vriend Jacob van Heemskerk.

Den negentienden Augustus kwamen zij veilig in straat Waigats, maar daar zonk hun plotseling de moed in de schoe-

nen. Er was toch geheel niets te zien dan sneeuw en ijs, dat glinsterde en schitterde in de zon, en hen van alle kanten omringde. Het ijs dreef in dunne schilfers op het water, het bedekte het land, het scheen door de lucht te zweven.

Voordat zij landden, meenden zij menschen gezien te hebben, althans menschelijke gestalten, maar toen zij aan den wal kwamen vonden zij niets dan een paar sleden met rendiervellen en lederen zakken gevuld met olie — de eigenaars waren gevlucht.

Om de vrees van de inboorlingen te overwinnen, lieten zij alles, zooals zij het gevonden hadden, legden wat brood en kaas bij de sleden neder, en keerden naar hunne schepen terug.

Dit had het gewenschte gevolg. Toen zij den volgenden dag weer aan wal stapten, kwamen hun dadelijk eene menigte inboorlingen tegemoet. Deze zaten in sleedjes door rendieren getrokken, lachten en gaven allerlei teekenen van vriendschap. Gelukkig was er een onder het scheepsvolk, die met het vreemde volkje kon praten, en die hun alles vertolkte wat de Hollanders wenschten te vragen. Een van de Samojeeden, dat was de naam van dat volk, had toen den moed hun te vertellen dat er verder-op vele landen en rivieren waren en dat ze, als ze maar ver genoeg konden zeilen, van de koude zee in warm water zouden komen en dat ze zoo eindelijk een nieuw land zouden bereiken. — Dat was het juist, wat Heemskerk en zijne vrienden wenschten te vernemen, en dat bericht gaf hun dus weer moed. Zij gaven den Samojeeden, die er allen, in dierenhuiden gekleed, zeer zonderling uitzagen, allerlei geschenken en keerden toen naar boord terug met het aangename vooruitzicht hun doel te zullen bereiken. — Door het ijs heen zouden ze welhaast in eene warmere luchtstreek komen en in die goede verwachting sliepen ze dien avond in.

Maar welke teleurstelling wachtte hen den volgenden mor-

gen! De zee was vol ijs en wel vol schotsen, van kolossale afmeting, en zoo hard als staal. Daarbij begon het te misten en zoo erg, dat men op de schepen niets van elkander kon zien; tot overmaat van ramp woei er een hevige ijzigkoude wind en zoo waren al die knappe en bevaren zeelui plotseling ten einde raad. Drie dagen lang deden ze hun best om vooruit te komen in de richting die de Samojeeden hun hadden aangegeven, maar het ijs was te dik en ze vorderden nagenoeg niet.

Den zesden September vroegen eenige matrozen van Heemskerk's schip verlof om eenige uren naar den wal te gaan. Zij hadden op een eiland, dat ze voorbij voeren, prachtige kristallen ontdekt, en verzochten die mede naar huis te nemen. Het verzoek werd toegestaan, en dertig man roeiden dus in eene sloep naar het land. Het bleek dat de kristallen meestal te vinden waren in de rotsspleten, en dat ze niet anders te bereiken waren of de matrozen moesten voorover gaan liggen, en hunne armen zoo diep mogelijk in de opening steken. Terwijl twee van hen op die wijze bezig waren, en zich inmiddels verdiepten in de vraag hoeveel ze wel zouden kunnen verdienen met den verkoop van deze fraaie steenen als ze weer te huis waren, slaakte plotseling de een een rauwen kreet, die zijn makker door merg en been drong.

»Wat is er?" vroeg deze, zijn arm terugtrekkende en opspringende. Hij kreeg geen antwoord, maar zag tot zijn grooten schrik zijn kameraad in de macht van een log en sterk spierwit dier, dat wel tweemaal zoo groot was als hij zelf, en den armen man met zijn klauwen reeds half dood drukte.

Voorthollen, de makkers roepen en wenken om dadelijk te komen helpen, was het werk van een oogenblik, daar de schrik hem vleugelen aan de voeten scheen te geven. Ademloos naderde hij en trachtte den overigen matrozen de gebeurtenis te vertellen, maar hij vond geen woorden, en wees slechts naar de

plaats, van waar hij kwam. De mannen volgden onmiddellijk en nabij de aangewezen plaats gekomen zagen zij een wit monster in de verte, doch konden niet onderscheiden wat het beest deed. Zonder zich te bedenken was spoedig ieder gereed om hulp te bieden. Eenigen namen de riemen van de sloep, anderen de sloepshaken, sommigen haalden bijlen of korte messen te voorschijn, kortom ieder pakte, wat hij maar in de haast grijpen kon, om zijn makker te ontzetten.

Zij verdeelden zich in twee groepen, en naderden zoo de rots. Dichterbij gekomen zagen zij tot hunne ontsteltenis, dat het monster rustig op zijn achterpooten zat, en bezig was.... zijn slachtoffer het bloed uit te zuigen.

Een paar schreeuwden het luide uit van schrik. De beer — want het was een ijsbeer — keek even op, zag zijn vijanden rustig aan, en.... liet zich niet storen. Dit gaf moed, en nu naderden de mannen hem van verschillende kanten. Maar plotseling sprong het beest op.

Het was een reusachtig dier, en, toen het zijn muil open sperde, werden twee rijen sterke tanden zichtbaar, die allen van angst deden sidderen. Hij hief een woest gebrul aan en liep op de grootste groep toe, die zoo door den schrik werd bevangen, dat ze ijlings naar de boot vluchtte.

Een deel der tweede groep trachtte den beer van achteren aan te vallen, maar toen deze onder vreeselijk brullen zich omkeerde, en op hen aanliep, kregen zij het ook te benauwd en vluchtten voor hun lijfsbehoud. Gelukkig bereikten zij de sloep, maar nu waren de achterblijvenden overgelaten aan de woede van het monster. Zij trachtten het dier te ontkomen door nu rechts, dan links te springen of te loopen, zooals ze maar het best konden, en slaagden er werkelijk reeds in om den afstand tusschen hen te vergrooten, toen een van den troep struikelde, viel, en niet zoo vlug overeind kon komen of de beer had ook

hem in een oogenblik onder zijn klauwen verpletterd. Zij die het eerst gevlucht waren, kwamen nu terug, gewapend met hunne geweren, en slaagden er in den beer na een gevaarlijke jacht van een half uur dood te schieten. Het bleek toen dat het monster grooter was dan de grootste os.

Zij vilden den beer om de huid mede naar Amsterdam te nemen, en keerden naar boord terug, somber gestemd door den vreeselijken dood van hunne twee arme makkers.

Het is waarschijnlijk dat dit avontuur de voornaamste aanleiding was tot het besluit om onverrichter zake terug te keeren; althans twee dagen later werd er een scheepsraad belegd, waar, op de vraag wat ze verder zouden doen, nagenoeg allen antwoordden: zoo spoedig mogelijk naar huis terugkeeren.

Barends en Heemskerk alleen stelden voor om twee schepen hier te laten overwinteren, en dan, zoodra het water weer open was, den tocht verder voort te zetten — ze werden echter overstemd door de anderen. »IJs, mist, storm, zware onweders, beren, den winter in het vooruitzicht, neen, men kon daar niet blijven," was het algemeene gevoelen, en dus keerden de schepen naar Amsterdam terug, waar ze in het einde van October aankwamen, zonder Chineesche thee of zijde, maar met de huid van een beer, en eenige schitterende kristallen.

Ofschoon deze uitkomst niet gunstig kon genoemd worden — wilden Barends en Heemskerk toch niet toegeven dat de gezochte weg niet te vinden zou zijn. Maar ze stonden alleen met hun plan om een tweeden onderzoekingstocht te maken. De kooplui hadden geen lust hun geld en hunne schepen te verliezen. De Staten-Generaal durfden eene onderneming, die zoo weinig kans van slagen bood, niet ondersteunen, en de matrozen voelden niet den minsten lust tot het maken van een tocht, waarbij ze gevaar liepen door beren verslonden te worden.

In dien winter reisde Heemskerk, die toch vast besloten bleef nog eens te beproeven de open Pool-zee te vinden, van de eene plaats naar de andere om overal invloedrijke personen te winnen voor zijne reisplannen, en de knappe jonge zeeman sprak met zooveel overtuiging, dat vele menschen begonnen te gelooven aan de mogelijkheid van slagen.

»Als iemand, die eene mooie en geriefelijke woning heeft, alle gemakken des levens en al zijne vrienden en familie wil verlaten om den weg te zoeken, die ons land zooveel voordeel zal kunnen aanbrengen, moet hij wel zeker van zijne zaak wezen," begon men te zeggen, en zoo werden de Staten-Generaal er toe gebracht om in deze zaak mede te werken. Eene groote geldsom en verscheidene privilegiën (vaste voorrechten) werden toegezegd aan de eigenaars van schepen, die zouden slagen den nieuwen weg naar China te vinden.

Nu stelden eenige Amsterdamsche kooplui twee kleine schepen beschikbaar, en begonnen Willem Barends, Jan Cornelisz. Rijp en Jacob van Heemskerk, die den tocht zouden leiden, spoedig de noodige toebereidselen te maken. Allerlei zaken, die ze meenden noodig te zullen hebben, werden door hen ingekocht: gezouten vleesch, gedroogde visch, meel, scheepsbeschuit, kaas, spek, olie en wijn, benevens eenige kisten met laken, fluweel en andere manufacturen, die ze misschien aan vreemde volken zouden kunnen verkoopen.

Het was eerst nog al moeilijk om matrozen te vinden, die den tocht durfden mede maken, doch Heemskerk stond niet alleen bekend als een man van eer, maar zijne kennis en zijn doorzicht waren zoo boven alle bedenking verheven, dat ten slotte velen zeiden: »ik waag het," en het waren niet de slechtsten, want wie zich eerst goed bedenkt voor hij iets onderneemt, toont een degelijk man te zijn. De bemanning vormde dus ook werkelijk een uitgelezen ploeg; het waren mannen van stavast,

die handen aan het lijf hadden waarmee ze wat konden uitvoeren, en die een hart hadden dat warm klopte voor hun vaderland.

Dapperder, moediger en flinker zeelieden betraden wellicht nooit tegelijk het dek van eenig schip.

Den tienden Mei 1596 vertrokken de beide schepen uit Amsterdam, gevolgd door de beste wenschen en heilbeden van hunne vrienden. De tocht begon voorspoedig en gedurende de eerste drie weken gebeurde er niets bijzonders.

Toen werden ze echter overvallen door een vreeselijken storm, die de schepen dreigde te vernietigen. Om het gevaar van aanvaring te voorkomen, waren de gezagvoerders genoodzaakt den afstand tusschen hunne vaartuigen grooter te maken, en daardoor dwaalden ze gedurende den nacht geheel van elkaar af. — Bij het aanbreken van den dag was de storm eenigszins bedaard, maar het schip van Rijp zelfs van top niet meer te ontdekken, zoodat zoowel Barends als Heemskerk van meening waren, dat het door de woeste golven verzwolgen was. — Nadat er nog vruchtelooze nasporingen waren gedaan, werd er eindelijk besloten de reis maar alleen voort te zetten.

Den eersten Juni, toen Heemskerk des nachts te bed lag, kwam een van het wachtvolk naar omlaag en klopte zacht aan zijne hut.

»Er scheelt iets aan de zon, kapitein!" zeide hij. »Aan de zon?" vroeg Heemskerk, zijne oogen uitwrijvende, »wat dan?"

»Ja, zij wil niet ondergaan," antwoordde de matroos, het is al over twaalven, de hondewacht is dus reeds begonnen en nog blijft zij schijnen."

Het was in de hut ook nog goed licht, en toen Heemskerk aan dek kwam zag hij de zon rustig boven den horizont, evenals of zij wilde zeggen: »ik heb geen lust om te verdwijnen." Gedurende zes weken aaneen bleef de zon schijnen en was er geen enkel oogenblik duisternis.

Maar drie dagen later gebeurde er iets heel anders dat de zeevaarders weer deed ontstellen. Het had een heelen tijd zacht gesneeuwd, zoodat het zonlicht verduisterd werd. Toen het sneeuwen eindelijk ophield, klonk er een algemeene kreet van verrassing, want tegenover zich zagen ze niet één, maar drie zonnen, waar verscheidene regenbogen in de prachtigste kleuren over heen gekruist waren. De grootste, de werkelijke zon, zag er uit, alsof zij onderste boven gekeerd was.

De mannen stonden te kijken in stomme verbazing, alsof zij een betooverd land hadden ontdekt, maar Heemskerk, die op het dek was, legde hun het geheim uit, en vertelde dat dit het Noorderlicht was, wat zij in deze streken nog herhaaldelijk zouden kunnen bewonderen.

Den volgenden dag was het schip ingesloten door het ijs. Zoover hunne oogen konden zien, was het water weer bedekt met die witte en glinsterende schollen drijfijs, die ze van hun vorigen tocht kenden, en in dat tooneel kwam gedurende acht maanden niet de minste verandering; Barends en Heemskerk hadden dat verwacht en maakten zich dadelijk gereed om den strijd mannelijk te voeren met hun kouden vijand. Ze wisten nauwkeurig den koers dien ze moesten sturen, en namen hun weg midden door het ijs heen; maar naarmate zij noordelijker kwamen werd de vijand sterker en sterker, de dunne schijven pakten zich op elkander, werden harder en grooter en veranderden gaandeweg in heuvels en eindelijk tegen het einde van Juli in ijsbergen, die als reuzen op hen afkwamen en hen geheel dreigden te verpletteren. 's Nachts, als de wind huilde en gierde door het tuig, als de schotsen krakend stootten tegen het schip, en men de beren aan wal vreeselijk hoorde brullen, lagen de arme matrozen bibberend van de koude in hunne hangmatten, en wenschten een tooverstok te bezitten, die in staat was hen plotseling van hier naar moeder de vrouw terug te brengen.

Maar er kwam geene toovergodin opdagen. Integendeel, al was het nu reeds in het midden van Augustus, ze waren nog geen mijl dichter bij het doel gekomen dat ze zochten. Het ijs werd dikker, de koude heviger, en meestal was alles om hen heen in een killen, dikken mist gehuld. Daarbij, als ze eens een enkelen keer ergens aan wal gingen, hadden ze onmiddellijk gevechten met beren.

Eindelijk werd het volk zoo moedeloos, dat ze Heemskerk bescheiden doch dringend vroegen om terug te keeren. Hij stemde toe, want hij begreep ook dat de gedroomde weg nooit gevonden zou worden; doch het was reeds te laat voor den terugtocht geworden. Toen ze den laatsten Augustus, vroeg in den morgen, ontwaakten, bleek het hun dat ze in den nacht bijna ingesloten waren geworden door groote stukken ijsschotsen. Zij spanden zich in om er door te komen, zetten alle zeilen bij, trokken of duwden de schepen, trachtten het ijs stuk te kappen, maar alles te vergeefs; ze vorderden niets. Het ijs kwam dichter en dichter bij en sloot het schip zoo vast in, dat het kraakte en scheen te steunen van pijn. Het waggelde eerst over de eene, toen over de andere zijde, en het oogenblik scheen nabij dat het geheel verpletterd zou worden.

Eindelijk was het avond, ieder was doodmoe van het zware werk, maar wat had het gebaat? Men was en bleef aan dit ongeluksplekje als vastgenageld.

Toen de mist even opklaarde zag men, mijlen ver in het rond, aan alle kanten ijs, dat onbeweeglijk vast zat, maar nergens eenig spoor van menschelijke woningen of van inboorlingen, die zouden kunnen helpen.

Wat nu te doen? Aller oogen waren in deze bange ure op Barends en Heemskerk gevestigd, alsof deze werkelijk onmiddellijk raad zouden kunnen schaffen, en alsof het er voor hen zelven niet even hopeloos uitzag als voor de anderen!

Barends noch Heemskerk liet dit evenwel merken. Zij hadden den geheelen dag even hard gewerkt als de matrozen, nu in den mast klimmende, om uit te kijken, dan helpende of raadgevende bij de verschillende pogingen om vlot te komen, soms zelf de bijl ter hand nemende om mede te kappen, tot het hun ook bleek dat er geen mogelijkheid was om het schip uit het ijs los te wringen. Ten einde raad werden nu de sloepen gestreken op het ijs en spanden de dood vermoeide schepelingen hunne laatste krachten in om er in allerijl zoo veel mogelijk water, wijn en beschuit in te bergen, en ze dus gereed te hebben om er onmiddellijk in te kunnen vluchten, wanneer het ongeluk wilde dat het schip door het ijs verpletterd werd. Ieder had nu rust noodig, en, behalve de wacht, die groote vuren brandde bij de sloepen om de beren op een afstand te houden, begaven allen zich naar kooi.

't Was de laatste nacht, dien ze aan boord van hun schip doorbrachten, en het was een bange nacht, want zelfs slapende hoorden ze hoe het ijs opschoof en het schip kraakte.

Het laatste sprankje hoop verdween dan ook uit hunne harten, toen zij den volgenden morgen aan dek kwamen, en Heemskerk zeide: »we moeten hier overwinteren.' Maar hoe vreeselijk het vooruitzicht ook was in deze barre streken den langen winter te moeten doorbrengen, morde toch niemand, want ieder begreep dat er werkelijk niets aan te doen was.

Het schip zat beklemd, en alleen het warmere weder zou in staat zijn het ijs genoeg te doen smelten om hun een doortocht te banen.

Welk een vreeselijk vooruitzicht was het om een half jaar lang te moeten doorbrengen in het gezelschap van beren, zonder ooit menschen te zien; nooit andere muziek te hooren dan het kraken van het ijs — steeds te moeten leven in eene wildernis, waar alles met sneeuw bedekt was, en als eenig

voedsel beschuit en gezouten vleesch te moeten nuttigen.

Maar toch werd geen enkele klacht gehoord. Heemskerk sprak het volk moed in en daarbij gaf hij den raad dat ieder zijn best zoude doen om het gemeenschappelijk leed zoo kalm mogelijk te dragen.

»Wie weet," sprak hij, »hoe God ons nog zal redden uit dit gevaar; in alle geval, wij moeten den moed niet verliezen, en zullen dadelijk beginnen om een huis te bouwen."

Een paar matrozen, die een eind waren voortgeloopen, kwamen al spoedig aan met eene troostrijke tijding: zij hadden namelijk eene plek gevonden waar eene massa omvergewaaide of aangespoelde boomstammen lagen. Spoedig werden er nu eenige sleedjes getimmerd, en gelukte het met groote moeite om de stammen over de met ijs en sneeuw bedekte rotsen, tot dicht bij het schip te sleepen, zoodat men nu zeer goed timmerhout had en met het bouwen beginnen kon. Het huis werd groot genoeg gemaakt om allen te herbergen en voorzien van stevige wanden en een flink dak. Een bodemloos vat diende voor schoorsteen, en de kooien werden zoo ingericht, dat zij de minst mogelijke plaats innamen.

»Er moet," zeide Heemskerk, »ook eene ruime bergplaats in ons huis gemaakt worden voor brandhout, want waarschijnlijk zullen wij langen tijd geheel ingesneeuwd zijn."

De mannen keken elkander met ontzetting aan, doch niemand sprak uit wat hij bij die woorden gevoelde, en allen haastten zich het houthok goed vol te stapelen. Gelukkig dat ze het deden, want hoe zou er anders vuur geweest zijn in de dagen dat ze werkelijk onder de sneeuw bedolven waren?

»Wij moeten ook een voorraad vet hebben om te kunnen branden als onze olie eens op mocht raken," merkte Heemskerk verder op

»Waar zullen we dat koopen?" fluisterde een der matrozen zijn makker in het oor, doch spoedig werd het hem duidelijk, wat hun aanvoerder bedoelde. Deze leerde hun namelijk hoe ze het vet van de beren, die ze gedood hadden, uit die beesten konden nemen en bewaren. Tot nog toe had men alleen den pels voor kleedingstukken gebruikt, maar nu werden deze vijanden dubbel nuttig, en werden er daarom geregelde berenjachten gehouden, waarbij soms vreeselijk gevochten werd met die gevaarlijke dieren.

Het werd ondertusschen October, en de koude begon steeds meer ondragelijk te worden. Ieder droeg drie of vier pakken kleeren over elkander, maar moest toch altijd in beweging blijven om niet te verkleumen.

Alles, wat als bouwmateriaal voor het huis te gebruiken was, had de bemanning reeds uit het schip gehaald, en daar het zeer waarschijnlijk was dat het nooit weer gebruikt zou kunnen worden, werd ook al het overblijvende gelost en in de hut geborgen. Dit had handen vol werk gegeven; de verdere tijd werd gebruikt om jassen van berenhuiden te maken, schoenen te lappen en vallen te zetten voor de vele vossen, die in de buurt van het huis kwamen, en wier pelsen hun goed te pas kwamen.

Maar langzamerhand werden de dagen korter en korter, en toen zij den vierden November ontwaakten was het stikdonker.

»Hoe laat is het?" vroeg de een aan den ander, hopende zich in den tijd vergist te hebben maar het bleek maar al te waar te zijn dat het reeds lang dag was. Een liep naar de deur, opende die, en zag dat er weer iets haperde aan de zon. Ging ze voorheen niet onder, nu, en dat was erger, kwam ze in het geheel niet te voorschijn.

Elf weken lang bleef het aanhoudend donker en moesten de arme Noordpoolreizigers hun werk verrichten bij het doffe

licht van hunne met vet gevulde lampen. Slechts éen voordeel leverde deze duisternis op, en dat was dat de beren wegbleven; deze hadden het hun tot nog toe zoo lastig gemaakt dat ze steeds het geweer onder hun bereik moesten houden, en er altijd een op den uitkijk moest blijven als ze buitenshuis ergens aan bezig waren.

Maar, bleven de beren weg — een vreeselijke storm met sneeuwjacht kwam hun nu weer schrik aanjagen en begroef de hut zoo geheel onder de sneeuw, dat het vele dagen duurde voordat zij door de vaste massa eene opening of zelfs een luchtgat konden maken. Al dien tijd hoorden zij een onverklaarbaar gekrabbel boven het dak van hun huis, en een geloop alsof er wedrennen gehouden werden. Toen ze eindelijk een opening hadden loste het raadsel zich op, en zagen ze een heelen troep spierwitte vossen in allerijl de vlucht nemen.

Het is te begrijpen dat het den mannen akelig te moede werd onder dit sombere leven. Gelukkig bleven Barends en Heemskerk zich aanhoudend beijveren om hen op te beuren. Wel wetende dat de mensch geen grooter vijand heeft dan de verveling die uit werkeloosheid voortkomt, waren deze twee steeds in de weer om tal van vaste bezigheden te bedenken, b. v. hout kloven, vallen zetten, kleeren verstellen, of zij verzonnen wedloopen en verschillende andere spelen, die den tijd kortten.

De tijd! Welke tijd eigenlijk? Heemskerk, die om alles dacht, had ook gezorgd dien te weten. Ofschoon de horloges reeds lang niet meer konden loopen wegens de felle koude, dag en nacht niet van elkander waren te onderscheiden, en men in de elf weken altijd hetzelfde schemerduister had, wist toch ieder hoe laat het was en welken dag en datum men had, daar van het begin af aan zorgvuldig gezorgd was den zandlooper te keeren, en de datums in den almanak getrouw waren opgeteekend.

Kerstmis en Nieuwjaar waren in aantocht; die dagen deden allen nog meer dan gewoonlijk denken aan het vaderland, aan familie en vrienden, die ze niet geloofden ooit weer te zullen zien. Toen op die feestdagen zooals gewoonlijk uit den bijbel was voorgelezen, werd menige hand naar het gelaat gebracht om een traan weg te wisschen, die onwillekeurig de inwendige smart verried, en in kooi vertelde men elkander nog lang over vrouwen, kinderen en moeders, die ieder zoo zielsgraag eens even aan het hart zoude drukken. Doch allen voelden dat het verkeerd zou zijn toe te geven aan droefheid, en daarom kwamen ze den volgenden dag met een plan voor den dag om eens feest te vieren.

Heemskerk en Barends gaven gaarne hunne toestemming, en dadelijk was ieder in de weer met het maken van toebereidselen voor het feest. Men maakte warmen wijn die met beschuit gebruikt werd, en daarna kwamen er pannekoeken op tafel. Nommers werden geschreven om te loten en de bootsman de Veer, die het hoogste lot trok, werd gekozen tot koning van Nova-Zembla.

Er werd een soort van troon voor hem gemaakt, men kroonde hem met een papieren kroon, en toen hij nu met mantel en scepter plaats had genomen aan het hoofd van den disch, hem de eerewijn was aangeboden, de gasten zongen, verhalen vertelden, en lang vergeten grappen uithaalden, scheen het werkelijk voor een oogenblik, als lagen zij rustig en wel in een Nederlandsche haven.

Toen ze later insliepen waren ze zich zeer goed bewust dat een ijsmuur hen scheidde van alles wat hun lief was, »doch", zoo fluisterde hun de hoop toe, opgewekt door de vroolijkheid, »het ergste is nu toch zeker wel geleden, en, als het ijs eens onverwacht snel smelt...."

Maar het ergste was nog niet geleden. De koude werd nog

zooveel vinniger dat het bier in de vaten bevroor, en deze barstten. Voor het grootste houtvuur zaten ze te klappertanden. Hunne sokken verschroeiden van onder door de hitte van het vuur, maar de voeten bleven toch nog koud. Het ijs zat meer dan een duim dik aan de wanden van hun huis en zelfs van de kooien. Hunne schoenen werden zoo hard dat zij ze niet meer aan konden krijgen. In één woord, het werd meer dan erg, zoodat de mannen eindelijk geen raad meer wisten.

Eens op een avond, toen het zoo mogelijk nog kouder dan gewoonlijk was, zeide een der matrozen: »morgen zijn we allen doodgevroren, laten we toch alles goed toestoppen en dan stoken zoo hard wij maar kunnen." Het was een heerlijk plan. De schoorsteen werd dichtgemaakt en eveneens werden al de reten der deuren zorgvuldig gestopt om de buitenlucht geheel den toegang te beletten, en toen nu het vuur nog eens buitengewoon goed was opgepookt, kroop ieder onder de dekens. Een gevoel van behagelijkheid doortintelde hen allen weldra. »Lekker!" was de algemeene uitroep. Zij koesterden zich heerlijk, de tongen werden ontdooid, menigeen dacht aan zijn tochten naar Oost-Indië, en het scheen of de herinnering aan de hitte daar, deze weldadige warmte nog verhoogde. De een voor, de ander na sliep in, Heemskerk en Barends eindelijk ook.

Het vuur knetterde, verscheidene slapenden snorkten, eindelijk werd alles stil — op dat oogenblik ontwaakte Heemskerk en greep naar zijn hoofd. Wat een vreemde gewaarwording was dat, hij was stijf, kon geen adem halen .... Wat gebeurde er toch met hem? »Mannen, helpt!"

Geen antwoord.

Met een sprong was Heemskerk uit zijn bed, sleepte zich met alle moeite naar de deur, wierp die open en viel bewusteloos in de sneeuw.

Daar stroomde de ijskoude lucht naar binnen en bracht elken

slaper een bezoek, en ieder, die de aanraking voelde liet een kreunend geluid hooren, en werd dan wakker met de vraag op de lippen wat er toch gebeurde. Ze voelden zich zoo ziek, maar zoodra ze de oogen opsloegen en de open deur zagen, deden ze wat Heemskerk gedaan had en liepen naar buiten. Dat was hun behoud. Was Heemskerk niet wakker geworden, ze zouden allen door kolendamp gestikt zijn; nu waren ze spoedig weer beter, en al mocht wellicht een enkele zeggen of denken: »waren we maar gezamenlijk gestikt," — het leven is toch een veel te kostelijke gave dan dat niet allen zich verheugd zouden hebben over hun behoud.

Maar het was hard dat die lekkere warmte al zoo spoedig plaats had gemaakt voor de meest ijzige koude, want toen de ijskoningin bespeurde dat men de deur voor haar opende was zij naar binnen gevlogen, en had spoedig weer bezit genomen van elk hoekje waaruit ze eventjes verjaagd was. Brr. . . . wat een koude!

Barends had berekend dat de zon nog ongeveer zes weken zou wegblijven; en niemand had dan ook iets anders verwacht.

Het is dus te begrijpen wat een verrassing het was toen veertien dagen na dit voorval een paar matrozen, die uitgegaan waren om naar de vossenvallen te kijken opeens ademloos naar binnen stormden met den vroolijken uitroep: »de zon, de zon!"

»De zon? onmogelijk," zeide Barends die ziek te bed lag, maar al de anderen liepen haastig naar buiten en zagen dat de boodschappers waarheid hadden gesproken.

Daar was werkelijk de zon weder en bracht met het licht hoop in de harten. Geen wonder dat zij dankend hunne knieën bogen, elkander blijde de handen drukten, en een enkele eene kushand wierp in de richting van het ver verwijderde vaderland als een voorbode van zijne stellige terugkomst.

Maar met het zonnelicht kwamen de ijsberen ook terug; zij waren hongeriger geworden in hun winterslaap en strijdlustiger dan voorheen. Daarbij, warmte gaf de zon nog niet; integendeel, het bleef vreeselijk koud en het weerstandsvermogen der mannen was verminderd. De sterksten zelfs werden, als ze hout kapten, zoo moe, dat ze het meer dan eens uitschreeuwden van pijn; veelal misten zij de kracht om het gekapte hout mede te nemen en kwamen het eerst den volgenden dag halen. Doch de zekerheid dat er betere dagen in aantocht waren, gaf telkens weer moed en ten lange leste — na nog drie bange maanden — werd het weder warmer en begon de sneeuw te smelten. Nu zou er mogelijkheid zijn op de terugreis naar het vaderland, maar.... het schip was natuurlijk geheel onbruikbaar, de beide sloepen lagen begraven onder de sneeuw, en van de eens zoo krachtige mannen had nu bijna ieder moeite om lang aaneen te blijven staan.

Als altijd wist Heemskerk toch raad te schaffen en door bezielende woorden zijne uitgeputte manschappen op te beuren. »Wij gaan naar huis, jongens," zeide hij met vastheid, »en daar we ons schip niet kunnen gebruiken moeten we in de sloepen op reis. In de eerste plaats dus deze opgegraven uit de sneeuw, dan ze gekalefaterd en bruikbaar gemaakt, een weg door het ijs naar open water gekapt en dan....."

Ja, allen voelden dat het moest, en dat het kon, wanneer de werkzaamheden slechts verdeeld werden en ieder zijn best deed. Beurtelings werd dus de wacht betrokken om de hongerige beren af te weren, en, terwijl de zwaksten voor het vuur zorgden, werkte eene andere partij aan de sloepen en hakten de overigen eene geul door het ijs. Door zoo hard te werken, gebeurde er werkelijk, wat niemand had durven of kunnen gelooven, dat de schipbreukelingen den veertienden Juni Nova-Zembla verlaten konden. In den schoorsteen van de woning, die ze sloten,

werd een kort verhaal van hunne wederwaardigheden opgehangen, en toen koers gezet naar het vaderland, waar ze, na tal van avonturen te hebben doorleefd, die we later eens verder zullen vertellen, in het laatst van October aankwamen. Alleen zal ik u mededeelen dat de sloepen, na dagen lang op goed geluk te hebben rondgezworven eindelijk een schip zagen en het gejuich der uitgeputte bemanning geen einde nam, toen dat vaartuig de beminde Nederlandsche driekleur heesch. Nog vermeerderde de vreugde toen het bleek dat dit het verloren gewaande vaartuig van Rijp was, dat daar overwinterd had en thans op het punt stond naar het vaderland terug te keeren.

Natuurlijk verlieten Heemskerk en de zijnen nu de sloepen om met het schip van Rijp de tehuisreis te vervolgen.

Ongelukkig stierf Barends en nog een der opvarenden onderweg, maar Heemskerk en de overigen bevonden zich in redelijken welstand, in aanmerking genomen alles wat ze geleden hadden. Heel Amsterdam stroomde toe om de mannen in hunne berenhuiden met mutsen van vossenbont, en hunne houten sandalen te zien.

Niemand had ooit durven denken dat ze terug zouden komen, en door geheel Europa werd over deze belangwekkende gebeurtenis gesproken. De namen van Heemskerk en zijne tochtgenooten waren voortaan overal bekend, en ieder wist te vertellen van de moedige mannen, die gewerkt en geleefd hadden waar vóór hen geen mensch ooit geweest was

---

Dit verhaal zoude te uitgebreid worden wanneer hier een volledige beschrijving gegeven werd van het leven van Heemskerk Daarom zal ik mij bepalen om hier nog in het kort de laatste van zijne roemrijke daden mee te deelen.

Zeven jaar na zijn terugkomst uit Nova-Zembla, toen hij nog

in den bloei van zijn leven was, en men hem met alle recht den grootsten zeevaarder der Republiek noemde, stierf hij een roemrijken dood voor zijn vaderland.

Het zou zeker niet noodig geweest zijn om zijn roem nog te vermeerderen, want op allerlei wijzen had hij uitgemunt, maar hij geleek op die helden der oudheid die, als het noodig was zich op te offeren voor het welzijn hunner medeburgers, geen oogenblik aarzelden hun leven prijs te geven. Toen men hem dus noodig had was hij dadelijk bereid weer naar zee te gaan.

De staat van zaken was in de laatste jaren niet verbeterd; de koning van Spanje deed nog steeds al het mogelijke om de Nederlanders ten onder te brengen en hen van alle vrijheid te berooven. Maar hij had buiten den waard gerekend als hij meende dat dit mogelijk kon zijn.

Ons volk wilde vrije burgers wezen in een vrij land, en een man als Heemskerk was niet gemakkelijk te overwinnen. Nu de oorlog even goed ter zee als te land kon worden gevoerd, zorgde ieder kapitein voor het vertrek naar zee zijn schip behoorlijk te wapenen, om in staat te zijn tegen den Spanjaard aanvallender wijze te werk te gaan, waar hij hem ook ontmoette. Soms werd een Spaansch schip op de vlucht gejaagd of buit gemaakt, maar natuurlijk moest ook menigmaal de Hollander zijn moed betalen met verlies van schip en leven, want onze koopvaarders waren klein en meestal vol geladen, zoodat er niet veel plaats kon overschieten voor kanonnen en ammunitie. Maar aan den anderen kant bracht juist die mindere grootte der schepen weer het voordeel mee dat zij handiger waren in het manoeuvreeren, en daardoor gebeurde het menigmaal dat een groot Spaansch schip ten slotte het onderspit moest delven voor zijn veel kleineren vijand die, vlug keerend en wendend, het nu aan stuur-, dan aan bakboord kwam beschieten.

Natuurlijk werden de Spaansche kapiteins woedend als ze zich geslagen zagen door een vijand, voor wien ze eerst niets dan geringschatting gevoelden. Voeg daarbij dat zij te kampen hadden met het bijgeloof van hun eigen scheepsvolk, dat de behendigheid der Hollanders aan den invloed van tooverkunsten toeschreef, dan zal het niemand verwonderen dat zij fel gebeten waren op iederen Hollander. Wee dus hem, die in handen van den Spanjool viel!

De Spanjaarden begonnen nu eene andere tactiek te volgen. Eenige hunner schepen bleven rustig wachten in eene haven waar zij wisten dat de Hollanders zouden komen handel drijven. Zoodra nu een aantal Hollandsche schepen, onbewust van de tegenwoordigheid van den vijand, daar geankerd waren, werden ze onverwachts aangevallen, de bemanning vermoord en schip en lading buit gemaakt. Door deze praktijk werden zooveel schepen en manschappen verloren, dat in 1607 de Staten-Generaal besloten een einde aan die zaak te maken en een vloot uit te zenden om den vijand op te zoeken en hem eene gevoelige les te geven.

Het was de eerste oorlogsvloot, door de jonge Republiek uitgezonden; de schepen waren eigenlijk allen bestemd voor de koopvaart, en slechts voor dit doel werden ze voorzien van een dubbele rij kanonnen. De kapiteins en het volk werden gekozen uit de bemanning van honderden schepen die in de havens lagen, en alleen zij die bekend stonden als flinke en moedige zeelieden kwamen in aanmerking voor eene plaatsing op 's lands vloot. Wie zou er bevelhebber van worden? Aller oogen werden op Heemskerk gericht, en toen deze eervolle post hem werd aangeboden nam hij dien aan, doch op voorwaarde dat het vaderland zijne diensten zonder betaling wilde aannemen. Hij kende den slechten toestand van 's lands schatkist en wilde bij de groote uitgaven die reeds gemaakt waren voor de

uitrusting der vloot geen meerdere offers van haar vragen.

De Staten aarzelden gebruik te maken van zooveel belangeloosheid, maar namen eindelijk zijn aanbod aan, toen Heemskerk beloofd had zijn aandeel van den wellicht te maken buit niet te zullen weigeren. De vloot, die nu spoedig geheel zeilklaar gemaakt werd, bestond uit de Aeolus, de zwarte Beer, de witte Beer, de gouden Leeuw, de Ster, de Tijger en nog een menigte andere schepen, allen onder bevel van mannen van stavast.

Heemskerk heesch zijne vlag aan boord van de »Aeolus" en zeilde met de vloot den 25sten Maart uit, koers zettende naar de Spaansche kust. Hij had vernomen dat de Spaansche vloot de Taag opgezeild was tot Lissabon; en toen hij dus den 10den April voor den mond dezer rivier kwam zond hij een zijner officieren, aan boord van een Engelsch vaartuigje dat daar lag, op verkenning uit. Deze kwam spoedig terug met het bericht dat de groote vloot weer uitgezeild was, en ouder gewoonte ergens in de straat van Gibraltar, als een spin in haar web, lag te wachten op de Hollandsche schepen, die omstreeks dezen tijd terug moesten komen uit Italië, Turkije of Egypte.

Heemskerk verheugde zich over dat bericht; het was juist wat hij wenschte. Onmiddellijk stevende hij naar Gibraltar maar gaf bevel op reis scherp uit te kijken opdat de vijand hem niet zou ontsnappen. Den 22sten ontmoette de vloot een Hollandsch schip, waarvan de kapitein mededeelde dat hij als door een wonder aan een groot gevaar ontsnapt was, daar hij in den gepasseerden nacht ongezien midden door de vijandelijke schepen heen was gevaren.

Dat was goed nieuws; ze waren dus den vijand op het spoor. Twee dagen later vernamen ze van een Franschman dat de vloot voor Gibraltar lag en een en twintig schepen telde. Nu was het beslissende oogenblik dus daar. Heemskerk liet al de

kapiteins aan boord van het Admiraalschip komen en deelde hun mede hoe de zaken stonden.

Ofschoon hij in leeftijd wellicht de jongste van allen was, had ieder toch grooten eerbied voor hem, niet alleen wegens zijn moed, zijn geestkracht, zijne vaderlandsliefde, maar ook wegens de welsprekende en bezielende wijze waarop hij hun het bekende: »overwinnen of sterven," voorhield.

»Het vaderland zendt ons uit, wij moeten onzen plicht doen, en dat zal zoo heel moeilijk niet vallen, want wij kennen de zeemanskunst beter dan de Spanjaarden. Hunne vloot moet vernield worden, en als we daarin slagen verdienen we den dank van allen die ons lief zijn, en de bewondering van de geheele wereld. Opgepast dus en deze schoone kans niet laten glippen," sprak hij.

Heemskerk deelde hun nu zijn plan van aanval mede. De schepen moesten allen twee aan twee den vijand aanvallen zoodat elk tweetal een Spaansch schip tusschen zich in kon nemen, dat dan aan stuur- en bakboordzijde zoo hevig moest beschoten worden, tot er niets meer van overbleef. Hijzelf en kapitein Lambert zouden het vijandelijke admiraalschip voor hunne rekening nemen, en den aanval beginnen. Toen beval hij hen in Gods genade aan, bezwoer hen om de eer van het land te redden en schudde allen de hand.

Alle bevelhebbers legden den plechtigen eed af zijne bevelen te zullen nakomen en verlieten het admiraalschip. Nu vervolgde de vloot de reis naar Gibraltar. Den volgenden morgen kregen ze de Spaansche schepen in 't zicht, die in een halven cirkel geschaard, voor de stad ten anker lagen.

De positie der Spanjaarden was uitmuntend en veel sterker dan de onze. Niet alleen waren de schepen gedekt door het geschut van de sterke forten der stad, doch daarenboven voerden hunne galjoenen het dubbel getal kanonnen der Hollanders.

Bovendien hadden de Spanjaarden zich zwaar toegerust voor den strijd en de bemanning der vloot vermeerderd met vierduizend soldaten, die verdeeld waren over de verschillende schepen. Met een Duitsch, vier Fransche en drie Hollandsche schepen, die ze inmiddels buitgemaakt hadden was tevens hunne vloot nog versterkt. Ondanks dit alles naderden de Nederlanders onverschrokken, met van Heemskerk aan het hoofd.

Toen de Spaansche admiraal Don Juan Alvarez d'Avilla dat stoute plan van aanval zag liet hij een van de gevangen Nederlandsche kapiteins bij zich komen.

»Zeg eens," vroeg hij spottend, »heeft dat vlootje plan om mij aan te vallen?"

»Het heeft er veel van," luidde het antwoord.

»Maar dat is bespottelijk," riep de admiraal uit, »met één van mijne galjoenen schiet ik al die notedoppen in den grond."

»We zullen zien," sprak de gevangene, en ze zouden het ook zien.

De kleine vloot zeilde langzaam de baai in als een troep statige zwanen. Op ieder schip sprak de kapitein het volk toe, en gaf hun de noodige bevelen. »Draagt uwe zielen aan God op, zeide hij, want dit wordt een strijd op leven en dood, en menigeen uwer zal wellicht den dag van morgen niet meer beleven." Zij knielden allen neder en deden een kort gebed; een beker wijn ging rond, en toen ging ieder in alle mogelijke stilte op zijn post. Het schip van Heemskerk was nog steeds vooraan, hij zelf stond op het dek, in volle wapenrusting, met den helm op het hoofd. Bij zijne nadering liet de Spaansche admiraal spoedig het ankertouw kappen en zeilde achter de andere schepen, dichter onder de stad."

»Mag ik aanvallen, admiraal?" vroeg de kapitein van de Aeolus.

»Neen," antwoordde Heemskerk, »volg hem. Doe geen enkel

schot voor ge den Spanjaard op zijde zijt; laat het anker niet vallen, voordat ge de schepen tegen elkander hoort kraken en dan — honderd daalders voor hem die de vijandelijke vlag naar beneden haalt."

Zij voeren verder, gevolgd door Lambert en kwamen hoe langer hoe dichter bij het Spaansche admiraalschip. Toen deze zag, dat het op hem gemunt was, besloot hij het gevecht aan te vangen en opende het vuur uit zijne twee achterste kanonnen. Het eerste schot ging door de voorkajuit, doch deed weinig schade. Nu gaf Heemskerk ook bevel om te vuren en liet ter zelfder tijd het anker vallen, omdat de schepen nu vlak tegen elkander aanlagen. De Spanjaard deed zijn tweede schot; een jong soldaat werd in tweeën geschoten door den zelfden kogel die helaas ook Heemskerk trof, zoodat de admiraal naast hem neerviel. Het bloed stroomde over het dek. Zijn linkerbeen was verbrijzeld en hij voelde den dood nabij. Kapitein Verhoeff zag hem vallen, vloog naar hem toe, en knielde naast hem neer.

Van Heemskerk drukte flauw zijne hand en had nog de kracht om tegen de naastbijzijnden te zeggen: »houdt stand, en behaalt de zege tot elken prijs." Toen beval hij zijne ziel aan God, en stierf.

Op hetzelfde oogenblik hadden al de andere schepen hunne tegenpartijen geënterd en overal werd woedend gestreden. Alles was gelukkig gehuld in een dichten kruitdamp, zoodat er niet veel te zien was van de stroomen bloed die er vergoten werden. De aarde beefde onder het hevige kanonvuur, en de zee kreeg schok op schok, wanneer de zware Spaansche galjoenen na eene vreeselijke ontploffing in de lucht vlogen en naar alle kanten uit elkaar spattend, machteloos op en in het water neervielen. De baai was overdekt met lijken en met de lichamen van gewonden, die hun best deden zich te redden; de lucht weerklonk van de verschillende oorlogskreten, en toen

het eene schip voor en het andere na in brand was geschoten veranderde het geheele tooneel in een vreeselijken vuurpoel.

»Genade, genade," smeekten de aangevallenen, maar er werd geen kwartier gegeven. De Hollanders vochten als razenden, hun geduld was uitgeput; één stond soms tegenover tien Spanjaarden, maar hij sloeg er zich door, want ieder wilde den dwingeland toonen, wat hij vermocht.

Toen het avond werd was de geheele Spaansche vloot verdwenen; vele schepen waren verbrand, andere in de lucht gevlogen.

Twee vlaggeschepen, drie galjoenen en drie kleinere oorlogsschepen waren verbrand, twee galjoenen waren in de lucht gevlogen, één was zwaar lek geschoten en daarna gezonken, twee waren het strand op gejaagd, en wrak geworden.

De Spaansche opperbevelhebber was gesneuveld, zijn zoon en vijftig officieren en manschappen waren gevangen genomen; de vice-admiraal, tal van officieren en twee honderd man lagen gewond; en de dooden — zooals de geschiedenis meldt — waren zoo talrijk dat ze niet te tellen waren.

De Hollanders verloren geen enkel schip, ze hadden honderd dooden, en vijftig à zestig gewonden. Er was dus alle reden om tevreden te zijn, en dat waren ze dan ook, maar toen het bekend werd, dat Heemskerk gevallen was treurde ieder, want zijn moed, zijn voorbeeld en zijn vertrouwen op de overwinning had allen bezield en heldenmoed gegeven.

Zijn lijk werd gebalsemd, en den volgenden dag met een der schepen naar Amsterdam gezonden. De stad eerde de nagedachtenis van den held door zijn lijk met groote plechtigheid te begraven en een prachtig praalgraf voor hem te plaatsen in de oude kerk te Amsterdam.

Ik heb dikwijls bij die graftombe gestaan, waarop zijn heldendaden in herinnering gehouden worden en onwillekeurig

kwam dan de gedachte bij mij op, hoe Nederland ooit het vrije land zou zijn geworden wat het thans is, als er niet zulke mannen als hij en anderen geleefd hadden.

De volgende regelen van den dichter P. C. Hooft staan op zijne graftombe gebeiteld:

Heemskerk, die dwars door 't ijs en 't ijzer durfde streven,
Liet d'eer aan 't land, hier 't lijf, en voor Gibraltar 't leven.

PIET HEIN.

De naam van dezen zeeheld is zeker nog meer bekend dan die van Heemskerk, al heeft hij het land ook geen grootere, of meer schitterende diensten kunnen bewijzen dan deze. Maar admiraal Piet Hein had het fortuintje, dat hij de beurzen zijner landslieden met zilver vulde, toen zij juist het laatste stukje zilvergeld uitgegeven hadden. De opwinding over die gebeurtenis was zoo groot, dat er een liedje op hem gemaakt werd, het liedje, dat nog heden ten dage groot en klein altijd even gaarne mee aanheft; het welbekende:

Piet Hein, Piet Hein,
Piet Hein, zijn naam is klein.
Zijn daden waren groot
Hij heeft gewonnen de Zilvervloot.

Onze held werd in het jaar 1578 te Delfshaven bij Rotterdam geboren. Zijn vader was een haringvisscher, die het wel niet ruim had, maar ook niet zoo arm was als gij u misschien zoudt voorstellen. Handel drijven was voor de Hollanders in die dagen eene zeer gewaagde zaak. Met hunne notedoppen van schepen, hunne slechte kaarten, kompassen en zee-instrumenten, met de Spanjaarden die aan de eene, en de zeeroovers die aan de andere zijde steeds gereed waren hen aan te vallen, was het even waarschijnlijk dat zij in het geheel niet, als dat zij met eene rijke lading thuis zouden komen. Daarom namen velen,

die niet veel te verliezen hadden, en toch hun beroep van de zeevaart maakten, hunne toevlucht tot de vischvangst of kustvaart, en deden dan met hunne kleine vaartuigen reisjes van een paar dagen naar de Engelsche, Iersche of Fransche kust. Zelfs zulke tochten waren niet geheel zonder gevaar. De meeste dier schepen hadden daarom ter verdediging twee of drie kleine kanonnen aan boord, en het scheepsvolk was tot de tanden gewapend. Verder zeilden ze meestal uit in vloten van twaalf of twintig, om elkaar in nood te kunnen bijstaan, wat wel noodig was. Want zelden kwamen ze weerom zonder allerlei verhalen over ontmoetingen met zeeroovers. Dat die verhalen niet overdreven waren, bewezen de sporen van diepe wonden die velen van de bemanning vertoonden. Dikwijls werden ook schepen vermist, en dan zag men maar al te goed aan het sombere gelaat der anderen, dat hunne makkers in handen der Spanjaarden gevallen waren, en ieder wist dat het lot der gevangenen was om, als honden aan elkaar geketend, in de galeien te werken.

Maar het gebeurde ook wel eens dat de kleine vloot, feestelijk met vlaggen getooid, de rivier opzeilde, en drie of vier vreemde schepen op sleeptouw meebracht. Dan liep geheel Delfshaven uit, de mannen juichten den overwinnaars toe en de vrouwen wuifden met de zakdoeken, want allen wisten, dat deze buit in een eerlijk gevecht behaald was. De buitgemaakte vaartuigen werden later aan den meestbiedende verkocht, en het geld onder de dappere bemanning verdeeld.

De burgemeester klopte hen goedkeurend op den schouder en schudde hun de hand; de gemeenteraad bood hun een feestmaal aan, de dominee dankte God des Zondags van den preekstoel voor hun behouden tehuiskomst en voorspoed, en allen vierden feest, terwijl de haringvisschers de helden waren.

Deze voelden zich daardoor zoo gestreeld, dat zij hun zwaar

en moeitevol beroep voor niets ter wereld zouden willen verruilen voor een kalmer en minder gevaarlijk bestaan.

Ik weet niet of de oude Hein, die een dezer visschers was, veel geld verdiende, maar hij had ten minste genoeg om zijn zoon eene goede opvoeding te geven. Zoodra deze echter zag dat andere knapen van zijn leeftijd hunne vaders vergezelden, kon hij het niet langer uithouden, en niettegenstaande de tranen en gebeden zijner moeder dobberde hij weldra, tot zijne groote vreugde, met zijn vader op de zilte baren.

Hij was toen ongeveer dertien of veertien jaar; van zijne verdere lotgevallen is niets met zekerheid bekend, voordat hij den leeftijd van vier en veertig jaren bereikt had. Waarschijnlijk is hij haringvisscher 'gebleven tot zijn dertigste jaar. Toen had de glansrijke overwinning van Heemskerk plaats, en, als gevolg daarvan, werd het twaalfjarig bestand met Spanje gesloten.

Hebt gij ooit gezien hoe een jonge jachthond, die pas van den ketting is losgemaakt, loopt en springt, en wegdraaft, en zijn meester allerlei buit aanbrengt? Zoo ongeveer waren de Hollanders van die dagen. De oorlog had hen aan ketenen gelegd. Zij konden toen wel huilen en blaffen, en bijten ook, zooals gij weet, wanneer iemand hen te na kwam, maar nu eerst waren zij vrij, en weldra zonden zij hunne schepen uit naar alle richtingen, en vertoonden de Nederlandsche vlag in Turkije, Egypte, Indië, China, Japan, Noord-Amerika, Brazilië, en aan de Kaap de Goede Hoop.

In de twintig jaren, die Piet Hein ter visscherij gevaren had, en waarin hij dikwijls met de zeeroovers slaags was geweest, was hij een stout en bekwaam zeeman geworden, en had tevens wat geld overgespaard.

Zoodra de tijdelijke vrede geteekend was, kocht hij een grooter schip en zeilde daarmee naar Amerika. Voor het geld, daar met den handel verdiend, schafte hij zich later een nog grooter

schip aan, en maakte twaalf jaar lang goede zaken, door zijn ijver en zijn beleid.

Toen het bestand geëindigd was, brak de oorlog weder even verwoed als vroeger uit, en was het gedaan met den handel. Piet Hein was nu een der eersten, die besloot den Spanjaarden afbreuk te doen, want hij kon het hun nooit vergeven, dat zij zijn vader en hem tweemaal gevangen genomen hadden, en hun toen de wreedste mishandelingen hadden doen verduren. Hij wapende dus zijn schip met de beste kanonnen, die er te koop waren, en zeilde voor eigen rekening de Maas uit. Het was of zijn gelukkig gesternte hem nooit verliet, want hij slaagde in de meeste ondernemingen, die hij op touw zette, hoe gewaagd die ook soms waren, en bijna altijd kwam hij met rijken buit in het land terug.

Wel viel hij eenige malen in 's vijands handen, en dikwijls bedreigde het moordend staal hem van zeer nabij, maar altijd wist hij nog juist bijtijds te ontsnappen. Vele boekdeelen zou men kunnen vullen met de verhalen zijner avonturen, waarbij water, vuur, wind en aarde ten zijnen voordeele schenen te strijden. Zijn naam werd langzaam aan zoo geducht, dat bij het noemen alleen de Spanjaarden begonnen te beven, en de huismoeders hunne stoute kinderen zoet maakten met de bedreiging, dat Piet Hein zou komen. Vrees kende hij niet, en voor geen vijand week hij.

Al had hij tot nu toe zijne bekwaamheid slechts in kleine gevechten kunnen toonen, toch gevoelde men algemeen welk eene aanwinst het zoude zijn, zulk een dapper man aan 's lands dienst te verbinden. Later gebeurde dit ook

Twee jaar na het einde van het twaalfjarig bestand bood de Westindische Compagnie, die pas opgericht was met het doel om handel te drijven op West-Indië en Zuid-Amerika, Piet Hein den post aan van vice-admiraal hunner vloot. Hein be-

willigde, en stak den 21sten December 1623, onder admiraal Willekens, met eene vloot van zes en twintig schepen in zee. Niemand kende bij het uitzeilen het doel van hun tocht, want de orders waren besloten in een verzegelden brief, welke eerst aan de Braziliaansche kust geopend mocht worden. Den 26sten Maart van het volgend jaar kregen zij het eiland St. Vincent in zicht; daar evenwel nog niet alle schepen aangekomen waren, besloot de admiraal te wachten, tot de geheele vloot vereenigd zoude zijn. Dit gebeurde tegen het einde van April. Toen eerst ontbood Willekens de gezamenlijke kapiteins bij zich aan boord, en werd de brief met plechtigheid geopend en voorgelezen.

Het bevel luidde dat zij moesten trachten, zonder dat de Spanjaarden er de lucht van kregen, naar San Salvador op de kust van Brazilië te stevenen, die stad tot elken prijs in te nemen, er een sterk garnizoen achter te laten, en vervolgens den Spaanschen schepen zooveel mogelijk afbreuk te doen. Nog dienzelfden avond werd het plan gemaakt; elke kapitein ontving zijne orders; allen beloofden plechtig »trouw tot in den dood," schudden elkander de hand, en keerden daarna ieder naar zijn eigen schip terug.

San Salvador, de hoofdplaats der Spaansche kolonie Bahia, stond als eene zeer sterke stad bekend; men wist eveneens dat eene aanzienlijke vloot in de golf geankerd lag om haar te verdedigen. Toch aarzelden de Hollanders geen oogenblik hun last te volbrengen. Den vierden Mei tegen den avond lieten zij hunne ankers ongeveer negen mijlen van de kust vallen, op eene plaats waar de vijand hen niet bespeuren kon. Gelukkig waren er twee matrozen aan boord van een der schepen, die de stad van vroeger kenden, en eene juiste beschrijving van de ligging wisten te geven.

Evenals Gibraltar was zij aan eene baai gelegen, en zeer

sterk gebouwd op den top van eene rots, die tot eene hoogte van honderden voeten steil uit zee oprees. De stad was door een sterken muur omringd, ter bescherming van de vele prachtige huizen en paleizen. De kantoren en magazijnen lagen aan den voet van den heuvel, waar eene breede kade gemaakt was. De forten op den top bestreken de baai, aan de beide uiteinden der kade stonden steenen schansen, en daarenboven had de Gouverneur in de laatste jaren boven de kade op de rotsen eene sterke batterij doen plaatsen. Naar deze gegevens werd nu zoo goed mogelijk eene teekening gemaakt, en vervolgens het plan van aanval vastgesteld.

Den volgenden morgen moesten alle soldaten, ongeveer twaalfhonderd in getal, overgaan op vier der grootste en verder op eenige kleinere vaartuigen. De bevelhebbers dezer schepen kregen order in den mond der baai te ankeren, en zich gereed te houden om op het juiste oogenblik de stad te beschieten. De overige schepen zouden regelrecht doorzeilen, en de vijandelijke vloot aantasten. Vice-admiraal Hein zou den aanval besturen.

Zoodra de dag aanbrak begon men uitvoering aan dit plan te geven, en weldra vertoonde Piet Hein zich met zijn schip de »Gelderland" in de baai. Hij werd begroet met eene hagelbui van kogels uit de zes forten, maar hij zeilde koelbloedig door, zonder zelf een schot te lossen. Terstond begreep hij dat het fort, op de rots gebouwd, het sterkste was, en het eerst moest aangevallen worden, daar dit hem de meeste schade kon toebrengen, vooral omdat aan beide zijden van de versterking vijftien groote Spaansche schepen lagen, allen goed bemand met soldaten. Hein naderde den vijand tot op korten afstand en gaf hem de volle laag. Twee andere schepen, de »Groningen" en de »Nassau", waren hem op de hielen gevolgd en lagen naast hem; de anderen bleven echter door eene onverklaarbare oor-

zaak achter, en beschoten de stad uit de verte, zoodat er dus met slechts drie schepen tegen deze groote overmacht moest gestreden worden. Het vuur was moorddadig. Van alle kanten werden de zeilen aan flarden en de rondhouten aan stukken naar omlaag geschoten. De dekken stroomden van bloed, maar geen duimbreed waren zij gevorderd gedurende de drie uren dat het gevecht reeds duurde. Tot overmaat van ramp seinde de kapitein van de »Nassau", dat zijn schip zoo lek geschoten was dat het water er van alle zijden instroomde. Hein stampvoette van woede op het dek. Als hij geen versterking kreeg, zou hij genoodzaakt zijn te wijken, doch liever dan dat besloot hij eene laatste kans te wagen.

»Jongens," riep hij, zijn zwaard trekkende, »wij moeten hen te lijf. Volgt mij in de sloepen."

Drie kleine sloepen werden onmiddellijk ieder met twintig matrozen bemand en roeiden op de Spaansche galjoenen toe. Het scheen eene krankzinnige daad te zijn op deze wijze op de reusachtige schepen aan te rukken, en dat nog wel onder een hagelbui van kogels. Maar toch deden zij het en bereikten weldra het eerste galjoen, klommen als katten tegen de hooge verschansing op en vlogen op de Spaansche matrozen aan, met het zwaard in de eene, de bijl in de andere hand.

De Spanjaarden, wien de nederlaag bij Gibraltar nog versch in het geheugen lag, werden door schrik bevangen bij het zien van deze verwoede mannen, die ze voor duivels aanzagen. Zij verdedigden zich niet, maar vielen op de knieën en smeekten om genade. De meesten sprongen over boord en zwommen naar wal, hunne schepen in handen des vijands achterlatende.

Inmiddels was Piet Hein met eenigen der zijnen naar het tweede schip geroeid en had ook dit op dezelfde wijze geënterd. Nu werd de geheele Spaansche vloot door een plotselingen schrik aangegrepen. Velen sprongen overboord of roeiden naar

wal. Sommigen staken hun schip in brand, anderen trachtten het te doen zinken. Binnen een half uur hadden de Spanjaarden hunne vijftien schepen verloren — zeven stonden in brand, acht waren in handen van den Hollandschen vice-admiraal gevallen, en die schitterende overwinning was behaald met nog geen honderd man.

Maar dit was nog slechts het voorspel van den strijd geweest. Het gedeelte van het garnizoen van San Salvador, dat nog geen deel aan het gevecht genomen had, richtte, om de nederlaag hunner makkers te wreken, een moorddadig vuur op Piet Hein en zijn kleinen troep. Hij had onmiddellijk aan den admiraal om versterking verzocht, en hield moedig stand, hoewel hij toch inzag niet lang staande te kunnen blijven tegen de welgerichte schoten van de batterij op de rots. Ten laatste, daar hoorde hij, door den dichten kruitdamp heen die hem omgaf, het welkome geluid van riemen, welke in het water plasten. Veertien zwaar bemande sloepen kwamen aanroeien om hem te helpen. Nu voelde Hein zich weer tot alles in staat.

Fluks sprong ook hij in zijne sloep, riep den anderen toe hem te volgen, en roeide zoo snel mogelijk op de vesting aan. Het was een ware wedstrijd tusschen de zeventien sloepen, wie hunner het eerst zou aankomen.

Het garnizoen der vesting bestond minstens uit zeshonderd man. Allen stonden wel gewapend op de wallen, en vuurden aanhoudend op de sloepen, maar toen zij deze hoe langer hoe meer zagen naderen, alsof de schoten hen niet deerden, toen zonk ook hun het hart in de schoenen. De meesten stormden naar beneden en redden zich in hunne sloepen, anderen zwommen naar het strand of waadden door het water, daar het juist tegen het einde der eb liep. De sloep van Piet Hein bereikte de batterij het eerst. De rots was omgeven door eene strook gronds, slechts breed genoeg voor drie man om naast elkander

te staan, terwijl de muur der vesting negen voet hoog en van eene witte, gladde steensoort gebouwd was — maar de Hollandsche helden stonden voor niets. Zij sprongen als één man uit de sloepen; de eene helft bukte zich met de handen op de knieën, en de anderen klommen op hunne ruggen tegen den wal op. De trompetter was het eerst op het hoogste punt, en liet het lied der victorie wijd in het ronde weerklinken. Piet Hein, met het zwaard in de vuist, volgde hem, en weldra stroomde de geheele bende over den wal der batterij heen, de vesting binnen, waar zij de overgebleven Spanjaarden in het water joeg.

Om acht uur was de vesting genomen, en woei er de Hollandsche vlag op, maar voorzichtigheidshalve wilde men er den nacht niet in doorbrengen. Daarom werden de kanonnen vernageld, de ammunitie onbruikbaar gemaakt of in zee geworpen, en toen de duisternis viel, keerden Piet Hein en de zijnen aan boord terug, met het plan om hunne overwinning den volgenden morgen te voltooien.

Dien nacht werd er zeer scherp uitgekeken, zooals gij wel kunt denken, want, daar de Hollandsche vloot dicht bij de kade lag en niet ver van de brandende overblijfselen der zeven Spaansche schepen, kon men nooit weten, wat de Spanjaard in zijn schild voerde. De toestand van Piet Hein werd nog moeilijker gemaakt, doordat hij geen bericht had van den admiraal, die met de rest der vloot aan den ingang der baai was blijven liggen. Stel u derhalve zijne verrassing voor, toen hij den volgenden morgen, voorzichtig naar de kade roeiende, in zuiver Hollandsch aangeroepen werd, en bemerkte dat de admiraal met zijne twaalfhonderd soldaten, reeds bezit had genomen van het benedengedeelte der stad, met al hare magazijnen en pakhuizen. Toen de achtergebleven Hollanders de Spaansche schepen zagen branden, hadden zij gemeend dat

het nu voor hen tijd werd om hun deel van den arbeid te verrichten, en dat was goed ook, want zij hadden kalm naar binnen kunnen rukken, zonder eene levende ziel te ontmoeten.

»Wel," zeide Piet Hein, »als zij van hier weggeloopen zijn, hebben zij misschien de geheele stad wel verlaten. Als we dat geval eens gingen onderzoeken."

De admiraal wilde juist hetzelfde voorstel doen. Geleid door de twee matrozen, die den weg kenden, klom het kleine leger door eene nauwe straat naar boven zonder een enkelen soldaat te zien. Zij hadden een paar kanonnetjes meegenomen om de poort open te schieten, maar toen zij daar aankwamen, kwam er een man met eene witte vlag te voorschijn, die de poort opende, de brug nederliet, en de heeren beleefd verzocht binnen te komen. De Hollandsche Admiraal vreesde eerst voor verraad, en deed daarom zijn intocht met geladen geweren; maar de stad bleek geheel verlaten te zijn. Alle soldaten waren naar de bosschen gevlucht. De meeste inwoners hadden zich bevend in hunne huizen verscholen, of waren de soldaten gevolgd. Alleen de Spaansche gouverneur De Furtado en zijn zoon, die zich schaamden over het lafhartig gedrag hunner landgenooten, traden de overwinnaars op de markt tegemoet en werden terstond gevangen genomen.

En nu waren de soldaten noch de matrozen, dappere maar ruwe mannen, langer van de plundering af te houden. Zij verspreidden zich door de geheele stad, liepen huizen en winkels in, braken de kerken open, beroofden de altaren, roofden alles wat maar eenigszins van waarde was, en begingen vele gewelddadigheden. Hierover wil ik echter niet uitweiden, te meer omdat het geheel buiten den vice-admiraal Piet Hein omging. Hij was er zeer tegen en ten hoogste verontwaardigd over dit gedrag; maar leger en vloot waren in dien tijd zoo ingericht, dat de oorlogsbuit een gedeelte van de soldij uitmaakte, en dus

waren zoowel de admiraal als de vice-admiraal machteloos om de plundering te beletten. Zoo spoedig Piet Hein er kans toe zag, verliet hij San Salvador, waar een sterk garnizoen werd achtergelaten. Vele gevangenen werden naar Amsterdam meegevoerd.

Toen het bekend werd dat zulk een klein getal schepen, met niet meer dan duizend man aan boord, eene Spaansche vloot geheel vernietigd en eene sterke stad genomen had, die de hoofdplaats eener kolonie, het privaat eigendom van den koning, de residentie van een gouverneur, de zetel van de rechtbank en van twee bisschoppen was, en nog bovendien een garnizoen van bijna tweeduizend man had, wilde niemand het gelooven.

Maar toen Piet Hein in het vaderland terugkeerde met acht schepen, beladen met suiker, wijn, olie en specerijen, als teekenen der overwinning, behoef ik u niet te vertellen dat de ontvangst buitengemeen hartelijk en warm was, en dat menige beker geledigd werd op de gezondheid van den dapperen vice-admiraal, die het grootste deel aan de behaalde overwinning had.

Het werk was echter nog niet voor hem afgeloopen in San Salvador. Die baai zou getuige zijn van nog grootere blijken zijner heldenmoed. De stad bleef namelijk bijna een jaar in het bezit der Hollanders, maar toen de bevelvoerende officier overleed, en er geen ander persoon was die genoeg gezag onder het garnizoen wist te houden, ontaardde dit weldra in eene ordelooze, woeste bende, die zich slechts zeer zwak verdedigde, toen Spanje het volgende jaar eene groote vloot zond om het verloren terrein te herwinnen. Zonder veel moeite werd de stad hernomen en de geheele Hollandsche bezetting bij die gelegenheid gedood of in de gevangenis geworpen.

Piet Hein was ondertusschen tot den rang van admiraal bevorderd, en bevond zich weer op zee met eene vloot van negen

groote en vijf kleine schepen. Hij was de schrik van den vijand. Den handel had hij er nu geheel aan gegeven, om zich uitsluitend aan de krijgszaken te wijden; geen enkele kans liet hij voorbijgaan, en nooit zag hij de Spaansche vlag van een schip waaien zonder dat vaartuig te vervolgen en buit te maken.

In het jaar 1626 ontving hij bevel om zich bij de vloot van admiraal Boudewijn te voegen, die waarschijnlijk ergens op de hoogte van Guadeloupe zou liggen. Tevens deelde men hem mee, dat de West-Indische Compagnie er vast op rekende, dat hij jacht zou maken op de Spaansche vloot, welke ieder jaar omstreeks dezen tijd met eene lading zilver en goud huiswaarts keerde, en daarom de »zilvervloot" genoemd werd. Dit was juist een kolfje naar Hein's hand, en welgemoed zeilde hij uit. Maar toen hij de aangeduide plaats bereikte, was er van eene Hollandsche, noch van eene Spaansche vloot iets te bespeuren, en dat had eene natuurlijke reden: de Hollandsche vloot was naar het vaderland teruggekeerd na den dood van admiraal Boudewijn, en de zilvervloot had een anderen weg gekozen, zoodra het bekend werd dat Piet Hein in aantocht was. Dit maakte den admiraal driftig, en hij zwoer een duren eed, niet terug te zullen keeren, voor hij eene Spaansche vloot vernield had.

Op den 6den September, terwijl zij onder klein zeil op en neer hielden, seinde het voorste schip dat er eene Spaansche vloot in 't zicht was. De admiraal wreef zich de handen. Dat moest de zilvervloot zijn, dat kon niet anders. Terstond liet hij de kapiteins der andere vaartuigen aan boord van zijn schip komen om hun zijn plan mede te deelen, maar ditmaal waren deze het niet met hem eens.

»Wij moeten hen vandaag aanvallen," begon de admiraal, zoodra allen in zijne kajuit vereenigd waren, »want morgen mochten zij eens ontsnapt zijn."

»Dat is onmogelijk," merkte de vice-admiraal aan. »Weet gij wel hoeveel schepen de vijand heeft?"

»Neen, dat weet ik niet, en dat kan mij ook niet schelen," antwoordde Piet Hein, die ongeduldig werd.

»Er zijn veertig groote schepen, admiraal, en wij hebben er slechts negen, die als oorlogsschip in aanmerking komen; dat is dus vier tegen één."

Piet Hein sprak verder geen enkel woord, want, hoewel hij zeer boos was, wilde hij toch zijne vloot niet aan zulk een groot gevaar blootstellen, zonder de toestemming van alle onderbevelhebbers. Daarom beet hij slechts op de punten van zijn langen knevel, en moest zich den rijken buit voor het oogenblik zien ontsnappen.

Gij kunt u voorstellen in welk eene gramstorige stemming hij tegenover de Spanjaarden verkeerde, daar hij zeven maanden lang in de West-Indiën had rondgezwalkt, zonder iets van belang te verrichten. Maar er zou nog een goede tijd voor hem aanbreken, en, zooals gij straks zien zult, wist hij er een uitnemend gebruik van te maken. De langdurige werkeloosheid had op de geheele bemanning een slechten invloed uitgeoefend, het nietsdoen verveelde hen en zij zagen verlangend uit naar een of ander gevecht.

Den eersten Maart 1627 naderde de vloot opnieuw de baai van San Salvador. Piet Hein wist dat de stad weer in handen der Spanjaarden was, en hij gevoelde eene vurige begeerte om zich daar nog eens te vertoonen. Daar hij vernomen had dat er eene groote, Spaansche vloot in de baai lag, besloot hij die aan te vallen, het kostte wat het wilde.

Ditmaal wilde hij naar geen wijzen raad zijner kapiteins luisteren, maar gaf hun kort bevel hem te volgen, en zeilde, evenals den eersten keer, vooraan naar den mond der baai. Het was intusschen bijna bladstil geworden zoodat de schepen slecht

naar het roer luisterden en het veel moeite kostte om binnen te loopen. Een minder stout man als Piet Hein zou zeker den moed verloren hebben bij het gezicht van des vijands macht. De Spanjaarden hadden nl. uit hun eerste nederlaag een lesje getrokken, en hunne verdedigingswerken belangrijk versterkt. Dertig groote schepen, goed bemand en bewapend met vele en zware kanonnen lagen geheel strijdvaardig voor de kade, onder beschutting van het vuur der forten.

Maar de admiraal dacht er niet aan terug te treden. In weerwil der windstilte, in weerwil van de overmacht der vijanden, en van hun hevig vuur, zeilde hij regelrecht door, tot zijn schip juist tusschen den Spaanschen admiraal en den vice-admiraal kwam te liggen. Toen liet hij het anker vallen, en op hetzelfde oogenblik trilde en kraakte het geheele schip want zes en dertig kanonnen braakten hun vuur op den vijand los. De »Gelderland" en de »Holland" volgden zijn voorbeeld, ankerden ook te midden der vijandelijke vloot, en gaven keer op keer de volle laag zonder te onderzoeken of zij wel bijgestaan werden en of het den Spanjaard goed bekomen was.

Uit wat er nu volgde kan men slechts twee gevolgtrekkingen maken: of de Spanjaarden in de stad en op de vloot waren plotseling verlamd van schrik, zoodat de beweegkracht hun ontnomen was, of zij waren de verachtelijkste lafaards, die men zich kan voorstellen. In ieder geval gebeurde er iets wat men een wonder zou kunnen noemen. De Hollandsche admiraal, die daar te midden zijner vijanden lag, had blijkbaar geen ander vooruitzicht dan den dood, maar wilde zijn leven duur verkoopen. Hij schoot steeds door, en zijne schoten hadden eene vreeselijke uitwerking, maar hij zag het niet wegens den zwaren kruitdamp. Hij zag niets, ook niet dat de Spanjaarden de vlag streken ten teeken dat zij zich onvoorwaardelijk wilden overgeven. Altijd schoot hij maar door. Opnieuw gaf hij de volle

laag aan den Spaanschen vice-admiraal wiens schip hevig heen en weder slingerde. De romp was geheel lek geschoten, het zeewater stroomde naar binnen, en te midden van het aanhoudend gebulder van het geschut zonk het zoo snel in de diepte, dat slechts drie der opvarenden zich met moeite konden redden.

De overige tien Hollandsche schepen waren intusschen ook naderbij gekomen, en hadden zich in den strijd gemengd, maar het vernielingswerk ging Piet Hein op deze wijze nog te langzaam. Evenals den vorigen keer nam hij zijne toevlucht tot de sloepen.

Met eene vermetelheid, die niet in alle opzichten prijzenswaardig mag genoemd worden, roeide hij naar het Spaansche admiraalschip. En voordat de Spanjaarden op deze wijze van aanval verdacht waren, was het schip reeds geënterd, stonden de Hollandsche matrozen op hun dek en vielen met onwederstaanbare kracht op hen aan.

De Spaansche vlag werd naar omlaag gehaald, en onder een oorverdoovend gejuich vervangen door die der Zeven Provinciën. Met ongeloofelijke vlugheid vlogen zij van het eene schip naar het andere, en waar zij zich vertoonden, vluchtten de vijanden, voor hunne woede beducht. De gansche baai was bedekt met zwemmende vluchtelingen. De kanonniers der forten wisten niet meer waarop hunne schoten te richten, daar de Hollandsche vlag van de Spaansche schepen woei. De bevolking die op de kaai stond werd door een vreeselijken schrik bevangen, bij de gedachte aan de geduchte wraak, die de Hollanders zouden nemen. Reeds zagen zij de woeste Hollandsche matrozen, die ze zich nog maar al te goed van den vorigen keer herinnerden, de stad opnieuw doortrekken, en deze weer aan de afgrijselijkheden eener plundering blootgesteld.

Maar Piet Hein was een wijs man. Hij vocht tegen de vloot,

en tegen de vloot alleen. Na drie uur gaf hij bevel tot den terugtocht, en voerde twee en twintig Spaansche schepen met zich mede, in het gezicht van den koninklijken Gouverneur, terwijl de Spaansche admiraal en zijn gevolg in hunne natte kleederen aan den wal stonden te rillen. Het was echter lang geene gemakkelijke taak, de schepen uit de baai te sleepen; verscheidene raakten vast en moesten, onder een hevig vuur uit de stad, vlot gemaakt worden. Het Spaansche admiraalschip was daar ook bij, maar was reeds zoo reddeloos geschoten, dat het niet meer vlot te krijgen was. Terwijl zij dit toch beproefden, werd Piet Hein tot tweemaal toe gewond, en vloog een der Hollandsche schepen in de lucht, daar een kogel de kruitkamer getroffen had. Nu werden verdere pogingen opgegeven. Al wat van waarde en bruikbaar was op het admiraalschip werd naar de andere schepen overgebracht, de kanonnen werden vernageld, het schip in brand gestoken, en, zoo verlicht door dat vuur, nam Piet Hein afscheid van San Salvador.

In zegepraal zeilde hij met zijne twee en twintig buitgemaakte vaartuigen langs de geheele Braziliaansche kust. Toen borg hij de kostbare lading in de vier beste schepen, verbrandde de overige, kruiste nog eenige dagen in die streken in de hoop dat eene andere vloot de eerste zou komen wreken, en keerde toen naar het vaderland terug, waar hij door de Staten-Generaal en het geheele volk met dankbaarheid ontvangen werd.

En thans zijn wij genaderd tot de daad, die hem het meest beroemd maakte, al was het niet zijn grootste heldenfeit. Ik bedoel de geschiedenis van de zilvervloot.

Gij moet weten dat het er met de schatkist van de Staten, niettegenstaande hunne vele overwinningen, vrij slecht uitzag en de bodem telkens zichtbaar werd. De oorlog tegen

Spanje had schatten gelds gekost, en dikwijls wisten de Staten niet wat aan te vangen. De soldaten eischten betaling, en dreigden naar den vijand over te loopen, indien zij geen soldij kregen. Twee provinciën waren meer dan een jaar ten achter met betaling van hun deel der belasting, en hielden vol, dat zij te arm waren om iets op te brengen. De kapiteins der rivierschepen klaagden steen en been, dat zij sedert jaren geen geld ontvangen hadden. De leden der Amsterdamsche Admiraliteit werden in de straten aangehouden met de vraag, waarom zij hunne schulden niet betaalden. In Rotterdam maakte men het nog erger; daar werden die Heeren door eene woedende bende omringd, die hen met den dood dreigde, indien zij niet betaalden; maar de arme menschen hadden niets, en konden dus den eisch niet bevredigen, hoe gaarne zij wilden. Een troep zeelui trok uit Rotterdam naar den Haag, vatte post voor het gebouw, waar de Staten-Generaal zitting hielden, en vroeg allen leden om geld. Deze trokken hunne schouders op: zij hadden niets te geven. Het land moest tegen achttien percent geld leenen, en toch schreeuwde iedere stad moord en brand, wanneer er eene nieuwe belasting werd ingevoerd.

Op zekeren avond, het was 16 November 1628, toen de Staten-Generaal weer vergaderd waren om te overleggen wat hun te doen stond, hoorden zij buiten op straat een ongewoon rumoer. Verscheidene leden liepen naar het raam, om te zien wat er gebeurde. Er stond weer als gewoonlijk eene groote menigte beneden op den uitslag der beraadslaging te wachten, maar blijkbaar verkeerden allen in eene buitengewone opwinding. Weldra kwam een bediende de zaal binnen met de boodschap, dat er eene belangrijke tijding van de vloot was gekomen.

De bode werd bij de Heeren toegelaten, en bij den eersten blik op zijn gelaat zag men reeds, dat hij een vroolijk bericht

kwam brengen. En zoo was het ook. Hij deelde mee, dat er juist een jacht te Rotterdam was binnengeloopen met de heuglijke tijding, dat admiraal Piet Hein de geheele zilvervloot zonder slag of stoot in handen had gekregen, en dat de waarde van dien buit ongeveer twaalf millioen gulden bedroeg.

De leden konden hunne ooren nauwelijks gelooven, maar, toen den volgenden dag de bevelhebber van het jacht in persoon voor hen verscheen, en een brief van Piet Hein meebracht, toen moesten zij de aangename tijding wel voor waar houden, en maakten er onmiddellijk het volk deelgenoot van. Ik behoef u niet te zeggen hoeveel vreugde er in elk huisgezin heerschte, want het was een nationale zegen, dat er juist geld kwam op een oogenblik, dat men het zoo dringend noodig had. Gedurende de vijf weken, die er nog verliepen, voordat de rijkbeladen vloot de Hollandsche havens binnenliep, was dan ook ieder in de grootste spanning en doodsbang, dat de rijke buit op de thuisreis verloren zou gaan.

De zaak had zich volgenderwijze toegedragen.

Toen Piet Hein, in Mei 1628 uit San Salvador teruggekomen, zijn aandeel in den buit ontvangen had, zeilde hij bijna terstond weer uit met eene vloot, die nu tot een en dertig schepen was aangegroeid. Hij was vastbesloten ditmaal de zilvervloot te veroveren, en begaf zich regelrecht naar Havana. Tegenwind deed hem evenwel afdrijven naar de baai van Matanzas, ongeveer zestig mijlen ten oosten van Havana, en weinig vermoedde hij, dat, wat hij zocht, juist in deze richting te vinden was. De zilvervloot had namelijk de haven van Havana verlaten, en was op de tehuisreis, toen een der grootste schepen zwaar lek werd, en de geheele vloot moest wachten, totdat dit schip gerepareerd was. Aan deze omstandigheid hadden de Spanjaarden waarschijnlijk hunne ramp te danken.

Zoodra de Spaansche gouverneur van Havana de Holland-

sche vloot bespeurde, begreep hij, dat het eenige heil voor zijne landgenooten in de vlucht lag. Daarom zond hij tegen den avond een snelzeilend jacht naar de zilvervloot om deze voor het naderend gevaar te waarschuwen. Dit vaartuig heeft zijne bestemming nooit bereikt. Het zwalkte zes dagen op zee rond en viel ten slotte in handen van Piet Hein. De Hollandsche admiraal las den waarschuwenden brief, en was den gouverneur van Havana hartelijk dankbaar voor diens bericht. Hij wist nu zeker, dat de zilvervloot zich ergens in den omtrek bevond.

Weldra kreeg hij nog een bewijs. Den 8sten September liep kapitein Jansen op het dek van zijn schip, »de witte Leeuw", toen hij een vaartuig recht vooruit zag naderen. Daar hij meende, dat het er een van zijne eigen vloot was, praaide hij den gezagvoerder door den scheepsroeper toe, dat het roer naar bakboord moest gedraaid worden om eene aanvaring te voorkomen. Maar jawel, aan boord van het andere schip verstond men er geen woord van, en er werd terug geroepen: »*Que quiereis? Que quiereis?*" Dit hoorende, schreeuwden de Hollandsche matrozen het uit van de pret. »Het zijn Spanjaarden", riepen zij, »zij spreken Spaansch." Kapitein Jansen gaf hun onmiddellijk de volle laag, de matrozen sprongen in de sloepen, en voordat de arme duivels nog recht wisten wat er gebeurde, waren zij al gevangenen, en was hun schip buit gemaakt.

Veel van waarde bevatte het vaartuig wel niet, maar uit de papieren en de mededeelingen der matrozen bleek duidelijk, dat het tot de zilvervloot behoorde, en eerst kort geleden gedurende den nacht van de overige schepen afgedwaald was. Bijgevolg kon de vloot zelf niet zoo ver af zijn. Deze tijding werd admiraal Piet Hein meegedeeld, en gij kunt er op aan, dat hij zich van plezier in de handen wreef.

Den volgenden morgen, bij het aanbreken van den dag, zaten

in de toppen van alle masten matrozen op den uitkijk, terwijl de vloot haar koers naar Matanzas vervolgde. »Een zeil — twee — drie — een half dozijn — tien" wordt uit de verschillende masten geroepen. Er wordt nu kracht van zeil gemaakt, en, zoodra men den vijand genoeg genaderd is, wordt hem de volle laag gegeven. Zonder tegenstand te bieden wordt de Spaansche vlag gestreken, en negen schepen, door Hollandsche sloepen omringd, geven zich op genade of ongenade over. Maar stel u de teleurstelling der Hollanders voor, toen zij geen buit vonden, en het dus bleek, dat dit de zilvervloot niet geweest was.

Opnieuw klimmen de matrozen in de masten, en wordt de jacht voortgezet. Tegen negen uur wordt weer van top geroepen: »Een zeil, een zeil", en komen spoedig de masten der groote Spaansche galjoenen in 't zicht. Nu begon de vervolging. Piet Hein wist, dat de baai van Matanzas niet ver af was, en dat de vijand daarheen wilde vluchten. Daarom liet hij zijne vloot eene waaiergewijze zeilorde aannemen, en naderde aldus zijne prooi. De Spanjaarden daarentegen zeilden zoo dicht mogelijk onder den wal, waar zij veel op hunne vijanden voor hadden door hunne kennis van alle ondiepten, en trachtten op deze wijze de baai binnen te loopen. Piet Hein, vertrouwende op de snelheid zijner schepen, zette alle zeilen bij om hun den pas af te snijden, maar de Spanjaarden waren hun te slim. Zij kenden hun vaarwater te goed, en durfden zich op plaatsen vertrouwen, waar Piet Hein hen niet mocht volgen, uit vrees van aan den grond te geraken.

Toen de duisternis inviel waren de vijanden allen binnen de baai, en de Hollandsche vloot lag er voor, als een troep jachthonden, die den vos gemist hebben. Verscheidene schepen werden nu op verkenning uitgezonden, en kwamen terug met het bericht, dat de Spanjaarden in hun haast en angst vast waren geloopen, en nu zichzelven en hunne kostbare lading aan

den wal in veiligheid brachten. Piet Hein lachte, toen hij dit hoorde. »Laat hen maar sjouwen;" zeide hij, »zij kunnen toch niet alles in één nacht wegdragen, en morgen vinden wij de rest."

Bij den eersten straal van het morgenlicht was alles op de Hollandsche vloot in rep en roer. Het zou een zware dag voor hen worden! De Spaansche schepen waren goed bemand en zwaar gewapend, en ieder was overtuigd, dat de verbazende schatten, welke zij als lading in hadden niet zonder eene wanhopige verdediging zouden overgegeven worden. Elk schepeling van de zilvervloot had een duren eed moeten zweren, dat hij de lading met zijn leven zou beschermen, en had het heilig sacrament ontvangen op de belofte, eerder de schatten overboord te zullen werpen en de schepen te verbranden, dan ze in 's vijands hand te laten. Piet Hein verwachtte daarom een bloedigen strijd.

Toch ging hij, als naar gewoonte, de anderen voor. Tegen negen uur liepen zij de baai binnen en zagen de Spaansche vloot onbeweeglijk in het ondiepe water liggen. Dit maakte onzen admiraal eenigszins bezorgd, want ten eerste had hij geen lust om zelf vast te raken, en ten tweede vreesde hij voor eene hinderlaag van de zijde der vijanden, omdat die groote stilte hem verdacht voorkwam. Terwijl hij even nadacht, wat hem verder te doen stond, kwam de sloep van den vice-admiraal langs zijde van zijn schip.

»Kom in mijne sloep, admiraal," riep deze hem toe. »Er zit geen vechtlust in die braven. Laten wij er met de sloepen op afgaan."

Piet Hein, die dit ook voor het beste hield, sprong in de sloep. De anderen volgden het voorbeeld, en weldra wemelde de baai van sloepen. Kapitein Juinbol was de eerste, die het Spaansche admiraalschip bereikte. Bij zijne nadering loste de

vijand twee schoten, maar Juinbol beantwoordde hem met eenige salvo's geweervuur, en riep hem toe zich over te geven. Tot zijne verwondering stemde de Spanjaard hierin toe.

Op dat oogenblik naderde de sloep van Piet Hein. Een der matrozen greep een touw en klom als eene kat op het dek, vanwaar hij, zonder dat de Spaansche bemanning eene enkele poging deed dit te verhinderen, ook zijnen makkers touwen toewierp. In eenige minuten waren alle Hollanders aan boord, en de Spaansche admiraal gaf zichzelf en zijne vloot over.

Zij werden met weinig plichtplegingen behandeld: een half uur werd hun toegestaan om hun boeltje te pakken, zij kregen voor vier dagen levensmiddelen mee, en binnen een uur waren allen aan wal gezet, met verlof om zich, als zij wilden, naar Havana te begeven.

Op deze wijze viel den Hollanders de rijkste buit in handen, waarvan ooit in de geschiedenis melding is gemaakt, en nog wel zonder dat er een druppel bloed vergoten was. De schatten waren bijna niet te tellen. In één schip vonden zij bijv. dertig duizend pond baar zilver, een en dertig pond goud, tachtig gouden ketenen en bekers, duizenden paarlen van hooge waarde, en een onnoemelijk getal kostbare huiden. Het zilver alleen woog twee honderd duizend pond, en de gezamenlijke waarde der metalen werd ongeveer op twaalf millioen gulden geschat. Eene grappige bijzonderheid wil ik u hieromtrent nog meedeelen. Terwijl men in de kajuit bezig was geld te tellen, sloeg de papegaai van den Spaanschen admiraal met de vleugels, en krijschte luid: »*Victoria, victoria*! *O que bène va*!", wat beteekent: Hoezee! wat gaat alles goed! Waarschijnlijk had hij deze woorden dikwijls door zijn meester hooren zeggen, wanneer deze zijn schatten natelde.

Nu werd terstond de tehuisreis aanvaard, met inachtneming van alle mogelijke voorzichtigheidsmaatregelen. De vloot bleef

dicht aaneengesloten, om tegen eenen overval gedekt te zijn. In het vaderland was men vreeselijk ongerust, want men wist, dat de Duinkerker zeeroovers reeds eene groote vloot hadden uitgezonden om Piet Hein op te wachten. De Hollandsche gouverneur van Sluis liet aan de Staten weten, dat Spinola, de Spaansche gouverneur, in Antwerpen een aantal schepen uitrustte, en het gerucht liep, dat eene vloot van zestig groote oorlogsschepen Spanje verlaten had om den verloren schat te heroveren. Men zeide zelfs, dat de Engelschen het geld wegkapen wilden, maar dat was laster, want de Engelschen hebben zich bij deze gelegenheid tegen hunne gewoonte voorbeeldig gedragen.

Nadat Piet Hein behendig aan al zijne vijanden ontsnapt was, zag hij zich door een orkaan genoodzaakt in de haven van Portsmouth eene schuilplaats te zoeken. Hij had het daar ook alles behalve rustig. Zoodra het bekend werd welk eene kostbare lading hij aan boord had, veroorzaakte dit veel beweging in Engeland. Het volk uit de achterbuurten van Londen liep uit, met het plan om de zware zakken der Hollanders wat lichter te maken. De ambtenaren van het tolkantoor opperden ook allerlei bezwaren en mompelden, dat er inkomende rechten betaald zouden moeten worden. Zelfs het gouvernement maakte eenige zwarigheid, en bood ten laatste een vrijgeleide aan van vier oorlogsschepen. Doch Piet Hein sloeg dit alles beleefd maar vast van de hand, en vertrok onder vele dankbetuigingen, waarna hij in het laatst van December 1628 veilig in Goeree binnenliep.

De ontvangst, welke den admiraal toen te beurt viel, was prachtig. Vreugdevuren werden door het geheele land ontstoken en waar hij kwam, werd hij begroet en onthaald, niet als een gewoon burger, maar als een prins.

Hij was niet gesteld op al die eer, en, hoewel die hem toch op-

gedrongen werd, bleef hij de eenvoudige man van altijd. »Zie toch," zeide hij, toen hij in den Haag triomphantelijk was binnengehaald, en het middagmaal zou gebruiken met den Prins van Oranje en den Koning van Boheme, »zie eens, hoe verrukt het volk nu is, omdat ik zoovele schatten heb meegebracht, waarvoor ik slechts weinig heb gedaan. En toen ik vroeger voor hen vocht en mijn leven waagde, toen keek niemand naar mij om."

Het volk had echter werkelijk reden voor deze uitbundige vroolijkheid, want nu was de armoede ten einde, en kon de oorlog met het geld van den vijand voortgezet worden. Piet Hein kreeg natuurlijk een flink aandeel in den buit, en kocht daarvoor dadelijk een aardig huis met eenen tuin te Delft. Daarenboven betuigden de Staten-Generaal hem openlijk hun dank in eene plechtige zitting. Bij die gelegenheid werden hem en den overigen bevelhebbers der vloot zware gouden ketens en gedenkpenningen aangeboden, die hun door den griffier omgehangen werden, terwijl hunne portretten, prachtig op satijn geschilderd, aan elk der leden ten geschenke werden gegeven.

Piet Hein, die rijk genoeg was en vijftig jaren telde, had nu zijne bekomst van het zwervende leven, en trok naar Delft, waar hij rustig met familie en vrienden zijne verdere levensdagen hoopte te slijten. Dat mocht evenwel niet zoo zijn. Het vaderland kon het niet buiten hem stellen. In April van het volgend jaar werd hij geroepen het bevel te voeren op een tocht tegen de Duinkerkers. Hij weigerde. De Staten boden hem een hoog jaargeld aan, maar hij antwoordde, dat hij geld genoeg had. Toen wezen zij op de schade, door de zeeroovers aangericht, en voegden er bij, dat niemand anders in staat was de onbeschaamdheid der vrijbuiters te beteugelen. Hij aarzelde en zeide, dat jongere mannen het nu maar eens moesten beproe-

ven. Eindelijk boden zij aan hem tot admiraal-opperbevelhebber en luitenant-generaal van Holland te benoemen. De verzoeking van deze groote titels was hem te machtig, en hij gaf eindelijk toe.

In Mei 1629 zeilde hij op een verkenningstocht uit, en ontmoette den 20sten der volgende maand drie kapers. Met zijne gewone onstuimigheid viel hij hen aan, maar in het gevecht werd hij door een kanonskogel getroffen, en viel levenloos op het dek neer. De kaperschepen werden genomen, en de geheele bemanning werd uit wraak overboord geworpen, maar Piet Hein kon men helaas daarmee niet terugkoopen.

Zijn lijk werd plechtig begraven in de Oude Kerk te Amsterdam, niet ver van dat van Heemskerk. En hoewel een kort verslag zijner heldenfeiten op de graftombe gebeiteld werd, was dit niet noodig om zijne daden in de herinnering van het Nederlandsche volk te bewaren. — Bij elk rechtgeaard Nederlander zal de naam van Piet Hein steeds in eere blijven.

MAARTEN HARPERTSZ. TROMP.

I.

Zou er wel iemand zijn, die dezen naam nooit gehoord heeft? Dat is bijna niet aan te nemen. Ieder, die ooit geschiedenis gelezen heeft, eenig belang stelt in de daden onzer voorouders, en bewondering gevoelt voor hen, die roemrijke en schitterende heldenfeiten volbrachten, moet gehoord hebben van admiraal Tromp. Hij was een man, die met hart en ziel zijn plicht deed, die dapper maar tevens voorzichtig was, die altijd eerlijk was en daardoor onafhankelijk kon blijven, en die met zooveel zelfverloochening zich aan zijne taak wijdde, dat hij met geduld onverdiende verwijten wist te dragen. Hij klom tot de hoogste rangen op zonder zijn eenvoud en openhartigheid te verliezen, en, terwijl hij een trouw en oprecht vriend was voor hen, die hij diende, bleek hij een onverbiddelijk vijand te zijn voor zijne tegenstanders.

Tromp behoorde tot eene zeevarende familie. Zijn grootvader dreef kusthandel, en zijn vader, die in den Briel woonde, nam hem al mee naar zee, toen hij nog een knaap was van nauwelijks negen jaar. Dit gebeurde in 1606. In het volgend jaar had, zooals gij u herinneren zult, de tocht naar Gibraltar plaats, waar Heemskerk de Spaansche vloot vernietigde. Tromps vader nam ook deel aan die expeditie, en, hoewel hij wist dat er gevaar aan verbonden was, gaf hij Maarten verlof hem te verge-

zellen. De knaap, die waarschijnlijk reeds eenige kleine schermutselingen op zee had bijgewoond, voelde niet de minste vrees, maar in het hevigste van den strijd zonk hem toch het hart in de schoenen. Zijn vader had hem gelast in de kajuit te blijven, en hij gehoorzaamde, hoewel trillend van ontroering. Maar toen de kanonnen bulderden, het schip kraakte, heen en weer rolde en kreunde als een levend wezen, toen de kajuit vol trok met kruitdamp, de glasruiten barstten, de deuren opensprongen, en daarboven op het dek het geschreeuw steeds luider, het schieten steeds sneller ging, toen kon Maarten het niet meer in zijne eenzaamheid uithouden.

Hij vloog op het dek naar zijn vader, maar zag dezen op hetzelfde oogenblik gewond neerzinken. Een kogel had hem doodelijk getroffen. Maarten wierp zich op het levenlooze lichaam en bedekte het bleek gelaat met kussen, maar het was te laat. Zoodra de knaap dit zag, sprong hij op en riep met luide stem en fonkelende oogen, hoewel hem de tranen nog langs de wangen liepen: »Wilt gij mijns vaders dood niet wreken?" De matrozen, die wat ontmoedigd waren door den dood van hun kapitein, voelden bij deze woorden van den flinken knaap hun moed herleven. Zij vochten er weer duchtig op los, enterden het Spaansche schip, en namen het.

Het verbaast u misschien, dat na zulk een begin de jonge Tromp in zeedienst bleef. Vele menschen laten zich toch door zulke droevige ondervindingen voorgoed van eene loopbaan afschrikken, maar voor Tromp had juist het gevaar eene groote aantrekkingskracht. Daarenboven was hij een wees zonder geld, die van het zeeleven iets, maar van het bedrijf te land niets wist, en daarom was het natuurlijk dat hij geen ander vak koos.

Van zijne eerste jaren weten wij weinig anders dan dat hij met den laagsten rang begon en regelmatig opklom. Waarschijnlijk is hij na den dood zijns vaders als kajuitsjongen op

een of ander schip naar zee gegaan. Wat hij in die dagen beleefde is dus evenmin bekend; wij kunnen echter gerust veronderstellen, dat hij zijn brood dikwijls in tranen geweekt heeft, dat hij hard moest werken, en met ruwheid en gestrengheid behandeld werd, want het ging in die dagen aan boord heel wat anders toe dan tegenwoordig. Maar de knaap deed zijn werk met ijver, en leerde in dien tijd veel van het zeemansleven, hetgeen hem later uitmuntend te pas kwam.

In 1622, toen hij vijf en twintig jaar was, werd hij tot den rang van luitenant bevorderd, en twee jaar later gaf de stadhouder Prins Maurits hem het bevel over een fregat. Nu was hij in zeker opzicht zijn eigen meester en op weg naar roem en fortuin, want het gebeurde slechts zelden dat iemand op zoo jeugdigen leeftijd zulk eene belangrijke betrekking kreeg. Het lag nu slechts aan hem, of hij zich, als vele anderen, met den rang van kapitein wilde tevreden stellen, of zijn best doen nog hooger te stijgen. De meesten zijner vrienden hadden zich tot op dit punt van hunne loopbaan even flink en ijverig ingespannen als hij, maar, zoodra zij eenmaal het bevel over een schip hadden, was hunne eerzucht voldaan; de boeken en instrumenten werden dan ter zijde gelegd, en zij lazen en werkten niet meer dan voldoende was om op de hoogte van hun vak te blijven.

Tromp deed geheel anders. Het werken ging hem gemakkelijk van de hand, en hij zag in, dat, waar zijne kameraden veel gedaan hadden, hij in staat was nog veel meer te doen. Hij bestudeerde ieder vak, dat tot zijn beroep behoorde, lette zorgvuldig op allerlei zaken, die men algemeen gewoon was als bijzaken te behandelen, en overtuigde zich altijd persoonlijk, of zijne bevelen wel strikt nagekomen werden. Beurtelings diende hij onder Piet Hein, Willekens en van Dorp, en deze drie admiraals getuigden allen, dat er in den jongen Tromp meer stak

dan een gewoon kapitein. Tusschen Piet Hein en Tromp schijnt eene warme vriendschap bestaan te hebben. Tromp noemde den naam van dien admiraal nooit dan met eene uitdrukking van bewondering en van dankbaarheid, terwijl Piet Hein van zijn kant kort voor zijn dood betuigde, dat hij veel flinke kapiteins gekend had, die echter allen hunne gebreken hadden, maar dat hij in Tromp geen enkel gebrek had kunnen ontdekken. Lang van duur was deze vriendschap evenwel niet. Toen Piet Hein in 1629 op eene expeditie tegen de Duinkerker zeeroovers uitging, had Tromp het bevel over het admiraalschip van de kleine vloot. Zij stonden naast elkander op het dek, toen de admiraal een doodelijk schot in den schouder kreeg, en weldra in de armen van zijn vriend den laatsten adem uitblies.

Niet lang na deze droevige gebeurtenis gaf Tromp als zijne meening te kennen, dat de inrichting der marine zeer veel te wenschen overliet, dat de krijgstucht aan boord der schepen verbeterd moest worden en dat in één woord eene geheele verandering niet alleen wenschelijk, maar noodzakelijk was. Hij had dit reeds lang ingezien — voornamelijk door de grondige studie van zijn vak — en meermalen hadden Piet Hein en hij dit onderwerp te zamen besproken. Denken stond hem natuurlijk vrij, maar zijne gedachten openlijk uitspreken was iets anders. Zoodra hij toch zijne afkeuring over den bestaanden toestand kenbaar maakte, waren de oude, deftige leden van de Admiraliteit van Amsterdam en Rotterdam ten hoogste verontwaardigd. Zij bliezen hunne wangen op, keken elkander over de brillen heen aan en schudden het hoofd, en, hoe langer zij dat deden, des te boozer werden zij. Kon er iets verkeerds wezen, dat onder hunne leiding stond? Hoe durfde een jonge man als die Tromp scheuren aanwijzen in eene jas, die zij en hunne vaders wel dertig jaar lang heel netjes hadden gevon-

den? Zij besloten dien kapitein Tromp eens een lesje te geven. Zijne raadgevingen werden in den wind geslagen, en, toen de tijd kwam om hem opnieuw een bevel op te dragen, benoemde men iemand anders in zijne plaats, en werd hem eene ondergeschikte plaatsing gegeven, wat natuurlijk zooveel beteekende als: »Jongenlief, wij hebben u niet noodig!"

Tromp zond zijne aanstelling terug met de boodschap, dat hij liever eenige jaren aan wal wilde blijven. Tevens voegde hij er zoo beleefd mogelijk bij, dat de Heeren voorzichtig moesten zijn, daar de waarheid zijner woorden vroeger of later blijken zou, en men zich dan genoodzaakt zou zien hals over kop te doen, waartoe men nu allen tijd had. Eenige zijner vrienden, die toen reeds hooge verwachtingen van hem hadden, bezorgden hem eene betrekking te Vlissingen, en daar wachtte hij rustig zijn tijd af.

Hij was nog slechts weinige jaren aan wal, toen het bleek, hoe goed hij den toestand had ingezien. De Hollandsche Republiek was nog in oorlog met Spanje, en iedere commandant trachtte steeds zooveel mogelijk de Spaansche schepen te benadeelen en te vernielen. Maar de goede tijden van Heemskerk en Piet Hein schenen voorbij. De eene onderneming voor en de andere na mislukte. De beste kansen liet men door zorgeloosheid ongebruikt voorbijgaan. De misbruiken, die Tromp had aangewezen, namen toe, de tucht aan boord werd verwaarloosd en de bemanning verloor den lust en ijver, die hen vroeger bezielde. In 1637 werd een eskader uitgezonden onder bevel van Van Dorp om eene groote Spaansche vloot, die in Duinkerken verwacht werd, te bemachtigen; maar nauwelijks was hij in zee, of van Dorp bemerkte, dat hij noch victualie, noch kruit en lood in voldoende hoeveelheid aan boord had. Hij moest natuurlijk terugkeeren, maar, zoodra hij de Maas binnengeloopen was, kwam het bericht, dat de Spaansche schepen, die hij ge-

makkelijk had kunnen buit maken, met hunne rijke lading veilig in de haven van Duinkerken lagen, en dat de kapers, toen zij hem zagen terugkeeren, een half dozijn Hollandsche schepen genomen en verbrand hadden. Dit was meer dan het volk verdragen kon. De admiraal en zijne kapiteins ontsnapten met moeite aan de woedende menigte, die hen in stukken wilde scheuren. De oude pruiken in Amsterdam werden bang en wisten niet wat te doen. De Staten-Generaal stelden een onderzoek in, bij welke gelegenheid ieder de schuld op een ander wierp, en allen te zamen den admiraal beschuldigden. Deze nam zijn ontslag en had vóór altijd genoeg van den zeedienst. Toen zocht de Stadhouder, Prins Frederik Hendrik, naar den meest geschikten persoon om de opengevallen betrekking te vervullen, en zijn oog viel op Tromp. Tromp nam de benoeming aan, maar op voorwaarde, dat hij nu alle verbeteringen zou invoeren, welke indertijd zoo roekeloos doodgezwegen waren, benevens nog vele andere, die hem in de laatste jaren gewenscht waren voorgekomen. Een van zijne schoolkameraden, De With, die in dezelfde stad geboren was, en om dezelfde redenen als hij den dienst had verlaten, werd gelijktijdig tot vice-admiraal aangesteld, en de twee vrienden begonnen terstond hunne hervormingsplannen ten uitvoer te brengen.

De verwachtingen waren hoog gespannen, en er werden zelfs verzen gemaakt, waarin men den wensch uitsprak, dat Tromp en De With onmiddellijk naar Spanje zouden zeilen om Madrid in te nemen, (wat nog al een moeilijk werk voor eene vloot geweest zou zijn, daar Madrid vele honderden mijlen landwaarts in gelegen is.) Het baarde dan ook werkelijk eenige teleurstelling, toen niet reeds het eerste jaar het beste een schitterend wapenfeit verricht werd. Tromp zat echter niet stil. Zijne voorgangers hadden vele fouten gemaakt, zij waren zel-

ven zwak en altijd weifelend geweest, en daardoor waren hunne onderbevelhebbers zorgeloos en eigenmachtig geworden. Tromps eerste bevel luidde, dat geen der kapiteins, tot eene vloot behoorende, op eigen gezag zou mogen handelen, maar allen den admiraal hadden te gehoorzamen, en dat zij in het gevecht het eene oog op den vijand en het andere op de seinen van het admiraalschip moesten houden. Het ging niet gemakkelijk om lang ingewortelde misbruiken af te schaffen, maar zijn persoonlijke invloed en zijne volharding behaalden de overhand, en langzamerhand keerde de oude, flinke geest onder de zeelieden terug. Daarënboven werden de schepen beter bewapend, en het geschut van zwaarder kaliber genomen; de bemanning van iederen bodem werd vastgesteld, de plichten van iederen officier, van elken matroos werden nauwkeurig omschreven, insubordinatie werd gestraft, bijzondere plichtsbetrachting beloond. Ieder mindere kreeg bevel de bevelen van zijn meerdere onmiddellijk en zonder de minste tegenspraak op te volgen, een regelmatig stelsel van seinen, met vlaggen, lichten en kanonschoten werd ingevoerd, en zoo was weldra, zonder dat iemand er iets van gemerkt had, de Hollandsche vloot uitstekend ingericht en een van de beste van Europa. Toen dit alles rustig, met voorbeeldig geduld, en regelmatig tot stand was gebracht, brak de tijd aan, om er de vruchten van te plukken.

Gij herinnert u, dat de kapers van Duinkerken op de hand van Spanje waren, en de Hollandsche scheepvaart veel nadeel berokkenden. In het begin van 1639 schreven eenige goede vrienden van den Stadhouder dezen uit Madrid een brief, waarin zij meldden, dat er in Spanje een onweder broeide en dat men in Holland voorzichtig moest zijn. Het gerucht liep, dat de koning eene verbazend groote vloot bouwde, en een even groot leger verzamelde; binnen eenige maanden zou die reusachtige vloot

de haven van Corunna verlaten, om een dozijn Duinkerker kapers, volkomen bekend met de Hollandsche kusten, in de golf van Biscaye te ontmoeten. Deze zouden de vloot de Maas binnenloodsen, waar dan het leger zou landen, om Rotterdam en Amsterdam in te nemen en het geheele land te veroveren. Vijftig jaar geleden zou zulk eene tijding de Hollanders doodelijk verschrikt hebben; maar nu de oorlog reeds zoo lang geduurd had en ondanks de overmacht van den vijand voet voor voet grond op hem gewonnen was, begreep de Nederlandsche natie, dat de kans om op deze wijze onderworpen te worden, al zeer gering was.

Desniettegenstaande werden de noodige maatregelen genomen. Ten eerste kreeg Tromp, die nabij Duinkerken kruiste, bevel te zorgen, dat geen schepen de haven van die stad verlieten. Tromp meldde, dat hij slechts elf schepen had en er ten minste nog evenveel bij moest hebben om die order te kunnen uitvoeren, maar, voor hij antwoord krijgen kon, werd hem bericht dat eenige vaartuigen de haven van Duinkerken waren uitgezeild. Hoewel hij vernam, dat het zestien oorlogsschepen, van verschillende grootte, en zeven gewapende koopvaardijschepen waren, aarzelde Tromp geen oogenblik den vijand op te zoeken en aan te vallen; er ontstond een woedend gevecht, dat acht uren duurde, en waaraan slechts de duisternis en windstilte een einde maakten. Wel waren Tromp's pogingen om het vijandelijk admiraalschip te bemachtigen vergeefsch, maar het gelukte hem toch dit te noodzaken met het grootste deel der vloot naar Duinkerken terug te keeren. Twee schepen werden van de vloot afgesneden en buitgemaakt, terwijl het schip van den vice-admiraal naar het strand gejaagd en in brand gestoken werd.

Hoewel dit zeker een goed begin was, waarover men in Nederland erg in zijn schik was, werd het Tromp toch meer en

meer duidelijk, dat hij onmogelijk eene zoo moeilijk te blokkeeren haven als die van Duinkerken bewaken, en tegelijkertijd zorgen kon voor de veiligheid der Hollandsche koopvaarders. Zijn toestand had wel iets van die eener kindermeid met twee lastige kleintjes. Zoolang hij voor de haven lag, schreeuwden een 200-tal visschers, die, uit vrees voor kaperschepen, niet durfden uitzeilen, moord en brand, dat men hunne belangen verwaarloosde, en, toen hij hun ter hulp kwam, zeide men in Holland, dat het zijne schuld was, wanneer de Duinkerkers ontsnapten. En zij ontsnapten inderdaad en waren uit het gezicht, voordat Tromp hen kon achtervolgen. Natuurlijk werd hij voor onbekwaam uitgemaakt, omdat hij geen twee dingen tegelijk doen kon, maar Tromp trok het zich niet aan, en zeide lachende: »Laat hen gerust uitzeilen, ik zal wel maken dat ze niet te gauw weer in de haven komen."

De zomer liep op zijn eind, en nog altijd lag Tromp met zijne vloot voor Duinkerken. Alle brieven uit Spanje waren vol van de nieuwe »Armada." In alle Spaansche havens werden schepen uitgerust, en in iedere stad soldaten aangeworven. De aanzienlijkste edelen betwistten elkander de eer, wie hunner zou deelnemen aan den tocht, die ten doel had de kleine republiek te veroveren. Prinsen, hertogen en graven, generaals en kapiteins, bisschoppen en priesters, allen vroegen vergunning om mee te gaan met dezen tocht, dien zij als een plezierreisje beschouwden. Eindelijk, in de eerste dagen van September 1639 zeilde de vloot uit. Sedert 1588 had men zoovele en zulke groote schepen niet op den Oceaan gezien, want de vloot bestond uit zeven en zestig goed uitgeruste oorlogsschepen. Een van deze, de »Mater Teresa", een schip van twee duizend vierhonderd ton, was het grootste, dat men nog ooit gezien had; er waren zeventig kanonnen aan boord en twaalfhonderd koppen; en de namen, die de Hollandsche zeelui er voor verzon-

nen, zooals het »Zeemonster", het »Drijvend Kasteel", toonen genoeg, welk een indruk het op hen maakte.

De geheele vloot telde nagenoeg twee duizend kanonnen en vier en twintig duizend man. Europa zag het schouwspel met spanning aan, want men dacht algemeen, dat de republiek het niet zou uithouden tegen zulk eene geduchte overmacht. De Hollanders zelve schijnen echter niet zoo heel bang geweest te zijn. Zij waren er zoo dikwijls doorgekomen, het zou ook ditmaal gaan, hoopten zij, en daarenboven vertrouwden zij onvoorwaardelijk op Tromp en De With.

Het was bijna belachelijk, wanneer men de Hollandsche vloot bij die van den vijand vergeleek. Toen de »Armada" bij Bevezier in het zicht kwam, had Tromp slechts dertien schepen onder zijn bevel, en geen daarvan had meer dan vijf en veertig kanonnen. Admiraal De With kruiste met zes schepen bij Dover, en Banckers blokkeerde Duinkerken met twaalf. Dat waren er dus een en dertig te zamen, bemand met niet meer dan twee duizend vijf honderd koppen: eene vloot, die in alle opzichten voor de Spaansche moest onderdoen.

Zoodra Tromp, den 15den September 1639, dezen geduchten vijand zag naderen, liet hij De With en Banckers verzoeken hem te komen bijstaan. Steeds den vijand in het zicht houdende, retireerde hij langzaam om in hunne nabijheid te komen en liet elk half uur een schot lossen, om zijnen vrienden te laten weten, waar hij zich bevond. Den volgenden morgen vroeg kwam De With opdagen. Het was heerlijk weêr, en een frissche zeebries deed de zeilen lustig zwellen. Toen De With aan boord van het admiraalsschip kwam, waren daar juist alle kapiteins ontboden tot het houden van een scheepsraad. Tromp was van oordeel voorzichtig te moeten wezen en vond het beter een aanval van de andere zijde af te wachten. Maar De With wilde daarvan niets hooren. »Neen, neen," riep hij

op zijn ruwen, gebiedenden toon: »er is ruimte genoeg op den bodem der zee voor hen allen, en hoe gauwer wij hen daarheen zenden, hoe beter het is". Het plan voor den strijd werd toen haastig vastgesteld, en, nadat allen plechtig beloofd hadden hun plicht te doen, roeide ieder naar zijn eigen schip terug. Toen de »Armada" langzaam kwam aanzeilen, naderde Tromp zoo dicht mogelijk het Spaansche admiraalsschip en gaf het de volle laag. Dit was het sein voor een algemeen gevecht. De Hollanders pasten op niet te dicht bij de groote gevaarten te komen, maar zij manoeuvreerden zoo behendig met hunne lichtere vaartuigen en gedroegen zich zoo dapper, dat de Spanjaarden geheel in verwarring geraakten en onder de Engelsche kust vluchtten, waar Tromp en De With hen op de hielen volgden.

Den 17den September was het zoo mistig en stil, dat er aan geene vervolging te denken viel. Tegen elf uur des avonds klaarde het weêr pas op. Onmiddellijk werd er scheepsraad gehouden en besloten den aanval te hernieuwen, zoodra de maan opgekomen en de eb ingetreden zou zijn. Om de vloot bij elkander te houden beval Tromp, dat ieder schip een licht zoude toonen, terwijl zijn eigen schip aan twee lichten herkenbaar zou zijn. Tegen half twaalf scheen de maan in volle pracht, bij welk licht men de Spaansche vloot flauw in de verte bespeuren kon. Om één uur, in het midden van den stillen nacht, dreunde de zee eensklaps van een geducht kanongebulder. De Spaansche vloot werd met nog meer woede dan de eerste maal aangevallen, en trok opnieuw terug. Bij het aanbreken van den dag verscheen Banckers met zijne dertien schepen; hij had het schieten gehoord en was er op komen aanzeilen. Nu de Spaansche admiraal, D'Oquendo, zich dus aan drie zijden bestookt zag, vluchtte hij weer zoo snel mogelijk naar de Engelsche kust, en was weldra, met verlies van twee schepen, on-

der de bescherming van het kasteel van Dover. Maar hij vergiste zich, als hij meende, dat hij er zoo afkwam.

D'Oquendo had al eene zeer zonderlinge schuilplaats uitgekozen. Op den morgen van den 18den lag hij bij Duins, op eene plek, die nergens meer van heeft dan van eene rattenval. Eene reusachtige zandbank, bekend onder den naam van Goodwin Sands, loopt langs een afstand van tien mijlen evenwijdig met de Engelsche kust, en het kanaal, dat op die wijze gevormd wordt, is slechts vier mijlen breed, en dus veel te nauw om er zich met eene vloot in te kunnen bewegen. Tromp zag dit terstond, en de Spaansche admiraal ook, maar toen het te laat was. Zoodra D'Oquendo het anker bij Duins had laten vallen, verdeelde Tromp zijne vloot in twee deelen; de eene helft, onder Banckers, moest den noordelijken, de andere den zuidelijken ingang van het kanaal versperren, en daar zat nu de Spaansche vloot in de val. Rechts de Engelsche kust, links de zandbank, Banckers van voren en Tromp van achteren. Een flinke uitval had den Spanjaard kunnen redden, maar hij was te voorzichtig of te lafhartig om zich door de Hollandsche linie een weg te breken. Tromp zat onderwijl niet stil. Hij zond De With, met diens bijna zinkend schip naar het vaderland, met verzoek aan de Regeering om terstond zooveel mogelijk versterking te zenden. Hijzelf begaf zich naar Calais, en kocht veertig duizend pond buskruit, en vier duizend kogels.

Bij zijn terugkeer vond hij behalve zijne eigen schepen nog die van den Engelschen admiraal John Pennington, daar deze met vier en dertig oorlogschepen eens kwam kijken, wat er gaande was. Tromp salueerde hem, Pennington salueerde terug, en Tromp roeide naar het Engelsch schip om den admiraal zijne opwachting te maken.

»Wat doet gij hier met zulk eene groote vloot, admiraal Tromp?" vroeg Pennington.

»Ik ben op den uitkijk naar mijn vijand, Sir John, die onder uwe kanonnen eene schuilplaats gezocht heeft," antwoordde Tromp.

»Maar gij moogt geen gevecht leveren in deze wateren en in het gezicht van deze stranden," vervolgde de Engelsche admiraal.

»Gij behoeft niet bang te wezen, dat wij *u* eenig kwaad zullen doen, Sir John."

»Wees voorzichtig, admiraal," zeide Pennington, »want ik heb orders van den koning om hem, die het eerst aangevallen wordt, te helpen."

Hiermede scheidden zij. Tromp was niet in zijn schik, want hij had vast plan gehad de Spanjaarden aan te vallen. En toen de Staten-Generaal het bericht ontvingen, waren zij evenmin in hun schik. Zij wisten, dat Karel I meer op de hand der Spanjaarden was dan op de hunne, en dat hij daarom nooit zou toelaten, dat de Spaansche vloot op zijne kust vernietigd werd. Zij hadden weinig lust in oorlog met Engeland te geraken, en nog minder om de Spaansche vloot te laten ontsnappen. Den eenen dag lieten zij Tromp weten, dat hij wachten moest tot men hem aanviel, den anderen, dat hij den aanval geen oogenblik langer mocht uitstellen; den derden dag zonden zij hem bevel Pennington verlof te vragen, den vierden bevalen zij hem te doen, alsof Pennington er niet was. In één woord, zij wisten zelven niet wat zij wilden, en Tromp wist het ook niet. Iederen dag kwamen er Engelsche officieren bij hem aan boord, die hem, nu eens met vleiende, dan met dreigende woorden, tot den aftocht trachtten te bewegen. Soms waren zij 's morgens vol hartelijke vriendschap, doch als zij dan 's avonds merkten, dat Tromp er nog lag, namen zij eene trotsche, verontwaardigde houding aan. Maar Tromp lachte hen in stilte uit; hij was voornemens te blijven, en hij bleef.

Nooit te voren was er zulk eene algemeene werkkracht in Nederland ontwikkeld als in die dagen; het scheen wel, alsof alle Hollanders door eene scheepbouwkoorts overvallen waren. De Staten bevalen, dat ieder, die een schip in eigendom had, dat tegen schadevergoeding moest afstaan. Flinke geldsommen werden beschikbaar gesteld en een groot leger werd op de been gebracht. Op alle werven was men druk bezig. Zeilmakers, touwslagers en zij, die voor de uitrusting zorg droegen, werkten dag en nacht. Er werden nieuwe kanonnen gekocht, er werd kruit gemaakt, en het volk bracht vrijwillig zwaarden, pistolen, bijlen en allerlei andere wapenen aan. Iedereen verlangde eene plaatsing op de nieuwe vloot, om de Spanjaarden te helpen kloppen. Het eene schip voor, het andere na, liep van stapel en zeilde naar Duins. Gepasporteerde krijgslieden, die weer wilden dienen, kregen bevel naar Tromp te gaan; de burger, die lust in den krijgsdienst had, werd naar Tromp gezonden; de arme man, die graag rijk wilde worden, kreeg den raad bij Tromp buit te gaan halen. Aan alle Europeesche hoven sprak men over het beleid der Hollanders, die de Spanjaarden net zoolang opgesloten hielden, tot zij sterk genoeg zouden zijn, om hen uit de val te laten. Het was bijna ongeloofelijk, maar het was waar: September maakte plaats voor October, en in dien tijd was de kleine vloot van een en dertig schepen aangegroeid tot honderd en tien. Toen voelde Tromp zich sterk genoeg om den grooten slag te slaan, en hij sloeg dien met ontzettende kracht.

Gedurende deze maand van stilzitten en wachten was hij in een zeer moeilijken toestand geweest, waar slechts zijne voorzichtigheid en zijn kalm verstand hem door konden helpen. De Engelschen voelden blijkbaar sympathie voor de Spanjaarden, en in Londen hadden allerlei kuiperijen tegen hem plaats. Zelfs verheugde men zich daar, dat eenige Engelsche loodsen,

onder beschutting der duisternis, dertien vijandelijke schepen door eene aan hen bekende geul naar buiten hadden gebracht. Tromp zeide niets, maar versperde die geul en sloot de Spaansche vloot nauwer in. Toen zeide Pennington, dat het ridderlijker zoude zijn, indien Tromp zijn vijand in open zee afwachtte. Tromp antwoordde dat hij niets liever wenschte, en naar zee zou gaan, wanneer hij wist, dat zijn vijand hem op den voet volgde. D'Oquendo liet daarop door Pennington weten, dat hij gaarne de kust wilde verlaten, maar dat hij gebrek aan kruit had. Tromp antwoordde, dat hij hem de helft van het zijne wilde zenden.

»Ja maar," beweerde nu D'Oquendo, »het is niet alleen kruit, dat ik noodig heb. Vele mijner schepen hebben rondhouten en zeilen verloren, en ik moet wachten tot er mij van den wal nieuwe gezonden zijn."

»Dan behoeft gij niet langer te wachten," zeide Tromp, »ik heb er genoeg voor ons beiden. Gij kunt alles, wat gij noodig hebt, van mij krijgen, als gij slechts naar buiten wilt komen en slag leveren."

D'Oquendo sloeg het aanbod in dank af en bleef stil waar hij was. Sir John Pennington haalde minachtend de schouders op; hij vond D'Oquendo in zijn hart een lafaard. Maar hij had zijne bevelen, en herhaalde Tromp, dat hij strijden zou tegen dengene, die het eerste schot loste. Daar lagen dan de drie vloten, gezamenlijk uit twee honderd oorlogschepen bestaande, en het hing van Tromp af, wanneer alle deze dood en verderf om zich heen zouden verspreiden: Tromp was echter te verstandig om den strijd te beginnen en dan ook de Engelschen tegen zich te hebben. Daarom verzon hij eene list: hij liet eene sloep bemannen, en zeilde daarmee midden door de Spaansche vloot. Wat hij gedacht had gebeurde. De Spanjaarden, beleedigd door zooveel overmoed, schoten op hem. De kogel maakte

alleen een gat in het zeil, maar dat was al iets. Den volgenden dag herhaalde hij den tocht; zij schoten weer en doodden een Hollandsch matroos. Tromp liet het lijk naar het Engelsche admiraalsschip brengen met een brief er bij. »Gij ziet", schreef hij, »dat zij begonnen zijn. Zij hebben het eerste schot op ons gelost, en dus zoudt gij hen behooren aan te vallen. Maar, als gij slechts beloven wilt u geheel onzijdig te houden, kan ik de zaak wel alleen klaar spelen."

In den nacht van 20 October draaide de wind, zoodat die nu van de kust woei. Tromp riep den scheepsraad bijeen, en deelde aan zijne onderbevelhebbers het plan van aanval mede. Voor het aanbreken van den dag kwamen er nog zeven nieuwe schepen uit Holland, met de boodschap, dat de admiraal nu maar de Spaansche vloot moest aanvallen, zonder zich verder te storen aan Koning Karel en de Engelsche marine. Zoodra de zon opging, werd het eerste schot gelost. Bij het tweede werden op alle Hollandsche schepen de zeilen bijgezet en de ankers gelicht. De strijd was begonnen. De Hollanders hadden wel minder kanonnen en soldaten dan de vijanden, maar hunne schepen waren grooter in aantal en lichter van kaliber, en zij maakten een goed gebruik van die voordeelen. Tromp spreidde in dezen slag al zijne kennis en al zijne ondervinding ten toon. De Engelschen, die onzijdig gebleven waren, keken met verbazing toe.

Voor den eersten keer zagen zij eene groote vloot verdeeld in zes afdeelingen, die ieder afzonderlijk hunne bevelen voor den strijd hadden ontvangen.

Eene der zes bleef in de buurt der Engelsche schepen, en hield een wakend oog op Pennington. De vijf andere eskaders zeilden tusschen de Spaansche vloot door, en, nu deze zoo van verschillende zijden werd aangevallen, heerschte er weldra groote verwarring tusschen de zware, lompe en onhan-

delbare zeekasteelen. Twee en twintig Spaansche schepen liepen den wal in; het volk sprong in zee, onder het aanhoudend vuur van den onstuimigen De With, en zwom naar het strand. Het zeemonster »Mater Teresa", dat drie Hollandsche schepen te vergeefs poogden te enteren, werd ten laatste door een brander aangestoken. De duizend man aan boord gilden en schreeuwden van angst en vielen op de knieën. De trotsche Spaansche edelen smeekten om genade. Na eenige minuten ontvlamde het buskruit en vloog het schip in de lucht. Het moet een vreeselijk, een afschuwelijk gezicht geweest zijn. Van de duizend man werden er nauwelijks tweehonderd gered, en de anderen half verkoold in het water geslingerd of hoog in de lucht geworpen. Nooit was het luchtruim door zulk eene ontzettende ontploffing beroerd. Het strand en de zee trilden. De kanonnen vlogen rood gloeiend de lucht in, en in de duisternis scheen het, alsof de hel hare poorten ontgrendeld had.

De nederlaag was volkomen. Een strijd kon het eigenlijk niet genoemd worden. Spaansche schepen zeilden in de verwarring tegen elkander aan en zonken. Elf gaven zich over zonder een schot te lossen. Sommige strandden op de Goodwin Sands, andere op de kust. D'Oquendo zelf geraakte met twaalf schepen in volle zee, en werd gevolgd door Tromp, die er drie van bemachtigde. Van de zeven en zestig oorlogsschepen bereikten er slechts achttien de haven van Duinkerken in deerniswaardigen toestand; de overigen waren vernield of genomen. Van de vier en twintig duizend man waren er, zoover men wist, vijf duizend gedood en gewond, en achttien honderd gevangen genomen. Honderden waren reeds vroeger aan ziekten gestorven, en honderden stierven later aan hunne wonden, en nog vele, vele dagen na den slag spoelde de zee aan de Fransche en Engelsche kusten tallooze balken en planken aan,

en verminkte lichamen, nog gekleed in de schitterende kleeding van het Spaansche Hof.

De eerbewijzingen, die Tromp bij zijn terugkeer wachtten, zouden ongetwijfeld ieder ander het hoofd op hol hebben gebracht, maar hij bleef zichzelf altijd gelijk. En toch bleek het iederen dag meer, welk een gewicht er aan zijne overwinning gehecht werd. De Nederlandsche Republiek begon in Europa een gelijken rang te bekleeden met Frankrijk en Engeland. Buitenlandsche mogendheden zochten haar steun of vreesden haar tegenstand. Frankrijk sloot een voordeeligen vrede met haar, Duitschland zond gezanten om de hulp der Staten in te roepen, en Denemarken en Zweden gingen een verbond met haar aan. In Londen stond zij zoo hoog aangeschreven, dat twee jaar later Prins Willem, de zoon des Stadhouders, door eene Hollandsche vloot onder Tromp naar Engeland werd overgebracht, om daar in het huwelijk te treden met Prinses Maria, de oudste dochter van Karel I. Het behoeft wel niet gezegd te worden, dat Tromp in Dover met veel onderscheiding ontvangen werd, en dat alle menschen zijn moed en zijne bekwaamheid hemelhoog prezen, maar hij was langzamerhand gewoon geraakt aan dergelijke loftuitingen. De Koning van Frankrijk had hem reeds tot ridder van St. Michaël geslagen, en de Koning van Denemarken had hem een kostbaar geschenk aangeboden. Het volgende jaar, in 1642, toen hij in het Kanaal kruiste, liep hij toevallig te Dover binnen, juist op het oogenblik, dat Koning Karel en zijne gemalin die stad bezochten. Tromp ging onmiddellijk zijne opwachting bij de vorstelijke personen maken. De Koning verwelkomde den admiraal der Republiek zeer minzaam, en gaf hem een adellijken titel, eene eer, die Tromp op dat oogenblik zeer aangenaam was. Maar lang zou zijne ingenomenheid daarmede niet duren, want de tijd begon reeds te naderen, waarin het geheel

gedaan zou zijn met de hartelijkheid en de goede verstandhouding tusschen de beide landen.

Reeds bij die plechtige gelegenheid, toen Tromp in de Engelsche ridderschap was opgenomen had Koning Karel eenige woorden gesproken, welke naderhand groote beteekenis kregen. Nadat hij den admiraal geprezen had om zijne buitenwone bedrevenheid in zeezaken, voegde hij er bij, dat Tromp ook daarin altijd zijn plicht deed, dat hij telkens eerbiedig de vlag streek en saluutschoten loste, zoodra hij een der koninklijke schepen ontmoette. Nu, dat was volkomen waar; Tromp begroette de Engelsche oorlogsschepen met eenige saluutschoten en het op- en neerhalen der vlag, maar hij had dit slechts gedaan uit beleefdheid en niet uit plichtgevoel. Daar in lag het verschil. De Engelschen stonden er op, dat elk schip, dat in hunne wateren zeilde, hen zou salueeren; maar zij vonden het niet noodig op hunne beurt eerbewijzingen aan andere schepen te geven, wanneer zij vreemde havens bezochten. Zij hadden zich nu eenmaal in het hoofd gezet, dat zij volgens het recht der natuur de beheerschers der zee waren. Koning Karel had een kolossaal schip laten bouwen, dat hij »Beheerscher der Zeeën" noemde, en op de medailles, welke hij bij die gelegenheid liet slaan, stond geschreven, dat zijn gebied op de geheele wereld geen grenzen kende. Toen nu de Hollanders begonnen te bedenken, hoe zij Spanje verslagen hadden, dat toch voor de grootste zeemogendheid van Europa werd gehouden, vroegen zij zichzelven af, met welk recht de Engelschen zich de beheerschers der zee noemden. Die titel beviel hun volstrekt niet, en zij gingen er tot ergernis der Engelschen den spot mee drijven.

Er waren echter nog veel meer oorzaken, die kwaad bloed tusschen de twee natiën hadden gezet. Zoo konden b. v. de Engelsche admiraals en het Engelsche hof het Tromp niet

vergeven, dat hij tegen den wil des konings de Spaansche vloot verslagen had, en dat nog wel in het gezicht der Engelsche kust en in de onmiddellijke nabijheid der Engelsche vloot. Ook vonden zij het meer dan onbeschaamd, dat Tromp bij die gelegenheid een deel van zijne vloot had afgezonderd, om Pennington in het oog te houden.

De Engelsche kooplui hadden ook allerlei grieven tegen de Hollanders en beklaagden zich bitter, dat zij op hunne eigen markten en met hunne eigen goederen door hen benadeeld werden. In verscheidene adressen aan hunne Regeering drukten zij de vrees uit, dat de Hollanders hen weldra geheel in de schaduw zouden stellen, en daarom verzochten zij een einde te maken aan de voorrechten, die de Hollandsche kooplieden genoten. — De gegrondheid van die klachten viel zeker niet geheel te ontkennen, maar zij vergaten, dat de voorspoed van de Hollanders voor een groot deel was toe te schrijven aan hunnen meerderen aanleg voor den handel en aan de kleinere winsten, waarmee zij zich tevreden stelden. — Bovendien werden de Hollandsche kooplieden krachtig bijgestaan door hun gouvernement, dat allerlei wetten maakte in het belang van den handel en de ondernemingsgeest sterk aanmoedigde. Den handel op de Oostzee hadden zij reeds uitsluitend in handen, dien op de Middellandsche Zee bemachtigden zij ook langzamerhand, en zoo handig waren zij, dat zij den Koning van Spanje, toen de vrede eindelijk tot stand kwam, een besluit wisten te ontlokken, waarbij alleen Hollandsche manufacturen in de winkels verkocht mochten worden, met uitsluiting der Engelsche. Wanneer nu later een Engelsch schip in de havens van Cadix of Cartagena aankwam, hopende daar goede zaken te doen, zette de kapitein lang geen vriendelijk gezicht, wanneer hij de boodschap kreeg, dat hij wel weer kon vertrekken, omdat men zijne waren niet noodig had. Natuurlijk steeg zijne woede

ten top, wanneer hij dan soms een Hollander zag, die doodbedaard zijne lading loste en vlot van de hand zette.

Dit alles veroorzaakte afgunst en vijandschap. De Engelschen waren niet tot verzoening geneigd, de Hollanders evenmin, en beiden begonnen te begrijpen, dat het tot een strijd moest komen, waarbij de wapenen beslissen zouden, wie de sterkste was en den ander de wet zou kunnen voorschrijven. Deze overtuiging had reeds sedert den slag bij Duins in alle gemoederen post gevat. In Tromp's journaal van die dagen leest men reeds verscheidene uitdrukkingen van verontwaardiging over »die trotsche roodrokken".

De zaken werden er niet beter op, toen de Engelschen als een recht eischten, dat hunne schepen steeds het eerst zouden gesalueerd worden. Zij vuurden op eene geheele Zweedsche vloot, bij het eiland Wight, en dreven die naar Duins, alleen omdat de Zweden het eerbewijs vergeten hadden. Op een anderen keer schreef Sir William Penn, toen hij in de haven van Cadix lag, in zijn journaal, dat eene Hollandsche vloot daar binnen was geloopen met de vlag in top, maar dat hij geen saluut wilde eischen, omdat hij in eene Spaansche haven was. De daaropvolgende burgeroorlog in Engeland en de onthoofding van Karel I maakten de zaken niet beter. De Hollanders uitten hunne verontwaardiging over die daad, door in den Haag den Engelschen afgezant te beleedigen, en de woorden »Moordenaar, koningsmoordenaar" achter diens rijtuig te roepen.

De Republikeinen in Engeland, »Rondkoppen", genaamd, waren beleedigd over de sympathie der Hollanders voor den koning, en hunne vriendelijkheid voor de vloot van prins Robbert. Zij ergerden zich er aan, dat de familie van den onthoofden koning in den Haag mocht wonen. Hun toorn nam toe, toen een paar verbannen Koningsgezinden, »Cavaliers" geheeten, den

gezant van het Engelsche Parlement in den Haag vermoordden, omdat deze deel had gehad aan den dood des konings. Zij wilden bijna geen verontschuldigingen aanhooren. De toestand werd dus steeds meer gespannen, en, nu de zaken eenmaal zoover heen waren, was er geen terugkeer mogelijk. De kwestie van het salueeren werd opnieuw te berde gebracht. Tromp verlangde te weten, of hij de vlag der Republikeinen dezelfde eer moest bewijzen als vroeger die des konings. De Staten gaven geen afdoend antwoord, maar zeiden, dat hij naar omstandigheden handelen moest. Tot overmaat van ramp ontstonden er eenige kibbelarijen tusschen Engelsche en Hollandsche visschers, en Cromwell, die Engeland voor de beleedigde partij hield, reikte aan twee schepen kaperbrieven uit, met verlof om zooveel buit te maken, tot zij voldoende schadevergoeding gekregen hadden. Tegelijkertijd kregen de bevelhebbers der Engelsche oorlogsschepen last alle Hollandsche vaartuigen te onderzoeken, daar men voorgaf bevreesd te zijn, dat er koningsgezinden, of wapenen en ammunitie voor dezen, aan boord zouden zijn. Gij begrijpt licht, dat dit een ondraaglijke last was, want bij dat onderzoek ging men niet altijd even voorzichtig, noch even eerlijk te werk. Alle pogingen van Hollandsche zijde gedaan, om de geschillen nog bij te leggen, mislukten. Integendeel werden door het Engelsche Parlement wetten aangenomen, die zeer tegen het belang van den Hollandschen handel waren, aan het salueeren werd streng de hand gehouden, en zelfs maakte men zich in Engeland gereed om eene vloot van honderd vijftig schepen naar zee te zenden.

Zoodra de Staten dit hoorden, begrepen zij, dat er geen tijd te verliezen viel. Onmiddellijk na den vrede met Spanje was de vloot ten deele afgedankt, en bevond zich nu in een deerniswaardigen toestand. Er waren niet meer dan veertig schepen in het geheel, en geen van alle was bijzonder groot. Nu wer-

den er terstond zes en dertig nieuwe besteld, en aan den Hollandsche gezant in Londen werd last gegeven dit aan Cromwell mee te deelen, in de hoop, dat de oorlog daardoor nog afgewend zou worden. Maar tevens werd aan Tromp bevolen, dat hij het onderzoek der schepen op geen voorwaarde meer moest toestaan, en dat hij zich verzetten mocht tegen iedere beleediging of inbreuk op onze vrijheid. Dat luidde anders dan vroeger, toen men hem altijd voorhield, de Engelschen zooveel mogelijk te ontzien. Aanvallen mocht hij nog wel niet, maar hij behoefde toch geen enkele vernedering te verduren. Wat de vlag aanbelangt, op dat punt, vonden de Staten, moest hij om vredeswille dezelfde gewoonten blijven volgen als onder koning Karel.

Zoo stonden de zaken, toen Tromp in April 1652 met zijne vloot uitzeilde. Eene geringe aanleiding bracht den eersten slag teweeg. Den 12den Mei lagen drie Engelsche oorlogsschepen bij Start-Point, toen kapitein Young, commandant van een dier schepen, de »President" genaamd, negen Hollandsche koopvaardijschepen en drie oorlogsschepen ontmoette op hunne reis huiswaarts. Kapitein Young zond onmiddellijk een bootsman, om hen aan het strijken der vlag te herinneren. Een der Hollandsche kapiteins, Zaen genaamd, deed wat van hem geeischt werd, maar de tweede antwoordde, dat kapitein Young het maar zelf moest komen doen. Young zond toen eene sloep, maar deze kwam weldra terug met eene weigering. Dit antwoord was den Engelschman te kras, en hij gaf den Hollander de volle laag. De Hollanders gaven op dezelfde wijs antwoord, en bijna een uur lang waren de zes schepen in een woedend gevecht gewikkeld. Daar de Hollandsche vloot echter, behalve eene kostbare lading, een half millioen geldswaarde in zuiver goud aan boord had, vonden de kapiteins het verstandiger hunne schatten te redden, en trokken zij terug.

Ondertusschen lag Tromp bij de Vlaamsche kust tusschen Duinkerken en Nieuwpoort, want hij had bevel gekregen de Engelsche kust te vermijden. Ongelukkigerwijze woei er vier dagen aaneen zulk een orkaan, dat hij, om zijne vloot niet te zien vernielen, eene schuilplaats onder Dover moest zoeken. Daar hij wist, dat de Engelsche vlootvoogd Bourne met acht oorlogsschepen bij Duins lag, zond hij onmiddellijk twee fregatten naar dezen bevelhebber om opheldering van zijn gedrag te geven, waarbij hij tevens beloofde, zoodra de storm bedaarde, naar de Noordzee te zeilen. Bourne was zeer vriendelijk, verklaarde genoegen te nemen met deze verklaring, en schonk den kapiteins een glas wijn, maar verzocht inmiddels heimelijk Blake, die in Rye Bay lag, of deze zich bij hem wilde voegen. Blake maakte terstond kracht van zeil, en kwam den volgenden dag aan, toen Tromp juist koers zette naar het oosten. Weinige oogenblikken na zijn vertrek zagen de Engelschen, dat een schip zich bij de Hollandsche vloot voegde, en Tromp spoedig daarna van koers veranderde om recht op de vloot van Blake los te zeilen. De Engelschen schreven deze plotselinge verandering in de plannen van den Hollandschen admiraal toe aan een bevel', dat de Staten met dat schip zouden gezonden hebben, maar de zaak was anders in haar werk gegaan. Zoodra Tromp Blake's vloot bemerkte, had hij koers naar het Oosten gezet, om niet in moeilijkheden te geraken, maar toen was kapitein Zaen bij hem gekomen, nog geheel opgewonden over het gevecht met kapitein Young bij Start-Point. Hij smeekte Tromp niet heen te gaan, omdat er groot gevaar bestond dat de negen koopvaardijschepen, met hunne kostbare lading, in handen van de Engelschen zouden vallen en aan een onderzoek onderworpen worden. Tromp aarzelde niet. Het was zijn plicht de Hollandsche vaartuigen te beschermen; en daarom keerde hij om en zeilde regelrecht op Blake af.

Het was een moeilijk oogenblik, maar Tromp nam alle voorzorgen. Om te doen zien, dat hij geen oorlogzuchtige voornemens had, gaf hij bevel zeil te minderen en Blake onder gereefde marszeilen te naderen. Hij zette een matroos bij den wimpel, en een ander bij de vlag om die op het juiste oogenblik neer te halen, »en", schreef hij in een brief, »Admiraal Blake had die beweging heel goed kunnen zien." Maar Blake zat op dat oogenblik met eenige officieren in zijne kajuit te drinken. Hij had de verkeerde meening opgevat, dat Tromp besloten was te vechten, en had zijne vloot in slagorde gesteld. Voordat Tromp met de »Brederode" op den vereischten afstand was gekomen, en voordat de vlag nog gestreken was, viel er een schot van Blake's schip, de »James," en een kogel vloog over Tromp's dek. Een tweede volgde bijna onmiddellijk. Tromp, die op het halfdek stond, gaf zijn vlagge-kapitein bevel eene sloep te bemannen, en Admiraal Blake om eene verklaring van deze handelwijze te verzoeken. Maar de sloep was nog niet gereed, toen de »James" haar derde schot loste. De kogel ging midden door de »Brederode" en verpletterde den arm van een der matrozen. Het eerste bloed had dus gevloeid. Aan een vreedzamen afloop viel nu niet meer te denken.

Wat nu volgt wordt verschillend verteld door Blake en door Tromp. Blake zegt: »Na het derde schot gaf Tromp ons de volle laag," terwijl Tromp beweert, dat hij, na het derde schot van de »James", slechts een schot terug gaf bij wijze van antwoord. Van een saluut met de vlag en het zenden eener sloep kwam nu natuurlijk niets: zoo spoedig mogelijk maakte Tromp zijne schepen gereed voor het gevecht. Terstond na het derde schot naderde de »James" voor den wind en gaf eene volle laag en een salvo geweervuur, welke begroeting dadelijk door de »Brederode" beantwoord werd. De andere schepen begonnen nu ook elkaar te beschieten, maar volle lagen werden er in het

eerste half uur slechts door de admiraalsschepen gewisseld. Tromp had de bevelhebbers zijner schepen bevolen niet anders dan defensief te werk te gaan, omdat hij de verantwoordelijkheid van den eersten aanval niet wilde dragen. Hij had veertig schepen, Blake op dat oogenblik slechts dertig, maar in het getal der kanonnen stonden zij bijna gelijk. Na een half uur bemerkte Tromp, dat Bourne met zijn eskader uit de richting van Duins naderde. Onmiddellijk liet hij de bloedroode vlag hijschen, als het sein voor een algemeen gevecht.

Ik heb niet vele bijzonderheden van dezen strijd kunnen vinden. Het zij u dan genoeg te weten, dat er woedend gevochten werd, en alleen de duisternis de vijanden scheidde. Blake's schip had den bezaansmast verloren, en romp en tuigage waren zoo toegetakeld, dat het bijna niet meer bestuurd kon worden. De andere Engelsche schepen hadden ook veel geleden, maar Tromp was er nog slechter afgekomen. Hij had twee schepen verloren — een was gezonken, een in handen van den vijand gevallen — terwijl een derde slechts met hard pompen boven water kon gehouden worden. Maar hij had de voldoening zijne vlag niet gestreken te hebben. Den 30sten Mei in den morgen lagen de beide vloten gedurende een paar uren in elkanders nabijheid, op niet meer dan vier mijlen afstands. Het gevecht werd echter niet hervat, maar tegen het midden van den dag keerden beide naar hunne eigen kust terug om rapport uit te brengen bij hun Gouvernement, dat de eerste oorlog tusschen de twee rijken begonnen was.

II.

Hoewel iedereen, die eenigszins op de hoogte der zaken was, in Engeland zoowel als in Holland, reeds lang voorzien had, dat

er weldra eene botsing tusschen de beide landen moest komen, werd Admiraal Tromp door een deel der bevolking ontvangen, alsof hij en hij alleen de schuld van alles was. Hij droeg de beschuldiging stilzwijgend. Hij wist dat de republikeinsch-gezinden zelfs aan eene overwinning eene verkeerde en hatelijke uitlegging zouden weten te geven, omdat zij den Prins van Oranje haatten, en al diens aanhangers met nijd en wantrouwen beschouwden. Zij namen het Tromp kwalijk, dat hij een aanhanger van den Prins was, en wilden niet begrijpen, dat de admiraal alle redenen had om diepe bewondering en eerbied voor het hoofd van den staat te gevoelen. Maar al waren de gemoederen in Nederland verdeeld ten opzichte van Tromp, allen dachten eensgezind op het punt van Engeland. Tachtig jaren van oorlog, waarbij dertig jaren van zegepraal, hadden de rijke kooplieden in Amsterdam juist niet nederig gestemd, en, hoewel er terstond een gezant met vredelievende voorstellen naar Cromwell gezonden was, werden de oorlogsschepen alle uitgerust. In dezelfde week liepen er twee groote vloten uit, de eene onder Blake, de andere onder diens grooten tegenstander. Tromp had nu onder zijn bevel zes en negentig schepen, bemand met elf duizend man. Hij had weer geen bepaalde orders omtrent het strijken der vlag ontvangen, maar hij zou natuurlijk geene enkele beleediging mogen dulden. Hij moest een algemeenen bededag op zijne vloot uitschrijven, en, mocht hij den vijand ontmoeten, dan was voorzichtigheid hem, evenals bij vroegere gelegenheden aanbevolen. De gezant keerde met een ernstig gelaat uit Londen terug, en Tromp, die begreep dat dit oorlog beteekende, zeilde naar de Engelsche kust. Blake was meer noordelijk, maar Sir George Ayscue, die pas met vijftien oorlogsschepen van Barbados teruggekomen was, lag bij Duins, met bevel daar eene vloot af te wachten, welke in de Theems uitgerust werd. Zoodra Tromp dit hoorde, meende hij die

schoone kans niet te mogen laten voorbijgaan. Hij verdeelde zijne vloot in drie eskaders, sloot den in- en den uitgang van het kanaal bij Duins met twee eskaders af, en zond het derde naar Zuid-Voorland om hulp van buiten af te snijden. Doch in Engeland bleef men dat maar niet rustig aanzien. De vaartuigen werden bij Medway opgehouden, en zulke geduchte batterijen richtte men op tusschen de kasteelen van Deal en Sandown om Ayscue's vloot te beschermen en te helpen, dat Tromp besloot dezen kleinen prijs liever te laten slippen, en Blake te gaan opzoeken.

Er was nog geen beslissend gevecht geleverd, maar aan beide zijden van het Kanaal wist men reeds, dat het er in twee opzichten weinig gunstig voor de Hollanders uitzag. Hunne schepen waren veel kleiner, hunne kanonnen van lichter kaliber, en, daar hun handel tienmaal zoo uitgebreid was als die van Engeland, boden zij tien punten van aanval aan, waar de Britten slechts één kwetsbaar punt hadden. Dat ondervond Tromp. Nadat hij Ayscue verlaten had, wachtte hem een driedubbele plicht thuis: eene koopvaardijvloot lag klaar voor de Oostzee, eene andere werd uit Indië thuis gewacht, en er heerschte veel angst over een aantal haringjagers, die, naar men vreesde, in Blake's handen gevallen waren. Tromp begeleidde de eerste in veiligheid naar de Sond; toen moest hij op de tweede wachten om die zijn geleide te geven, en in dien tusschentijd bescherming verleenen aan de haringschuiten.

Blake had daar echter al korte wetten mee gemaakt. Hij had de twaalf oorlogsschepen, welke de visschers vergezelden, verslagen, en de vloot buit gemaakt of verstrooid. Den 6den Augustus, vroeg in den morgen, kwamen de vijandelijke vloten bij elkander, maar, toen de admiraals zich gereed maakten tot den strijd, brak er plotseling een hevige orkaan los. Blake vond eene schuilplaats in de Engelsche havens; Tromp zocht

zoo snel mogelijk naar Texel te ontkomen, maar bij zijne aankomst miste hij bijna de helft zijner vloot en drie Oost-Indiëvaarders. Drie der vermiste schepen waren in handen der Engelschen gevallen.

Deze tegenspoed was een geschikt wapen in de handen zijner vijanden. Een aantal schotschriften werden gedrukt, waarin men hem van het laagste verraad beschuldigde, en men zeide zelfs, dat hij den strijd met Blake alleen in zijn eigen voordeel begonnen had. In de Staten-Generaal werd voorgesteld hem voor een krijgsraad ter verantwoording te roepen, en het scheelde niet veel, of dat voorstel was aangenomen. Hij kreeg echter bevel in persoon voor de Hoogmogende Heeren te verschijnen, om een lang en vervelend onderzoek te ondergaan. De vroeg ingevallen herfst was reeds door den winter opgevolgd, voordat zijne rechters hem opnieuw het opperbevel over de vloot toevertrouwden. Tromp gedroeg zich in deze zaak met zijne gewone grootmoedigheid en eerlijkheid. Er was geen smet op zijn karakter, en zijne rechters moesten erkennen, dat, hoe streng ook het onderzoek geweest was, hij geheel vrij van blaam daaruit was te voorschijn gekomen. Dat Tromp verontwaardigd was, spreekt vanzelf. Hij meende, en met recht, dat, wanneer iemand eene eervolle en schitterende positie veroverd heeft, het mislukken zijner plannen op zichzelf reeds eene zware straf voor hem is. En al werd hij onschuldig bevonden, het griefde hem toch diep, dat hij het algemeene vertrouwen verloren had.

»Het is mij nooit te veel geweest," schreef hij, »den vijand te bevechten en mijn leven te wagen, maar dat ik, terwijl ik al mijne krachten inspan om mijn land te dienen, aan den wal ontvangen wordt met argwaan, nijd en kwaadwilligheid — dat men van mij, die met het verstand, mij door God gegeven, gedaan heb, wat een soldaat en een zeeman doen kan, verant-

woording mijner daden eischt — dat ontneemt mij de lust en den ijver in den dienst."

In weerwil van dit alles nam hij het hem aangeboden opperbevel toch op zich, uit liefde voor zijn land en voor den zeedienst. Ondertusschen was er een slag geleverd tusschen Ayscue en De Ruyter, waarin de laatste zware verliezen geleden had. Er kwam bericht, dat Tromp's afwezigheid van de vloot veel ontevredenheid had teweeggebracht, en dat verscheiden kapiteins weigerden onder iemand anders dan onder Vader Tromp te dienen. Den 1sten December 1652 bevond Tromp zich weer te midden zijner kinderen, zooals hij de matrozen noemde, en werd met geestdrift verwelkomd. Onder vrij onstuimig weer zeilde de ontzaglijke vloot van vijfhonderd koopvaardij- en acht en negentig oorlogsschepen de Maas uit; maar, toen Tromp hoorde, dat Blake onder Duins lag, liet hij de koopvaardijvloot onder bescherming van de helft der oorlogsschepen terug keeren, en vervolgde met de rest zijner schepen de reis, om zijn tegenstander op te sporen.

Blake begreep, dat het hem als D'Oquendo zou gaan, indien het hem niet gelukte Duins te verlaten en open zee te kiezen. In den middag van den 9den December slaagde hij er in naar zee te gaan met zes en veertig schepen, maar werd onmiddellijk gevolgd door Tromp. Blake's plan was Rye Bay te bereiken, waar hij hulp zou vinden, en Tromp wilde hem dit beletten. De jacht duurde tot den avond, toen Tromp twee mijlen Noordwest van Dover de ankers liet vallen. Den volgenden morgen werd de blauwe vlag geheschen als het sein tot eene algemeene vervolging. De wind was hevig. Alle zeilen waren bijgezet, masten en stengen bogen onder het gewicht der zeilen, en de golven sloegen over het dek wegens het zware zeilen in de holle zee. Te een uur naderden de vluggere Hollanders de zwaardere Engelsche schepen, en de eerste schoten werden

gelost. Om drie uur had Tromp Dungeness bereikt en was Blake genoodzaakt den strijd te beginnen.

Met zijn schip, de »Triumph" zeilde hij voor den wind weg, langs Tromp, en wisselde een salvo met hem. Het Engelsche schip »Garland", Kapitein Battin, van acht en veertig stukken, volgde den admiraal op de hielen, en zou diens voorbeeld gevolgd hebben, indien het Tromp niet gelukt was tegen dat vaartuig aan te zeilen en met zijne boegspriet een gat in het achterschip te stooten. De twee schepen kwamen daardoor boord aan boord te liggen. Op hetzelfde oogenblik kwam de Engelsche Kapitein Ackson, met de »Adventure" van veertig stukken geschut, aan Tromp's andere zijde liggen. De Hollandsche Vice-admiraal Evertsen, die zijn vlootvoogd altijd volgde, als een hond zijn meester, zag het gevaar waarin Tromp verkeerde en viel onmiddellijk de »Adventure" aan, en daar lagen nu de vier schepen, op en neer geslingerd door de golven, en bijna onzichtbaar door den zwaren kruitdamp. Het bloedige gevecht duurde meer dan een uur; menigmaal vlogen de kogels vlak langs Tromp heen: zijn secretaris werd zelfs aan zijne zijde doodgeschoten. Eindelijk gelukte het aan de Hollandsche matrozen, aangevuurd door de krachtige taal van hun Admiraal, op de »Garland" over te springen en zich daar staande te houden. Bijna alle Engelsche officieren waren gedood, meer dan zestig lijken lagen op het dek. De bemanning gaf zich over, en de Oranjevlag werd aan den mast gespijkerd. Ondertusschen had Evertsen op dezelfde wijze de »Adventure" genomen, terwijl ook de andere schepen zich dapper tegen de Engelschen weerden. Blake vocht als een leeuw, maar moest het opgeven.

De overwinning was volkomen, en waarschijnlijk zou de geheele Engelsche vloot vernield zijn, maar, zooals Blake zelf schreef: »de invallende duisternis redde mij, toen ik bijna geheel alleen gelaten was, en geen uitkomst meer zag."

Hij bereikte Dover in een droevig ontredderden toestand; twee van zijne schepen waren genomen, drie gezonken, een was verbrand, en daarenboven had hij een aanzienlijk getal dooden en gekwetsten. Blake was natuurlijk zeer terneer geslagen. Hij beschuldigde velen zijner kapiteins van lafhartigheid, verzocht de Heeren van de Admiraliteit een streng en rechtvaardig onderzoek te doen instellen naar het gedrag van verscheiden bevelhebbers, en vroeg zelf ontslag uit eene betrekking, die veel te zwaar voor hem was.

Tromp aan den anderen kant was in de wolken over zijne overwinning en stelde zijnen kapiteins voor de Theems op te zeilen, waar de overblijfselen der Engelsche vloot eene schuilplaats hadden gezocht. Het plan werd met geestdrift aangehoord, maar het kwam niet tot uitvoering wegens het gevaar, dat die tocht opleverde bij gebrek aan loodsen. Na dezen slag, vertelt men, heeft Tromp eenige dagen in het Kanaal gekruist met een bezem aan den grooten mast, daarmee te kennen gevende, dat hij besloten was de zee schoon te vegen van Engelschen. Ik voor mij geloof niet aan dat sprookje. Ten eerste moet het al een buitengewoon groote bezem geweest zijn, die op zulk een afstand kon gezien worden, maar ten tweede zeggen de scheepsjournalen uit dien tijd er niets van. De eenige bron voor dat bericht, die ik heb kunnen vinden, is een onbeduidend klein nieuwsblaadje, in die dagen te Londen gedrukt, en daaruit heeft zeker later iedereen het verhaaltje overgenomen.

Tegen de waarheid echter van dit bericht pleit de gematigdheid en bescheidenheid van den man, die waarlijk te groot was om een verslagen vijand door zulk eene snoeverij te beleedigen. Daarenboven voelde Tromp ware hoogachting voor Blake, evenals deze den Hollandschen Admiraal zeer hoog stelde.

Het navolgende verhaal is nog uit dezen strijd opgeteekend. Terwijl Tromp op het dek stond, naderde hem snel een zijner matrozen, die een zak buskruit droeg, en, den admiraal niet herkennende, gaf hij dezen een flinken klap om de ooren, omdat hij niet gauw genoeg op zij ging. De admiraal zeide niets, maar ging bedaard op eene andere plaats staan om de passage niet meer te belemmeren. Toen het gevecht voorbij was, riep hij den man bij zich. De matroos herinnerde zich zeer goed dat hij iemand geslagen had, en ontstelde doodelijk, toen hij hoorde dat het de admiraal zelf geweest was.

»Wees niet bang, mijn zoon," zeide Tromp, »want gij hebt uw plicht gedaan. Laat u nooit door iemand in de uitvoering uwer orders storen. Maar als gij weer eens slaat, doe het dan niet zoo hard." Hierop werd de matroos bevorderd.

Natuurlijk waren de Hollanders zeer trotsch op hunne overwinning. De Staten maakten bekend, dat ieder, die lust had de kans te wagen, voor eigen rekening een schip mocht uitrusten om daarmee op kaapvaart uit te gaan. Dat gaf een drukte en beweging in alle havens! De rustelooze geest van het volk kwam weer boven. Meer dan honderd kaperbrieven werden in eene week uitgegeven, en honderden Engelsche kustvaarders en visschersbooten buitgemaakt. Twee Zeeuwsche kapers, die eene soort van compagnieschap hadden aangegaan, brachten in elf dagen dertien prijzen in de haven. De wederzijdsche haat was zoo groot in die dagen, dat het dadelijk tot een gevecht kwam, zoodra een Engelschman en een Hollander elkander ontmoetten.

Zoo kwamen eens twee visscherschuiten elkander bij Doggersbank tegen. De eene was uit Vlieland, de andere uit Harwich. Geen van beide was gewapend. De Engelschen begonnen het gevecht met een salvo van steenen, de Hollanders antwoordden door de volle laag te geven met houtblokken. Toen

grepen de eersten naar hunne haken, de laatsten naar de riemen, en takelden zij elkander duchtig toe met die zonderlinge wapenen. Ten slotte sprongen de Hollanders op de Engelsche schuit over, joegen de visschers in het ruim, sloten de luiken dicht en brachten hun buit zegevierend naar huis.

Maar al ging nu ook alles voor het oog zeer naar wensch, toch beging het Hollandsche gouvernement een jammerlijken misstap. Tromp waarschuwde herhaaldelijk, dat de Engelschen gevaarlijker vijanden waren dan de Spanjaarden, en dat de vloot terstond in orde moest gebracht worden voor een tweede gevecht. De Staten echter stoorden zich daar niet aan en weigerden verbeteringen aan te brengen en nieuwe schepen te bouwen; zelfs werd er kruit noch lood aangekocht. Tromp zelf werd spoedig na zijne overwinning naar de golf van Biscaye gezonden ten geleide van een honderdvijftigtal koopvaardijschepen, en met bevel om, na daar eenigen tijd gekruist te hebben, eene even groote vloot, die al op hem lag te wachten, naar het vaderland te vergezellen.

Hij deed zooals hem bevolen was, maar nauwelijks was hij in de golf aangekomen, in het midden van Februari, of de Staten zonden hem een jacht achterna, met de boodschap, of Tromp zoo spoedig mogelijk rechtsomkeert wilde maken, omdat zij vreesden, dat de Engelschen met eene nieuwe vloot de Hollandsche zeegaten wilden blokkeeren.

En het was maar al te waar. Terwijl de Hollanders op hunne lauweren rustten, had men in Engeland alle krachten ingespannen om de groote schande uit te wisschen.

Tromp bereikte den 28sten Februari Portland, en toen hij en zijne kapiteins de Engelsche vloot in de verte bespeurden, zagen zij elkaar hoofdschuddend aan.

»Daar liggen ze, admiraal," zeide een der onderbevelhebbers, op tachtig Engelsche oorlogsschepen wijzende, die mid-

den in het vaarwater lagen, »men behoeft er geen oogenblik aan te twijfelen, wat zij van ons hebben willen."

»Ja, daar zijn ze," antwoordde Tromp; mij dunkt, dat zij vechten willen, en op dat punt wil ik hun gaarne hun zin geven."

Zijne maatregelen waren spoedig genomen. Gelukkig had hij den wind in zijn voordeel, en kon hij dus den strijd beginnen op het voor hem meest gunstige oogenblik. De koopvaarders werden met eenige oorlogsschepen ter hunner bewaking naar de achterhoede gezonden, en toen werd de vloot in drie eskaders verdeeld: Florisz. commandeerde de voorhoede, Evertsen het centrum, en De Ruyter de achterhoede.

De Engelschen waren in twee eskaders verdeeld, het eene aangevoerd door Blake en Deane, het andere door Generaal Monk, die juist uit Schotland teruggekeerd was. Het was acht uur 's morgens, toen Tromp's schip, de »Brederode," het Engelsche admiraalsschip, de »Triumph" ontmoette, waar Blake en Deane naast elkander op het halfdek stonden. Er ontstond tusschen hen een hevig gevecht, waaraan spoedig ook de andere schepen van beide vloten deel namen.

Over eene oppervlakte van vele mijlen was de zee bedekt met schepen, die elkaar bevochten in groepen van drie of vier, maar dikwijls bijna onzichtbaar waren door de vlammen en den rook, die hen omringden.

De Ruyter had het zwaar te verantwoorden gehad tegen eene groote menigte vijanden, tot Evertsen hem gelukkig kwam helpen. De Hollandsche kapitein Poort liep het Engelsch fregat »Samson" te boord, maar havende het zoo, dat, toen hij er met zijne manschappen op oversprong om het te nemen, vriend en vijand te zamen in de diepte zonken. Kapitein Cleydeyck, die van beide kanten door een vijand bestookt werd, was op het punt naar de kruitkamer te gaan, om zijn schip in de lucht

te doen vliegen, toen zijn vriend Regemorter hem te hulp schoot. Het schip van Cleydeyck was echter in zinkenden toestand, zoodat hem als eenig redmiddel overbleef met zijne bemanning over te springen aan boord van het Engelsche schip »Prosperous," dat nog naast hem lag. De kapitein van dit vaartuig, Barker, werd gedood en het schip genomen, maar spoedig daarna gelukte het aan Kapitein Veysey van de »Merlin" de Hollanders weer van de »Prosperous" te verjagen, en dat schip te hernemen. Gelukkig vond kapitein Cleydeyck met al de zijnen eene schuilplaats op een der Hollandsche schepen, want zijn eigen fregat zonk spoedig daarna.

Terwijl het gevecht op het heetst was, bespeurde Tromp met schrik, dat Blake eenige zijner vlugstezeilers had uitgezonden, om, achter de Hollandsche vloot om, de koopvaardijschepen te bereiken. Tromp's heldere blik op een zeegevecht en zijne oordeelkundige wijze van op het juiste oogenblik te handelen, kwamen hem hier uitmuntend te stade. Terwijl voor een ongeoefend oog het tooneel van den strijd eene grenzenlooze verwarring opleverde, waar vriend en vijand bijna niet te onderscheiden waren, begreep Tromp onmiddellijk wat er gaande was, en wist het even snel door seinen aan zijn onderbevelhebbers mee te deelen. Met intrekking van vroegere orders gaf hij de Ruyter bevel met zijn eskader jacht te maken op de uitgezonden Engelsche schepen. De overige schepen liet hij rondom het admiraalsschip post vatten en zich in den vorm eener halve maan vóór de koopvaardijschepen scharen. De manoeuvre slaagde geheel naar wensch. Toen de nacht inviel en een einde aan het gevecht maakte, was geen enkel schip verloren, maar wel hadden de meeste schepen veel averij gekregen, zoodat het gelukkig was, dat er gedurende den nacht gelegenheid was de schade aan romp en tuig zoo veel mogelijk te herstellen. Aan boord van het admiraalsschip werd inmiddels beraadslaagd, wat

er nu moest gedaan worden, en eenige onderbevelhebbers stelden de vraag, of het niet verstandiger was de koopvaardijvloot alleen naar huis te zenden, opdat de oorlogsschepen minder belemmerd zouden zijn in hunne bewegingen. Maar daarvan wilde Tromp niet hooren.

Hij had in last gekregen ze veilig in de haven te brengen, en dien last zou hij tot elken prijs ten uitvoer brengen. Tromp besloot dus, zoo noodig, den vijand opnieuw aan te tasten en seinde bij het aanbreken van den dag alle commandanten aan boord van het admiraalsschip, om hun dit besluit mede te deelen, en ieder aan te manen zijn plicht te doen, ten einde de eer der vlag op te houden.

Toen het gevecht des morgens om tien uur opnieuw begon, waren de vloten ongeveer zes mijlen van Dungeness verwijderd. Met het oog op de veiligheid der groote koopvaardijvloot besloot Tromp verdedigender wijze te werk te gaan.

Zijne positie was in zooverre in zijn voordeel veranderd, dat Blake thans niet meer tusschen hem en de Hollandsche kust lag, en hij dus den weg naar de Maas vrij had. De wind was hem echter minder gunstig dan den vorigen dag. Weer vormde hij een reusachtigen halven cirkel, over eene oppervlakte van verscheiden mijlen. Het escader van Florisz. vormde den eenen vleugel, dat van De Ruyter den anderen, zelf commandeerde hij het centrum, en door dezen muur beschut, kon de koopvaardijvloot hare reis naar het vaderland voortzetten. Wat de Engelschen ook deden, dezen muur konden zij niet doorbreken. Eerst vielen zij op den rechter-, toen op den linkervleugel aan: wel werden de schepen van Florisz. en De Ruyter beide reddeloos geschoten, en vielen eenige schepen door onhandigheid van de gezagvoerders in handen van den vijand, maar de vloot zelve bleef ongedeerd. Zes maal trachtte Blake zich met inspanning van alle krachten een weg door de Hollandsche

vloot te banen, zesmaal zag hij zich genoodzaakt de poging op te geven. De tweede nacht viel, zonder dat het aan de Engelschen gelukt was de Hollandsche vloot te beletten de tehuisreis voort te zetten.

Het was een dag van vreeselijke spanning geweest, en de nacht bracht weinig rust. Nauwelijks was het schieten opgehouden, of de eene kapitein voor, de andere na, verscheen aan boord van het admiraalsschip om zijne verliezen te melden. Het tuig van den een had zoo geleden, dat hij de vloot haast niet meer volgen kon, een ander hield zich nog slechts met pompen boven water, en bijna allen klaagden over gebrek aan kruit. De eenige, die kalm bleef in dezen benarden toestand, was de Admiraal zelf. Hij sprak ieder moed in en verzekerde hun,dat, wanneer zij tot het uiterste hun plicht deden, niemand hun iets kon verwijten wegens een min gunstigen uitslag.

Toen zij hem verlieten, waren allen met nieuwen moed bezield, maar Tromp zelf moet dien nacht, in de eenzaamheid zijner kajuit, wel eens met bitterheid bedacht hebben, hoe het alleen de zorgeloosheid van de Hollandsche Admiraliteit was, die hen in zulk een gevaar gebracht had. Dit is zeker, wanneer er niet zulk een uitstekend bevelhebber aan het hoofd had gestaan, zou de geheele vloot dien dag in handen der Engelschen gevallen zijn.

Den volgenden morgen kregen de vijanden elkander bij Bevezier in het zicht. De wind was opnieuw in Blake's voordeel, maar steeds lag nog daar die onverbreekbare halve cirkel, welke hem den weg naar de rijkbeladen Hollandsche koopvaardijschepen versperde. De aanval begon om negen uur, en gedurende twee uur werd er met groote hevigheid en veel beleid van weerszijden gevochten. Maar om elf uur gebeurde er, wat Tromp reeds voorzien had, namelijk dat vele schepen gebrek aan ammunitie hadden. Door den vijand bestookt, en buiten

staat om terug te schieten, verloren de commandanten dier vaartuigen den moed zoo geheel en al, dat verscheidenen de wijk begonnen te nemen naar de Hollandsche kust. Zoo snel mogelijk sneed Tromp hun den weg af, om deze schandelijke handelwijze te beletten. Hij had op dat oogenblik even goed de vlucht kunnen nemen en de schuld werpen op het gebrek aan buskruit, en het schandelijke verzuim van het gouvernement. Maar hij dacht er anders over, en besloot tot het laatste toe te vechten.

Hij hield de vluchtelingen staande en gaf hun de keus, zich nu als lafaards te gedragen en daarvan later de treurige gevolgen te ondervinden, of terstond terug te keeren, zooveel mogelijk hun gebrek aan ammunitie voor den vijand te verbergen en te vertrouwen op de maatregelen, die hij ter hunner verdediging zoude nemen. Deze flinke taal maakte indruk, en zij kozen het laatste.

Gelukkig was de Engelsche vloot ook verspreid geraakt, waardoor het vuren ophield. Tromp maakte van deze kleine pauze gebruik. Hij gaf bevel alle zeilen bij te zetten om zoo spoedig mogelijk naar de ondiepten der Fransche kust te zeilen, waar de grootere Engelsche schepen hem niet volgen konden. Maar lang duurde de rust niet.

Om drie uur des namiddags had de Engelsche admiraal al zijne schepen bijeenverzameld, en gaf toen het sein tot een laatsten algemeenen aanval.

Tromp ontving hem koelbloedig. Hoewel nog slechts dertig schepen van zijne vloot in staat waren vuur te geven, gaf hij bij de nadering van Blake onmiddellijk bevel zeil te minderen en den halven cirkel vóór de koopvaardijvloot te vormen. De eerste aanval was ontzettend, en vele Hollanders moesten het tegen de overmacht opgeven en vonden hun graf in de golven. Maar ook ditmaal gelukte het den vijand niet door de Holland-

sche vloot heen te breken. Wel vielen eenige koopvaardijschepen, welke de Fransche kust te dicht naderden en daar vastgeraakten, in 's vijands handen, doch het grootste deel der koopvaardijvloot bleef behouden.

Tusschen vieren en vijven begon het vijandelijk vuur te verminderen, want Blake, die het gevaarlijke van verdere vervolging met zijne diepgaande schepen inzag, had het ruime sop gekozen, en slechts veertien kleinere vaartuigen achtergelaten om den vijand te blijven beschieten. Tromp werd nu weer bestormd door de bevelhebbers zijner schepen, waarvan velen letterlijk wanhopig waren. Er was bijna geen enkele kogel over, en de meeste schepen moesten met pompen boven water gehouden worden. De Ruyter en Florisz., die de zijvleugels verdedigd hadden, konden geen zeil meer voeren en moesten gesleept worden. Vijf oorlogsschepen waren verbrand, vier buitgemaakt, en vier en twintig koopvaardijschepen werden vermist; bijna twee duizend man waren gedood en gewond, en evenzooveel gevangen. Maar Tromp bleef kalm en allen ter voorbeeld. Hij hield zich gereed zijn laatste schot, zoo noodig, af te vuren, en stelde zich onder klein zeil aan het hoofd der vloot, om de thuisreis langzaam voort te zetten en dus de zwaar gehavende schepen in staat te stellen hem te volgen.

Tegen middernacht geraakten de lichten der Engelsche schepen uit het zicht, en den volgenden morgen was er niets meer van den vijand te bespeuren. Tromp kon de reis dus veilig vervolgen, maar deed drie dagen over den tocht van Calais naar den mond der Maas, een afstand, dien hij met bruikbare schepen in één dag had kunnen afleggen.

Deze slag was een meesterstuk van moed en voorzichtigheid. Niet alleen telde de Engelsche vloot meer schepen, maar

Tromp's bewegingen werden daarenboven zeer belemmerd door de zorg voor zijn convooi.

Blake was kersversch uit de haven gekomen; zijne matrozen waren nog niet vermoeid, zijne schepen sterker en grooter, zijne kanonnen meer in aantal. Tromp daarentegen had al veel geleden, niet alleen bij Dungeness, maar ook door verscheidene stormen; zijne manschappen waren uitgeput door drie maanden koude en vermoeienis, hij had gebrek aan levensmiddelen en ammunitie, en desniettegenstaande sloeg hij zich door den vijand heen, en bracht allen, die verstandig genoeg geweest waren om zijne orders strikt te gehoorzamen, veilig in de haven.

Denkt gij nu, dat de oude deftige heeren der admiraliteit van Holland en Zeeland naar hem luisterden, toen hij hun voorhield, hoe door hunne onachtzaamheid en zorgeloosheid bijna alles verloren was geweest? O neen, volstrekt niet. Zij vonden zich veel te wijs om naar raad te luisteren.

»Wij zijn u veel dank verschuldigd, Mijnheer Tromp," zeiden zij; »gij hebt u edel en heldhaftig gedragen. Wij zijn er trotsch op zulk een admiraal te bezitten; maar wij gelooven niet, dat onze vloot in zoo slechten toestand is, als gij beweert. Alles wel bezien, heeft zij zich zeer goed gehouden. Wat de ammunitie betreft, het geval, dat gij drie dagen achter elkander vecht, zooals nu gebeurd is, zal zich wel niet weer voordoen, en wij zijn reeds bezig nieuwe schepen te bouwen in plaats van die, welke verloren zijn geraakt."

Tromp schudde waarschuwend het hoofd.

»Gij zult uwe vergissing te laat inzien, mijne heeren," sprak hij. »Engeland is een groot land, en, als wij ons daarmede willen meten, moeten wij onze uiterste krachten inspannen. Onze schepen zijn te klein, onze kanonnen te licht en te weinig talrijk; sommige bevelhebbers zijn schandelijk onwetend en verdienen hun eervollen post in het geheel niet; onze

matrozen worden slecht betaald, en onze soldaten zien er uit als eene bende roovers."

Er kwam na dit gesprek eene kleine verandering ten goede, maar tot eene flinke verbetering kwam het niet. Doch Tromp was er de man niet naar zich vergeefs te laten roepen, al waren zijne meesters nog zoo langzaam en bekrompen.

In het midden van Maart zeilde hij alweer uit met acht en negentig oorlogsschepen en zes branders; maar vóór hij het bevel aanvaardde, schreef hij een brief aan de Staten, waarin hij hun smeekte zijne vloot te versterken, daar hij anders zeker was de nederlaag te zullen lijden. Deze brief werkte echter niets uit.

Hij geleidde tweehonderd koopvaardijschepen naar de Shetlandsche eilanden, en bleef in die streken kruisen om eene andere vloot op te wachten, toen hij bevel ontving onmiddellijk terug te komen, daar de Engelsche vloot zich opnieuw in het Kanaal vertoond had.

De ontmoeting had plaats bij het dorp Nieuwpoort, op de Vlaamsche kust, den 12den Juni 1653, om elf uur 's morgens. Aan de eene zijde streden Tromp, De Ruyter, De With en Evertsen; aan de andere Monk, Deane, Penn en Lawson. Het aantal schepen was even groot, maar de Engelschen hadden den wind mee. Monk had het voorbeeld van Tromp gevolgd om zijne vloot in den vorm eener halve maan te rangschikken, en in deze slagorde kwam hij op de Hollanders af. Het zwaarder kaliber zijner schepen bezorgde hem weldra de overhand. Na krachtigen tegenstand moesten de Hollanders terugtrekken. De meeste bevelhebbers vochten dapper; maar de onwetendheid en lafheid der overigen viel daardoor des te meer in het oog. Het was negen uur, eer het gevecht eindigde, en de nacht werd op de Hollandsche vloot vol angst doorgebracht, daar men vreesde voor een overval.

Toen, bij het aanbreken van den dag, alle commandanten aan boord van het admiraalsschip geseind waren, kwamen weer de oude geschiedenissen te berde: het bleek, dat er gebrek aan victualie, gebrek aan kruit en lood, gebrek aan troepen, gebrek aan alles was. Tromp liet zelf bijna den moed zinken, maar het lag niet in zijn aard den vijand den rug toe te keeren, zoolang hij nog één schot kon lossen.

Ondertusschen was de Engelsche vloot versterkt met achttien schepen onder Blake, en had zich opnieuw in een halven cirkel geschaard. Tromp begreep, dat zijne eenige kans daarin bestond om te trachten den wind in zijn voordeel te krijgen door eene snelle en brutale manoeuvre, doch zelfs de elementen waren hem vijandig. Bijna had hij zijn doel bereikt, toen eene plotselinge windstilte zijn plan in duigen wierp en de helft zijner vloot buiten gevecht stelde.

De Engelschen kwamen nu langzaam voorwaarts, onder leiding van den admiraal Penn, en hoewel Tromp inzag, dat er weinig hoop meer bestond de zege te behalen, besloot hij toch het uiterste te beproeven.

Hij ging vlak naast Penn liggen, en de twee schepen beschoten elkander heftig. Het voordeel was aan de zijde der Hollanders, maar toen deze op het punt waren den Engelschman te nemen, kwamen dertien Engelsche fregatten hun vice-admiraal te hulp. Tromp zag zich nu van alle zijden omringd en was machteloos. De Engelschen sprongen op zijn dek over en drongen zijne manschappen voet voor voet naar beneden. Een luid gejuich ging op uit hun midden, maar nam even spoedig een einde.

Vastbesloten zich niet over te geven, had de admiraal, terwijl er reeds op de trappen der kajuit gevochten werd, twee vaatjes buskruit naar het middengedeelte van het kuildek gesleept en deze in brand gestoken. Zij ontploften met een vreese-

lijken knal. De helft van het opperdek werd weggeslagen met al de Engelschen, die zich er op bevonden, de andere helft stond in vlammen.

Nu eerst bemerkten De With en De Ruyter het gevaar, waarin de opperbevelhebber verkeerde, en stortten zij zich met een deel hunner eskaders in de dichte groep. Een dertigtal schepen lag daar boord aan boord, en verspreidde zulke zware rookkolommen, dat het daglicht verduisterd werd, en het bijna niet mogelijk was zijn buurman te onderscheiden. Op dit kritieke oogenblik werd het lot van den dag beslist door de onbekwaamheid en het gebrek aan moed van eenige Hollandsche kapiteins. Toen zij hunnė vlootvoogden te midden der Engelsche schepen zagen, werden zij bang en namen in verwarring de vlucht. Eenige liepen elkander te boord en zonken; anderen vielen in handen der vijanden.

Toen begreep Tromp, dat zijne zon was ondergegaan, en gaf hij bevel naar Vlissingen terug te trekken. Heet was de achtervolging der Engelschen. Het gevecht hield met onafgebroken woede aan tot één uur des morgens, en nog zouden de Engelschen de jacht niet opgegeven hebben, als zij niet bang geweest waren op de ondiepten terecht te komen. Dertien Hollandsche schepen en dertienhonderd gevangenen voerden zij in triomf mee. Zes Hollandsche vaartuigen waren gezonken, twee in de lucht gesprongen, en het getal dooden en gekwetsten was grooter dan ooit te voren. De nederlaag was volkomen geweest, en, toen de vier admiralen in Vlissingen landden, zagen zij er zoo terneergeslagen uit, dat ieder het ergste vreesde. Het volk stond op de kaden samengedrongen, vurig verlangend om den uitslag van den strijd te hooren, en de Staten hadden afgevaardigden gezonden, om naar den afloop te vernemen.

Toen de ruwe, ontstuimige De With aan wal stapte, zeide hij, met een zwaren vloek, dat de Staten hunne geheele marine van

de hand konden doen, want dat van nu af de Engelschen meester op zee waren. Evertsen verklaarde plechtig, dat dit ongeluk het land getroffen had als eene rechtvaardige straf des hemels. De Ruyter zwoer, dat hij nooit weer naar zee wilde, voordat er eene geheele verandering had plaats gehad. En toen ook »vader" Tromp uit de sloep stapte, met een gelaat, dat de gewone opgeruimdheid en vriendelijkheid geheel verloren had, toen geloofde het volk ten volle de waarheid hunner bewering: »dat de vloot schandelijk verwaarloosd was, en dat er wel vijftig schepen in de Engelsche vloot waren, die de beste Hollandsche schepen in slagvaardigheid overtroffen."

Deze woorden werden in eene vergadering der Staten-Generaal in den Haag herhaald, en zij, wier plicht het was geweest in de behoeften der vloot te voorzien, bloosden van schaamte, toen hunne tekortkomingen aan het licht kwamen.

Natuurlijk waren de Engelschen zeer in hun schik en verheugden zij zich over hunne overwinning. In Londen werden er spotliederen op de Hollanders gezongen, en, wat erger was, de Engelsche vloot bleef meester van de zee en blokkeerde onze havens. Geen haringbuis kon naar buiten, geen koopvaardijschip naar binnen, zoodat, in het drukste gedeelte van het jaar, de handel geheel stil stond.

Toen de Hoogmogende Heeren in den Haag, die tot nog toe de zaken zoo koel opgenomen hadden, begrepen, dat hun roem, hun voorspoed, ja zelfs hunne veiligheid gevaar liep, begonnen zij langzamerhand uit hun dommeligen toestand te ontwaken en zich de oogen uit te wrijven. Nu zonden zij bevel naar de havens en werven om alle oude schepen te herstellen, en zoovele nieuwe te bouwen, als maar eenigszins mogelijk was. Alles, wat er in de magazijnen van vreemde natiën lag, werd opgekocht. De Admiraliteit, de handelscompagnieën, particuliere personen, allen werden uitgenoodigd de

schepen af te staan, welke voor den oorlog konden dienen. Men spande alle krachten in om geschikte personen voor den zeedienst te werven. De bezoldigingen werden bijna verdubbeld, en aan iederen zeesoldaat werd een pensioen toegezegd na zeker aantal dienstjaren, of eene geldsom aan zijne familie, indien hij sneuvelde. Verwondingen en verlies van ledematen zouden met flinke geldsommen goedgemaakt worden. Groote prijzen werden uitgeloofd aan hem, die een Engelsch oorlogsschip of eene vlag buit maakte, en bovendien werd promotie beloofd aan den bevelhebber, die een admiraalsschip bemachtigde. Aan den anderen kant werden desertie en lafhartigheid met den doodstraf bedreigd.

De Staten hadden zich zoo ernstig voorgenomen de bemanning der vloot voltallig te maken, dat zij zelfs een bevel uitvaardigden, waarbij ieder, die zich schuldig maakte aan bedelarij en niet lichamelijk ongeschikt was, naar de vloot moest gezonden worden om een jaar te dienen. Tot de geheele natie werd eene proclamatie gericht, waarbij een beroep op de vaderlandsliefde werd gedaan, ten einde haar aan te sporen om de vijanden van de Nederlandsche kusten te verdrijven. Deze oproeping vond overal weerklank. Het getal vrijwilligers werd weldra te groot. Mannen van de hoogste standen stelden zich gaarne met de laagste rangen tevreden. Meer dan één rijk koopman ging naar zee met een schip, dat hij zelf uitgerust had, en waarvan hij de kleeding en de soldij der bemanning betaalde. Predikanten boden zich aan de vloot te vergezellen, om officieren en manschappen aan hunne plichten tegenover God en het vaderland te herinneren. De vroegere geestdrift, die in de dagen van voorspoed bijna verdwenen scheen, herleefde plotseling in alle Nederlandsche harten, want niemand kon het kalm aanzien, dat de Britsche vloot met ondraaglijken overmoed, langs de Hollandsche kusten op en neer zeilde.

Zes weken lang werkte Tromp van den vroegen morgen tot den laten avond, want op hem waren alle oogen gevestigd, en hij bestuurde iederen arbeid.

In de eerste week van Augustus was dan ook reeds eene nieuwe vloot van meer dan honderd zeilen gereed om den vijand slag te leveren. Maar misschien door de te groote inspanning verloor hij zijne gewone vroolijkheid en de veerkracht van zijn geest. Hij beschouwde dezen strijd als eene laatste, wanhopige poging, als een roekeloozen worp met de dobbelsteenen, waar het wel of wee van het vaderland aan hing. Sombere gedachten, angstige voorgevoelens vervulden zijn gemoed; hij zag duidelijk in, dat de Hollanders met hunne nieuwe schepen, en bevelhebbers, die nog weinig ondervinding hadden, met hunne willige, maar ongedisciplineerde manschappen, met zooveel, dat meer schijn dan werkelijkheid was, niet in staat waren de machtige, zegepralende Britsche vloot te weêrstaan. En het drukte hem diep terneer, dat hij in elke moeilijkheid raad moest schaffen, dat in dit uur van kommer eene geheele natie haar lot in zijne handen stelde, terwijl hij zich immers even goed kon vergissen. Hij had zijn land innig lief, en zijn groot, mannelijk hart, dat nooit in uren van eigen gevaar sneller geklopt had, sidderde nu van angst voor het gevaar, dat zijn volk dreigde. »Uwe Grootmogenden," schreef hij in de laatste dagen van Juli, »leggen meer op mijne schouders dan ik dragen kan. Eén persoon kan dit niet alles alleen doen. En als ik gewond raak, of ziek word, wat dan? Dit beloof ik echter," voegde hij er bij, »gij kunt hiervan zeker zijn, dat ik sterven zal, zooals ik geleefd heb, als een eerlijk man, en strijdende voor het welzijn van mijn geliefd vaderland."

De 6de Augustus werd als zeildag bepaald der nieuwe vloot, die in drie verschillende havens gebouwd was en thans zeilklaar lag. Tromp verliet met zijn gedeelte, twee en tach-

tig schepen sterk, den mond der Maas, onder een hevigen, maar gunstigen wind. Zijne oude moeder had hem aan boord van de »Brederode" vergezeld, om hem een laatst vaarwel toe te roepen. Toen zij op het punt stond het schip te verlaten, wendde zij zich in haar eenvoud tot de matrozen, en maande hen aan, haar zoon moedig bij te staan, en hem in geen geval in handen van den vijand te laten vallen. Hun antwoord was: »Liever dan zoo iets te doen, steken wij het gansche schip in brand." En daarop volgde zulk een hartelijke en algemeene juichkreet van »leve vader Tromp", dat zij het schip en haar zoon met veel geruster hart verliet, dan zij gekomen was.

Den 8sten Augustus tegen vier uur des namiddags werd de Engelsche vloot onder Monk nabij Texel gezien, welke blijkbaar ten doel had admiraal De With te beletten dat zeegat te verlaten en zich met Tromp te vereenigen. Deze, hoewel volkomen bewust, dat hij in sterkte voor Monk moest onderdoen, besloot hem aan te vallen, en hem daardoor te dwingen open zee te kiezen, zoodat De With gelegenheid zou krijgen uit te loopen.

Het gevecht begon in het gezicht der Hollandsche kust. Duizenden inwoners stonden op de duinen het vreeselijk schouwspel aan te staren, en, lang nadat de zon was ondergegaan, en de duisternis de vloten aan het oog onttrok, hoorden zij nog steeds het hevige kanongebulder.

Ontelbare kanonschoten waren tusschen beide partijen gewisseld, maar de gevolgen van den strijd waren niet zeer belangrijk. Aan weerszijden was geen schip verloren of gewonnen, maar Tromp had toch dit voordeel behaald, dat zijn doel bereikt was. Hij had de Engelschen naar zee gelokt, zoodat De With vrij was en nog dienzelfden nacht de reede verlaten kon. Den volgenden middag tegen vijf uur vereenigden de

beide vloten zich in het gezicht van den vijand. Het had dien geheelen dag zoo gestormd, en de zee was zoo onstuimig dat elk der beide partijen genoeg te kampen had met de elementen, en zich wijselijk buiten anderen strijd hield.

Zondagmorgen, den 10den Augustus, was de wind uitgeschoten naar het Noordwesten, in het voordeel der Engelschen, en Monk besloot onmiddellijk zijne kans te wagen. Beide vlootvoogden schijnen de overtuiging gekoesterd te hebben, dat deze strijd voor goed tusschen hen beslissen zou. Tromp sprak zijne kapiteins met meer nadruk dan gewoonlijk toe, om hen te wijzen op het groote belang van den uitslag van dezen dag. Monk, die den oorlog moede was, beval zijnen onderbevelhebbers de vijandelijke schepen niet buit te maken, daar het meevoeren van prijzen de vloot zou verzwakken, maar alles, wat onder hun bereik kwam, in den grond te boren.

De slag begon tusschen de dorpen Scheveningen en ter Heide. Nooit te voren was de aanval zoo verwoed geweest. De Engelschen waren vast besloten meester van de zee te blijven, de Hollanders, geprikkeld door de geleden nederlagen en door de bewustheid, dat zij voor hun bestaan vochten, hadden het vaste voornemen de kusten tot het uiterste te verdedigen, welke zij eenmaal aan den oceaan ontwoekerd, en later uit de macht der Spanjaarden bevrijd hadden. Zoo stonden die twee volken, die beiden denzelfden godsdienst beleden, en nog niet lang geleden met hetzelfde heilige doel den Spanjaard hadden bestreden, nu als doodelijke vijanden tegenover elkander, met het onwrikbare besluit elkaar te verdelgen. Er was nu geen sprake meer van broederliefde, van wederzijdsche achting en welwillendheid. Weldra verduisterden de kruitdampen, uitgebraakt door tien duizend kanonnen, het licht des hemels. Binnen eenige uren was de zee bedekt met allerlei scheepsdeelen en rondhouten, en was het water rood ge-

kleurd door het bloed der gesneuvelden en verminkten.

Reeds eenmaal was Tromp door de vijandelijke linie heengebroken, en had daardoor Monk genoodzaakt van koers te veranderen. Tegen het midden van den dag heesch hij het sein voor eene herhaling dier manoeuvre, in de hoop daardoor de Britsche vloot te verstrooien en te verdeelen. Op het halfdek van zijn schip de bewegingen der eskaders door een kijker volgende, gaf hij, kalm en bedaard als altijd, zijne bevelen met de noodige juistheid, en was dus in waarheid de spil, waar alles om draaide. Op dit oogenblik bevond de bevelhebber der Engelsche achterhoede, Goodson, zich vlak tegenover hem en was op het punt hem aan te vallen. Door eene onverklaarbare oorzaak scheen de vloot ditmaal Tromp's sein niet te begrijpen, en het plan werd niet zoo algemeen en gelijktijdig uitgevoerd, als hij gewenscht had. Hierdoor liepen hijzelf en een deel van zijn eskader gevaar door Goodson omsingeld te worden.

Toen riep hij mismoedig uit: »Ik moet ook alles alleen doen. Niemand helpt mij, als ik hem den weg niet baan."

Ondertusschen naderde Goodson, door zijn eskader gevolgd, en liep langs Tromp heen onder een vreeselijk vuur van beide zijden. De »Brederode" was weldra in een dikken rook gehuld, zoodat de andere admiraals, die naar het sein voor den algemeenen aanval uitzagen, haar een tijdlang uit het oog verloren. Toen de kruitdamp een weinig optrok, zagen zij tot hun schrik in plaats van dit sein een ander, om alle bevelhebbers aan boord van het admiraalsschip te ontbieden.

Hunne grootste vrees was verwezenlijkt: in de kajuit vonden zij het lijk van hun grooten admiraal, badende in zijn bloed.

Een geweerkogel had hem het hart doorboord. Nauwelijks had hij tijd gevonden om eenige woorden van afscheid en

troost te spreken tot de hem omringende zeelieden, en nog had hij zijn gebed niet voleindigd tot den Grooten Rechter, voor wien hij weldra zou verschijnen, toen hij den adem uitblies op zijn eervollen post, op het dek van zijn schip, evenals zijn vader en velen zijner vrienden voor hem gedaan hadden.

Het einde van dezen vreeselijken slag zal ik u meedeelen, wanneer wij over De With en De Ruyter spreken. Deze beide admiraals waren diep bedroefd, maar besloten de ramp geheim te houden, om den matrozen den moed niet te benemen. De roode vlag werd geheschen, Evertsen nam het opperbevel op zich, de anderen keerden naar hunne schepen terug, en de strijd werd voortgezet.

Zoo werd in de nabijheid van het lijk van Tromp een der hevigste zeegevechten geleverd, welke ooit plaats gehad hebben. En welk einde kon meer passend zijn voor den man, die als kind reeds gewiegd werd door de golven der Atlantische oceaan, wiens school een oorlogsschip geweest was, die zijne matrozen steeds had lief gehad, en overal bekend had gestaan voor een even dapper soldaat als rechtvaardig bevelhebber? Ieder, die in de gelegenheid is, bezoeke zijn prachtig praalgraf te Delft, waar hij met veel staatsie begraven is, en leze de volgende woorden, die daarop gebeiteld zijn in de Latijnsche taal, en waarvan de woordelijke vertaling is als volgt:

Ter eeuwiger gedachtenis.

Lees en treur, gij, die de Nederlanders, die deugd en wezenlijken arbeid bemint.

Het sieraad van het Nederlandsche volk, de held des oorlogs ligt hier neder, hij die bij zijn leven nimmer ter neder lag, en door zijn voorbeeld leerde, dat een krijgshoofd staande behoort te sterven. De geliefde zijner medeburgers, de schrik der vijanden, de verbazing van den Oceaan,

MAERTEN HARPERTSZ. TROMP.

In dien naam zijn meer lofredenen besloten dan deze steen bevat, zeker te bekrompen voor hem, wien het oosten en westen tot eene school, de zee tot veld zijner zegepralen, het geheele wereldrond tot een schouwtooneel van roem verstrekte; hij was het zeker verderf der zeeroovers, de gelukkige beschermer van den koophandel, en de omgang met hem strekte velen ten nutte. Nadat hij het scheepsvolk en de krijgslieden, een ruw soort van menschen, door zijn vaderlijk en weldadig, maar toch krachtig bewind veel heeft verbeterd, na 50 gevechten, waarin hij aanvoerder was of een groot deel had, na uitstekende overwinningen, die bijna ongeloofelijk zijn, na het verkrijgen der hoogste eereposten, nog beneden zijne verdiensten, heeft hij eindelijk, in den Engelschen oorlog schier overwinnaar, althans onoverwonnen, den 10den Augustus van het jaar 1653 der Christelijke jaartelling, in het 56ste jaar zijns ouderdoms, opgehouden te leven en te overwinnen.

De vaderen van het vereenigd Nederland hebben den allerverdienstelijksten held een gedenkteeken opgericht.

WITTE CORNELISZ. DE WITH.

Den naam van Admiraal De With zijt ge reeds meer dan eens tegengekomen in de levensgeschiedenis van Tromp. Gij moogt echter dankbaar zijn, dat gij hem niet in persoon ontmoet hebt, want hij was een ruw heer, die, als hij meende, dat gij hem in den weg stondt, of ook maar zoudt kunnen staan, u waarschijnlijk bij den kraag gepakt, en zonder veel plichtplegingen naar de andere zijde van het dek zoude geslingerd hebben. Ik heb mijzelven dan ook afgevraagd, of hij eigenlijk wel eene plaats verdiende te midden onzer groote Hollandsche admiraals, en ben er langen tijd in onzekerheid over gebleven. Gij moet het nu maar zelf beoordeelen, nadat ik u verteld zal hebben, wat hij deed, en hoe hij het deed. Wat hij ook geweest moge zijn, hij was een der belangrijkste personen uit zijn tijd, en legde gedurende twee en veertig jaar, in dienst van zijn vaderland, onder de moeilijkste omstandigheden, eene volharding en een moed aan den dag, waarin geen ander zeeheld hem overtrof. Hij woonde niet minder dan vijftig zeegevechten bij, en had in vijftien groote zeeslagen het opperbevel over eene geheele vloot of het bevel over een eskader. Zijn lichaam was met litteekens bedekt; dikwijls was hij bedlegerig, en tweemaal zwaar ziek, omdat hij zich te veel had blootgesteld, en toch .... toen

hij op het dek van zijn schip stierf, in het gezicht van den vijand, liet hij weinig geld en goed na, maar ook telde hij onder de velen, die hem naar het graf vergezelden, bijna geen enkelen vriend.

Hoe dat kwam? Omdat hij, ofschoon talrijke goede en bewonderenswaardige eigenschappen bezittende, alle zelfbeheersching miste. Hij bedierf zijn eigen leven, en stond zijn geluk in den weg, omdat hij zijne booze luimen niet bedwingen wilde. Hij was zoo ruw, zoo jaloersch en zoo aanmatigend, dat hij zich al zijne vrienden tot vijanden maakte, en tevens zoo norsch en wreed, dat hij nooit zijn vijand in een vriend wist te veranderen.

In nederige omstandigheden werd hij in de buurt van Den Briel geboren. Zijn vader, die eene kleine boerderij had, stierf, toen de knaap nog geen drie jaar telde, en, hoewel zijne moeder de zaak aanhield en er genoeg mee verdiende om de haren te onderhouden, wierp dit sterfgeval toch eene droevige schaduw op De With's eerste levensjaren. Al heel spoedig begreep hij, dat hij zich door eigen kracht zou moeten veroveren, wat hij in deze wereld verlangde te bezitten, en, daar hij heel veel verlangde, en tegen den strijd niet opzag, zou er vrij wat voor hem te doen zijn.

Hij werd even als alle andere jongens naar school gezonden, maar leerde daar zeer weinig en voerde des te meer kattekwaad uit; bij alle vechtpartijen was hij haantje de voorste, en dit vooral was voor zijne moeder eene bron van groot verdriet. De oude De With had namelijk behoord tot de Doopsgezinde gemeente, en in die dagen werd door de Doopsgezinden nog streng de hand gehouden aan een hunner leerstellingen, die zegt, dat het niet alleen verboden is iemand te slaan, maar zelfs om terug te slaan als men eerst aangevallen wordt; dat de oorlog afschuwelijk, en vechten en twist zoeken eene groote zonde is.

Het speet moeder De With dus zeer, dat haar zoon zich zoo geheel anders gedroeg dan zijn vader zou gewenscht hebben, en,toen zij hem hierover eens ernstig onderhield,wist zij zoo op zijn gemoed te werken, dat de elf-jarige knaap haar vast beloofde nooit weer te zullen vechten. Maar, toen de jongens op school hier achter kwamen, werd het leven van den armen Cornelis ondraaglijk. Zij noemden hem het »Kregel Mennonietje", plaagden hem op allerlei manieren, en, wanneer hij dan woedend werd en lust had op hen aan te vliegen, dreigden zij hem onder schaterend gelach met den vinger, en riepen spottend: »Denk er om, »Kregel Mennonietje", gij moogt niet vechten."

Op zekeren dag, toen hij meer dan gewoonlijk gesard was, raakte zijn geduld uitgeput, en begreep hij, dat hier verandering in moest komen. Zijne belofte breken durfde hij niet, en toch moest hij zijn buurman Walter, die eene doode kat in zijn lessenaar gestopt had, afrossen. Wat zou hij doen? Hij ging doodbedaard naar den Hervormden predikant, zonder er aan iemand iets van te zeggen, liet zich doopen, en onder het naar huis gaan dacht hij: »Ziezoo, nu kan ik mijn gang gaan, want nu ben ik geen Doopsgezinde jongen meer."

En dat merkten de jongens op school den volgenden morgen. Het was ineens uit met sarren, en plagerij met doode katten, en Walter's rug deed hem verscheidene dagen lang pijn. De With's moeder was er natuurlijk bedroefd over, maar zij moest zich in het gebeurde schikken.

Toen de knaap ouder werd, ging het erger in plaats van beter met hem; en terwijl anderen zich op een of ander beroep toelegden, kon zijne strijdlustige, rustelooze natuur zich nergens in voegen.

Zoodra er ergens in de stad een oploopje was of eene vechtpartij plaats had, was hij er altijd bij, en natuurlijk

kwam er dus niets van zijn werk. Alles werd met hem beproefd, maar hij kwam steeds onverrichter zake thuis. Hij was, in één woord, een echte kwajongen. Eerst zou hij touwslager worden, doch men zond hem weg. Toen vond hij werk bij een knoopenmaker, later in eene leerlooierij, maar nergens kon hij vrede houden met de andere werklui. Daar hij zooveel lust in het zeemansleven had, meende men, dat het zeilmakersvak wel in zijn smaak zou vallen, doch ook dit was het geval niet, en, toen men hem ten slotte bij een kleermaker in de leer deed, liep hij eenvoudig weg.

»Het helpt allemaal niet, moeder," zeide hij; »voor de zee ben ik geboren. Als ik de schepen in en uit de Maas zie varen, dan voel ik, dat ik naar zee moet, en dat ik aan wal nooit iets goeds zal uitvoeren."

Daarom nam hij in 1616, op zijn zeventiende jaar, dienst als kajuitsjongen op een Oost-Indievaarder, en vertrok naar Java.

Op zijne eerste reis bewees hij, beter voor de zee dan voor eene betrekking aan wal te deugen. Hij leidde een zonderling leven. In Java trok de vlugge, handige jonge man de aandacht van den Gouverneur van Fort Jacatra, in dien tijd de eenige vesting der Hollanders aldaar; deze bood aan hem bij zich in dienst te nemen, en De With, die zelf inzag dat hij tot meer in staat was dan tot het werk van een kajuitsjongen, nam dit voorstel terstond aan. Hij moest daar eene drieledige taak vervullen, want hij was holmeester van den gouverneur, portier van het fort, en tevens korporaal van het garnizoen. Alweer kon hij het met niemand vinden, noch met den bevelhebber, noch met de soldaten en zelfs niet met de inboorlingen, want met ieder zocht hij twist. Maar toch maakte hij zich zoo verdienstelijk bij de bestorming

der stad Jacatra, en bij de stichting van de tegenwoordige stad Batavia, dat hij, in 1620 in het vaderland teruggekeerd zijnde, de Oost-Indische Compagnie vaarwel kon zeggen, daar hij ter belooning van zijne dapperheid tot luitenant benoemd werd op een van 's lands schepen.

De expedities, waaraan hij deel nam, waren talrijk, maar niet van groot belang. Na eenige jaren kreeg hij het bevel over een schip, en, toen admiraal Piet Hein op zijn merkwaardigen tocht uitging om de zilvervloot te veroveren, werd De With gekozen tot kapitein van het vlaggeschip. Daar die geschiedenis reeds vroeger verhaald is, deel ik hier slechts mede, dat De With het jacht buit maakte, hetwelk gezonden was om de Spaansche vloot te waarschuwen, en dat hij daarom stokstijf beweerde veel meer gedaan te hebben dan de overigen, die de vloot zelve vermeesterden. Gij begrijpt, hoe deze snoeverij den admiraal en ook de Algemeene Staten tegen hem innam. Hij ontving dan ook geen cent belooning voor zijne daad, en dit ontstemde hem zoo dat hij tot zijn dood toe zich steen en been bleef beklagen over de schandelijke ondankbaarheid van zijn vaderland.

Na den dood van Piet Hein verliet Tromp, die in dien tijd nog kapitein was, den dienst, omdat hij er tegenzin in had, en zijn vriend en schoolkameraad De With volgde dat voorbeeld. De redenen van beiden waren evenwel verschillend: Tromp ergerde zich over den treurigen toestand der vloot, en verlangde verbetering, voor hij weer naar zee ging, De With daarentegen kon het met de andere kapiteins volstrekt niet vinden. De ruwheid van zijn karakter was er met den tijd niet beter op geworden. Hij zou een werkelijk groot man geweest zijn, indien hij, zijne gebreken kennende, alle krachten had ingespannen om zichzelf te overwinnen, evenals hij de Spanjaarden en de Peruanen overwonnen had. Het was

ongetwijfeld bewonderenswaardig om van kajuitsjongen tot den rang van kapitein op te klimmen, te studeeren zonder iemands hulp, en soms alleen tegen een twaalftal vijanden te vechten, en toch te overwinnen; maar het zou nog veel bewonderenswaardiger geweest zijn, indien hij eenig medelijden betoond had met de zwakken, eenige deernis voor wie in zijne macht gevallen waren, en vergevensgezindheid voor hen, die hem beleedigd hadden. Doch deze eigenschappen kende hij niet eens bij name. Hij had altijd behoefte om aan ieder, die met hem in aanraking kwam te laten bemerken, wie en wat hij was, hoe hij over de zaken dacht, en wat hij gezien had, en, als anderen met hem van meening verschilden, rustte hij niet, voordat zij hem gelijk gegeven hadden. Op deze wijze lag hij natuurlijk spoedig met alle andere kapiteins overhoop, en ten slotte zeide hij toornig den dienst vaarwel.

In dien tijd waren Tromp en hij nog goede vrienden. Beiden, ofschoon toen niet in 's lands dienst zijnde, werden toch algemeen voor de knapste zeelieden gehouden. De With was ondertusschen gehuwd, en tot burgemeester van de stad den Briel benoemd, maar het leven aan den wal beviel hem even weinig als Tromp, en, toen nu in 1637 de waardigheid van admiraal open kwam, verzekerde De With aan ieder die het hooren wilde, dat Tromp en hij alleen voor die betrekking in aanmerking konden komen, en dat hijzelf, als de beste van de twee, er het meeste recht op had. De Staten en de stadhouder schenen er echter anders over te denken, en benoemden Tromp. De With was vreeselijk teleurgesteld, en beschouwde het als eene persoonlijke beleediging, hem door Tromp aangedaan. Wel troostte het hem eenigszins, dat hij als vice-admiraal werd aangesteld, maar geheel kon hij het Tromp nooit vergeven, en van dit oogenblik af ontstond er tusschen hen eene

zekere koelheid, welke Tromp, die zich niets te verwijten had, vruchteloos zocht te doen verdwijnen.

In dienstzaken konden zij het goed samen vinden, doch de verregaande jaloerschheid van De With maakte dikwijls een zeer onaangenamen indruk op Tromp. Eens, toen De With in den omtrek van Duinkerken kruiste, kwam er eene groote kapervloot in 't zicht. Hoewel hij slechts vijf schepen bij zich had, en twee zijner kapiteins hem ernstig rieden den veel sterkeren vijand niet aan te vallen, wilde De With daar niets van hooren. De kapers kozen het ruime sop, en De With vervolgde hen. Dat duurde zoo vier dagen, zonder dat er een schot gelost werd; toen kwam er een storm opzetten, en daarvan maakten de kapers gebruik om te ontsnappen. Teleurgesteld keerde De With huiswaarts, en trof daar reeds twee zijner schepen aan, waarvan de kapiteins om de eene of andere reden iets vroeger de tehuisreis hadden aangenomen. Deze hadden, uit haat tegen De With, aan Tromp verteld, dat zijn vice-admiraal vier dagen lang in de nabijheid van eene kapervloot gekruist had, zonder die te durven aanvallen.

Tromp was onhandig genoeg om dat verhaal te gelooven, en ontving De With met een ernstig verwijt over diens gebrek aan moed. Gij kunt begrijpen, hoe woedend deze werd over zulk eene onverdiende beschuldiging, en het werd niet beter, toen Tromp hem ried zich te matigen, zijne fout te bekennen en den stadhouder vergiffenis te vragen. De With barstte los in den hevigsten toorn en eischte, dat er een krijgsraad zou gehouden worden, om deze zaak te onderzoeken. Dit gebeurde dan ook, en Tromp werd tot president benoemd.

Het duurde echter vele maanden, eer de krijgsraad uitspraak deed, want men kon bijna geen getuigen krijgen: het scheen wel alsof ieder op de vloot, van den hoogste tot

den laagste, persoonlijken haat tegen De With koesterde. Ten laatste werd deze vrijgesproken, zooals hij verdiende, en openlijk werd er hulde gebracht aan zijn gedrag als trouw dienaar van den Staat en als dapper zeeman,-maar zeer weinigen verheugden zich met hem over dezen eervollen afloop.

Geen beschuldiging had valscher, en meer in strijd met zijn karakter kunnen zijn dan die van lafhartigheid, want De With hield van niets zooveel als van vechten. Als men hem aangeklaagd had wegens wreedheid tegen zijne onderhoorigen, of wegens ruw vloeken, of omdat hij het leven zijner matrozen zonder noodzaak te veel in de waagschaal stelde, dan zou hij waarschijnlijk niet vrijgesproken zijn; — maar een onverschrokken moed was juist zijne grootste en misschien wel zijne eenigste deugd.

Men geeft Tromp meestal de eer van het verslaan van D'Oquendo bij Duins in 1639, maar dit is zeker: als De With er niet bij geweest was, zou die slag nooit hebben plaats gehad. Het ging op de volgende wijze toe. Gij herinnert u, dat de groote »Armada" verwacht werd. Tromp lag met zijn eskader voor Duinkerken, en De With kruiste langs de Engelsche kust, toen kapitein De Groot 's nachts tot hem kwam met een bevel van Tromp, om zich onmiddellijk met dezen te vereenigen, daar de Spaansche vloot in het zicht was.

»Wat is de admiraal voornemens?" vroeg de With.

»Ik geloof niet, dat hij van plan is slag te leveren", antwoordde de kapitein. »Hij heeft van middag een scheepsraad gehouden, maar er is geen bepaald besluit genomen. Op het laatst zeide hij, dat de kapiteins het maar onder elkander moesten uitmaken, doch voegde er bij, dat zij zekerlijk verslagen zouden worden, indien zij tot den strijd besloten, en dat men hen tehuis als lafaards zou ontvangen, indien zij terugtrokken."

Het denkbeeld alleen van terug te trekken, wanneer er

een vijand naderde, maakte De With woedend. Hij zette alle zeilen bij, en bevond zich den volgenden morgen vroeg bij Tromp's vloot. Nauwelijks had hij een voet aan boord van het admiraalsschip gezet, of hij begon den vlootvoogd verwijten te doen over diens weifelende houding. Tromp haalde de schouders op, want hij was een voorzichtig man en vergat nooit, dat de kust van zijn vaderland onverdedigd zou blijven, indien de eenige vloot, die beschikbaar was, verslagen werd. Maar voor De With telden deze bezwaren niet. Hij wist slechts twee zaken: dat de vijand in de nabijheid was, en dat hij dien moest bevechten.

»Wij hebben geen keuze," zeide hij, »wij moeten leven en sterven als trouwe dienaren van den staat. Niet langer gedraald dus, maar moedig aangevallen."

»Het is onmogelijk;" antwoordde Tromp, »zie zelf, de Spanjaarden zijn tienmaal sterker dan wij," en dit zeggende wees hij op D'Oquendo's vloot, die de zee op mijlen afstands overdekte.

Maar daar gaf De With niet om. »Ik word liever door de Spanjaarden gedood," zeide hij, »dan beleedigd door het woedende volk, wanneer wij het wagen thuis te komen, zonder een schot gelost te hebben."

Eindelijk gaf Tromp toe. In dat plechtige uur werden alle twisten vergeten; de admiraals drukten elkander de hand, en dronken samen een beker wijn, terwijl zij het plan van aanval regelden. De With zocht voor zich dat deel der Spaansche vloot uit, waar de meeste en grootste schepen dicht bij elkander lagen. Daar zeilde hij op af met zijn eskader, bestaande uit kleine vaartuigen, en weldra bevond hij zich in het midden der vijandelijke schepen. Meer dan eens werd hij door vijf groote galjoenen omringd, die hem van alle zijden beschoten, maar hij gaf ieder schot terug met groote juistheid en koelbloe-



Pag. 118 zie zelf, de Spanjaarden zijn tienmaal sterker dan wij.

digheid. Zijne zeilen waren aan flarden, zijn tuig was onbruikbaar en zijn groote mast door midden geschoten; twaalf schoten hadden zijn schip doorboord, zijn achterschip stond in brand, en de zee drong door meer dan eene opening naar binnen; doch De With trok er zich niets van aan: hij stond bedaard op het dek zijn volk aan te moedigen, en grinnikte soms van genoegen, wanneer er een gelukkig schot van zijn schip gelost was.

Door zulk woedend vechten overbluft, trokken de Spanjaarden terug naar de Engelsche kust, en De With zocht Tromp op.

Toen hij zich op het dek van het admiraalsschip vertoonde, zag hij er zoo vuil, nat en onoogelijk uit, dat men hem haast niet herkende, en lachend vroeg hij aan Tromp, of deze soms plan had hem nu weer wegens laf hartigheid voor den krijgsraad te dagen.

Ongetwijfeld was de onstuimige moed van De With de voornaamste oorzaak, waarom D'Oquendo naar Duins terugtrok; want, als Tromp aan zichzelf was overgelaten geweest, zou hij waarschijnlijk eerst verdedigenderwijze te werk zijn gegaan, en zoolang geaarzeld hebben voor hij den aanval deed, tot de Spanjaarden moed hadden gekregen om hem aan te vallen. In den eigenlijken slag heeft De With niet meegevochten. Daar zijn schip geheel reddeloos geschoten was, liet hij zich naar Zeeland sleepen, en keerde eene week later met een ander schip terug. Toen het oogenblik van den strijd aanbrak, verwachtte hij natuurlijk eene der eerste plaatsen in te nemen, maar er deed zich eene moeilijkheid voor, omdat er moest uitgemaakt worden wie er buiten gevecht blijven zou om de Engelsche vloot in het oog te houden. Tromp kon het als opperbevelhebber niet doen; Evertsen had stellige orders van zijne eigen Admiraliteit ontvangen om iets dergelijks te weigeren, en

niemand had er eigenlijk veel lust in. Toen was De With grootmoedig genoeg zich voor het algemeene welzijn op te offeren, hoewel ook hij natuurlijk van verlangen brandde in het gevecht nieuwe lauweren te plukken.

Voor dit belangeloos gedrag werd hem rechtmatige lof toegezwaaid, maar de belooning zou zeker nog grooter geweest zijn, indien hij niet zoo gezwetst had over de heldenfeiten, die hij gedaan zou hebben, en die anderen verzuimd hadden. Als de geheele leiding der zaak aan De With opgedragen geweest was, zou hij nooit tot stand gebracht hebben, wat Tromp deed, want hij miste vele eigenschappen, die deze in zulk eene groote mate bezat. Hij kende geen geduld, en begreep niet, wat het zeggen wilde zijn tijd af te wachten. Hij zou waarschijnlijk de Spaansche vloot zoo lang aangevallen hebben, tot zijne zwakke krachten uitgeput waren, waardoor dan een deel der vijandelijke schepen zou ontkomen zijn. Maar Tromp dacht beter na. Hij zond zijn vroegeren schoolkameraad, wiens vurigen ijver hij kende, naar Holland om de Staten tot voortmaken aan te zetten, en hield D'Oquendo in de val, tot hij sterk genoeg was, hem niet alleen te verslaan, maar geheel te vernietigen.

Gedurende de dertien jaar, die tusschen dezen slag en den eersten Engelschen oorlog verliepen, beleefde De With allerlei avonturen en ongelukken. Hij verloor zijne tweede vrouw, terwijl hij met de vloot aan de Braziliaansche kust vertoefde, en, hoewel zij hem elf jonge kinderen naliet, kon hij geen verlof krijgen om naar huis te gaan.

Wanneer iemand er zich toe zet, zooals onze admiraal deed, dan kan hij in dertien jaar tijds al heel wat afdoen op het punt van twisten en ruzie maken. De geheele vloot, van den hoogsten officier tot den geringsten kajuitsjongen, haatte hem om zijne zelfzucht, zijne wreedheid, zijn aanmatigend en ruw

gedrag. En de autoriteiten der Zuid-Amerikaansche kolonie verfoeiden hem evenzeer, wegens zijne onbeschaamdheid en onverdraagzaamheid, en deden, wat zij konden, om zijn leven te verbitteren.

Het verblijf daar zou voor den zachtsten en geduldigsten man ondraaglijk zijn geweest, hoeveel te meer dan voor iemand als De With, die daarenboven wist, dat eene moederlooze familie hem hoog noodig had. Hij vloekte, raasde en tierde, maar het hielp alles niets: verlof kreeg hij niet. Het was zeker eene alles behalve goede behandeling van een verdienstelijk man, maar hij had die het meest aan zichzelf te wijten. Niemand in de Nederlanden was er op gesteld hem terug te zien, en daarom werd er bevel gezonden hem zoolang mogelijk in Zuid-Amerika te houden. Maar het gouvernement van Brazilië zoude ook gaarne van zijn gezelschap verlost zijn, en dwarsboomde al zijne plannen.

De brieven, welke hij in die dagen schreef, zijn bijna belachelijk door de overdrijving, waarmee hij al zijne ellenden opsomt. Hij beklaagde zich, dat hij niets te eten kreeg dan oud, muf brood en gedroogde visch, die bedorven was en waar de wormen uitkropen, dat de rijst en de erwten oneetbaar waren, dat het varkensvleesch in het zout verteerd was, en men hem aan den wal de geringste spijzen weigerde te leveren, onder voorwendsel dat men dan niet genoeg voor zichzelf had. Verder schreef hij dat de worm in het hout zijner schepen zat, maar het koloniale gouvernement er niets aan wilde doen. »De minste slaaf," zeide hij, »neen, een hond wordt hier beter behandeld dan een admiraal." Een anderen keer schreef hij: »Ik zweer, dat het te erg is om een fatsoenlijk man in deze verfoeilijke plaats te laten leven; en als ik wist, dat zij mij in dit hol wilden doen sterven, ging ik liever onmiddellijk dienst nemen bij de Turken, onder voorwaarde,

dat ik mijn God op mijne eigen manier zou mogen dienen."

Al deze klachten maakten echter niet den minsten indruk op het koloniaal bestuur, dat, om de waarheid te zeggen, uit de kleingeestigste en hatelijkste schepsels der wereld bestond. Eindelijk was het uit met De With's geduld. Voor de zesde maal vroeg hij verlof om naar het vaderland terug te keeren, en voor de zesde maal ontving hij een weigerend antwoord. Zijn besluit stond echter vast ditmaal niet te gehoorzamen; hij vertrok, en in den zomer van 1650 liep hij de Maas binnen met uitgehongerde, bijna naakte matrozen aan boord. De tijding van deze daad van insubordinatie was hem voorafgegaan; geen wonder dus, dat hij zeer koel ontvangen werd. In eene volle zitting der Staten-Generaal moest hij verslag geven van zijne reis, en nog denzelfden middag werd hij in zijn logement gearresteerd en naar de gevangenis overgebracht. De Advocaat-Generaal der Nederlanden stelde eene aanklacht tegen hem in, en de Staten werden opgeroepen om het doodvonnis over hem uit te spreken en zijne goederen verbeurd te verklaren

In dezen treurigen toestand had hij zich grootendeels door eigen schuld gebracht, en het droevigste was nog, dat wijl de zeeheld zoo weinig in het land bemind was, de tijding, dat de doodstraf voor hem geeischt was, noch verontwaardiging, noch medelijden opwekte. Maar De With had zijn vaderland toch te veel diensten bewezen, om op deze wijze behandeld te worden, en dat zagen de Staten in. Na langdurige beraadslagingen werd hij eindelijk vrijgesproken van de beschuldiging, die den doodstraf ten gevolge zou gehad hebben, en slechts veroordeeld om de kosten van het proces en van zijne eigen gevangenzitting te dragen, terwijl bovendien zijn tractement gedurende den tijd van het proces verbeurd werd verklaard.

De republikeinsche partij had veel bijgedragen tot dezen

goeden afloop, want deze wenschte De With niet te zien vallen, omdat hij een heftig tegenstander van den stadhouder was. Maar bovendien waren er velen in het land, die Tromp met afgunst en nijd beschouwden, en De With steunden, niet omdat hij boven Tromp in bekwaamheid stond, maar omdat hij diens vijand was.

Gij herinnert u, dat Tromp in Augustus 1652 zeer ongelukkig was, daar hij met eene groote vloot in zee stak, maar Blake niet ontmoette, en in plaats van te overwinnen door een hevigen storm naar huis gedreven werd met verlies van verscheidene schepen. Onmiddellijk riepen al zijne vijanden, dat het schande was zulk een onbekwaam persoon aan het hoofd der vloot te plaatsen, en dat er een veel beter admiraal aan wal was, die stellig binnenkort de Engelschen van de zee zou verjagen. Dadelijk kwam De With voor den dag met de groote mate van zelfvertrouwen en het gebrek aan bescheidenheid, die hem eigen waren, en beloofde met de nieuwe vloot, welke hem gegeven werd, wonderen te zullen verrichten. Hij wist, dat de geheele natie het oog op hem gericht hield, en dat nu of nooit de tijd daar was om zijn naam door een grootsch wapenfeit onsterfelijk te maken. Hij liep de haven uit met vijf en veertig oorlogsschepen en vereenigde zich met De Ruyter; maar wind en zee begunstigden den admiraal niet. Een hevige storm deed zijne geheele vloot bijna op de kust stranden, en havende zijne schepen zoodanig, dat hij er elf van de zeventig naar huis moest zenden. Toch gaf De With zijn voornemen niet op iets buitengewoons te volbrengen, en stevende nu naar Duins om Blake in diens eigen vaarwater aan te tasten.

Weldra deed hij de treurige ervaring op, dat, hoewel ieder op de vloot nu wel verplicht was hem te gehoorzamen, toch niemand hem daarom de genegenheid en achting toedroeg, welke steeds aan Tromp betoond werden, en dat zijne tegenwoordig-

heid een geest van onwil en haat opwekte, die de droevigste gevolgen na zich sleepte. Daar zijn eigen schip een van de kleinste was liet hij zich naar het vaartuig roeien, waarvan Tromp gewoon was zijne vlag te laten waaien. Doch de matrozen, die hun vroegeren admiraal aanbaden, wilden niets met De With te doen hebben. Zij weigerden de sloep een touw toe te werpen, zij wilden zelfs de valreep niet neerlaten, en dreigden op hem te zullen schieten. indien hij eene poging aanwendde om aan boord te komen. De tijd drong. De With roeide dus naar een ander schip en nam het bevel daarvan op zich. De kapitein was een oude, onbekwame sukkel van zeventig jaar, de officieren waren onwetend en onervaren, de matrozen liederlijk en brutaal. Ieder ander zou ontmoedigd en geërgerd geweest zijn, maar zulk een warboel was juist een kolfje naar De With's hand. Hij nam de dienst op zich van kapitein, van luitenant, van stuurman, van kanonnier, en zelfs van provoost. In zeer korten tijd wist hij een beteren geest onder de bemanning van dat schip te brengen en nu gaf hij bevel aan de vloot om Blake op te zoeken.

Ongelukkig voor hem had Blake zijn plan vernomen en besloten hem vóór te wezen. In den morgen van den 8sten October 1652 verliet de Engelsche admiraal Duins en viel De With zoo onverwacht op het lijf, dat deze geen tijd had om een krijgsraad te beleggen, maar genoodzaakt was door een adviesjacht allen kapiteins te bevelen hunne schepen dicht aaneengesloten te houden. De With gedroeg zich weer buitengewoon dapper, even als altijd. De slag begon om drie uur, en duurde tot lang na zonsondergang. De vloten waren ongelijk, vooral wat de grootte der schepen betreft. Blake had er acht en zestig, De With vier en zestig; maar Blake's schip, de »Resolution," was gewapend met acht en zestig kanonnen en bemand met achthonderd schepelingen, terwijl het grootste vaar-

tuig der Hollandsche vloot slechts vijftig kanonnen droeg en tweehonderd vijftig à driehonderd man aan boord had. De With nam de »Resolution" tot tegenpartij, en was de eerste, die het Engelsche vuur beantwoordde. Lang voor het einde van den strijd was zijn schip in een reddeloozen toestand, maar hij liet zich door niets afschrikken, en bleef volhouden.

Twintig schepen, wier kapiteins hem haatten, en misschien ook te lafhartig waren om hun plicht te doen, hielden zich buiten gevecht; de anderen gedroegen zich echter buitengemeen dapper. »Ik vocht van drie uur tot zonsondergang," zeide De With, »en gedurende dien tijd zag ik niets dan rook, vuur en Engelschen."

Blake beweert, dat hij de overwinning behaalde, en de Hollandsche vloot vervolgde. De Hollanders zeggen daarentegen, dat zij 's nachts ankerden op de plaats, waar de strijd had plaats gehad, en hunne groote verliezen eerst den volgenden morgen bemerkten. Het bleek toen, dat de helft der vloot in een deerniswaardigen toestand verkeerde, en de meeste kapiteins gaven den raad zoo spoedig mogelijk terug te trekken. Doch daarvan wilde De With niet hooren. Hij was uitgezeild met het doel iets groots tot stand te brengen, en liever wilde hij de geheele vloot en al zijne manschappen aan zijne eerzucht opofferen, dan op deze wijze naar het vaderland terugkeeren. Heftig en bitter klonken zijne verwijten tegen hen, die werkeloos gebleven waren. Hij zeide hun, dat er hout genoeg in Holland was om voor ieder een galg te maken, en dreigde alle lafaards te zullen laten ophangen; daarna sloeg hij plotseling een anderen toon aan, en bezwoer hen met gevouwen handen om zich moediger te gedragen.

Maar de krijgsraad bleef koel voor zijne woorden. Niemand hield genoeg van hem om gaarne iets tot zijn roem bij te dragen, en daarenboven waren alle kapiteins overtuigd, dat de vloot veel

te zwak was om iets tegen Blake te kunnen uitrichten. De With geraakte nu geheel buiten zichzelven van woede en schold hen allen gezamenlijk voor lafaards uit, maar De Ruyter, zijn vice-admiraal, herinnerde hem bedaard, dat de vloot hem toevertrouwd was om te gebruiken, niet om haar verloren te doen gaan, en dat in dit geval, hoe hard het ook mocht vallen, terugtrekken het eenige was, wat zij doen konden.

Dienovereenkomstig werd tot den terugtocht besloten, en, hoewel Blake de Hollandsche achterhoede den geheelen namiddag bestookte, leed deze weinig schade, en liet De With den 10den October het anker in de Maas vallen.

Dat zijn toorn en zijne teleurstelling geen grenzen kenden, behoef ik wel niet te zeggen. Hij klaagde terstond zijne kapiteins aan, en rustte niet, voordat deze gestreng gestraft waren. Maar dit nam niet weg, dat hij verslagen was en van alle kanten verwijten en beleedigingen moest aanhooren. Weinig tijd later ondervond hij de meest grievende vernedering: zijn groote mededinger, Tromp, werd opnieuw tot admiraal der vloot aangesteld, terwijl hij zich met den rang van vice-admiraal moest tevreden stellen. Spijt, teleurstelling en afgunst, al deze gevoelens, welke hij in zijn hart smoren moest, ondermijnden zijne gezondheid, die toch reeds veel geleden had. Hij trachtte nog zijne betrekking op de vloot te aanvaarden, maar werd zoo gevaarlijk ziek, dat hij onmiddellijk naar huis moest terug keeren, waar hij verscheidene dagen tusschen dood en leven zweefde.

Nu nader ik tot den slag, waarin Tromp sneuvelde. De uitrusting van de vloot, na de nederlaag in Juni 1653, was, zooals gij weet, de laatste wanhopige poging der Hollanders om op zee de baas te blijven. Het geheele land begreep dit. Iedereen werkte met den grootsten ijver, en de kinderen zelfs verwachtten den uitslag in angstige spanning. Gij

zult u ook herinneren, dat De With met zijne vloot van een en dertig schepen ter reede van Texel lag, waar Monk hem geblokkeerd hield. Den 6den Augustus liep Tromp de zuidelijke havens uit, viel de Engelsche vloot aan, en lokte deze naar zee, om De With in staat te stellen zich met hem te vereenigen.

Bij geen gelegenheid kwam de onverschrokken moed van den vice-admiraal beter uit dan toen. Hij had onophoudelijk aangemaand om spoed te maken met het bouwen van schepen, maar toen Tromp's kanonnen reeds op zee weerklonken, waren verscheidene der grootste vaartuigen nog niet gereed. Er waren ook volstrekt geen toebereidselen gemaakt voor zulk een overhaast vertrek. Toch gebood Tromp zoo spoedig mogelijk uit te zeilen, al riep ook ieder, dat het eene onmogelijkheid was. De wind loeide uit alle macht en stond vlak op de kust. De tonnen waren weggenomen met het oog op den vijand, en er was geen loods in Texel, geen enkele kapitein of matroos in den Helder, die de vloot naar buiten durfde brengen; de matrozen konden bijna niet op hunne beenen staan door den storm, en hoe zou men onder deze ongunstige omstandigheden kunnen verhinderen, dat de groote schepen op de zandbanken vastraakten?

Maar De With wist, dat er gevochten werd, en, al zou het zijn leven kosten hij kon niet werkeloos in de haven blijven liggen. Hij beval allen visschers om uit te loopen met vlammende toortsen in hunne booten en te ankeren op elke gevaarlijke plaats, aan beide zijden van het nauwe vaarwater van het Texelsche zeegat. Het was bijna middernacht eer het hoog water was. De visschersvloot was al buiten, en de toortsen verspreidden van verre een zonderling, tooverachtig schijnsel op de onstuimige golven. Donkere wolken joegen snel voorbij de maan. Een fijne, dichte regen maakte ieder voorwerp onduidelijk. De loodsen aan wal schudden bedenkelijk het hoofd, en een tal-

rijke menigte trotseerde het ongunstige weder en het late uur, om getuige te zijn van dit buitengewone feit.

De With ging intusschen, geprikkeld door de grootte van het gevaar, met een luchtig hart aan boord, en wees den overigen schepen den weg. Na een paar uur tegen den wind opgewerkt te hebben, bleek het duidelijk, dat zijn stoutmoedig plan wel degelijk uitvoerbaar was. Werkelijk geraakte hij in volle zee zonder een enkel ongeval, en kon zich in den loop van den volgenden morgen met Tromp vereenigen.

Reeds gedeeltelijk heb ik u het vreeselijke gevecht bij Texel beschreven, dat nu plaats had, en waarin de groote ad miraal zijn leven verloor. Wat hier volgt is een verslag van een Franschman, die op een jacht ooggetuige van den strijd was.

»Den 10den," schrijft hij, »kwam het tot een beslissenden slag. De Engelschen trachtten den wind in hun voordeel te krijgen, maar admiraal Tromp had maatregelen genomen om dit te beletten. Hij rangschikte zijne vloot in eene linie evenwijdig aan die van den vijand, en viel hem met zooveel hevigheid aan, dat weldra verscheidene schepen de masten verloren hadden, en andere zonken of in brand geraakten. Na korten tijd waren de beide vloten in zulk een dikken rook gehuld, dat men zich alleen een denkbeeld van den woedenden strijd kon vormen door het geweldig kanongebulder, en nu en dan door eene vreeselijke ontploffing en eene vuurmassa, op de plaats waar een of ander schip in de lucht vloog. Dat was het lot van vele schepen. Men zegt, dat admiraal Tromp een brander afzond op drie Engelsche schepen, die elkander te boord geloopen waren, en dat die zoo juist op tijd kwam, dat ze alle drie tegelijk ontploften met een knal, die zelfs den moedigste van schrik deed verstijven. De Engelschen echter gedroegen zich even dapper als de Hollanders, en sneuvelden

liever dan zich op één punt gewonnen te geven. De dood van Tromp doofde den moed der Hollanders eenigszins, en het vuur was niet meer zoo hevig. Toen daardoor de rook wat optrok, kon men pas oordeelen over de verwoestingen, die op de beide vloten waren aangericht. De zee was bedekt met lijken en met wrakken, die nog brandden of rookten. De overblijvende vaartuigen waren grootendeels masteloos, en van de minst ontredderde schepen waren toch de zeilen aan flarden geschoten. Aan beide zijden waren ongeveer dertig schepen vernield; en al mochten de Engelschen zich de eer der overwinning toeschrijven, omdat zij de vijanden tot Texel toe vervolgden, kostte deze zege hun toch minstens evenveel als de nederlaag aan de Hollanders."

Ja, de Hollandsche vloot was totaal verslagen. Na den dood van den admiraal werd het gevecht met vernieuwde kracht voortgezet. Drie maal zeilden de vloten elkander in slagorde voorbij, en den derden keer had, als bij gemeen overleg, de aanval plaats. Het eene schip voor, het andere na, werd reddeloos geschoten, en zonk met al de opvarenden, waarvan vele stervend en gewond, in de diepte van de zee. Jan Evertsen moest verzoeken hem naar Goeree te sleepen. Hij was bijna buiten kennis door bloedverlies; zijn eigen zoon, die als kapitein het bevel over zijn schip voerde, lag stervende in de kajuit; hij had aan boord meer dan vijftig dooden en gekwetsten; zijne masten, zeilen en touwwerk waren geheel onbruikbaar, en het water stroomde door twee groote gaten onder de waterlijn naar binnen. De Ruyter verkeerde in niet minder treurigen toestand. Zijn schip »het Lam" van slechts zes en dertig kanonnen en honderdvijftig man, had één mast, het roer en alle zeilen verloren, terwijl een en tachtig manschappen gewond of gesneuveld waren.

Zoo kwam het eene schip na het andere de Maas binnen

in bijna zinkenden toestand, maar het schip van De With was er niet bij. De With had het opperbevel aanvaard, en de bloedroode vlag woei nog altijd van zijn mast. Hij wilde van geen terugtrekken hooren, en ofschoon zijn schip in groot gevaar verkeerde, donderde hij er steeds op los, vastbesloten niet ten tweede male verslagen thuis te komen.

De fortuin was hem echter niet gunstig. Tegen den avond bliezen een twaalftal kapiteins den aftocht, hoewel zij nog best in staat waren te vechten. Woedend over zoo groote lafhartigheid, schoot De With op hen, maar te vergeefs. Zij verdwenen, en er bleef hem niets anders over dan hen te volgen. Hij seinde aan de vijftien overgebleven schepen, om aaneengesloten te blijven en langzaam terug te trekken. Hoewel hij aan bijna alle zijden omringd was door de sterke eskaders van Monk, Penn en Lawson, bleef De With den vijand zoo moedig te woord staan, dat toen de nacht inviel, slechts één vaartuig, en nog wel in zinkenden toestand, in Engelsche handen viel.

De Hollanders ontkenden verslagen te zijn, omdat De With den geheelen nacht en een groot deel van den volgenden dag met zijn eskader in zee bleef, terwijl de Engelschen 's nachts verdwenen en zich niet meer op de Hollandsche kust vertoonden. Zij waren dus als gevolg van dezen strijd genoodzaakt de blokkade op te heffen der Hollandsche havens, waardoor zulk een groot nadeel aan den handel was berokkend. Maar al moge dit waar zijn. zeker is het, dat de Hollandsche vloot onmogelijk den tweeden dag het gevecht kon voortzetten, en evenzeer dat Nederland na dezen zeeslag begon in te zien, dat Engeland eene geduchte zeemogendheid was, waartegen het niet was opgewassen, zoodat men zich haastte een vrede te sluiten, waarbij al het voordeel aan de zijde der Britten kwam.

De With was natuurlijk woedend op de kapiteins, die hun vaderland schandelijk verraden hadden, door midden in den strijd de vlucht te nemen, en hij wist te bewerken dat zij voor een krijgsraad gedaagd werden. Het was een moeilijk geval, want die twaalf aangeklaagden waren aan de aanzienlijkste familiën verwant en hadden daardoor veel invloed bij de Staten-Generaal; toch werden allen uit hunne betrekking ontslagen en tot meer of mindere straf veroordeeld. Het laat zich hooren, dat dit niet dienstig was om De With meer populair te maken.

Na den dood van Tromp verwachtte ieder dat De With, als oudste vice-admiraal, in zijne plaats zou aangesteld worden, maar de Staten durfden hem niet benoemen, omdat zijne tegenwoordigheid op de vloot zulk een onaangenamen geest verwekte. Daarom werd in Tromp's plaats van Wassenaer Obdam gekozen, een edelman, die zich als cavalerie-officier gunstig onderscheiden had, maar die van het besturen van schepen even weinig wist, als De With van de kunst om anderen genoegen te doen, en zichzelf te beheerschen.

Maar juist omdat de nieuwe admiraal geen zeeman, en dus geen mededinger was, kon De With het goed met hem vinden, en tijdens de verschillende expeditiën, welke deze onder zijn opperbevel maakte, schijnt de verhouding op de vloot veel minder gespannen te zijn geweest dan onder vorige admiraals.

Er kwam nu een korte tijd van rust voor de wapenen der Republiek, en dankbaar werd die genoten door mannen, die, zooals De With, zoovele jaren aaneen in touw geweest waren. Maar meen nu niet dat het »mannetje in zijne tobbe" zijn geheele verdere leven vreedzaam door zoude brengen, zoolang men hem maar met rust liet. Neen, de wijze mannen aan het roer begrepen, dat stil zitten eene gevaarlijke

bezigheid voor den kleinen vent was. Geld en al het goede der aarde stroomden hem toe, en terecht vreesden zij, dat hij zich zou toegeven aan veel eten en drinken, veel slapen en weinig werken, dat hij lui en slaperig zou worden, en dat dan plotseling iemand van dien dommeligen toestand gebruik zou maken, om hem met tob en al onderste boven te werpen, en met hem te spelen als de kat met de muis. Dit wilden de staatslieden volstrekt niet, en daarom begonnen zij na eenige jaren een oorlog met Portugal, en zonden een deel der vloot naar Lissabon.

In 1658 vatte Karel, de koning van Zweden, het plan op om Denemarken bij zijn koninkrijk in te lijven. Hij verzamelde eene groote vloot en een leger, zeilde van de Zweedsche kust naar het eiland Seeland, deed de troepen landen, omsingelde Kopenhagen van de land- en van de zeezijde, en zwoer niet weg te zullen gaan, voor hij de stad had ingenomen. De koning van Denemarken riep de hulp van Nederland in, en de Staten beloofden hem te helpen, vooral daar zij nog altijd een appeltje te schillen hadden met den Zweedschen koning. Van Wassenaer en De With werden terstond opgeroepen, er werd eene vloot uitgerust, en deze verscheen in het begin van November in den nauwen ingang der Oostzee, dien men de »Sond" noemt. Aan beide zijden van het kanaal hadden de Zweden een geducht fort gebouwd en er lag eene groote vloot, onder den beroemden admiraal Wrangel, gereed, om den Hollanders den doortocht te beletten.

Den 8sten November, zoodra de zon op was, seinde van Wassenaer aan zijne vloot om voorwaarts te zeilen. De With had verzocht de voorhoede te mogen aanvoeren, en zeilde met zijn schip de »Brederode", waarop zijn mededinger Tromp zoolang gevaren had, het kanaal binnen. Hij beantwoordde het vuur uit de forten niet, maar zeilde regelrecht op den Zweedschen

admiraal los, en gaf hem de volle laag. Toen de Zweedsche vice-admiraal daarop naderde, om Wrangel te helpen, liep De With als een razende op het dek, uitroepende: »Ik moet hem aan boord klampen, hij zal mij niet ontsnappen."

Gedurende het hevige gevecht met den vice-admiraal, werd De With nog door twee andere schepen aangevallen, doch hij bestuurde zijn vuur zoo juist, dat het eene schip een kogel in de kruitkamer kreeg en in de lucht vloog, terwijl het andere verplicht was terug te trekken. Zelfs de vice-admiraal begon zich flauwer te verdedigen, toen De With het ongeluk trof, dat zijn schip door den stroom werd meegesleept en op eene zandbank vastraakte. Hij seinde om hulp, maar niemand kon hem bijstaan. Dadelijk viel nu een tweede vijandelijk schip hem van achteren aan, terwijl de vice-admiraal hem van voren bleef bestoken. Twee uur lang beantwoordde hij het zware vuur met onverschrokken koelbloedigheid, en seinde ondertusschen gedurig om hulp, maar deze kwam niet opdagen. Eindelijk kreeg hij een kogel in het dijbeen en viel neer, maar weigerde het dek te verlaten en bleef zijne bevelen geven. Niet lang hierna werd hij door een tweeden kogel in een edeler lichaamsdeel gekwetst; de wond bleek doodelijk te zijn, zoodat hij nog slechts tijd had uit te roepen: »Wijkt nooit voor den vijand, houdt den Heer steeds voor oogen, en vecht zoo lang gij kunt voor vrouw en kinderen."

Deze groote ramp deed zijnen matrozen den moed ontzinken. De Zweden bespeurden het, en sprongen op het Hollandsche dek. Toen de stervende held de beleediging zag, die zijn schip werd aangedaan, dat nog nooit door een vijandelijken voet betreden was, ontwaakte nog eens en voor het laatst zijn trotsche, ontembare geest. Hij richtte zich op de knieën omhoog, greep het zwaard, dat hij niet wilde overgeven, en trachtte er mee om zich heen te slaan, maar het

bloedverlies had hem geheel uitgeput. Hij kon niet meer, en moest zich overgeven. Behoedzaam legde men den stervenden held op eene plank, en droeg hem naar het Zweedsche schip. Hij was reeds half bewusteloos, maar scheen toch nog te luisteren naar het gewoel van den strijd rondom zich, en telkens vroeg hij wat er van zijn schip geworden was. Toen men hem antwoordde, dat het niet in de handen der vijanden gevallen, maar gezonken was, legde hij zijn hoofd tevreden neder en blies den laatsten adem uit.

De Zweedsche koning, die van het strand het gevecht aanschouwd had, werd tot tranen geroerd, toen hij het lijk van den dapperen man aanschouwde, en stelde het drie dagen in staatsie-gewaad voor de bevolking ten toon. Daarna werd het stoffelijk overschot, in wit satijn gehuld, aan boord van een, met zwart krip behangen, fregat, onder bevel van een der dapperste Zweedsche kapiteins, naar Nederland gezonden, als eene hulde van den vijand aan zooveel heldenmoed.

De With werd op 's lands kosten met groote praal te Rotterdam begraven. Een onafzienbare stoet volgde de baar, maar hoewel ieder hulde bracht aan zijne dapperheid, en de diensten, door hem aan het vaderland bewezen, dankbaar erkende, kon toch niemand vergeten, dat hij een geest van ontevredenheid en afgunst op de vloot had gebracht, waardoor meer dan eens ernstige onaangenaamheden ontstaan waren, en zelfs het welzijn van het land in gevaar was gebracht.

MICHIEL ADRIAANSZOON DE RUYTER.

I.

Er was in de Republiek der Nederlanden van de 17de eeuw geen drukker en welvarender stadje dan Vlissingen. — Vooral op de kaden ging het levendig toe; vloten, uit honderden schepen bestaande, zeilden dikwijls van hier uit naar de Oostzee, of keerden terug uit Amerika, en op de reede lagen steeds tal van schepen ten anker, om op hunne lading te wachten. Een aantal sloepen roeiden aanhoudend heen en weer, en op alle uren van den dag was er een gedrang van kooplui en kapiteins, die handel met elkaar dreven, van sleepers, die gebogen liepen onder hunne zware lasten, van matrozen, die aan wal hunne uitbetaling gingen halen, en van zeesoldaten, die zich naar hunne schepen begaven. Daar werden letterlijk alle talen der wereld gesproken door vreemde kooplieden, die kochten en verkochten, en soms twistten over een paar penningen; er werd nu en dan hartelijk gelachen om eene grap, en luide werd herhaaldelijk het welkom aan een vriend toegeroepen, maar boven alles uit klonk het gezang der matrozen, die aan boord bezig waren het anker te lichten.

Ik kan u verzekeren, dat in de eerste helft van 1600 alle inwoners van Vlissingen vlijtig de handen uit de mouw staken. De tijden waren te goed om leeg te zitten, en het geld was te gemakkelijk te verdienen, om die kans voorbij te laten

gaan. Het twaalfjarig bestand had den Nederlanders veel goed gedaan. Hun handel had zich verbazend uitgebreid, zoodat de scheepstimmerlieden en de touwslagers meer werk hadden dan zij af konden, vooral daar zij haast geen werkvolk konden krijgen; want al boden zij nog zooveel geld, er was altijd de eene of andere kapitein, die meer bood, om de flinkste en sterkste jonge kerels aan boord te lokken.

Maar ondanks hun gewonen ijver gebeurde het toch eens op een zomerdag van het jaar 1617, dat alle menschen, die zich op de markt te Vlissingen bevonden, plotseling den arbeid staakten, naar boven keken, en met uitgestrekten arm naar de spits van den toren wezen. De fruitvrouwen stonden met de handen in de zijde honderd uit te babbelen, de vrouwen der winkeliers kwamen naar buiten om beter te zien, de oude eerzame juffers zeiden hoofdschuddend, dat het eene schande was voor Gods huis, en de jeugdige moeders verzekerden blijde te zijn, dat *hare* zoons nooit zoo iets deden. Oude heeren zwaaiden dreigend met den stok, en beloofden den bengel een flink pak slaag, als hij beneden kwam, zonder zijn nek te breken. De dikke boeren vertelden aan ieder, die het maar hooren wilde, dat zij volstrekt niet begrijpen konden, hoe hij zoo hoog gekomen was, en zelfs de varkens, die op de markt moesten verkocht worden, deelden in de algemeene zenuwachtigheid, en begonnen met verdubbelden ijver te knorren.

Wat was er dan toch te doen? De kerktoren werd verbouwd; — maar dat kon zooveel verbazing niet opwekken, want daar was men ten eerste al eene week mee bezig, en daarenboven waren op dat oogenblik de leidekkers weg om te schaften, zoodat er niet gewerkt werd. Er moest dus iets anders zijn, en, jawel! daar boven vertoonde zich iemand, die de zaken heel bedaard scheen op te nemen. Het was een knaap

van een jaar of tien, elf, die er op de eene of andere manier in geslaagd was, de spits van den toren te bereiken. Daar zat hij schrijlings op den bal, zwaaide met zijne pet, en riep zoo hard als hij kon, om het Vlissingsche volk toch vooral te overtuigen, dat hij werkelijk daar was. Hoe luider men hem van beneden toeriep om af te komen, hoe vroolijker hij met zijne muts wuifde, en ten laatste werd hij zoo overmoedig, dat hij verscheidene gymnastische toeren verrichtte, terwijl hij zich met de eene hand aan den windwijzer vasthield. Maar de menschen beneden konden zien, wat de overmoedige knaap niet zien kon, nl. dat de leidekkers de ladders, waarlangs hij naar boven was geklommen, hadden weggenomen.

Ondertusschen had ieder hem herkend als den grootsten deugniet der stad, Michiel, den zoon van Adriaen den bierdrager, en sommigen zeiden dat er niet veel aan verloren zou zijn, wanneer die zijn nek brak; maar het bleek dat de kleine waaghals zich niet zoo spoedig van zijn stuk liet brengen. Toen hij het tijd vond naar beneden te gaan, keek hij om zich heen, en bemerkte dat de ladder weggenomen was. De menigte hield den adem in. De jonge Michiel stond een oogenblik besluiteloos, doch ook niet langer dan een oogenblik. Toen schopte hij met zijn hak een half dozijn leien in, en klom veilig naar beneden langs de houten betimmering, waarop de pannen rustten. Op deze wijze geraakte hij weldra op de borstwering, waar hij nog eens met zijne pet wuifde, eer hij de trap afdaalde in de kerk, en toen bleek het dat hij nog niet genoeg had van zijne avonturen, want daar moest de koster hem weer achterna zetten, omdat hij allerlei kwajongensstreken op het orgel uitvoerde.

Ik behoef u niet te zeggen, dat hij tehuis een ferm pak slaag opliep. Zijn vader, die den geheelen dag met zware biertonnen sjouwde, was hardhandig genoeg, maar Michiel

kreeg zoo dikwijls slaag, dat hij het bijna niet meer voelde. Onverdiend waren die strafoefeningen niet, want er ging haast geen dag voorbij, dat er geene klachten over den bengel kwamen, dat zijne moeder geene tranen over hem stortte, en zijn vader de roede niet te voorschijn moest halen. Hij werd naar verschillende scholen gezonden, maar, in plaats van te leeren, plaagde hij de meesters op allerlei manieren, en bracht een geest van opstand onder de jongens, die dol veel van hem hielden. Ten slotte begreep zijn vader, dat het nutteloos was langer schoolgeld te betalen voor een knaap, die toch niet leeren wilde, en bezorgde hem eene plaats in de touwslagerij van de heeren Lampsens, waar Michiel voor een schelling in de week het wiel moest draaien. Hij gedroeg zich daar echter al even slecht als op school, en was den eersten dag den besten de aanvoerder van al de jongens, die met hem aan het werk waren. In plaats van hun plicht te doen, leverden zij en hunne vrienden buiten de stad geregelde gevechten, waarbij Michiel altijd de hoofdman was, en als zoodanig belooningen en straffen uitdeelde.

Verscheiden keeren werd hij door den heer Lampsens op heeterdaad betrapt, wanneer hij den vijand klop gaf, in plaats van het wiel te draaien; hij werd dan weggezonden, en alleen op het dringende verzoek van zijn vader weer aangenomen, onder belofte van beterschap. Maar het hielp niets, de knaap gedroeg zich hoe langer hoe slechter, en leefde pas op, wanneer hij aan den zeekant liep en aan boord der schepen kon gaan, waar hij gaarne luisterde naar de verhalen van oude matrozen, die pas van eene lange reis waren thuisgekomen.

»Hoor eens, vriend Adriaen," zeide de heer Lampsens eindelijk tot Michiel's vader, »met dien zoon van u loopt het nog eens slecht af, als gij niet oppast. Hij is een onwillige

rekel, en ik voor mij wil niet meer met hem te doen hebben."

»Ja mijnheer," antwoordde de brouwer, droevig het hoofd schuddende, »ik weet ook geen raad met den jongen aan wal, en zou hem al lang naar zee gezonden hebben, als zijne moeder niet zoo bang was dat hij zou verdrinken."

»Beter verdronken dan opgehangen," hernam de heer Lampsens, »en tot zulk een einde brengt hij het nog eens. Zend den knaap naar zee. Er gaat juist een schip van mij naar Oost-Indië; hij mag meegaan als gij het verlangt, en als hij aan boord zijne streken uithaalt....." De heer Lampsens eindigde den zin niet, maar zwaaide een dik eind touw door de lucht, waaruit de brouwer kon opmaken wat hij bedoelde.

De jonge Michiel ontving het bericht met een kreet van vreugde en vloog het huis uit, om het heerlijke nieuws aan zijne vrienden te gaan vertellen. De moeder schikte zich in het onvermijdelijke, en na weinige dagen was de knaap als kajuitsjongen aan boord.

Den 26sten December 1618 zeilde hij voor het eerst uit; hij was toen elf jaar oud, want hij was geboren in het jaar 1607, ongeveer eene maand vóór de schitterende overwinning, door Heemskerk in de baai van Gibraltar behaald. Zoodra hij aan boord was, veranderde de jongen geheel en al. Het scheen wel, alsof hij al zijne kwajongensstreken met de oude kleeren aan wal gelaten had, en hij zich nu pas recht in zijn element gevoelde.

Voordat wij de geschiedenis van den held van dit verhaal vervolgen, zal het zeker niet onwelkom zijn eene korte opheldering te hooren omtrent zijn naam. Zoo als ik reeds verteld heb, heette zijn vader Adriaen, en daar zijne ouders hem den naam van Michiel gegeven hadden, zou hij volgens de gewoonte van dien tijd den naam van Michiel Adriaenszoon moeten gedragen hebben. Maar zijn grootvader, de vader

zijner moeder Alida Jans, was ruiter in dienst van den Staat geweest, en omdat de vrouw daar niet weinig trotsch op was, had zij als herinnering aan dat feit haren man verzocht, aan haren derden zoon behalve den naam van Michiel, ook den bijnaam van De Ruyter te geven. Vader Adriaen had daar niets op tegen, en daar de magistraat zich in die dagen niet met dergelijke zaken bemoeide, werd eenvoudig aan den koster der kerk verzocht, het kind in het doopboek in te schrijven als Michiel Adriaensz. De Ruyter.

Hoewel hij te Vlissingen algemeen bekend was onder den naam van Michiel, werd hij aan boord, ter onderscheiding van andere matrozen, die denzelfden naam droegen, weldra niet anders dan De Ruyter genoemd, een naam, dien hij sedert dien tijd steeds behouden heeft.

Aan boord van het schip, waarop hij diende, was als matroos een zijner vroegere speelkameraden, en wel een neger, die indertijd door de Spanjaarden in Afrika gevangen genomen, en als slaaf verkocht was. Van de eene hand in de andere gaande, was hij eindelijk aan boord van een Hollandsch schip, en daarmede te Vlissingen gekomen. Daar was hij natuurlijk vrij, en op zijn verzoek aangemonsterd op een schip van de Heeren Lampsens, maar deze hadden als voorwaarde gesteld, dat hij voor zijn vertrek bij een dominee op de cathechisatie zou gaan om Christen te worden. Of hij veel van het godsdienstonderwijs geprofiteerd heeft, durf ik niet zeggen, doch hij werd in elk geval gedoopt, en, onder den naam Jan Kompanjie, in het doopboek ingeschreven. Dezen naam — waaronder de matrozen der Oost- en West-Indische compagnie bij de inboorlingen in Oost en West bekend stonden — had hij eigenlijk van de Vlissingsche straatjongens gekregen, maar omdat de koster der kerk geen beteren voor hem wist te verzinnen, en hij zelf niet wist hoe hij bij

zijne geboorte genoemd was, had men hem dien naam maar laten houden.

Michiel ging aan boord zeer vriendschappelijk met dezen Jan Kompanjie om, en hield hem altijd de hand boven het hoofd, als de andere matrozen hem plaagden, en zich vroolijk maakten over zijne zwarte huid en zijn grof kroeshaar. Uit dankbaarheid daarvoor hechtte de neger zich sterk aan den jongen Michiel, zelfs zoo, dat hij voor hem door het vuur zou zijn geloopen. Bijna altijd zag men de twee vrienden bij elkaar, en gewoonlijk zat De Ruyter met ingehouden adem te luisteren naar de merkwaardige verhalen, die Jan kon doen van zijn geboorteland, en van de vele wilde beesten, als leeuwen, luipaarden en olifanten, die hij daar gezien had.

Niet lang bleven zij samen varen, maar vele, vele jaren later, ontmoetten zij elkaar nog eens onder zeer verschillende omstandigheden. Die ontmoeting hoop ik later te vertellen.

Het harde werken en de zeelucht maakten Michiel tot een stevigen jongen, zoodat hij op zijn vijftiende jaar, van zijne tweede reis teruggekeerd zijnde, met andere matrozen der koopvaardijvloot voor het leger werd aangeworven als busschieter. Hoewel hij nog zoo jong was, deed hij zijn plicht beter dan de meeste soldaten, en gedroeg zich zeer dapper bij de belegering van de stad Bergen door de Spanjaarden. Hij verdiende toen reeds de volle soldij, en zoodra de zeelui niet meer noodig waren in het leger, werd hij op een oorlogsschip als bootsmansmaat aangesteld, een post van eenig vertrouwen, dien men niet aan alle jongens van zeventien jaar zou durven geven. Hij beleefde vele avonturen, maar wij weten er weinig bijzonderheden van, want De Ruyter was zoo nederig en bescheiden, dat hij nooit besluiten kon om aan anderen zijne daden te schrijven of te vertellen.

Als door een wonder ontsnapte hij aan de grootste gevaren, en het blijkt ook weer uit zijne geschiedenis, dat zij, die het minst vreezen, er gewoonlijk het beste afkomen, terwijl degenen, die altijd met schrik aan eenig gevaar denken, dikwijls het eerst getroffen worden.

De Ruyter nu kende geene vrees. Zonder er zich rekenschap van te geven, was hij altijd de eerste bij elk gevecht, en stelde zich aan allerlei gevaren bloot. Slechts eens, toen hij met het zwaard in de vuist op een Spaansch oorlogsschip oversprong, werd hij met eene lans aan het hoofd gewond, maar hoe pijnlijk de wond ook was, zij genas toch spoedig. En hoewel hij na dien tijd bijna honderd gevechten bijwoonde, waar het lang niet als kinderspel toeging, en waarbij hij dikwijls op de gevaarlijkste plaatsen stond, heeft hij nooit weer eene wond ontvangen, terwijl er soms honderden vrienden en vijanden om hem heen sneuvelden.

Niet lang daarna, toen hij nog matroos was, werd zijn schip door zeeroovers genomen, en de bemanning, van alles beroofd, als gevangenen naar Spanje gezonden. Met twee anderen slaagde hij er in te ontsnappen, maar daar geen van drieën eenig geld had, waren zij genoodzaakt te voet al bedelende door Spanje, Frankrijk en België te trekken. De Ruyter zeide later dikwijls, dat hij de ellende, op dien tocht uitgestaan, niet licht vergeten zou, en wij mogen veilig aannemen, dat hij juist daarom zoo vriendelijk en goedhartig voor ongelukkigen en voor krijgsgevangenen was, omdat hij armoede en ontberingen bij ondervinding kende.

Hij telde nu ongeveer een en twintig jaar. Geen spoor was er meer in hem over van den vroegeren deugniet. Hij zag er flink uit, was gezond naar lichaam en ziel, en zulk een goed zeeman, dat de heeren Lampsens hem gaarne als bootsman op een hunner schepen plaatsten. Zoo klom hij lang-

zamerhand op, en had in 1640, op drie en dertigjarigen leeftijd, het bevel over een vaartuig. Dat verdiende hij. Hij had zich die eer waardig gemaakt door hard te werken en door al zijne plichten nauwgezet te vervullen. Hij was ongetwijfeld een man van buitengewone gaven, en, daar zulke menschen zeldzaam zijn, zou hij in die oorlogstijden in ieder geval wel eene goede carrière gemaakt hebben. Maar dat hij tot den hoogsten rang opklom, had hij alleen daaraan te danken, dat hij gezorgd had de bekwaamste man der geheele vloot te worden. Terwijl hij dienst deed als matroos, als bootsman en als kapitein, maakte hij een goed gebruik van zijn tijd, merkte alles op wat er om hem heen voorviel, teekende dat zorgvuldig op, en bewaarde het trouw in zijn geheugen.

In zijne vrije uren maakte hij kaarten van de plaatsen, welke hij bezocht, en hoewel zijne instrumenten veel te wenschen overlieten, teekende hij die met zooveel nauwkeurigheid, dat sommige er van nog gebruikt worden, en nagenoeg geene wijziging hebben ondergaan. Hierdoor werd zijn naam weldra overal met lof genoemd. De heer Lampsens, zijn reeder, die burgemeester en lid der Staten-Generaal was, wist zeer goed welk een bruikbaar man hij in zijn dienst had, en daardoor kwam het, dat, toen in 1641 de Republiek eene vloot uitrustte om de Portugeezen in de Middellandsche zee bij te staan, De Ruyter onverwachts bij prins Fredrik Hendrik, den Stadhouder, ontboden werd, en deze hem niet alleen tot commandant van een oorlogsschip aanstelde, maar hem tevens den rang gaf van schout-bij-nacht bij de vloot.

Toen de eerste blijdschap over deze groote onderscheiding echter voorbij was, had de nieuwe schout-bij-nacht berouw, deze eervolle betrekking aangenomen te hebben. Het krijgsmansleven trok hem eigenlijk volstrekt niet aan. Hij was een huiselijk man en zoo eenvoudig, dat hij nooit behagen kon

vinden in de prachtige feesten, bals en parades, die in latere jaren, toen hij op het toppunt van roem stond, te zijner eere in Den Haag gegeven werden, maar de voorkeur gaf aan een gezellig praatje met een paar vrienden bij den huiselijken haard. En ook op zee zeilde hij liever vrij als kapitein van een koopvaardijschip, om met den handel een eerlijk stuk brood te verdienen, dan als commandant van een oorlogsschip. Hij was niet eerzuchtig, zooals De With, noch een geboren krijgsman, zooals Tromp, en zou volkomen tevreden geweest zijn, wanneer hij nimmer tot openbare ambten geroepen was.

Maar evenals het goud, dat slechts in weinig streken te vinden is, alleen dan waarde krijgt, wanneer het gebruikt wordt om over de geheele wereld verspreid en tot welzijn der menschheid gebruikt te worden, zoo gaat het ook met den mensch, die groote hoedanigheden heeft; hij zou geen werkelijk groot man wezen en geen nut aan de maatschappij bewijzen, indien hij weigerde zijn licht te laten schijnen voor anderen.

De Ruyter zag in dat hij niet mocht weigeren de eervolle, maar moeielijke betrekking op zich te nemen, en vervulde zijn nieuwen plicht met den grootsten ijver, zoolang de oorlog duurde. In den slag bij Kaap St. Vincent werd zijn schip zwaar lek geschoten, zoodat het bijna zinkend te Vlissingen binnenliep. Vele zeilen en een deel van het tuig waren door den hevigen storm weggeslagen, het schip was onbruikbaar, de matrozen uitgeput van vermoeienis, en De Ruyter zelf had volkomen genoeg van de marine. Hij haastte zich dan ook weder ter koopvaardij te gaan varen, en vertrok naar West-Indië, voordat de Staten hem op een anderen kruistocht met de vloot konden uitzenden, en, welke aanbiedingen hem ook door de Admiraliteit gedaan werden, hij kon niet besluiten opnieuw aan den oorlog deel te nemen.

Hij vond het namelijk niet alleen aangenamer als kapitein voor de reederij van den heer Lampsens te varen dan als schout-bij-nacht het bevel over de vloot te voeren, maar hij verdiende ook meer, daar hij een groot aandeel in de lading had, en tevens een deel van de winst der reis hem toegezegd was. Daarenboven was hij bij de koopvaardij volkomen onafhankelijk en kon gaan waarheen hij wilde, zonder, evenals bij de marine, vooraf den admiraal en dikwijls ook zijne officieren te raadplegen.

Na negen jaren dus rondgezworven te hebben, kon hij zich beroemen dat zijn anker in bijna alle belangrijke havens der wereld gevallen was, en dat hij vele plaatsen bezocht had, waar niemand voor hem geweest was, en waar hij dus gemakkelijk handelsbetrekkingen kon aanknoopen. De behoeftige, ondeugende Vlissingsche knaap was onder de hand rijk geworden, en had dicht bij de stad een keurig net huis gekocht, waar zijn oude vader en zijne moeder zeer tevreden woonden. Het geluk liep hem dus wel mee, zult gij denken, en dat was ook zoo, maar De Ruyter had dat geluk grootendeels te danken aan zijne onwrikbare eerlijkheid, en zijn ijver, waar het gold zijn plicht te vervullen.

Eens kwam hij met zijn schip te Salee aan de Afrikaansche kust, en toonde eenige staaltjes van zijne lading aan het opperhoofd van die streek. Deze was vooral verrukt over een stuk bruin laken. Gedurig wierp hij het nu over den eenen, dan over den anderen schouder, en bewonderde zichzelven met een welbehaaglijken glimlach. Toen hij echter den prijs hoorde, verdween die glimlach onmiddellijk, want hoe rijk hij ook was, hij kocht graag goedkoop en bood daarom de helft van den prijs. De Ruyter weigerde, en wilde het stuk meenemen, maar de negerkoning hield hem tegen.

»Ik heb mij vast voorgenomen dat stuk te hebben," zeide hij, »en gij *moet* het mij geven."

De Ruyter weigerde weer, zeggende dat zijne principalen die som bepaald hadden, en dat hij hen bedriegen zou, indien hij voor minder geld verkocht. De vorst wendde al zijne overredingskracht aan, doch tevergeefs. Toen begon hij te dreigen, sloeg de hand aan zijn zwaard en zeide dat hij tal van donkere holen had, waarin hij hem kon opsluiten, zonder dat er een haan naar kraaide. Doch in plaats van bang te worden, werd De Ruyter driftig.

»Neem mij niet kwalijk, vorst," sprak hij, »maar het is zeer lafhartig om zoo te spreken. Gij zoudt zoo iets niet durven zeggen, als gij bij mij aan boord waart. Als gij het stuk laken bepaald hebben wilt, zal ik het u ten geschenke geven, maar het onder de waarde verkoopen, dat doe ik nooit."

De koning verliet hem woedend, en twee uur lang was De Ruyter in onzekerheid, of hij gedood zou worden of niet. Ten laatste kwam de vorst terug en herhaalde zijn aanbod; maar opnieuw weigerde de moedige kapitein. Plotseling wendde de koning zich tot zijne hovelingen, en riep uit:

»Ziet eens hoe trouw en flink deze Christen de belangen van zijne meesters behartigt. Neemt daar een voorbeeld aan, en behandelt mijne zaken even nauwgezet."

Met deze woorden legde hij, als een teeken van vriendschap, zijn hoofd op De Ruyter's borst, die hij ontbloot had, gaf hem rijke geschenken, richtte een prachtig feestmaal te zijner eere aan, en sloot met hem eene plechtige en zeer voordeelige overeenkomst, waarbij hij zich verbond, dat hij noch zijn geheele volk met iemand anders handel zoude drijven dan met den Hollandschen kapitein. De Ruyter was natuurlijk zeer in zijn schik: niet alleen verkocht hij het bruine laken, maar zijne geheele lading zette hij voor hoogen prijs van de hand, en keerde naar huis terug met een schat kostbaarheden, die hij voor een appel en een ei gekocht had.

Als een merkwaardig staaltje van de wijze, waarop zijn leven gespaard werd, en hij zich door allerlei moeielijkheden heen sloeg, wil ik u het volgende vertellen:

Op de terugreis ontmoette hij in het Kanaal een Engelsch oorlogsschip, en gaf bevel zes saluutschoten te lossen. Een der kanonnen, waar hij vlak achter stond, sprong plotseling uiteen. Een man werd gedood, een ander verloor de beide beenen, verscheidenen kregen ernstige wonden, De Ruyter alleen had zelfs niet de geringste kwetsuur bekomen.

Niet lang daarna bracht een zijner matrozen hem het onwelkome bericht, dat er een Duinkerker kaper in het zicht was, die een buitgemaakt vaartuig op sleeptouw had. De Ruyter had eene kostbare lading aan boord, welke hij natuurlijk volstrekt niet wilde verliezen. Aan de vlucht viel niet te denken, daar zijn schip te zwaar geladen was om snel te zeilen, maar hij wist dat zijn vaartuig in de verte veel van een oorlogsschip had, en trok hiervan partij door de admiraalsvlag te hijschen, alle zeilen bij te zetten, en regelrecht op den kaper aan te stevenen, hoewel hij slechts zes kanonnen aan boord had. De Duinkerker durfde den aanval van zulk een ondernemenden vijand niet afwachten; hij liet zijne buit in den steek en vluchtte, waarna De Ruyter bedaard zijn weg naar huis vervolgde, met het prijsschip van den zeeroover achter zich aan.

Op een anderen keer was het weer zijne slimheid, die zijn schip redde. Hij keerde terug uit Ierland met eene lading, hoofdzakelijk uit boter bestaande, en had niet ver van het eiland Wight het anker laten vallen, op eene plaats waar reeds verscheidene andere koopvaardijschepen geankerd lagen. Eenige wachtten op een gunstiger wind, maar de meeste durfden hunne reis niet vervolgen uit vrees voor de talrijke kapers, die in het Kanaal kruisten. Het was reeds ver in

November, de winter stond voor de deur, en elken dag werd de kans op goed weer minder. Daarenboven had men op het oogenblik in Zeeland gebrek aan boter, en om al deze redenen besloot De Ruyter de reis te wagen, hoewel zijn schip klein en slecht gewapend was.

Hij was nog niet lang onderzeil, of een kaper kwam in 't zicht, die hem achtervolgde. Tevergeefs zette hij alle zeilen bij — de vijand kwam steeds nader. De matrozen waren wanhopend, maar de kapitein verzon eene list. Hij liet zijn volk de kousen en schoenen uittrekken, en eenige botervaten op het dek brengen. Deze werden stuk geslagen en na weinige minuten was het schip buiten boord en tevens het opperdek dik met boter besmeerd. Geen touw, geene plank, geen rondhout was er te vinden, dat niet glad en glibberig aanvoelde. Zelfs op bloote voeten konden de matrozen bijna niet blijven staan. Daar kwam de kaper, weinig vermoedende wat hem boven het hoofd hing. De Ruyter deed alsof hij zich over wilde geven, en liet hem kalm naderen. Maar zoodra de kapers oversprongen, van top tot teen gewapend, met het pistool in de eene en het zwaard in de andere hand, gleden zij uit en tuimelden over elkander heen op het glibberige dek. De een viel voorover in de kajuit, een ander gleed door eene geschutpoort de zee in, niemand kon op de been blijven. Bijgeloovig als ze waren, kwamen zij plotseling op het vermoeden, dat het schip van den duivel bezeten was, en haastten zich terug naar hun eigen vaartuig, waarna De Ruyter veilig de haven bereikte met geene andere schade dan het verlies van eenige ponden boter.

Wat De Ruyter echter het meest bemind maakte, was zijne buitengewone goedhartigheid en grootmoedigheid.

Op eene van zijne reizen, toen de oorlog met Spanje nog in vollen gang was, commandeerde hij een klein fregat, en ont-

moette daarmede een groot Spaansch galjoen. Hij trachtte den ongelijken strijd te vermijden, maar toen hem dat mislukte en hij dus gedwongen was tot het gevecht, besloot hij al zijne krachten in te spannen. Weldra waren dan ook de kansen gekeerd. De Spanjaard was te zwaar en te log om alle bewegingen van het lichte fregat te volgen, en zou nu op zijne beurt gaarne de hielen gelicht hebben, als De Ruyter het hem niet belet had. Deze was nu meester van den toestand, en beschoot zijn vijand zoo geducht, dat het groote schip eindelijk begon te zinken. De Spanjaard heesch de witte vlag en smeekte om genade. De Hollandsche zeelieden wilden daar niets van hooren, maar De Ruyter gaf bevel de sloepen te strijken en de Spaansche bemanning aan boord van zijn schip te brengen. Daar veilig aangekomen, bleven zij, in plaats van zich dankbaar te toonen voor het behoud van hun leven, met sombere en gemelijke blikken voor zich uit staren. De Ruyter naderde den kapitein, en vroeg hem op ernstigen toon:

»Zoudt gij ons even edelmoedig behandeld hebben, indien gij ons schip in zinkenden toestand geschoten hadt?"

De trotsche Spanjaard schudde het hoofd.

»Ik zou u zonder genade hebben laten verdrinken," zeide hij.

»Dan gaat gij ook over boord," sprak De Ruyter, verontwaardigd over dit antwoord; en tegelijk beval hij zijnen matrozen de gevangenen aan handen en voeten te binden, en hen, met een kanonskogel om den hals, in zee te werpen. De Spaansche zeelieden begonnen te jammeren, maar de kapitein bleef strak voor zich uitzien, tot het oogenblik kwam, waarop ook hij gebonden werd; toen liet hij zijn dwazen hoogmoed varen, viel op zijne knieën en smeekte om genade. De Ruyter, die hierop slechts gewacht had, verleende hem die

gaarne, en hield de gevangenen, welke zich nu geheel anders gedroegen, aan boord, totdat hij eene geschikte gelegenheid vond om hen aan land te zetten. Toen liet hij hen gaan, met eene ernstige vermaning om in het vervolg edelmoediger en minder wreed te zijn.

Zoo langzamerhand kreeg De Ruyter echter genoeg van het zwervende leven. De rusteloosheid der jeugd was voorbij, en toen hij in de tweede helft van het jaar 1651 in het land terugkeerde, was hij vast besloten niet meer te gaan varen. Hij was nu vijf en veertig jaar, en had een belangrijk fortuin verworven met den handel. Hij huwde ten derden male, met de weduwe van een zijner vrienden, bedankte zijne reeders hartelijk voor hun vertrouwen, maar sloeg ieder verder aanbod om weer naar zee te gaan af, en ging naar zijne geboorteplaats Vlissingen, waar hij te midden van zijn huisgezin de rust hoopte te genieten, waarop hij zeker ten volle aanspraak had.

Dit aangenaam vooruitzicht kwam echter slechts kort in vervulling. De winter ging vreedzaam voorbij, de lente kwam, en De Ruyter begon juist schik te krijgen in zijn tuintje, waarin hij al het werk zelf verrichtte, toen de oorlog met Engeland uitbrak. Daar De Ruyter niet behoorde tot het personeel officieren van 's lands marine, meende hij dat deze zeeoorlog hem eigenlijk niet aanging, en hoewel velen zijner vrienden zich onmiddellijk aanmeldden voor eene plaatsing, volgde De Ruyter hun voorbeeld niet. Maar het baatte hem weinig; hij stond te goed aangeschreven, dan dat men hem lang met rust zou hebben gelaten.

Terwijl Tromp met eene vloot in zee was, lag reeds eene andere uitgerust, die nog slechts op een bevelhebber wachtte, en voor deze waardigheid kozen de Staten De Ruyter. Toen hij het verzoek kreeg om in Den Haag te komen, aarzelde hij wel eenigen tijd, want een blik op zijn aardig huisje, op zijne

jonge vrouw en kinderen, deed den lust om thuis te blijven sterk ontwaken, terwijl de gedachte, hoe weinig kans van slagen er was in den strijd tegen het rijke en machtige Engeland, ook niet zeer opwekkend werkte. Doch zijn land had hem noodig en daarvoor verdwenen alle bezwaren. En zoo trok hij naar Den Haag, waar de Heeren Hoogmogenden hem het perkament overreikten, waarbij hun »ernstige, mannelijke, godvruchtige, welbeminde en getrouwe kapitein De Ruyter" tot vice-admiraal over de tweede vloot werd aangesteld.

Den 26sten Augustus ontmoette hij Sir George Ayscue, en weldra ontstond er een gevecht, dat bijna den ganschen dag duurde. De Ruyter had het bevel over dertig oorlogsschepen, en moest zestig koopvaarders, die aan zijne bescherming waren toevertrouwd, begeleiden. De slag bleef onbeslist: noch Ayscue, noch De Ruyter behaalde de overwinning, maar de Hollandsche bevelhebber had de voldoening, dat geen zijner koopvaardijvaartuigen verloren was gegaan. Toen de avond viel, dreven de vloten in verschillende richting uit elkander.

Het zou vervelend worden, als ik u ten tweeden male de bijzonderheden vertelde van de vele gevechten, welke in den eersten Engelschen oorlog plaats hadden. De Ruyter nam aan bijna alle deel, als bevelhebber van een der eskaders. Maar ook ditmaal beviel hem de zeedienst slecht, vooral omdat zoovele medeofficieren naijverig op hem waren om zijne snelle promotie. Korten tijd na den strijd met Ayscue diende hij onder De With als vice-admiraal in een gevecht tegen Blake, waarbij zij verslagen werden. De With maakte als gewoonlijk ruzie met hem en beleedigde hem zwaar — en dit, gevoegd bij het onaangename gedrag der kapiteins, die vóór hem in dienst waren gekomen, maar thans beneden hem in rang stonden, en hunne jaloerschheid op allerlei wijze toonden, ontstemde den vice-admiraal zoo, dat hij besloot het niet langer

te verdragen, zijn ontslag te vragen, en naar zijn rustig huis terug te keeren.

De Staten wilden hem echter niet missen, en deden alle moeite om hem te doen blijven. Hij was tot een tweegevecht uitgedaagd, maar de Staten-Generaal beletten dit, dankten hem bij dagorder aan de vloot voor zijne diensten, en handhaafden hem in zijn gezag, zijne betrekking en zijne eer. Verder werd hij aangesteld als tijdelijk opperbevelhebber van de vloot, die door de ziekte van De With zonder commandant was.

Eenigen tijd later, nadat hij opnieuw in den slag bij Dover schitterende bewijzen van zijn moed en zijne bekwaamheid gegeven had, schonk men hem van staatswege eene som van 1500 gulden en een jaarlijksch tractement van 2400 gulden, als erkenning voor zijne bewezen diensten.

Zoo stroomden hem van alle zijden, zonder dat hij ze zocht, belooningen en eerbewijzen toe, maar hij was zulk een belangeloos en nederig man, dat hij, bij ieder eerbewijs en bij elke bevordering, ernstig den wensch te kennen gaf zich terug te trekken, en plaats te maken voor bekwamer personen dan hij.

Terwijl hij op zee was en met een hevigen storm te worstelen had, benoemde de admiraliteit van Holland hem met algemeene stemmen tot luitenant-admiraal. Zoodra hij aan wal stapte, verwelkomde men hem met deze tijding, maar hij wilde den post niet aannemen, voor hij daarover zijne vrienden te Vlissingen geraadpleegd had. Na ernstig beraad besloot hij te weigeren en schreef:

»Van mijne kindsche dagen af heb ik op zee rondgezwalkt en vele gevaren doorstaan, daarom zou ik liever mijn leven in kalme rust eindigen; daarbij komt nog de vrees dat ik eerzuchtig zou worden, als ik deze betrekking aannam,

en de verzoeking niet zou kunnen weerstaan te streven naar nog hoogere ambten en meer eer, wat niet goed voor mij zijn zou."

Maar het hielp alles niets, men kon het in den Haag niet buiten hem stellen. De raadpensionaris — of eerste minister — Johan de Wit, noodigde hem bij zich, en sprak langen tijd met hem. De Wit was zeer welbespraakt, en kon bijna iedereen om zijn vinger winden. De eenvoudige De Ruyter wist ook weinig tegen zijne redeneering in te brengen, en eer er een half uur verloopen was, had hij beloofd admiraal van Holland te zullen zijn. Hij verkocht zijn huis, nam een ander in Amsterdam, en ging naar Middelburg om de admiraliteit van Zeeland, zijne vroegere meesters, voor hunne welwillendheid en hun vertrouwen te danken, waarbij hij tevens meedeelde, dat hij zich nu vast voorgenomen had, in het vervolg al zijne krachten aan den dienst van het vaderland te wijden.

Het onderhoud met den raadpensionaris had inderdaad een geheel ander man van hem gemaakt. Tot hiertoe had hij grootendeels alleen gedacht aan de plichten, welke hij tegenover zichzelf en zijne vrouw en kinderen te vervullen had; De Wit had hem overtuigd dat ieder mensch ook heilige plichten heeft tegenover de maatschappij, en tegenover het vaderland. Van nu af trok hij zich niet meer terug uit het openbaar leven, maar liet zich overal heen zenden om de eer der Hollandsche vlag op te houden, en den handel te beschermen.

Zoodra de vrede met Engeland gesloten was, gaven de kapers hem weer veel te doen. Duinkerken behoorde nu aan den koning van Frankrijk, zoodat het Kanaal betrekkelijk veilig was, maar in de Middellandsche Zee krioelde het van zeëroovers, meestal deugnieten, die om de eene of andere reden uit hun land hadden moeten vluchten. De steden op de Afrikaansche kust, waar Mooren woonden, Algiers, Tu-

nis, Tripoli, Marocco, en vele andere hielden er eene groote vloot van kaperschepen op na, die, als oorlogsschepen uitgerust, jacht maakten op iederen ongelukkigen koopvaarder, dien zij te pakken konden krijgen. Zoodra er echter een oorlogsschip verscheen, zetten zij alle zeilen bij en ontsnapten in hunne eigen havens.

De eenige manier om hen ten onder te brengen en den Hollandschen handel te beschermen, was om krachtig, maar niet te ruw op te treden. Ook moest men voorzichtig te werk gaan, want de zeeroovers hadden dikwijls een aantal Hollanders of Engelschen aan boord, die zij als slaven gekocht hadden, en die zij in een oogenblik van woede of als wraakneming zeker zouden vermoorden.

Zij leefden echter altijd in onmin met elkander, en daarvan wist De Ruyter partij te trekken; hij werd goede maatjes met den een, om den ander te straffen, en verder slaagde hij er in door behendige onderhandelingen langzamerhand al de gevangenen en Europeesche slaven vrij te koopen, die in de onderaardsche kelders versmachtten, of hard moesten werken op de galeien. Iemand met minder doorzicht zou deze zaak met de kapers nooit zoo goed ten einde hebben gebracht. Als men hen forsch aangetast had, zouden zij zich waarschijnlijk nauw aaneengesloten, en aan den handel veel afbreuk gedaan hebben, terwijl bovendien de gevangenen vermoord zouden zijn.

Vele gelukzoekers voelden zich natuurlijk aangetrokken door het avontuurlijke leven van een zeeroover, dat bovendien dikwijls groot geldelijk voordeel aanbood. Zelfs mannen, die niet tot deze Afrikaansche staten behoorden, schaften zich een groot en welgewapend vaartuig aan, en verzwaarden hunne misdaad, door onder de vlag van een eerlijken en onzijdigen staat te zeilen.

Hiermee staat een voorval uit De Ruyter's leven in verband, dat ik u thans zal vertellen.

Toen De Ruyter nog met zijn eigen schip voer, werd hij eens op de kust van Afrika door een Fransch oorlogsschip aangevallen, onder voorwendsel dat hij uit eene haven kwam, waarmee Frankrijk oorlog voerde. Het was algemeen bekend dat de bevelhebber van dit Fransche schip Lalande, een groote schavuit was, die zich niet ontzag, gedurig wreede zeerooverij te plegen. De Ruyter begaf zich echter onvervaard bij hem aan boord, en trachtte den Franschman te vermurwen; hij sprak van zichzelf, van zijne vrouw en kinderen, van zijne reederij en bedreigde hem ten laatste met de wraak der Staten-Generaal, maar niets hielp. Lalande lachte slechts, en verklaarde dat hij niet van plan was zulk een goeden buit op te geven.

Toen stond De Ruyter verontwaardigd op om te vertrekken, maar Lalande liet hem niet gaan. Op een spottenden toon zeide hij: »wij zijn veel te aangenaam bij elkaar om nu reeds afscheid te nemen, wat wilt gij drinken, wijn of water?" Kalm en fier gaf De Ruyter ten antwoord:

»Waarom laat gij mij de keus vrij? Geef mij wat het best met mijn toestand overeenkomt. Ben ik een gevangene, zoo schenk mij water, maar als ik een vrij man ben, wat gij in mij behoort te zien, dan wil ik gaarne een glas wijn met u drinken."

Deze woorden troffen Lalande zoo, dat hij lachend eene flesch van zijn besten wijn liet komen, die hij met zijn gast ledigde, waarna hij hem en zijn schip ongedeerd liet vertrekken.

Maar later waren de rollen omgekeerd. Tegen het eind van Februari 1657, toen De Ruyter nog met zijne vloot in de Middellandsche zee kruiste, kwam zich een Hamburgsche kapi-

tein bij den admiraal beklagen, dat een Fransche kaper jacht op hem gemaakt had. — De Ruyter ging er onmiddellijk op af, en ontmoette al spoedig twee rooverschepen. Deze trachtten te ontsnappen, zoodra zij merkten met wie zij te doen hadden, maar werden door een aanhoudend vuur tot bijdraaien gedwongen. De kapitein van het grootste schip werd op het Hollandsche admiraalschip ontboden. De eerste officier verscheen echter in zijne plaats, om namens zijn kapitein op beleefde wijze te verklaren, dat De Ruyter geen recht had hem te ontbieden, daar de schepen Fransch eigendom waren.

Even beleefd zond De Ruyter den Franschen officier naar zijn schip terug, maar herhaalde met nadruk den wensch om den kapitein te zien. Toen kwam een ander officier met nog meer verklaringen en verontschuldigingen. Nu werd De Ruyter boos: hij was geen man, die den spot met zich liet drijven: aan zijne schepen gaf hij bevel den zeeroover te omsingelen, en dreigde hem in den grond te zullen boren, indien de kapitein zich niet onmiddellijk vertoonde.

Deze bedreiging hielp en lokte de oude rat uit zijn hol: de kaperkapitein kwam aan boord, maar verbeeldt u De Ruyter's verbazing, toen hij in hem kapitein Lalande herkende. Welk een verschil tusschen het angstig, sluipend optreden van den een, en het flinke, mannelijke gedrag van den ander! Lalande was sedert hunne vorige ontmoeting steeds achteruitgegaan en nu zijn ondergang nabij; De Ruyter daarentegen was telkens gerezen en thans in alle opzichten de meerdere. Een zeker gevoel van dankbaarheid drong hem wel Lalande met onderscheiding te behandelen, maar hem vrijlaten, dat kon, noch wilde hij. Het was wel waar dat het schip in naam aan den koning van Frankrijk behoorde, en dat het was uitgerust door eenige rijke, maar oneerlijke Fransche edelen, die daarvoor een derde deel van den buit ontvingen, — maar

Lalande was een te bekend zeeschuimer. Hij was reeds twintig maal bij verstek veroordeeld; en alleen de waarde der Hollandsche schepen, die hij geroofd had, beliep de som van ruim een millioen gulden.

De Ruyter nam de twee schepen mede en verkocht ze later te Barcelona voor ongeveer 120,000 gulden, maar de kapiteins zond hij met een oorlogsschip naar Holland. Daar werden zij voor de rechtbank gedaagd, gevonnist en opgehangen, niettegenstaande het verzet en de bedreigingen van het Fransche gouvernement, terwijl De Ruyter eene hartelijke dankzegging voor zijn flink en verstandig gedrag van de Staten ontving.

Wij naderen nu den tijd, waarop de kleine Republiek opnieuw in een vreeselijken zeestrijd gewikkeld werd, bij welke gelegenheid de veiligheid der vloot, het voortbestaan van den handel, en de goede naam der Hollanders in het buitenland, bijna geheel in handen van De Ruyter berustten.

II.

Toen ik u eene beschrijving gaf van den slag in de Sond tusschen de Hollandsche en Zweedsche vloot, ben ik blijven steken bij den dood van admiraal De With. Het gevecht was daarmee echter niet afgeloopen, maar scheen zelfs in hevigheid te verdubbelen, en duurde nog vele uren. Eindelijk behaalden de Hollanders de overwinning. Dat is te zeggen, de doortocht van de Sond naar de Oost-Zee en Kopenhagen, dien de Zweden tot heden versperden, was nu open, en de

Zweden hadden acht schepen verloren, waarvan admiraal van Wassenaer er drie in zegepraal met zich voerde. De Zweedsche vloot trok terug naar de haven van Landskroon, en werd daar geblokkeerd, terwijl dienzelfden avond het beleg van Kopenhagen opgeheven werd, waar men den Hollandschen admiraal met dankbare geestdrift ontving.

In geheel Europa sprak men over deze glansrijke overwinning, en dit wekte de afgunst en den nijd op van Frankrijk en Engeland; want zij begonnen het te dwaas te vinden, dat een klein landje als Nederland hun in staatkundige beteekenis de baas zou zijn. Toen zij dus hoorden dat de Hollanders van plan waren Denemarken met eene vloot te hulp te komen, verzetten de Engelsche en Fransche gezanten in den Haag zich daar krachtig tegen. Maar de raadpensionaris de Wit wist wat hem te doen stond; hij lachte in zijn vuistje, en ging voort met de uitrusting der schepen. Toen de vloot echter op het punt was uit te zeilen, kwam er een brief van den gezant uit Londen, met de waarschuwing dat Engeland niet van plan was de Hollanders in het Noorden vrij spel te laten, en dat er daarom eene groote vloot werd uitgerust om de Zweden te helpen, indien de Hollanders de Denen bijstonden. Ondertusschen was het winter geworden; het ijs maakte de rivieren onbevaarbaar, en daar bovendien admiraal van Wassenaer Obdam, wegens eene gevaarlijke ziekte, naar huis moest terugkeeren, werd de expeditie uitgesteld tot het volgende jaar.

Dien winter werd er in de Nederlanden ijverig gewerkt om eene krachtige vloot uit te rusten, en den 20sten Mei 1659, liepen veertig oorlogsschepen de Maas uit. De Hollandsche scheepsbouwmeesters hadden door de laatste zeegevechten veel geleerd, en ditmaal kosten noch moeite gespaard om de schepen niet alleen beter van vorm, maar ook meer

overeenkomstig de nieuwste uitvindingen te maken. De matrozen waren ook met zorg gekozen, en het kleine leger van 4000 man was goed gewapend en gedisciplineerd, zoodat de natie deze vloot met billijken trots en vertrouwen zag vertrekken.

De benoeming van een opperbevelhebber had in de Staten-Generaal tot vele twisten aanleiding gegeven. Sommigen waren voor Evertsen, anderen voor De Ruyter. De eerste was vele jaren ouder, en had zijn geheele leven op 's lands vloot gediend, maar de stad Amsterdam en de provincie Holland waren voor De Ruyter; en toen de raadpensionaris ook te zijnen voordeele sprak, werd De Ruyter tot admiraal der vloot aangesteld. Het spreekt van zelf, dat Evertsen het alles behalve aangenaam vond orders van een jongeren en naar hij meende, minder ervaren man te moeten vragen, en dit toonde hij door een onvriendelijk gelaat en norsche woorden, wanneer hij met hem in aanraking kwam. De Ruyter echter, in plaats van hem daarvoor te straffen, zooals hij verdiend had, deed alsof hij het niet bemerkte, en behandelde den ouden man met zooveel beleefdheid en eerbied, dat deze ten slotte de warmste vriendschap voor de Ruyter koesterde.

Verscheidene maanden was de vloot tot werkeloosheid gedoemd, want de groote mogendheden trachtten door brieven en onderhandelingen den Zweedschen koning tot andere gedachten te brengen. Maar koning Karel was stijfkoppig; hij had nu eenmaal het eiland Funen, en, wat men er ook van zeggen mocht, houden zou hij het, al moest hij ook bekennen dat het rechtens aan Denemarken toekwam. Eindelijk besloot de koning van Denemarken zijne rechten krachtig te verdedigen, en verzocht De Ruyter hem te helpen.

Den 9den November verscheen de Hollandsche vloot — nu vijf en zeventig oorlogsschepen sterk — voor de vesting Ny-

borg. Eerst beproefde men eene landing, doch tevergeefs. Toen bedacht De Ruyter eene behendige krijgslist. Zoodra de duisternis inviel, zond hij al de sloepen van boord met slechts weinig matrozen bemand. Zij kregen echter bevel zooveel mogelijk geweld te maken, hunne geweren af te schieten, en met lichten heen en weer te zwaaien, om den vijand in den waan te brengen, dat men een krachtigen aanval in den zin had. De list gelukte. De Zweden trokken al hunne troepen te zamen, om de gevreesde landing op het bedreigde punt te verhinderen. Ondertusschen liet De Ruyter in alle stilte de ankers lichten, en zeilde voor zonsopgang ongemerkt naar Kartemunde, waar de kust bijzonder geschikt was voor eene landing.

Wat hij verwacht had, gebeurde. De bezetting van Kartemunde was niet sterk genoeg om het vijandelijk leger af te weren. De Ruyter, in eene der voorste sloepen staande, was getuige van den aanval. Hij zag hoe zijne manschappen in het water sprongen, en onder een hevig vuur naar den wal zwommen, waar zij de Zweedsche soldaten in de stad terugdrongen. De kanonnen der vloot hielpen dapper mede, Kartemunde werd gedurende eenige uren gebombardeerd en ten laatste verlaten door de Zweden, die in verwarring vluchtten. Nu werd de geheele troepenmacht aan wal gezonden en eene week later. toen het leger volkomen uitgerust was, en het zich met de Deensche troepen vereenigd had, trok men te zamen op Nyborg aan.

Deze stad was eene der belangrijkste vestingen van Noord-Europa. Aan de eene zijde werd zij door de zee bespoeld, aan de andere beschermd door een krachtig fort, dat op eene hoogte gebouwd was, zoodat de koning van Zweden minachtend geglimlacht had, toen hij hoorde dat men Nyborg wilde aanvallen. De Zweedsche soldaten stonden algemeen en met recht bekend voor hunne dapperheid, en de koning ver-

beeldde zich dat zij niet alleen dapper, maar ook onoverwinnelijk waren.

Den 24sten November hadden de Zweedsche troepen zich op de hoogten tegenover de stad opgesteld, en er aarden verschansingen opgeworpen voor hunne eigene veiligheid. Om elf uur naderde het Deensch-Hollandsche leger, en begon de Deensche cavalerie het gevecht met grooten moed. Maar de Zweden verdedigden zich met de kracht der wanhoop. Verscheidene malen dwongen zij de bondgenooten tot den terugtocht; zij kwamen zelfs achter de verschansingen te voorschijn en joegen den rechter- en den linkervleugel der aanvallers voor zich uit. Doch de kans keerde; het centrum viel de Zweden, door eene uitstekend gelukte manoeuvre, in het heetst der vervolging in den rug aan, bracht eene grenzenlooze verwarring in hunne gelederen teweeg, en drong hen op hunne beurt tot in de stad terug, met behulp der vroeger geslagen troepen, die zich intusschen weer vereenigd hadden.

Zoodra de twee Zweedsche bevelhebbers zagen dat de slag verloren was, ontsnapten zij in een visschersbootje naar het naburige eiland Seeland, en lieten hunne ongelukkige soldaten aan hun lot over. — Half krankzinnig van angst verdrongen deze elkaar, om door de nauwe poorten eene schuilplaats in de stad te vinden. Dit was het oogenblik voor De Ruyter om zijn slag te slaan. Hij had langzaam langs de kust gezeild om het leger steeds in het oog te houden, en zijne vloot zoo gerangschikt, dat deze van drie zijden de stad kon beschieten. De helft zijner schepen lag thans voor de haven op een pistoolschot afstand van de kade. Toen de sidderende en uitgeputte soldaten zich in de nauwe straten verdrongen, begon de vloot een hevig bombardement. De kanonnen werden zonder ophouden gelost en geladen, zooveel als het metaal slechts kon verdragen, en ieder kogel bracht dood en ver-

derf in de dichtopeengepakte menigte. En wie door de kogels gespaard werd, werd getroffen door de dakpannen en steenen, welke in menigte van boven neervielen. Door het vreeselijk geraas van het onophoudelijk kanongebulder verging ieder hooren en zien. Het jammerlijk stenen, kermen en gillen der gekwetsten, zoowel van mannen als van vrouwen en kinderen, deed de haren te berge rijzen. Niemand kon vluchten, nergens was uitkomst, overal was gevaar en ieder zag den dood voor oogen. In deze verschrikkelijke benauwdheid hadden de Zweden ongeveer een uur doorgebracht, toen de moed hun ontzonk. Eerst vroegen zij een korten wapenstilstand om over de vredesvoorwaarden te onderhandelen, maar toen de daarvoor toegestane tijd verstreken was en het bombardement opnieuw begon, beloofden zij zich onvoorwaardelijk over te geven. Het geheele Zweedsche leger, bestaande uit 7000 man infanterie en 3000 cavalerie, werd gevangen genomen, en Denemarken had zijne vrijheid herkregen. De Zweden waren geheel verslagen en de koning was zoo wanhopend, dat hij in Februari van het volgende jaar stierf. Hoewel de taak van De Ruyter thans afgeloopen was, bleef hij nog den geheelen winter en den volgenden zomer in die wateren kruisen, om de Zweden te dwingen alle voorwaarden van den voor hen hoogst nadeeligen vrede te vervullen.

Deze schitterende overwinning, waardoor de Hollandsche Republiek veel invloed kreeg in het Noorden, stond Engeland volstrekt niet aan. Toen de beide volken in 1654 vrede sloten, hadden zij reeds terstond begrepen, dat die niet van langen duur zou zijn. De trots der Engelschen op hun groot land, hunne uitgestrekte kusten, hunne uitmuntende havens en hunne groote rijkdommen, bracht hen in de meening, dat zij van rechtswege de eerste zeemogendheid waren, en de handel grootendeels in hunne handen moest berusten. De Hollan-

ders van hun kant meenden echter evenveel recht te hebben om overal handel te drijven, zoolang zij Engeland niet in den weg stonden. Maar dat laatste was juist de moeilijkheid. Als de Hollanders eene kolonie op een of ander eiland vestigden en de inwoners overhaalden geen handel met Engeland te drijven, dan dachten zij volkomen in hun recht te zijn, maar Engeland beschouwde die zaak uit een ander oogpunt. En zoo was er gedurig het een of ander, dat de goede verstandhouding tusschen de beide natiën dreigde te verbreken.

Toen Karel de Tweede den Engelschen troon beklom, dacht men algemeen dat deze vorst, half uit dankbaarheid, half uit eigenbelang, den vrede zou wenschen te bewaren. Toen hij als balling rondzwierf, en er zelfs gevaar voor zijn leven bestond, hadden de Hollanders hem in hun land eene schuilplaats aangeboden, en hem met hartelijkheid en eerbied behandeld. De Hollandsche natie verwachtte daarom terecht, dat hij hunner in vriendschap zou gedenken, nu hij tot den vroegeren luister teruggekeerd en koning van Engeland geworden was. Dat viel echter tegen, want Karel's herinneringen aan Holland waren niet alle even aangenaam. Zoo had men o. a. in 1654, ondanks zijn verzet, vrede gesloten met zijn vijand, den overweldiger Cromwell, en daarbij bepalingen gemaakt, die vernederend waren voor hem en zijne familie. Om deze en meer redenen, was koning Karel niet afkeerig van een oorlog met Holland, en deed het hem zelfs genoegen er eene geschikte aanleiding voor te kunnen vinden. Dat zijn volk in die stemming deelde, bleek weldra, toen het Parlement een adres aan den koning zond, waarin zij beloofden »hem met hun goed en bloed te zullen verdedigen tegen de beleedigingen, de schande en het onrecht, hem door de Hollanders aangedaan."

Eens tot den oorlog met zijne vroegere gastheeren beslo-

ten, schoof koning Karel de zaak niet op de lange baan, en zond heimelijk Sir Robert Holmes met eene vloot naar de Afrikaansche kust. Die admiraal viel daar de Hollandsche koloniën onverwachts aan, nam verscheidene forten in bezit en sleepte een rijken buit met zich mee. De Hollanders waren over zulk eene trouwelooze handeling ten hoogste verontwaardigd en beklaagden er zich luide over. Koning Karel gaf zeer uitvoerige verklaringen, die echter weinig om het lijf hadden; hij zond Sir Robert Holmes kwanswijs voor eenige dagen naar de gevangenis, de Tower, maar wilde er niet van hooren de schade te vergoeden of het geroofde terug te geven.

Toen de raadpensionaris de Wit inzag dat de koning valsch spel speelde, zeide hij bij zichzelf: »Heel best, Uwe Majesteit, dat aardige spelletje zullen wij ook eens spelen." De Wit wist echter zeer goed, dat de vloot geen oorlog met eene vreemde mogendheid beginnen, en geene daad van vijandelijkheid plegen mocht, voordat in eene volle zitting der Staten-Generaal de toestemming daartoe verleend was. Wanneer een dergelijk besluit nu voorgelezen werd, zooals de wet dit vereischte, zou de Engelsche gezant in den Haag er onvermijdelijk van hooren, en er zijn gouvernement kennis van geven. En dat wilde de Wit juist niet. Wat verzon hij er dus op? Zaterdag, 9 Augustus, verzocht hij zeven leden der Staten, met wie hij bijzonder bevriend was en die hij in alle opzichten vertrouwen kon, bij hem te komen en zeide:

»Admiraal De Ruyter is op het oogenblik met admiraal Lawson in de Middellandsche Zee. Lawson vermoedt niets; als wij dus De Ruyter heimelijk den last kunnen geven naar de Afrikaansche kust te stevenen en de forten terug te nemen, dan zal dit hem door niemand belet worden."

Allen waren zeer met dit plan ingenomen; onmiddellijk werd er eene instructie voor De Ruyter opgesteld en onder-

ling afgesproken, hoe zij zich in de eerstvolgende vergadering der Staten, op Maandag, zouden gedragen, om dit stuk ongemerkt te laten aannemen.

De Maandag kwam. De president opende de vergadering en de secretaris begon eene reeks droge en weinig belangrijke stukken voor te lezen, welke de president gewoon was in naam der Staten te teekenen, indien geen der leden er eenige aanmerking op te maken had. Ondertusschen begon elk der zeven heeren van het complot een levendig gesprek met zijn buurman; zij wandelden de kamer op en neer; eenigen moesten hunnen collega's buiten de deur iets zeer gewichtigs meedeelen; anderen lokten hunne vrienden aan het raam, om hun daar buiten iets heel grappigs te wijzen. Terwijl op deze wijze niemand luisterde naar de eentonige stem van den secretaris, las deze even eentonig, en zeer rad, het gewichtige document voor, behelzende de instructiën voor De Ruyter. Niemand had er naar geluisterd, zelfs de president niet, tot wien men juist opzettelijk eene vraag gericht had. Toen het voorlezen en het teekenen der stukken door den president afgeloopen was, namen alle leden weer plaats, en vermoedden zelfs niet tot welk een gewichtig feit zij al zwijgend hunne toestemming verleend hadden.

De order aan den admiraal werd nu onmiddellijk aan hem verzonden met een ijlbode, die zijn weg nam door België, Frankrijk, en Spanje.

De Ruyter bevond zich sedert het begin van Mei in de Middellandsche Zee, en het was zeker zeer gelukkig voor de vloot, dat er in al dien tijd geene ontmoetingen met zeeroovers waren voorgekomen, en dat er geene vredebreuk met Engeland had plaats gehad, want hij was door eene ernstige ziekte aangetast, die een tijdlang voor zijn leven deed vreezen. Een klein verschil met Lawson over het strijken der vlag was spoe-

dig bijgelegd, maar de beide admiraals wisten dat het waarschijnlijk binnenkort tot een oorlog zou komen, en hielden daarom een waakzaam oog op elkander. Den 1sten September kwam De Ruyter te Malaga. Een van zijne officieren, die met eene sloep naar den wal was gegaan, vernam reeds op de kade van eenige burgers, dat een bode belangrijke brieven voor den admiraal had gebracht, dat Engelsche oorlogsschepen drie Hollandsche koopvaardijschepen genomen hadden, en dat de oorlog verklaard was. De tijding ging als een loopend vuurtje door de stad, en zoodra de kapiteins der vloot er van hoorden, begaven zij zich naar het admiraalsschip om van den opperbevelhebber de waarheid te vernemen. De Ruyter zat er wel wat mee in; de waarheid mocht hij hun niet zeggen, en niemand zou natuurlijk willen gelooven, dat de Staten-Generaal een expres-bode hadden gezonden zonder eene gewichtige reden. Hij antwoordde eindelijk, dat de brieven geene melding maakten van eene oorlogsverklaring, dat men hoopte de zaken nog in der minne te schikken, maar dat hij zoo spoedig mogelijk naar Alicante moest gaan. Lawson had ook van den ijlbode gehoord, en werd van dit oogenblik af dubbel waakzaam.

Het was eene lastige geschiedenis voor De Ruyter. Drie weken zeilde hij de straat van Gibraltar op en neer, en deed nu de eene, dan de andere haven aan, onder voorwendsel van zijne schepen schoon te maken, nieuw volk aan te werven, en zich gereed te maken voor eene reis naar Griekenland en Turkije. Een of tweemaal ontmoetten de admiraals elkander, en dan werd van beide zijden de stiptste beleefdheid in acht genomen. De Ruyter bewaarde zijn geheim al dien tijd zoo goed, dat Lawson volkomen misleid werd, en zelfs geen der Hollandsche kapiteins begreep wat er gebeuren zou. Ondertusschen voorzag De Ruyter zijne schepen van

brood, gezouten vleesch, zoet water en oorlogsmateriaal, maar in zulke kleine hoeveelheden tegelijk en zoo terloops, dat het geen kwaad vermoeden opwekte.

Eerst vijf weken na de ontvangst der instructie, den 5den October, was zijne vloot gereed om de reis te ondernemen. Des morgens was hij Lawson, die in de baai van Cadix voor anker lag, voorbij gezeild en had hem medegedeeld, dat de Hollandsche vloot naar het vaderland terugkeerde.

Toen zij twee dagen onder zeil waren, seinde de admiraal zijne kapiteins bij zich aan boord en deelde hun het navolgende mede:

»Gij zijt zeker nieuwsgierig, mijne heeren, te vernemen, waar de tocht naar toe gaat, daar wij koers stellen naar de Kaap de Goede Hoop, in plaats van naar het vaderland. Ik mag u nu eerst de orders meedeelen, welke ik uit den Haag kreeg, met bepaalden last er tegen ieder, zelfs tegen mijne vrouw, over te zwijgen.”

Nu las hij den brief voor, en ontvouwde aan allen het plan, waarbij waarschijnlijk hartelijk gelachen werd om den gefopten Engelschman, die zoo rustig voor anker lag te Cadix. Den 20sten October ankerde de vloot bij een eiland dicht bij kaap Verd, waar negen Engelsche koopvaardijschepen en een oorlogsschip lagen bij het fort, dat onlangs door de Engelschen genomen was. Zonder een nutteloozen tegenstand te beproeven, gaven het fort en de schepen zich terstond over, waarna alles, wat er zich van waarde op bevond, aan boord der Hollandsche vaartuigen werd gebracht.

Eene merkwaardige ontmoeting had op dit eiland plaats. Twee of drie fregatten waren naar de andere zijde gegaan om een waakzaam oog op de negers te houden en om versch water te halen. Toen de sloepen landden, was de schout-bij-nacht Zaen zeer verbaasd onder de inboorlingen een man te

vinden, die Hollandsch sprak en verstond. De neger vroeg hem wie de bevelhebber der vloot was en toen hij den naam hoorde, herhaalde hij peinzend:

»Michiel, Michiel De Ruyter? Ik herinner mij dat er een vijf of zes en veertig jaar geleden een kajuitsjongen uit Vlissingen zoo heette."

Daarop verzekerde Zaen hem dat die jongen en de admiraal een en dezelfde persoon waren.

»Dat is onmogelijk," herhaalde de neger, »dat kan ik niet gelooven, een kleine kajuitsjongen nu bevelhebber over eene vloot!"

Eerst na herhaalde verzekeringen werd dit hem duidelijk, en toen gaf hij den wensch te kennen, dat men hem mee zou nemen aan boord van het admiraalsschip. Hij ging in de sloep en nauwelijks kreeg De Ruyter hem in het oog, of hij herkende zijn ouden makker, Jan Companjie. Beiden waren verwonderd en niet weinig in hun schik over eene ontmoeting na zoovele jaren, in zoo veranderde omstandigheden, en meer dan eens barstte de admiraal in een hartelijken lach uit, wanneer de neger, met zijn verbazend sterk geheugen, hem allerlei guitenstukjes herinnerde, welke zij vroeger te zamen hadden uitgevoerd. Jan Companjie wist nog, zonder zich ooit te vergissen, de namen van alle wijken, straten en stegen van Vlissingen op te noemen, en was evenmin de namen en bijnamen van al hunne makkers vergeten. Het was hem ook goed gegaan in de wereld, en, was De Ruyter admiraal, hij kon zich beroemen op den titel van onderkoning over een negerstam. Den catechismus en het Onze Vader had hij goed onthouden en hij had getracht zijne kinderen ook te beschaven en te onderwijzen, maar daar had hij weinig voldoening van gehad, want wanneer hij hun uit den Bijbel wilde vertellen, lachten zij hem in zijn gezicht uit. Hij gevoelde zich

volkomen gelukkig op zijn eilandje, en wees met afkeer het aanbod af om mee terug te keeren naar Holland, want hij verzekerde de Ruyter dat hij veel liever zijn pijpje bleef rooken in de deur zijner hut, waar hij zijne onderdanen in de modder om zich heen zag hurken. En toen de admiraal hem een paar oude uniformjassen en eenige kleinigheden schonk, en zelfs een saluutschot voor hem liet lossen, terwijl hij in de sloep stapte, was onze oude neger in den zevenden hemel van trots en verrukking, en geraakte nooit weer uitgepraat, wanneer hij over deze zonderlinge en aangename ontmoeting begon te vertellen.

Toen het fort op dit eiland genomen was, zeilde de vloot verder langs de Westkust van Afrika, bezocht één voor één alle Hollandsche bezittingen, herstelde de geleden schade, versterkte de bezettingen, maakte de Engelsche schepen, welke zich verzetten wilden buit, strafte waar gestraft moest worden, en maakte overal korte metten. Eindelijk kwam de vloot bij fort Cormantijn, eene sterkte die op eene rots gebouwd was, en als onneembaar beschouwd werd. Er lag een Engelsch garnizoen in het fort, dat versterkt was door eenige Neger-hulptroepen. Het geluk diende ook hier De Ruyter, want hij kwam in aanraking met een bevrienden negerstam, die hem in staat stelde ongemerkt in een dicht bosch te landen. De Engelschen hadden eene batterij op den top van eene naburige hoogte geplaatst, en het kostte moeite hen te dwingen zich binnen de muren van het fort terug te trekken. Maar toch gelukte dit en dienzelfden nacht gaf De Ruyter bevel tot de bestorming. Het fort werd genomen, het garnizoen in boeien geslagen en naar de schepen gevoerd.

Daarna begaf de vloot zich naar Amerika en liep den 30sten April de haven van Barbados binnen, denkende ook hier een goeden slag te kunnen slaan. Maar hierover had De Ruyter

ras berouw, want hij werd zoo warm begroet door het vuur uit de forten en van ongeveer zes en dertig schepen, die daar lagen, dat hij verplicht was met groot verlies terug te keeren. Op de terugreis ontmoette hij verscheidene vaartuigen, die kortelings Nederland verlaten hadden en order hadden hem te berichten, dat de oorlog met Engeland uitgebroken was, en de admiraal zich haasten moest thuis te komen, om zijn deel aan den strijd te krijgen.

Na dezen overrompelenden tocht had men natuurlijk niet langer op vrede durven rekenen. In Engeland was men zeer verbitterd en overal werden met ijver toebereidselen tot den oorlog gemaakt. Koning Karel vermoedde reeds lang dat hem een rad voor de oogen was gedraaid, want toen admiraal Lawson uit de Middellandsche Zee was teruggekeerd, had deze hem gemeld, dat de Hollandsche vloot voor verscheidene maanden was uitgerust, en blijkbaar een of ander boos plan in den zin had. De koning schreef aan zijn gezant Downing in den Haag om de zaak te onderzoeken, maar deze antwoordde, dat zoo iets onmogelijk was, omdat hij er anders van gehoord moest hebben. Die mijnheer Downing was namelijk een verwaand man, die zeer met zich zelf was ingenomen en zooveel invloed meende te hebben, dat er, volgens hem, niets in Holland gebeuren kon zonder zijne voorkennis, zoodat hij eigenlijk het land regeerde. Toen de koning hem ten tweeden male zijne vermoedens meldde en thans bepaald gelastte onmiddellijk een onderzoek in te stellen, werd hij boos, ging naar de Wit en vroeg hem zoo koel mogelijk, of het waar was, wat men van De Ruyter vertelde. Jan de Wit glimlachte.

»Ik kan Uwe Excellentie verzekeren," antwoordde hij, »dat de provincie Holland den admiraal geene orders heeft gegeven, welke Zijne Majesteit den Koning minder welgevallig konden zijn; en, wat de Staten-Generaal betreft, daarover behoef

ik u niets te vertellen, want gij zijt immers altijd volkomen op de hoogte van alles, wat er in hunne zittingen voorvalt."

De gezant was tevreden met dit antwoord, en schreef den Koning terug dat het gerucht geene waarheid behelsde, en De Ruyter nog altijd in de Middellandsche Zee moest zijn. Maar toen er kort daarop tijding van de Afrikaansche kust kwam en er dus geen twijfel langer mogelijk was, besloot men in Engeland terstond eene groote vloot uit te rusten. Downing beklaagde zich zeer dat men hem schandelijk bedrogen had, maar toen hij kort daarop naar Londen teruggeroepen werd, kon men het zelfs aan het Engelsche hof de Wit niet erg kwalijk nemen, dat hij den onbeschaamden bluffer zoo mooi bij den neus gehad had.

Bij zijne terugkomst in Nederland, vond De Ruyter den stand van zaken geheel anders dan bij zijn vertrek. Men had hem op zijne terugreis reeds gewaarschuwd voor het gevaar dat hij loopen zou, indien hij regelrecht op Texel aanhield, vooral omdat hij een half dozijn buitgemaakte Engelsche schepen met zich voerde. Daarom besloot hij het Engelsche kanaal te vermijden en koers te stellen benoorden Schotland, langs Ysland en Noorwegen, om vervolgens heel voorzichtig zuidwaarts te sturen. In eene der noordelijke havens, die hij binnenliep, ontving hij een brief van de Staten met de tijding, dat er den 13den Juni een vreeselijke slag had plaats gehad, waarbij de vloot verslagen en admiraal van Wassenaer en zijn vice-admiraal beiden gesneuveld waren. De Ruyter vervolgde nu zijne reis, maar nam nog meer voorzichtigheidsmaatregelen in acht om de Engelsche vloot te ontwijken, en dank zij vooral een dikken mist, die gedurende verscheidene dagen alle zicht op zee benam, gelukte het hem den 6den Augustus veilig binnen te loopen.

De tijding van zijne behouden aankomst verspreidde zich

als een loopend vuur door de Nederlanden, en een hartelijk welkom viel hem van alle kanten te beurt. Mannen en vrouwen kwamen bij honderden, ja, bij duizenden, naar de vloot en aan boord van De Ruyter's schip om hem te begroeten en te verwelkomen, maar tevens om de vele Engelsche vlaggen te zien, waarmee het schip versierd was, als teekenen der behaalde zege.

Edellieden en burgers wedijverden met elkander om hunne vreugde over de behouden aankomst van De Ruyter te betoonen en zelfs vielen vele deftige en eerzame vrouwen hem om den hals, en kusten hem naar 's lands wijze, alsof ze hun vader of broeder, die aan een groot levensgevaar ontkomen was, verwelkomden. Na de algemeene verslagenheid, ontstaan door de laatste nederlaag en den dood der admiraals, durfde men nu weer met hoop de toekomst tegemoetzien.

De raadpensionaris de Wit ontving de tijding van De Ruyter's aankomst in het midden van den nacht; hij stond onmiddellijk op en antwoordde terstond, dat er eene vloot van ongeveer negentig oorlogsschepen ter reede van Texel gereed lag. Tevens vroeg hij De Ruyter, wanneer deze zich met zijne vloot daarbij zou kunnen voegen, om het opperbevel op zich te nemen. De Ruyter liet weten dat zijne schepen zeer vuil, de zeilen en het touwwerk nagenoeg onbruikbaar waren, en zijne zeelieden zoodanig waren uitgeput, dat zij stellig eenigen tijd rust noodig hadden, om hunne vorige krachten te herwinnen. Wat hem en de meesten zijner kapiteins betrof, zij waren bereid het vaderland zonder uitstel opnieuw te dienen.

Met algemeene stemmen werd hij nu in plaats van van Wassenaer tot luitenant-admiraal-generaal aangesteld, en zonder zelfs een bezoek te brengen aan vrouw en kinderen, begaf hij zich naar Texel, waar hij den 16den Augustus aankwam.

Hier werd hij door de afgevaardigden der Staten ontvangen, die hem zijne benoeming brachten, en in wier handen hij den eed van trouw als opperbevelhebber der geheele vloot aflegde. Den 18den Augustus, kort na zonsopgang, en dus nog geen veertien dagen na zijne terugkomst van de vorige reis, die meer dan een jaar geduurd had, werd hij in zijne nieuwe waardigheid plechtig op de vloot aan alle kapiteins voorgesteld.

Het is zeker niet onbelangrijk hier in het kort uit te leggen, hoe hij zoo spoedig tot dezen hoogsten rang was opgeklommen.

Terwijl De Ruyter op zijne geheime expeditie uit was, had de groote en onvermoeibare Jan de Wit zich met hart en ziel op de verbetering der vloot toegelegd. Hij was daarin goed geslaagd, niettegenstaande de vele bezwaren, die hij ontmoette, want er heerschte bij de marine, evenals in het geheele land, een geest van ontevredenheid. Er waren twee partijen, de prinsgezinde, die Willem van Oranje tot stadhouder wenschte te hebben, en de republikeinsche, die alles in het werk stelde, om hem dit nooit te doen worden. De stadhouder nu was, krachtens zijne waardigheid, het hoofd der vloot, en zoodra daarom een officier of zelfs een matroos stof vond tot klagen, vertelden hem de vrienden van Oranje, dat alles veel beter zou wezen, indien de prins stadhouder werd. De vloot was dan ook over het algemeen zeer prinsgezind, en men vreesde niet ten onrechte, dat de matrozen op een of ander oogenblik zouden weigeren dienst te doen, tenzij Willem van Oranje hun hoofd werd. Behalve De Ruyter, die afwezig was, waren er slechts twee mannen geschikt om admiraal te worden, nl. Jan Evertsen en Cornelis Tromp, de zoon van onzen ouden vriend Maarten Harpertsz. Deze waren echter beiden den stadhouder met hart en ziel toegedaan, en dus zeer onwelgevallig in de oogen der republikeinen.

De Wit wist deze moeilijkheid te overwinnen. Hij stemde toe in de benoeming van Tromp, maar haalde tevens de Staten-Generaal over eene commissie van drie leden uit hun midden aan te stellen, die aan boord van de vloot de Staten zouden vertegenwoordigen, en onder wier toezicht alle beraadslagingen zouden moeten gehouden worden. Dit vernuftige plan had een tweeledig doel, want het stelde hem in staat zelf op de vloot den gang van zaken te leiden en tevens eene mogelijke samenzwering ten gunste van den prins te verhinderen. Hij liet zich namelijk als een der drie leden verkiezen, en bewerkte dat van de twee anderen de eene zijn boezemvriend, en de andere een onbeduidend grijsaard was. Het gevolg was intusschen dat Tromp, Evertsen en de Wit wel niet bepaald vijandig, maar toch alles behalve vriendschappelijk met elkaar omgingen. Evertsen was jaloersch op Tromp, Tromp koesterde argwaan tegen den raadpensionaris, en deze vertrouwde de beide admiraals niet en hield hen scherp in het oog; dit alles gaf natuurlijk aanleiding tot velerlei moeielijkheid.

De Wit zag in, dat alle bezwaren opgeheven zouden zijn, indien De Ruyter, die juist teruggekomen was, tot opperbevelhebber benoemd werd en door zijn invloed volgde die benoeming weldra, want ieder begreep van hoeveel belang dit voor het land zoude wezen. Tromp, die eerst kortaf weigerde onder wien ook te dienen, zag ten slotte, na eene scherpe vermaning van de Staten over zijn onredelijk gedrag, zijn ongelijk in, en dit eens gedaan hebbende, schudde hij De Ruyter hartelijk de hand. De grijze Evertsen bekende openhartig dat hij De Ruyter den meest geschikten persoon voor het opperbevelhebberschap rekende. Zulk eene opgewonden ontvangst was nog nooit aan iemand te beurt gevallen, en de nederige De Ruyter begreep niet, waaraan hij zooveel eer te

danken had. Anderen echter, die zijne loopbaan gevolgd hadden, begrepen het te beter; want zij wisten dat hij zich van iedere opdracht steeds even loffelijk gekweten, en nooit in eenig opzicht zijn plicht verzuimd had. Hij was het dus, naar wien in dit uur van gevaar het geheele volk vertrouwend opzag.

De hooge verwachtingen werden evenwel eerst bitter teleurgesteld. De vloot zeilde naar het noorden, in de hoop de Engelschen te ontmoeten, maar dit gebeurde niet, hoewel ze elkander op een paar mijlen afstands moeten voorbijgegaan zijn. De Ruyter liep de haven van Bergen in Noorwegen binnen, bleef daar eenige dagen, en besloot ten laatste eene vloot van een vijftigtal koopvaardijschepen, die zich daar vereenigd hadden, naar Nederland te begeleiden.

Tusschen 8 en 9 September werd deze groote vloot, uit bijna tweehonderd schepen bestaande, door een zwaren storm overvallen. Tevergeefs stelde De Ruyter al zijne zeemanskunst te werk, om ze bij elkaar te doen blijven. De raadpensionaris de Wit, die nooit op zee geweest was, trotseerde als een beproefd zeeman den storm, en stond drie uur lang naast den admiraal op het halfdek, doornat van den regen en van de golven, die over het schip sloegen. Drie dagen lang duurde de woede der elementen, en in dien tijd geraakte de vloot geheel uit elkander. De meeste schepen werden geducht gehavend; twee branders vergingen met man en muis, twee koopvaardijschepen en acht der fraaiste oorlogsschepen geraakten tusschen de Engelsche vloot, en werden na een hardnekkig en moedig verzet buitgemaakt.

Hoe bemind De Ruyter ook was, toch zou hij bij zijne terugkomst zeker niet vriendelijk ontvangen zijn, indien de afgevaardigden der Staten niet aan boord waren geweest. Het geheele land had in groote spanning verkeerd over het lot der

vloot; telkens had men zich verbeeld in de verte kanongebulder te hooren en het kleinste visschersvaartuigje, dat uit zee kwam, werd met belangstellende vragen bestormd. Geen wonder dus dat de teleurstelling groot was, toen de schitterende vloot, waarvan men zooveel verwacht had, in zulk een deerniswaardigen, gehavenden toestand terugkeerde, zonder iets tegen den vijand uitgevoerd te hebben. En al was het ook zeer onrechtvaardig, onnatuurlijk was het niet, dat het onder zware lasten gebukte volk in woede uitbarstte, en riep dat het alles de schuld van den admiraal moest zijn.

Maar De Ruyter kon zich nu beroepen op de afgevaardigden der Staten, en de raadpensionaris de Wit, in wien het volk een onbepaald vertrouwen stelde, glimlachte vriendelijk en zeide:

»De schuld is aan niemand te wijten. Wij hebben gedaan wat wij konden, en de admiraal heeft in alles met ons medeweten gehandeld. Het ziet er voorzeker treurig uit, want den vijand hebben wij niet gezien, en de storm heeft de vloot zwaar geteisterd. Maar daarom niet getreurd; moed gehouden, en op de toekomst vertrouwd."

Ieder zag duidelijk in dat er niets aan de zaak te veranderen was; men haalde de schouders op en verstrooide zich, onder het uitspreken van den wensch, dat de Engelschen er dan een volgenden keer flink van langs zouden krijgen. Die hoop werd echter voorloopig niet vervuld, want De Ruyter kon de Engelsche vloot niet aanvallen, omdat het zoo lang duurde eer zijne schepen gereed waren, al deed hij zijn uiterste best om de werkzaamheden zooveel mogelijk te verhaasten.

In het begin van October was hij zoover gereed, dat hij met negentig oorlogsschepen naar Harwich kon oversteken, maar de weinige, Engelsche vaartuigen, welke hij zag, vluchtten

wijselijk de Theems op. Als voorzorgsmaatregel lieten de Engelschen langs de geheele kust des nachts eene onafzienbare rij lichten branden, zoodat eene landing onmogelijk was, vooral daar er steeds goed gewapende troepen verschenen op elke plaats, waar men nog eene poging wagen wilde. Tot overmaat van ramp kwam, met het vergevorderde jaargetijde, het ruwe weer, en daar de vloot dus veel kans had op averij en niets van belang kon uitvoeren, werd er den 2den November besloten naar Holland terug te keeren, en daar het voorjaar af te wachten. Het mislukken van dezen tweeden tocht bracht weer veel ontevredenheid teweeg, en er gingen allerlei verhalen rond van hevige twisten, welke de raadpensionaris en de admiraal samen gehad zouden hebben. Om te toonen hoe ongegrond deze praatjes waren, nam De Ruyter de uitnoodiging van de Wit aan, om eenigen tijd bij hem in den Haag te komen doorbrengen.

In de hofstad werd aan De Ruyter de hoogste eer bewezen. Hij werd in de eerste kringen toegelaten en overal ontvangen met den eerbied, dien men een man van zijn rang en van zijne verdiensten verschuldigd was. Het moet voor iemand van zulk eene geringe afkomst eene zonderlinge gewaarwording geweest zijn, toen de aanzienlijkste edelen hem bezochten, gezanten van buitenlandsche hoven hem ten middagmaal noodden, en hoogadellijke dames op gemeenzame wijze tot hem het woord richtten.

De Staten-Generaal zonden hem eene uitnoodiging om eene volle zitting bij te wonen. Bij zijn binnentreden stonden alle leden op om hem te begroeten, waarna hem een armstoel aan de rechterhand van den voorzitter werd aangeboden. Ook mocht hij zijn hoed ophouden, wat alleen aan zeer voorname personen werd toegestaan. — Nadat het verslag van zijne laatste wapenfeiten aandachtig was aangehoord, verklaarden

12

de leden met eenstemmigheid, dat hij zijn plicht op uitstekende wijze vervuld en zich zeer verdienstelijk jegens het vaderland gemaakt had.

De provinciale Staten van Holland bewezen hem dezelfde eer, en schonken hem een zilveren beker ter waarde van 1800 gulden, terwijl de verschillende admiraliteiten elkander het voorrecht betwistten van zijne diensten gebruik te maken.

Al deze eerbewijzen bedierven den beminnelijken man evenwel niet in het minst; hij bleef even eenvoudig, even vroom, even oprecht, als hij zijn geheele leven geweest was.

Gedurende dien winter had de admiraal zijn tijd wel noodig, want de oude schepen moesten nagezien of hersteld en zeventig nieuwe moesten gebouwd worden. Op alle werven had men het even druk, maar toen dan ook de lente de rivieren en stroomen voor de scheepvaart opende, was de kleine Republiek geheel gereed voor een oorlog met haar grooten tegenstander. De bisschop van Munster en de andere kleine staten, die door Engeland waren overgehaald de Republiek te land te bestoken, hadden met Holland vrede gesloten en de koningen van Denemarken en Zweden beloofden plechtig onzijdig te zullen blijven. Daarentegen had de koning van Frankrijk zijne hulp toegezegd, en reeds eene vloot gezonden, onder den hertog De Beaufort, om de Hollanders tegen de Engelschen bij te staan.

Den 11den April stak De Ruyter in zee op zijn prachtig en weldra zoo vermaard schip »de Zeven Provinciën." Het droeg tachtig kanonnen, had vijfhonderd man aan boord, en werd algemeen verklaard voor het vlugste en bevalligste schip, dat ooit de zee doorkliefd had. Elf andere schepen van hetzelfde type liepen kort na elkander van stapel, en werden naar Texel gezonden, waar de vloot zich zou vereenigen.

Den 16den Mei bracht de jeugdige prins van Oranje, gemaal van prinses Maria van Engeland, vergezeld door den Keurvorst van Brandenburg en een groot gevolg van vorsten en edellieden, den admiraal een bezoek. De matrozen paradeerden in het want en op de raas, en een donderend hoezee weergalmde, toen de jeugdige afstammeling van den grooten Willem I aan boord stapte. »Lang leve de prins," klonk het herhaalde malen uit volle borst. Twee dagen achtereen bracht het doorluchtig gezelschap door met het bezoeken van de fraaiste schepen der vloot, en aan boord van »de Zeven Provinciën" werden de hooge gasten op een schitterend feestmaal onthaald. De prins toonde zijne tevredenheid over deze ontvangst door eene groote som geld en verscheidene vaten bier onder de bemanning der schepen uit te deelen. Van dat bezoek wordt nog de volgende bijzonderheid gemeld. Na den maaltijd hielden twee fregatten een spiegelgevecht tot vermaak der hooge gasten, en bij deze gelegenheid kreeg een der matrozen, die waarschijnlijk een beetje te veel bier had gedronken, den dollen inval om het aanzienlijk gezelschap te toonen, dat een Hollandsch zeeman alles durft. Hij klom stil in den top van den grooten mast, begon daar, zoodra hij zag dat allen op hem letten, allerlei bokkesprongen uit te voeren en ging zelfs ten slotte op zijn hoofd staan. De potsenmaker had echter weinig voldoening van zijn waagstuk, want in plaats van hem toe te juichen, zooals hij gehoopt had, wendde de Prins van Oranje met afschuw het hoofd af, en zeker zou de admiraal bevel gegeven hebben den onvoorzichtige voor zijne ongepaste grappen in de boeien te sluiten, wanneer niet de Keurvorst van Brandenburg medelijdend voor hem in de bres was gesprongen.

In het begin van Juni was de vloot geheel gereed. Zij

bestond uit acht en vijftig oorlogsschepen, gewapend met vijf duizend kanonnen en bemand met twee en twintig duizend man. Verder behoorden er nog zestien branders toe en vele andere vaartuigen, die ongewapend waren en als adviesjachten dienst moesten doen. Op het oogenblik dat de admiraal van de Staten bevel ontving om uit te zeilen, kreeg hij eene opgave van de sterkte der Engelsche vloot, die de Theems verlaten had om de Hollanders op te zoeken. Deze telde een en tachtig oorlogsschepen, maar het getal kanonnen en soldaten was gelijk aan dat der Hollanders. Het bevel was opgedragen aan Prins Robbert, Monk, Ayscue en Sir Thomas Allen.

De Ruyter gaf thans bevel alle zeilen bij te zetten, en liep naar zee, waar hij weldra den beroemden vierdaagschen zeeslag zou leveren, welke eenig is in de geschiedenis, wegens de buitengewone dapperheid en de ijzeren volharding, die niet alleen aan Hollandsche, maar ook aan Engelsche zijde betoond werd.

III.

Engeland had zich voorgenomen de kleine Republiek voor hare onbeschaamdheid flink te straffen, en was zoo overtuigd van hare eigen kracht, dat zij het aanbod van den Koning van Frankrijk, Lodewijk den Veertiende, afsloeg, die als bemiddelaar tusschen de twee staten wilde optreden. Om zich over die weigering, welke hij eene beleediging noemde, te wreken, verklaarde de trotsche Fransche Koning Engeland onmiddellijk den oorlog. De koning van Denemarken volgde dit voorbeeld, en de keurvorst van Brandenburg, die, daar

zijn land in het hartje van Duitschland lag, niet veel verliezen kon, beloofde eveneens zijne hulp. Engeland trok zich hier weinig van aan. Hare vloot was gereed, en zij was bereid de geheele wereld te toonen, wat zij daarmee doen kon. Zestig schepen stonden onder bevel van admiraal Monk; prins Robbert zou met vijf en twintig andere de Fransche vloot tegemoetgaan en deze verhinderen zich bij de Hollandsche te voegen. Monk twijfelde er niet aan, of hij zou eene glansrijke overwinning behalen, en zijne eenige vrees was slechts, dat de Hollanders vluchten zouden en hem op die wijze beletten lauweren te plukken.

Admiraal De Ruyter had zijne vloot in drie eskaders verdeeld, waarover hijzelf, de jonge Evertsen en Cornelis Tromp het bevel voerden, en liet in den avond van den 10den Juni het anker vallen ter reede van Duins. Den volgenden morgen vroeg kwam Monk opdagen. Eene stijve bries uit het Zuidwesten was in het voordeel der Engelschen, en Monk zou dus het gevecht hebben kunnen ontwijken, toen hij zag dat de Hollandsche vloot grooter in getal was, maar zijne eerzucht prikkelde hem juist eene overwinning te behalen op een sterkeren vijand, en zonder de hulp van Prins Robbert, op wien hij ijverzuchtig was.

De Ruyter begreep dat Monk verkeerd handelde en seinde aan Evertsen en Tromp, dat zij de Engelschen het voordeel van den wind moesten laten. Weldra naderden de drie Engelsche eskaders met volle zeilen; Monk voerde eene roode, Sir George Ayscue eene witte, en Sir Thomas Tiddyman eene blauwe vlag. Het was kort na één uur, toen Ayscue's voorhoede, onder Sir William Berkeley, Cornelis Tromp ontmoette. De strijd was hevig, en er werd terstond zoo geducht geschoten, dat een dichte kruitdamp de schepen aan het oog onttrok. Tromp's schip geraakte in zulk een hulpeloozen

toestand, dat het naar roer noch zeilen luisterde, en op sleeptouw moest genomen worden. Sir William Berkeley moest zich eveneens na eene kanonnade van een paar uren buiten gevecht stellen, waardoor Tromp gelegenheid had op een ander schip over te gaan. Voordat het gevecht nog algemeen was, deed een verschrikkelijke knal, bijna onmiddellijk door een tweeden gevolgd, allen hevig ontstellen: twee Hollandsche schepen hadden een schot in hunne kruitkamers gekregen, en waren in de lucht gevlogen.

Monk en Tiddyman openden nu het vuur op De Ruyter en Evertsen. Met eene hardnekkigheid en een moed, die bewonderenswaardig geweest zouden zijn in een jong kapitein, maar algemeene verbazing wekten in een grijsaard, die zijn leven te verliezen en geen roem te winnen had, viel Monk zijn vijand herhaaldelijk aan. De Ruyter echter sloeg hem telkens af, en dwong hem zijne vorige stelling weer in te nemen, en nu de wind meer opstak en de zee hol begon te staan, kwam de Hollandsche vloot in een veel voordeeliger toestand. De Engelsche schepen waren zeer rank; zij lagen hoog boven water, en hadden een zwaar en hoog tuig. Daar de meeste twee of drie geschutdekken hadden en een groot aantal kanonnen voerden, slingerden zij zoo hevig, dat de geschutpoorten water schepten en de onderste rij gesloten moest worden, terwijl de kogels, geschoten uit de nog bruikbare batterijen, voor een groot deel hun doel misten en in de zee smoorden. De Hollandsche schepen daarentegen waren veel zwaarder gebouwd, en daar zij dus vaster op het water lagen en minder slingerden, kon er veel juister gevuurd worden. Van half twee tot vijf uur waren de vloten met elkander slaags, nu eens meer van nabij, dan meer van verre, al naar de omstandigheden dit meebrachten. Om vijf uur gaf admiraal Monk het sein om naar de Engelsche kust af te

houden, daar hij bang was op de Vlaamsche banken bezet te geraken. Terwijl de vloot dit bevel ten uitvoer bracht, kreeg het eskader van Sir William Berkeley, dat reeds wonderen van dapperheid verricht en veel geleden had, bevel de achterhoede te dekken. Het schip van den Engelschen vice-admiraal, de »Swiftsure" was bijna reddeloos geschoten, maar niettemin braakten hare zeventig kanonnen nog steeds een hevig vuur uit. Eindelijk gelukte het den Hollandschen kapitein Adriaansen de »Swiftsure" te enteren en aan het hoofd der zijnen op het dek over te springen. De Engelschen verdedigden zich dapper; voet voor voet werden zij echter teruggedrongen, tot ten laatste sommigen zich overgaven en anderen over boord sprongen. Sir William Berkeley alleen weigerde halsstarrig dit voorbeeld te volgen, en vocht als een wanhopende, met den rug tegen een der masten geleund. Eindelijk schoot een der Hollanders een pistool op hem af en wondde hem in den hals. Het zwaard ontviel aan de hand van den held en bloedend sleepte hij zich naar zijne kajuit. Toen de soldaten hem daar volgden, trachtte hij zich nog te verdedigen, maar viel dood neder. Zooveel moed en volharding dwong den vijand bewondering af, en kapitein Adriaansen gaf bevel dat het lijk met den grootsten eerbied behandeld en met het prijsgemaakte schip naar de haven van Goeree moest vervoerd worden.

Admiraal Monk was intusschen noordwaarts gestevend en onder de kust ten anker gegaan, meenende dat hij wel tijd zou hebben om zijne vloot te verzamelen en de geleden schade te herstellen. Maar De Ruyter gunde hem geene rust. Hij heesch terstond het sein voor een algemeenen aanval en zeilde voorwaarts, waarop Monk, die niet den schijn van lafhartigheid wilde hebben, de ankertouwen kapte om den strijd opnieuw aan te vangen.

Tot acht uur 's avonds werd er met onverminderde woede gestreden. Admiraal Monk had al zijne zeilen verloren; een zijner schepen ontving van De Ruyter de volle laag, en wel zoo goed gericht, dat het schip als een doodelijk gekwetst hert ronddraaide en spoedig in de diepte wegzonk.

Bijna terzelfdertijd, tegen het vallen van den avond, was de »Injury" van den schout-bij-nacht, Sir John Harman, zoo deerlijk gehavend, dat hij trachten moest naar de achterhoede te komen. Zoodra de Hollanders dit bemerkten, zonden zij een brander op hem af. De dichte zwaveldamp, die daaruit opsteeg, verblindde de oogen en maakte alles zoo duister, dat zelfs de enterhaken, waarmede de brander aan het Engelsche schip bevestigd was, niet te zien waren. Toch gelukte het een Engelsch matroos nog den gevaarlijken vijand los te krijgen. Een tweede brander, die reeds in vlammen stond, werd nu door den vice-admiraal Evertsen afgezonden. Harman's uitgeputte manschappen verloren den moed bij dit naderend gevaar, en vijftig hunner sprongen overboord. Niet alzoo hun commandant. Hoewel reeds een deel van het tuig in brand stond, vloog hij met ontbloot zwaard op de vluchtelingen in, en gebood hun te blijven en het schip te redden. Deze krachtige houding hielp. Zij keerden terug en werkten als wanhopigen; de reeds brandende masten en touwen werden gekapt, de brander afgeslagen, en Harman kon zich beroemen zijn schip ten tweeden male gered te hebben, al was hij er niet ongedeerd afgekomen; — zijn been was door een vallenden mast zwaar gekneusd.

Maar Evertsen had vast besloten dezen geduchten vijand te vernietigen, en zond niet alleen een derden brander op hem af, maar begon hem tevens hevig te beschieten. In dezen vreeselijken toestand bleef John Harman kalm zijne

bevelen geven en die koelbloedigheid bezielde zijne manschappen met nieuwen moed. Er werd zoo juist geschoten, dat de brander, door eenige kogels deerlijk gehavend, zonk, voor hij het Engelsche schip had kunnen bereiken. Thans oordeelde Sir John dat het zaak was te vluchten en zette koers naar Harwich, wel overtuigd dat hij zijn plicht had gedaan. Maar hij wilde den strijd niet opgeven, voor hij zijn tegenstander een afscheidsgroet toegezonden had. Toen de Engelschman voor het laatst zijne batterij afschoot, stond Evertsen op het dek, waar hij met bewonderend oog zijn dapperen vijand gadesloeg; lang kon hij dit echter niet doen, want een der kogels trof hem in het hart, en levenloos stortte hij op het dek neer.

De avond was nu gevallen, en de zee werd verlicht door de brandende schepen, en door de lichten der beide vloten, die twee mijlen van elkaar verwijderd ten anker lagen, vastbesloten den volgenden dag den strijd te hervatten. Gedurende dien nacht waren Hollanders zoowel als Engelschen druk bezig met het herstellen der geleden schade. Lekken werden gestopt, nieuwe zeilen aangeslagen, gebroken touwwerk gesplitst, wapenen schoongemaakt, en toen eerst kregen de uitgeputte schepelingen de rust, welke zij zoo hoog noodig hadden.

Bij het aanbreken van den dag seinde De Ruyter alle kapiteins bij zich aan boord, om rapport omtrent den toestand hunner bodems te ontvangen. Er waren nog ongeveer vijftig schepen bijeen, daar Tromp met dertien vaartuigen uit het gezicht was geraakt, maar te midden der beraadslagingen kwam de gelukkige tijding dat Tromp in aantocht was. Deze bevond zich thans reeds op zijn derde schip; de twee andere had hij moeten verlaten, omdat zij geheel onbruikbaar waren geschoten.

De Engelschen lagen, met nauwelijks vijftig schepen, anderhalve mijl ten westen van de Hollandsche vloot. Zij hadden nog altijd den wind in hun voordeel, en zouden den strijd weer gemakkelijk hebben kunnen ontwijken, indien dit met den wensch van admiraal Monk overeen gekomen ware. Maar van wijken wilde deze niets hooren en zelfs maakte hij niet alleen een begin aan den strijd, doch gaf ook het voordeel van den wind prijs, om meer te kunnen naderen. Onder eene hagelbui van kogels zeilden de vloten tegen elkander in.

De wind was flauwer geworden en de zee afgeslecht, zoodat de Engelschen hunne kanonnen met meer voordeel konden gebruiken. Maar plotseling ging de wind geheel liggen, en werd het bladstil, waardoor de vloten veroordeeld waren te blijven waar zij waren: Tromp, met vijf of zes schepen, midden tusschen den eenen vleugel, en De Ruyter, met de overige, aan de andere zijde der Engelschen. Verborgen achter de vijandelijke vloot, kon de admiraal dus niet zien, waar zijn collega Tromp gebleven was, maar toen tegen elf uur de wind weer opstak, gaf hij toch bevel andermaal op den vijand in te zeilen. Nog niet halverwege gekomen, ontdekte zijn geoefend oog eene groote beweging in den linkervleugel der Engelschen en maakte hij uit een levendig kanonvuur in die richting op, dat eenige zijner schepen met den vijand slaags waren geraakt, zonder zijne bevelen af te wachten. Hij verdeelde nu zijne vloot in twee afdeelingen, en gaf bevel dat de eene den vijand van achteren zou aanvallen, terwijl hijzelf zijne bedreigde schepen ging bijstaan.

Wat hij verwachtte, was gebeurd. Tromp had de stoute poging gewaagd om met zijn half dozijn tamelijk kleine oorlogsschepen door de vijandelijke linie heen te breken, maar vond zich nu aan alle kanten door de Engelschen omsingeld. Zijn vice-admiraal was gesneuveld, en nauwelijks de

helft zijner officieren overgebleven, toen De Ruyter ter redding kwam opdagen. Deze dwong door eene behendige beweging de Engelschen tot den aftocht, en hoewel Tromp nu ontzet was, waren vier zijner schepen zoo gehavend, dat zij naar het vaderland gezonden moesten worden.

Het gevecht werd thans met verdubbelde woede hervat en Monk begon te bemerken, dat de Hollanders hem te sterk waren. Het eene Engelsche schip na het andere heesch de noodvlag, of verdween in de golven. De Ruyter had ook veel geleden, maar hij hield zijne vloot goed bijeen, en gunde den vijand geene minuut rust. Monk gaf eindelijk tegen den avond het sein tot den aftocht, en wilde koers zetten naar de Theems; De Ruyter gaf echter bevel een laatsten algemeenen aanval op den vluchtenden vijand te doen, en vervolgde hem den geheelen nacht en den volgenden dag.

De Engelsche admiraal had zijne meest beschadigde vaartuigen voorop geplaatst, om die met de nog zeewaardige schepen te kunnen beschermen. De vice-admiraals van Nes en De Liefde trachtten hem tevergeefs tot den strijd te verlokken; hij beantwoordde hun vuur wel, doch vervolgde zoo snel mogelijk zijn weg naar de Theems. Hoewel de Engelsche vaartuigen vlugge zeilers waren, was het aan hun vaart te bemerken, dat zij veel geleden hadden. Bovendien werd de spoed der vloot nog vertraagd door vele schepen, die de moeite van het redden haast niet waard waren, en daarom liet Monk deze vaartuigen door de bemanning verlaten, en in brand steken. Ondertusschen naderde de Hollandsche vloot meer en meer, en volgens Engelsche berichten zouden Monk's schepen alle verbrand, gezonken of buitgemaakt zijn, indien niet prins Robbert, die nog in het Kanaal was, door het hevig kanongebulder opmerkzaam geworden, zich gehaast had hen te hulp te

komen. Dit gebeurde kort na twee uur. Omstreeks dien tijd zagen de Hollandsche matrozen, die op uitkijk stonden, eene vloot van zestien à twintig oorlogsschepen op hen aansturen. De Ruyter begreep dat het niemand anders dan Prins Robbert kon zijn, en seinde aan Tromp om den nieuwen vijand tegemoet te gaan, terwijl hijzelf de vluchtelingen bleef najagen.

Tegen vijf uur in den namiddag, terwijl de vervolging op haar heetst was en gevaarlijker voor de Engelschen werd door de nabijheid van zandbanken, heesch de »Royal Prince", het fraaiste en grootste schip der Engelsche vloot, dat honderd kanonnen en zeshonderd twintig man aan boord had, en door George Ayscue zelf gecommandeerd werd, plotseling de noodvlag. Monk seinde terug dat hij onmogelijk hulp kon geven, en dat Ayscue maar handelen moest, zooals hij het best oordeelde. De »Royal Prince" was namelijk vastgeraakt op de *Galloper*, en welke pogingen ook in het werk werden gesteld om het schip vlot te krijgen, het bleef onbeweeglijk zitten. Tromp ging er dadelijk op af en zond branders, die het schip aan beide zijden naderden. Het was een vreeselijk oogenblik voor Ayscue. Hij had als een leeuw gevochten, zooals bleek uit de honderd vijftig dooden, die er op zijn schip waren, maar toch had hij den strijd niet willen opgeven en den terugtocht sterk afgeraden. Thans zag hij in dat hem niets overbleef dan de admiraalsvlag te strijken en zich over te geven.

Tromp, die zich reeds op zijn vierde schip bevond, zond zijn vlaggekapitein, om Ayscue en zijne voornaamste officieren gevangen te nemen. De Engelsche matrozen weigerden het schip te verlaten en toen zij met geweld in de sloepen gedrongen waren, kropen zij telkens door de geschutpoorten weer binnen boord, totdat men de kanonnen ingehaald en

de poorten gesloten had. Zoodra het fraaie vaartuig leeg gehaald was, raakte het vlot, en Tromp gaf den raad het in triomf naar Holland te zenden. Doch De Ruyter wilde er niets van hooren, daar hij geen schip kon missen om het te geleiden, en gaf bevel het in brand te steken. Tromp aarzelde geruimen tijd, maar moest eindigen met te gehoorzamen, en in het gezicht der geheele Hollandsche vloot werd de prachtige »Royal Prince" aan de vlammen prijs gegeven. Het was juist een jaar geleden, dat de admiraal van Wassenaer Obdam met zijn schip in de lucht vloog; en toen nu het vuur de kruitkamer van de »Royal Prince" bereikte, en dit vaartuig plotseling als door eene onzichtbare hand uit elkander gerukt, en in duizenden stukken in de lucht geslingerd werd, ging er een luid gejuich op onder de Hollandsche zeelieden.

Ondertusschen had prins Robbert tegen den avond Monk bereikt met zijne schepen, die nog aan geen strijd hadden deelgenomen. De Ruyter, die hunne vereeniging niet had kunnen verhinderen, begreep dadelijk, dat hem weer een dag van heeten strijd wachtte, want het was niet waarschijnlijk dat Monk, na deze versterking, zijne vlucht zou voortzetten. Hij ging daarom onder klein zeil, om zijn volk zooveel mogelijk rust te geven gedurende den nacht.

Den anderen morgen werd er beraadslaagd hoe er nu verder gehandeld moest worden en nadat er besloten was tot het hervatten van den strijd, wekte De Ruyter in zijne eenvoudige taal zijne kapiteins op, om hem ook dezen dag even getrouw bij te staan, als zij tot dusverre gedaan hadden.

»De Heeren Staten, onze familiebetrekkingen, onze vrouwen en kinderen, en allen die ons het liefste op aarde zijn, moeten ons een prikkel wezen om den lauwerkrans, dien wij reeds gewonnen hebben, te behouden. Doen wij onzen

plicht niet, dan zullen wij van honger, dorst en ellende in de Engelsche gevangenissen bezwijken."

Alle kapiteins keerden nu naar hunne schepen terug om die gereed te maken voor den nieuwen en waarschijnlijk beslissenden strijd. Het onderscheid in sterkte van de vloten, in de eerste dagen in het voordeel der Hollanders, bestond thans niet meer. De Ruyter's vloot was ingekrompen tot vier en zestig oorlogsschepen, welke daarenboven alle zwaar geleden hadden. De helft zijner manschappen was gesneuveld, gewond of ziek, en de overblijvenden waren uitgeput van vermoeienis. Monk en Prins Robbert hadden te zamen een en zestig schepen, waarvan sommige vijftien kanonnen meer droegen dan het grootste Hollandsche vaartuig, maar bovendien had het eskader van den prins nog geen schot gelost en niets geleden, en verlangde de bemanning dier schepen naar den strijd. De Engelsche vloot was dus thans wel niet talrijker, doch zeker veel strijdvaardiger dan de Hollandsche.

Den 14den Juni, 's morgens omstreeks acht uur, werden de vijandelijkheden hervat. De Ruyter's vice-admiraal, De Liefde, begon met een aanval op de »London", die onder bevel stond van Robert Holmes, den vice-admiraal van prins Robbert. Deze twee openden een moorddadig vuur op elkander, en weldra mengde de geheele vloot zich om hen heen in het gevecht.

De prins van Monaco, en zijn broeder, de graaf de Guiche, beiden beroemde generaals van het Fransche leger, hadden verlof gekregen van De Ruyter om den strijd op het dek van zijn schip bij te wonen. De graaf werd door een splinter in den arm gewond, en zoowel hij als zijn broeder getuigden, dat zij gedurende hun geheele leven nooit zoo iets vreeselijks hadden bijgewoond, en dat een zeegevecht veel afgrij-

selijker was dan een gevecht te land. De woede scheen inderdaad aan beide zijden eer toe- dan af te nemen. Drie malen brak De Ruyter door de Engelsche vloot heen, en hoe zwaar zijn schip ook beschadigd werd, telkens keerde hij tot den aanval terug, terwijl het scheen, alsof zijne vice-admiraals hem in dapperheid de loef wilden afsteken.

Tromp vocht als een razende. Hij sprong van het eene schip op het andere, en elk vaartuig, dat zijne vlag voerde, bracht op nieuw vernieling onder den vijand, zoodat Monk verbaasd uitriep, of er dan een half dozijn Trompen op de Hollandsche vloot waren.

Tegen drie uur in den middag voerde De Ruyter eene meesterlijke beweging uit. Hij had zijne vloot in twee eskaders verdeeld. Tromp en hij waren ten zuiden, Van Nes en Evertsen ten noorden van de Engelsche vloot, toen, op een gegeven sein, de eskaders gelijktijdig op het Britsche centrum aanvielen. Prins Robbert verloor zijn grooten mast en boegspriet, Monk kreeg twee gevaarlijke schoten vlak naast de kruitkamer, en zijne masten werden zoo beschadigd, dat hij wijken moest.

Twee Engelsche schepen, de »Bull" en de »Essex", werden door kapitein Pouw geënterd; een ander, de »Nagelboom", een schip, dat in het vorige jaar op de Hollanders was prijs gemaakt en de »Convertine" werden insgelijks genomen, terwijl tegen zes uur nog twee schepen van het Engelsche eskader zonken.

De Engelsche vloot was nu gescheiden. Het Witte eskader bevond zich ten noorden, het Roode en Blauwe ten zuiden van de Engelsche kust. De Ruyter gaf op dit oogenblik het sein tot een algemeenen aanval, en viel zelf Robbert aan. De Engelsche vice-admiraal Jordan meldt van dit gevecht in zijn journaal het volgende:

»Tegen zeven uur 's avonds op dezen vierden dag waren de meeste onzer groote schepen masteloos en zonder tuig; er waren geene manschappen om het geschut te bedienen, en lood en kruit ontbrak. Wij waren dus gedwongen tot den terugtocht en het was werkelijk een geluk voor de Engelschen, maar eene teleurstelling voor de Hollanders, toen er op dat oogenblik een dikke mist opkwam, die eene verdere vervolging in de buurt van zandbanken gevaarlijk maakte. De Ruyter zag zich daarom genoodzaakt zijne vloot te verzamelen en den steven huiswaarts te wenden."

Koning Karel II bevond zich in de kerk, toen Sir Daniël Hanney hem uit naam van Monk kwam meedeelen, dat de strijd door de Engelschen gewonnen was. Dadelijk gaf de vorst bevel dat men God in het openbaar danken zou voor dezen gunstigen afloop, »maar", zegt de eerlijke bisschop Burnet, »dit was eene gruwelijke spotternij met God en eene leugen tegenover de wereld." Het volk ontdekte het bedrog spoedig genoeg. Zij zagen de vreugdevuren branden, en hoorden de klokken luiden, maar zij wisten, dat er geene sprake van zegepraal geweest was.

In Holland daarentegen heerschte een heel andere geest. Zoolang het gevecht duurde, verkeerde men in de grootste spanning, en toen eindelijk verscheidene schepen in half zinkenden toestand in de havens werden gesleept en de matrozen vertelden, dat het vreeselijk op zee toeging, begon het gerucht zich te verspreiden, dat de vloot alweer verslagen was, en de Engelschen zich weldra zouden vertoonen. Men kan zich dus de uitbundige vreugde en verrassing voorstellen, toen ten laatste De Ruyter verscheen aan het hoofd zijner vloot, met een half dozijn Engelsche schepen op sleeptouw en een menigte krijgsgevangenen.

De Staten-Generaal vaardigden een proclamatie uit, om de

overwinning aan den volke bekend te maken, en bepaalden dat den 30sten Juni een algemeene dankdag zoude gehouden worden. Op dien dag waren alle kerken eivol, de klokken luidden, vreugdevuren werden ontstoken en kanonschoten gelost; ieder had behoefte te juichen over deze victorie.

Te midden der algemeene opwinding keerde De Ruyter naar de vloot terug, om daar tot spoed aan te drijven met het maken der noodzakelijke herstellingen aan de schepen. Op zijn aandringen werd het lijk van Sir William Berkeley, dat inmiddels zorgvuldig gebalsemd was, naar Engeland gezonden om daar bij zijne vaderen begraven te worden. Hij zorgde ook dat George Ayscue in het kasteel Loevesteyn, waar deze gevangen zat, met alle onderscheiding behandeld werd. Ayscue had nu gelegenheid de zeelieden, tegen wie hij zoodikwijls gevochten had, van nabij te leeren kennen, en toen hij hoorde dat negentien dagen na dezen vreeselijken slag alweer eene nieuwe vloot van zestig oorlogsschepen gereed lag, riep hij uit den grond van zijn hart:

»Gij, Hollanders, zijt van zessen klaar."

Maar niets is wisselvalliger dan de krijgskans, en dit zou De Ruyter spoedig ondervinden.

De laatste zeeslag was geëindigd op den 14den Juni. Den 6den Juli verliet eene vloot van 88 oorlogsschepen, gewapend met 4700 kanonnen en bemand met 23000 koppen de verschillende havens, om ergens eene landing op de Engelsche kust te beproeven, in de vooronderstelling dat de Engelschen onmogelijk klaar konden zijn. En dat waren zij ook niet, maar toch kon de bedoelde landing niet plaats hebben, door gebrek aan loodsen, zware stormen en allerlei kleine ongelukken. Toen de gelegenheid gunstiger werd, waren de Engelschen gereed gekomen.

Monk en prins Robbert liepen den 1sten Augustus de Theems

uit met 89 oorlogsschepen en op den 3den kregen de vloten elkander in het gezicht tusschen Noord-Voorland en Duinkerken. Tegen den avond kwamen zij ten anker in de verwachting dat den volgenden dag een strijd plaats zou hebben, even lang en hevig als de vorige.

De Ruyter en Monk hadden beiden hunne vloten in drie eskaders verdeeld; Jan Evertsen en Thomas Allen commandeerden de voorhoeden, de admiraals zelven de centrums, en Tromp en Sir Jeremy Smith de achterhoeden. Het was een prachtige morgen, en de vloten, die elkaar langzaam en statig naderden, leverden een indrukwekkend schouwspel op. De Hollanders hadden echter reeds dadelijk een groot nadeel; want hoewel er bijna geen wind was, kwam de weinige koelte, die er nog blies, de Engelschen ten goede, zoodat deze den aanvang van den strijd in hunne macht hadden.

Omstreeks twaalf uur viel Sir Thomas Allen Evertsen met groote onstuimigheid aan. Monk zond hem onmiddellijk versterking, waarop De Ruyter Evertsen te hulp trachtte te komen, maar dat gelukte hem niet wegens de flauwe koelte. Er ging wel een uur voorbij, eer hij den Engelschen admiraal kon naderen, en toen nog bleven verscheidene zijner schepen achter, terwijl Tromp in het geheel niet vooruit kon of wilde komen, en wel twee mijlen van de overigen verwijderd bleef liggen.

Het eskader van Evertsen had het zwaar te verantwoorden. Van alle zijden regende het kogels op zijne schepen. Terwijl hij op het voorschip zijne bevelen stond te geven, werden hem de beide beenen afgeschoten, en viel hij dood neer. Op dezelfde wijze sneuvelde zijn vice-admiraal De Vries en de andere vice-admiraal, Coender, werd zoo zwaar gewond, dat hij ook weldra den laatsten adem uitblies. Banckers, een der moedigste officieren, kwam zoo in het nauw tusschen de

Engelschen, dat hij zijn schip moest verlaten en in eene kleine sloep naar een ander roeien. Het zijne werd toen buitgemaakt, maar terstond verbrand, omdat het te lek geschoten was. Zoovele rampen in één uur tijds maakten de Hollandsche matrozen wanhopend; zij werden oproerig en dwongen de officieren tot den terugtocht.

Toen De Ruyter dit van verre zag, richtte hij zijne kanonnen op de vluchtelingen om hen tot terugkeer te dwingeu, maar tevergeefs. Hij was nu blootgesteld aan den vereenigden aanval van twee Engelsche eskaders, terwijl hem nauwelijks één eskader overbleef om dien af te slaan. Intusschen verweerde hij zich met heldenmoed, en hoewel de drie grootste schepen der Engelsche vloot, de »General" van tachtig, de »Royal Charles" van twee en tachtig, en de »Sovereign" van honderd kanonnen, hem beurtelings aanvielen, dwong hij ze alle drie tot den aftocht. Zijne dapperheid vermocht evenwel niets tegen zulk eene overmacht, en toen de zware kruitdamp wat optrok, bleek het hoe slecht het met de zaak der Hollanders gesteld was. Het eskader van Evertsen had den aftocht geblazen, en Tromp, die eerst op onverklaarbare wijze buiten gevecht was gebleven, had nu, zonder orders af te wachten, op eigen gezag het eskader van Jeremy Smith aangevallen. Dit gedrag, dat nog door geen geschiedschrijver voldoende opgehelderd is, heeft eene zwarte vlek geworpen op het leven van dien grooten zoon van een beroemden vader. Zonder twijfel heeft hij daardoor grootendeels de nederlaag der Hollandsche vloot veroorzaakt, en hoewel hij tot zijne verdediging aanvoerde, dat hij dapper vocht en den admiraal Smith versloeg, schijnt hij toch uit een bijna ongeloofelijk laag beginsel zoo gehandeld te hebben.

Prins Robbert, die hier in zijn element was, verdubbelde

zijn woedenden aanval tegen De Ruyter. De Engelsche vloot rangschikte zich in den vorm van een halven cirkel, met de Hollanders als middelpunt. De Hollandsche admiraal zag dat de vluchtelingen thans gevaar liepen door den vijand achterhaald te worden, en trok derhalve langzaam terug om hen te beschermen. Zijn vice-admiraal Van Nes stond hem getrouw ter zijde, en verrichtte wonderen van dapperheid in deze benarde omstandigheden; hun taak was zwaar, daar beider schepen zoo vol dooden en gewonden waren, dat de stukken niet behoorlijk bediend konden worden.

Langzamerhand viel de duisternis in, maar van rust kon geen sprake zijn, zoolang men de lichten der Britsche vloot op korten afstand zag. En toch werd er zoo naar rust verlangd, want de manschappen waren bijna te uitgeput om geregeld wacht te houden, en de schade aan tuig en zeilen eenigermate te herstellen. Toen de morgen aanbrak, bleek de toestand op de Hollandsche vloot letterlijk hopeloos te zijn. De Engelschen omringden De Ruyter aan alle zijden; deze had nog slechts twaalf schepen bij zich, en aan hulp viel niet te denken, want hoe scherp ieder ook uitkeek, van Tromp, noch van Banckers was heinde of verre iets te ontdekken. De schepelingen waren half dood van vermoeienis, en velen lagen te midden der dooden zoo diep in slaap, dat zij haast niet wakker te krijgen waren.

Bij de eerste stralen der morgenzon werd van Engelsche zijde het gevecht hernieuwd, en aan De Ruyter bleef niets anders over dan langzaam naar de Hollandsche kust terug te trekken. De meesten zijner kapiteins hadden den moed zoo laten zakken, dat zij, zonder op de seinen van den Admiraal te letten, met volle zeilen den terugweg aannamen. Van Nes alleen bleef hem ter zijde en kwam bij hem aan boord. De Ruyter was zeer terneergeslagen.

»Wat moeten wij aanvangen met ons handjevol schepen? Ik wou dat ik dood was!" zeide hij.

»Ik ook," antwoordde van Nes, »maar men kan niet sterven als men wil; laten wij beloven elkander in geen geval te verlaten."

Dit gesprek was in de kajuit gevoerd. Toen zij kort daarop aan dek kwamen, vloog een kogel door een der kajuitspoorten naar binnen en vernielde de armstoelen, waarin zij zooeven gezeten hadden. De admiraals keken elkaar stilzwijgend aan, en scheidden met een warmen handdruk, om hun plicht in den arbeid van dien vreeselijken dag te gaan vervullen.

Monk bekende in een zijner brieven, dat hij de vaste hoop gekoesterd had De Ruyter gevankelijk naar Engeland te voeren, na zijn schip verbrand te hebben. Een brander werd er dan ook op afgezonden en wel in zoo juiste richting, dat de Hollandsche matrozen den ondergang onvermijdelijk waanden. Doch De Ruyter's kalme stem stelde de angstige bemanning gerust. Zijne uitmuntende en doeltreffende bevelen werden stipt uitgevoerd en op het laatste oogenblik draaide »de Zeven Provinciën" statig om, zoodat de gevreesde vijand langs haar achtersteven heen schoot. Een luid hoezee ging uit de bemanning op en eene volle laag werd den brander nagezonden.

Het gevaar was echter volstrekt niet geweken. Toen de Hollandsche kust al strijdende genaderd werd, en Monk zag dat eene vervolging in de nabijheid der gevaarlijke zandbanken weldra onmogelijk zou zijn, beval hij een laatsten, algemeenen aanval. Uit duizenden kanonnen tegelijk barstte er een regen van kogels en granaten op de Hollandsche schepen los, erger dan een der opvarenden ooit bijgewoond had. De matrozen verlieten in doodsangst hunne posten, de mariniers wierpen de wapenen neer, overtuigd dat hun laatste uur geslagen had,

want zulk een verpletterend vuur te beantwoorden beschouwden zij als eene hopelooze onderneming. De vijand was in een dichten rook verborgen; de zon konden zij in het geheel niet meer zien en hunne eigen schepen ternauwernood; maar wel hoorden zij het gekreun er van, wanneer de planken kraakten, barstten, of splinterden. Eindelijk werd het ook De Ruyter bang om het hart, en vond hij zijn lot te zwaar om te dragen.

»O God!" riep hij uit, »waarom ben ik zoo ongelukkig? Is er dan onder die duizenden kogels niet een enkele, die mij van het leven wil berooven?"

Zijn schoonzoon, die dit hoorde, zeide:

»Waarom spreekt gij zoo? Zoekt gij werkelijk den dood, niets gemakkelijker dan dat; werp u te midden der vijanden en weldra zal uw wensch vervuld zijn."

Deze weinige woorden gaven den admiraal zijne kalmte terug. Hij vatte weer moed en gelukkig was nu ook het einde van zijn leed nabij.

De geul, waarin alleen hij den weg kende, werd hoe langer hoe ondieper, zoodat de Engelsche vloot zich moest haasten weer volle zee te kiezen. De vice-admiraal Banckers, die zich intusschen weer bij de vloot gevoegd had, werd haar met achttien van de minst beschadigde schepen achternagezonden, om de vaartuigen te beschermen, welke onderweg afgedwaald waren, en anders licht door de Britten bemachtigd konden worden.

Hoe volkomen de zegepraal der Engelschen ook was, toch had de Republiek weinig schade geleden, want slechts twee schepen waren verloren gegaan, dank zij de flinke houding van den Hollandschen admiraal, die dan ook van alle zijden werd geprezen. De Staten-Generaal verzekerden hem dat zij overtuigd waren, dat hij in alle opzichten zijn plicht had ge-

daan, en eenige Fransche officieren, die den strijd aan boord van zijn schip hadden bijgewoond, verkondigden overal hunne bewondering voor de groote bekwaamheid en den onverschrokken moed, door De Ruyter bij dezen terugtocht ten toon gespreid. De koning van Frankrijk was er zoo door getroffen, dat hij hem een eigenhandigen brief schreef, en hem met de ridderorde van St. Michaël begiftigde.

Dat De Ruyter hoogst verontwaardigd was over Tromp en aan dezen voornamelijk de nederlaag toeschreef, is natuurlijk. De Staten-Generaal waren zoo overtuigd van De Ruyter's rechtschapenheid, dat zij diens oordeel over Tromp blindelings aannamen, en dezen onmiddellijk terugriepen, zonder de zaak in alle bijzonderheden te onderzoeken. Zij ontnamen hem zijn post en stonden slechts noode toe, dat hij zich op zijn landgoed nabij Utrecht terugtrok.

Hoewel De Ruyter bij dezen laatsten tocht naar lichaam en ziel veel geleden had, gunde hij zich nauwelijks den tijd om een haastig bezoek aan zijne familie te Amsterdam te brengen, maar keerde zoo spoedig mogelijk naar Texel terug, om toezicht op de herstellingen der schepen te houden, en de vloot weer zeewaardig te maken.

Voor er twee maanden verloopen waren, zeilde hij dan ook alweer uit met tachtig oorlogsschepen.

Dit jaar zou echter een ongeluksjaar voor hem blijven. De Engelschen vertoonden zich wel den 11den September bij Boulogne, maar hevige stormen maakten den strijd, dien hij zoo vurig zocht, onmogelijk. Spoedig daarna brak er eene gevaarlijke en besmettelijke ziekte op zijne schepen uit, en tot overmaat van ramp kreeg De Ruyter zelf in de keel een brandend stukje lont, dat onder het vuren uit een zijner kanonnen vloog. Dit veroorzaakte zulk eene pijnlijke wonde, dat zijn toestand weldra zeer onrustbarend werd en hij naar huis moest vervoerd wor-

den. Daar vond hij zijne vrouw en kinderen allen ziek, en miste hij zijn lief, elfjarig dochtertje Anna, dat hem de vorige maand door den dood ontnomen was. Een tijdlang vreesde men, dat hij zou bezwijken, maar langzamerhand keerden zijne krachten terug, en was hij in staat van tijd tot tijd op het Y rond te roeien, waar toen een deel der vloot ten anker lag.

Nu moet gij weten, dat onmiddellijk na de nederlaag in Augustus van het vorige jaar, de Engelsche admiraal Holmes, dezelfde dien wij reeds op de kust van Afrika hebben aangetroffen, naar het Vlie gezonden was, waar eene vloot van tweehonderd rijkgeladen Hollandsche koopvaardijschepen lag, die slechts door twee oorlogsschepen beschermd werd. Holmes zond er de »Pembroke" op af met vijf branders, en een twaalftal sloepen met goed gewapende manschappen. De Hollandsche oorlogsschepen namen de vlucht voor de branders, en toen kon Holmes doen, wat hem goeddacht. Honderd en veertig koopvaardijschepen werden verbrand met al de schatten, welke zij inhielden, terwijl eene afdeeling soldaten op het eiland Terschelling landde, en daar een aantal huizen in brand stak. Deze stoute onderneming, die den Hollanders eene schade van millioenen berokkende, wekte in geheel Nederland schrik en verontwaardiging. Het volk begon den raadpensionaris de Wit te beschuldigen van onbekwaamheid en eischte dat de regeering hun of eene overwinning of den vrede zou bezorgen; het viel hun te hard niet alleen op zee, maar zelfs in hunne havens verslagen te worden. De Wit begreep dat er iets moest gedaan worden om het volk te bevredigen, en beraamde een plan om de Engelschen in hun eigen land te bestoken.

De vredesonderhandelingen waren reeds geopend te Breda en de Wit wist van eenige goede vrienden in Londen, dat



Pag. 201 legde hem de kaart van Londen voer.

koning Karel zoo zeker was van het tot stand komen van den vrede, dat hij het geld, door het Parlement voor de vloot toegestaan, besteed had tot het geven van schitterende feesten en prachtige gastmalen. Men had De Wit ook geschreven, dat er in Engeland geen half dozijn schepen in bruikbaren toestand waren, en dat eene flinke Hollandsche vloot op het oogenblik nog veel meer kwaad zou kunnen doen in Engeland, dan Robert Holmes op Terschelling had gedaan. Zoodra de Wit al deze berichten had, verzocht hij den Hollandschen afgevaardigden, die te Breda aan het onderhandelen waren, de zaak zooveel mogelijk op de lange baan te schuiven, omdat hij op het punt stond den Engelschen eene poets te bakken.

Daarna liet hij De Ruyter bij zich komen, toonde hem de brieven uit Engeland, legde hem de kaart van Londen voor en wees hem hoe onvoldoende de plaatsing was van schepen, forten en troepen op verscheidene punten van de rivier de Theems. Toen maakten zij te zamen een plan, waarover zij de grootste pret hadden, maar dat zij besloten voor ieder diep geheim te houden, zelfs voor de Staten. Alleen Cornelis de Wit, de broeder van den raadpensionaris, die als zaakgelastigde der regeering aan boord werd gezonden, was in het geheim ingewijd.

Den 14den Juni, terwijl de onderhandelingen over den vrede druk aan den gang waren, zeilde De Ruyter uit met eene vloot van een en vijftig oorlogsschepen, drie fregatten en veertien branders. Den avond van den 17den ankerde de vloot voor den mond van de Theems; oogenblikkelijk werd eene samenkomst gehouden van alle commandanten, aan boord van het admiraalsschip, en het doel van den tocht bekend gemaakt. Zeventien van de lichtste en sterkste schepen werden uitgezocht, en onder bevel gesteld van de admiraals Van Ghent, De Liefde en Vlug met order om de Theems en de

Medway op te zeilen, het fort Sheerness te veroveren, en zooveel zij konden van de Britsche vloot te vernielen. Den 19dēn Juni, om vier uur des morgens, ving de tocht aan.

Het bevaren der Theems — zoo vol zandbanken en ondiepten — was lang niet gemakkelijk. Men wist dat er eenige schepen nabij Gravesend lagen, en daar stuurde Van Ghent nu voorzichtig op aan. Hij bespeurde ze reeds in de verte, maar daar de avond inviel, en de wind ging liggen, was hij verplicht te ankeren.

Den volgenden morgen waren de Engelsche vaartuigen verdwenen, daar ze zich hooger de rivier op begeven hadden. Van Ghent zeilde nu terug naar den mond der Medway, waar tien andere oorlogsschepen van De Ruyter zich bij hem voegden. In den middag van den 20sten bevonden zij zich tegenover Sheerness. Van Ghent zond twee jachten en een zestal sloepen om zorgvuldig de diepten te peilen. Ondertusschen kregen de »Vrede" van 40, de »Haarlem" van 46, en de »Utrecht" van 36 kanonnen, bevel het fort te beschieten. Na een bombardement van ongeveer twee uur landden 800 man, onder bevel van kolonel Dolman, met het doel om het fort te bestormen, maar dit was niet noodig, want het garnizoen sloeg bij hunne nadering op de vlucht. Nu werd de Engelsche vlag naar beneden gehaald, en nadat men zooveel krijgsbehoeften en geschut als men vervoeren kon in de schepen geborgen had, liet men het fort in de lucht springen.

Ik behoef u niet te zeggen, welk een schrik zich op dit oogenblik in Londen verspreidde. Monk snelde toe om hulp te bieden, maar bemerkte dat er niets voor de verdediging der rivier gedaan was dan het spannen van een ketting, dwars over het water tegenover het dorp Gillingham. In alle haast wierp hij eenige batterijen op, versterkte Upnor Castle, liet vijf schepen vóór den ketting zinken, plaatste de »Unity" er voor, en de

»Carolus Quintus", de »Matthias" en de »Monmouth" er achter. Hoe uitstekend de maatregelen van Monk ook waren, toch had hij eene groote fout begaan, want tusschen de gezonken schepen, die den doortocht belemmerden, was eene opening gebleven, groot genoeg voor de Hollandsche vaartuigen om er zich, één voor één, een weg doorheen te banen. De vloot had Sheerness den 22sten om zeven uur verlaten[1], en voer de Theems op, begunstigd door den stroom en een frisschen Noordoosten wind. Het Hollandsche schip »Bescherming" van 50 stukken zeilde voorop en tastte de »Unity" aan, die vóór den ketting lag. Haar kapitein Tobias achtte zich echter niet sterk genoeg voor deze zware taak, en daarom vroeg kapitein Van Brakel, die wegens plichtverzuim in arrest gesteld was, verlof hem met de »Vrede" te mogen helpen, en de keten te verbreken. Van Ghent gaf zijne toestemming. De »Vrede" naderde daarop de »Unity", gaf haar de volle laag, en enterde dit vaartuig binnen een kwartier. Ondertusschen hadden de Hollandsche schepen een hevig vuur te doorstaan uit de Engelsche batterijen aan den wal, toen gelukkig twee branders tegelijkertijd met zooveel kracht tegen den ketting aanbonsden, dat deze brak. Een der branders dreef daarna tegen de »Matthias" aan, en toen dit schip spoedig daarna in brand geraakte, vloog het weldra met een vervaarlijken knal in de lucht. De »Carolus Quintus" werd thans ook genomen, en daar de twee landbatterijen nu aan een hevig kruisvuur waren blootgesteld, gaven zij zich over. De doortocht was thans vrij, en van Ghent zeilde met het geheele eskader de rivier op, maar de eenige vaartuigen, welke in zijne handen vielen waren de afgetuigde schepen »Royal Charles" en »Mary." De Ruyter had zich inmiddels bij hem gevoegd, en ontving de admiraalsvlag van de »Royal Charles."

Den volgenden morgen zeilde de vloot naar Upnor Castle, waar men onder een hevig vuur, uit het kasteel en de batte-

rijen, vier schepen in brand stak. De bevelhebber van een dier schepen was kapitein Douglas; hoewel allen vluchtten, toen het schip in brand stond, bleef hij aan boord en liet zich met zijn schip verbranden, »want" zeide hij, »men mag nooit kunnen zeggen, dat een Douglas zijn post verlaten heeft, voor het hem bevolen werd."

Tegen drie uur in den namiddag oordeelde De Ruyter het raadzaam weer terug te gaan, daar hij de rivier niet hooger op kon zeilen, en bij langer verblijf het getij hem gevaarlijk zou kunnen worden. Derhalve keerde tegen den avond de Hollandsche vloot met wapperende vlaggen naar den mond der Theems terug, en voerde de »Royal Charles" en de »Unity" met zich. De schade, die zij aangericht had, was wel niet zoo heel groot, maar de schrik en ontsteltenis, welke door dit stoute wapenfeit in Londen verspreid was, en de verontwaardiging der Engelschen tegen hun gouvernement, heeft ongetwijfeld het sluiten van den vrede bespoedigd en de voorwaarden veel gunstiger voor de Hollanders gemaakt dan ders het geval zou geweest zijn.

IV.

Het was niet meer dan billijk dat de admiraal, die reeds een en zestig jaar telde, na zoovele vermoeienissen eindelijk eens een tijd van rust zou genieten. Had hij alleen zijne eigen wenschen geraadpleegd, dan zou hij zijn ontslag genomen en zijne laatste levensjaren in een stil landelijk verblijf hebben doorgebracht. Maar langer dan vier jaren kon het vaderland hem niet missen, en dit waren de vier eenige jaren, waarvan

men kan zeggen dat hij ongestoord de vruchten van zijn zwaren arbeid genoot.

Na den welgelukten tocht op de Theems was hij overladen met eerbewijzen en gelukwenschen, zooals gij denken kunt. De Staten van Holland schonken hem een kostbaren gouden beker; de Staten-Generaal ontvingen hem in eene volle zitting, en brachten hem daar in het openbaar hun dank toe. Ieder persoon van beteekenis, elk vreemd vorst of gezant, die Holland bezocht, wenschte kennis met den grooten man te maken; de koning van Denemarken zond hem een zeer vleienden brief met verzoek om zijn portret. De jonge Engel De Ruyter, zijn zoon, die juist tot kapitein bevorderd was en met zijn schip in Engeland kwam om den Hollandschen gezant af te halen, werd aan het Britsche hof met veel onderscheiding ontvangen, en den 1sten Augustus 1668 tot ridder geslagen, uit achting voor zijn beroemden vader.

De vreemdelingen die De Ruyter kwamen bezoeken en verwachtten zulk een beroemd persoon in een prachtig huis aan te treffen, moesten natuurlijk wel wat teleurgesteld zijn, als zij den admiraal vonden in eene vrij kleine woning op weinig deftigen stand. Maar De Ruyter hield niet van uiterlijk vertoon en leefde zoo stil en eenvoudig mogelijk, omdat dit met zijn smaak overeenkwam. Hij sloeg alle uitnoodigingen voor feesten en partijen af, en kende geen grooter genoegen dan uit zijn raam de drukte in de haven van Amsterdam gade te slaan, of zijne vrouw en kinderen wat voor te lezen uit een leerzaam boek. Gaarne zoude hij zoo voortgeleefd hebben, doch, zooals ik u reeds gezegd heb, nauwelijks was hij vier jaren thuis, of hij werd opnieuw opgeroepen, om de eer van zijn land te verdedigen.

Toen de vrede tusschen Holland en Engeland te Breda geteekend was, had de Wit besloten van die tijdelijke vriend-

schap partij te trekken tegen Frankrijk. Hij had aan Sir William Temple, buitengewoon gezant van Engeland in den Haag, met wien hij zeer goede vrienden was, als zijne overtuiging medegedeeld, dat Frankrijk niet zou rusten, voordat het niet alleen Holland maar ook Engeland veroverd had. Temple deelde die meening geheel en al, en daarom sloten zij te zamen een verbond, waarbij ook Zweden en eenige kleinere Duitsche staten zich voegden. Zij beloofden elkander wederzijds trouwe hulp, indien een hunner door Frankrijk werd aangevallen: dit was de bekende Triple-Alliantie.

De Fransche koning lachte toen hij dit hoorde, en liet de zaak eenige jaren rusten. Maar toen hij den tijd geschikt achtte, wist hij den Engelschen vorst met allerlei schoone beloften zoo te verlokken, dat de trouwelooze Karel ook met hem een verbond sloot, waarbij hij Lodewijk even heilig beloofde hem te zullen helpen in het vernietigen der Hollandsche Republiek, als hij den Hollanders beloofd had hen bij te zullen staan tegen Frankrijk. Koning Karel zeide hiervan evenwel geen woord, noch aan de Wit, noch zelfs aan Temple, maar hoe geheim de zaak ook gehouden werd, de raadpensionaris bemerkte dat er iets niet in den haak was. Weldra werd Sir William Temple teruggeroepen en vervangen door den algemeen gehaten Sir George Downing. Eenige dagen later viel Sir Robert Holmes plotseling de Hollandsche vloot aan, die uit Smyrna kwam, en voor eene waarde van 24 millioen aan boord had. De Engelschman werd verslagen na een tweedaagsch gevecht, en nu wisten de Wit en De Ruyter zeker, dat de Engelsche koning op de eene of andere wijze zijn woord gebroken had, en dat er opnieuw een oorlog op handen was.

Den 27sten Maart 1672 verklaarden Engeland en Frankrijk gelijktijdig den oorlog aan de Republiek der Vereenigde Ne-

derlanden, en een Fransch leger, onder het opperbevel van den meest beroemden veldheer zijner eeuw, rukte Vlaanderen binnen. Toen de andere onderteekenaars der Triple-Alliantie bemerkten dat Engeland haar woord brak, rekenden zij zich ook niet langer gebonden, en lieten Holland in den steek. Nog nooit had zulk een klein land tegen zoovele machtige vijanden te strijden gehad. Maar de Wit was vol moed en De Ruyter, tot wien hij zich in het oogenblik van gevaar het eerst wendde, drukte hem hartelijk de hand en beloofde zijn bijstand.

Het plan was terstond in zee te steken met eene groote vloot, daarmee in de eene of andere Fransche of Engelsche haven binnen te loopen en zoo schrik onder de vijanden te brengen, voor zij zich konden vereenigen. De Ruyter ging dan ook al vóór het einde van April, voorloopig met tien schepen, naar zee, maar gebrek aan geld, gebrek aan volk, en vooral gebrek aan de zoo noodige geestdrift maakte dat er gedraald werd met de voltooiing der overige. Eerst den 12den Mei had De Ruyter het volledig getal schepen bij elkaar, en zeilde nu oogenblikkelijk naar Duins, in de hoop de Engelschen alleen aan te treffen. Doch het was te laat, zij waren reeds van daar vertrokken. Een dikke mist en een hevige storm belette hem den hertog van York te vervolgen, en spoedig deelde een Zweedsch kapitein hem de ongelukstijding mee, dat de vereeniging der Fransche en Engelsche vloot reeds had plaats gehad.

Het is bijna niet mogelijk zich een moeilijker toestand voor te stellen dan die, waarin de oude admiraal zich nu bevond. Hij stond aan het hoofd der eenige vloot van zijn land, en had vernomen dat de macht van den vijand veel grooter was dan de zijne.

Mocht hij thans een ongelijken strijd wagen, waarvan het

lot van zijn vaderland afhing, terwijl een vijandelijk leger reeds tot in het hartje van Nederland was doorgedrongen? Diezelfde gedachte werd uitgesproken in een brief, dien De Ruyter van de Wit ontving, terwijl hij voor de Theems kruiste. De raadpensionaris durfde zijn heldhaftigen vriend wel niet bepaald den raad geven, den strijd liever te ontwijken dan verslagen te worden, maar liet dien doorschemeren. Cornelis de Wit, de broeder van den raadpensionaris, was weer als gecommitteerde der Staten aan boord; met hem besprak De Ruyter de zaak, en al sprekende kwamen beiden overeen, dat men voor de eer van het land alles wagen moest. De Wit's brief werd dus ter zijde gelegd, en alle bevelhebbers ontboden aan boord van »de Zeven Provinciën." Daar zwoeren allen te overwinnen of te sterven, hetgeen van groote beteekenis was uit den mond van mannen, die het gevaar en den dood reeds in duizend vormen onder de oogen gezien hadden, en dus wisten wat hunne belofte beteekende.

Vroeg in den morgen van den 7den Juni 1672 brachten de vooruitgezonden adviesjachten den admiraal de tijding dat de vereenigde vloot in de haven van Solebay lag. Naderbij komende zag men reeds spoedig, in het vroolijke zonnelicht, van verre eene eindelooze rij van witte, glinsterende zeilen. De Ruyter had gehoopt den vijand onverwacht te kunnen overvallen, maar weldra hoorde hij de alarmseinen op hunne schepen, en begreep dus dat men hem opgemerkt had. Blijkbaar was zijne komst echter niet verwacht, en van de verwarring, die hierdoor ontstond, had de Hollandsche admiraal een voordeelig gebruik kunnen maken, wanneer de wind maar niet zoo zwak was geweest, dat hij bijna niet vooruit kon komen.

De vereenigde Engelschen en Franschen waren veel sterker dan de Hollanders. De Hollandsche admiraal commandeerde 75 oorlogsschepen en fregatten, met 4500 kanonnen en 20,000

man; de vijandelijke vloot bestond uit 90 oorlogsschepen, en had 600 kanonnen en 13,000 man meer. En dit was nog niet alles. De zeven grootste Engelsche schepen droegen gezamenlijk 700 kanonnen en 5400 man; de zeven grootste Hollandsche hadden 160 kanonnen en 1400 man minder. De »Royal James", de »Royal Prince" en de »London" waren alle drie met 100 stukken geschut bewapend, terwijl »de Zeven Provinciën" van De Ruyter, het grootste schip der Hollandsche vloot, slecht 82 kanonnen droeg. Ik behoef u dus niet te verzekeren, dat één dezer kolossale Engelsche vaartuigen niet slechts tegen twee, maar zelfs tegen drie of vier Hollandsche schepen opgewassen was.

De hertog van York, een dapper maar niet zeer voorzichtig krijgsman, had het opperbevel in handen, en schijnt geen vermoeden gehad te hebben dat De Ruyter zoo nabij was. Zijn vice-admiraal, Robert Montagu, graaf van Sandwich, had hem gewaarschuwd, dat Solebay met dezen wind eene slechte ankerplaats was, maar de hertog vroeg spottend of die raad uit voorzichtigheid dan wel uit lafhartigheid voortkwam. De graaf antwoordde niet, doch besloot de vloot niet verloren te laten gaan door de onvoorzichtigheid van den admiraal, en daarom liep hij, op eigen gezag, tegen den avond naar buiten, en ankerde voor den ingang der baai. Vele der Engelsche en Fransche officieren gingen dien avond aan wal om zich te vermaken, en onmogelijk is het niet dat sommigen van hen wat veel dronken en niet in staat waren aan boord terug te keeren. Hoe dit zij, de meesten bleven aan wal en toen zij den volgenden morgen gewekt werden door de trommen, die op last van graaf Montagu aan boord geslagen werden om hen te waarschuwen, konden zij hun schip niet meer bereiken, en moesten den strijd van de kust aanschouwen.

Tusschen zeven en acht uur waren de vloten elkander dicht genoeg genaderd om vuur te kunnen geven. De Ruyter had zijne strijdmacht in drie eskaders verdeeld — over het eene voerde hijzelf het bevel, terwijl Banckers den linker- en Van Ghent den rechtervleugel aanvoerde. Banckers lag tegenover het Witte eskader, half Fransch, half Engelsch, onder den Franschen admiraal d'Estrées. De Ruyter bestreed het Roode eskader, onder den hertog van York, terwijl Van Ghent en de graaf van Sandwich, die geen van beiden den slag zouden overleven, elkanders tegenpartijen waren.

De admiraal De Ruyter gevoelde diep al het gewicht van dit oogenblik en de verantwoordelijkheid, die op hem rustte. Hij ging in zijne kajuit en smeekte God in een vurig gebed hem moed en wijsheid te schenken om zijne moeilijke taak te vervullen. Zoodra hij dit gedaan had, kwam hij met een vroolijk gelaat en veerkrachtigen stap op het dek, wierp een blik op de vijanden, en zeide toen tot een zijner officieren, op het schip van den hertog van York wijzende: »Mijnheer Zeger, dat is onze man."

De officier keek naar het groote schip, maakte het militair saluut en antwoordde: »Wij zullen hem er van laten lusten, admiraal!"

Onmiddellijk stuurde De Ruyter regelrecht op het Engelsche admiraalsschip aan, en eene volle laag, van beide zijden bijna gelijktijdig gelost, opende het gevecht. Er was zoo weinig wind, dat de kruitdamp niet optrok, en weldra waren de twee admiraals geheel onzichtbaar. Twee uur lagen zij vlak naast elkander. De Ruyter schoot zoo snel, dat zijne kanonnen bijna even dikwijls vuur gaven als de geweren, en al spoedig zag de hertog van York zich genoodzaakt, wegens den ontredderden toestand van zijn schip, op de »London" over te gaan.

Cornelis de Wit moedigde door zijne tegenwoordigheid de manschappen aan. Hoewel hij zware koude gevat en een zeer pijnlijk been had, zat hij den geheelen dag op het dek in een armstoel, en trotseerde kogels en schroot, als een echt vertegenwoordiger van de waardigheid en de onverschrokkenheid der Republiek. Eene wacht van twaalf gewapende soldaten stond om hem heen; drie hunner sneuvelden, twee werden zwaar gewond, terwijl een derde zijn been verloor. Met de grootste bedaardheid verzocht de Wit aan De Ruyter's schoonzoon, die het bevel over het krijgsvolk voerde, de lijken overboord te zetten, en de gewonden goed te verzorgen.

Het zou onmogelijk zijn eene nauwkeurige beschrijving van dezen slag te geven, maar wel kan ik u eenige feiten meedeelen, waaruit de buitengewone hevigheid van den strijd blijkt.

Tweemaal was de hertog van York genoodzaakt van schip te veranderen. Hij vocht met zijne gewone dapperheid, doch moest bekennen dat De Ruyter hem overtrof, en dat hij nooit zulk eene bekwaamheid in het krijgvoeren had bijgewoond. Drie Engelsche vice-admiraals beproefden achtereenvolgens tegen De Ruyter hun geluk, en werden afgeslagen.

De eerste officier van de »Royal James", welk schip verbrand was, werd met moeite gered door de bemanning van eene Hollandsche sloep en als gevangene naar De Ruyter's schip gevoerd. De admiraal veroorloofde hem van kleederen te verwisselen en in zijne kajuit te blijven; maar de luitenant vroeg verlof den strijd op het dek te mogen aanschouwen, en riep uit den grond van zijn hart:

»Welk een vreeselijk gevecht! Het is nog geen middag, en reeds hebben wij in enkele uren meer gedaan, dan in alle vier dagen te zamen in 1666."

Het was inderdaad een allerverschrikkelijkste strijd. Zij, die aan wal waren, sidderden van het vreeselijk kanongebulder, dat zij hoorden, schoon de rook hen belette de vloten te zien. De admiraals zelven konden van tijd tot tijd bijna niets dan de naaste omgeving onderscheiden, en hierdoor werden de seinen ook dikwijls niet opgemerkt.

Kapitein Van Brakel, dezelfde onstuimige officier, die op de Theems ondernomen had de keten door te breken, verliet zonder bevel zijn eskader, en begon met zijn schip van 60 kanonnen een dol en woedend gevecht met de »Royal James" van 100 stukken. Zoodra de graaf van Sandwich hem met een brander zag naderen, gaf hij hem zulk eene warme begroeting, dat »de zee rondom hen opspoot, alsof ze op die plaats vol walvisschen was." Anderhalf uur lag Van Brakel vlak naast zijn grooten vijand, en beschoten zij elkander met onverminderde woede. Sandwich kreeg versterking, Van Brakel ook. Verscheidene malen sprongen de Engelsche matrozen aan boord van het Hollandsche schip, maar even dikwijls joegen de Hollanders hen terug. Drie branders waren reeds tegen de »Royal James" afgezonden, doch door den Engelschman in den grond geboord. Tegen elf uur vielen ook andere Hollandsche schepen, die op dat oogenblik niet slaags waren, Sandwich aan. Deze verliet nu Van Brakel, wiens schip in een hulpeloozen toestand wegdreef. De »Royal James" was zelf ook bijna zinkend en zwaar beschadigd. Maar nu heropende de vice-admiraal Sweers het vuur aan de eene zijde, terwijl kapitein Van Rijn van den anderen kant met een brander naderde. Voordat de graaf het kon verhinderen, werd de brander aan zijn schip vastgeklampt, en weldra stond de »Royal James" in volle vlam. Doodsangst greep de bemanning aan. Van alle zijden sprongen de schepelingen in het water om aan het vuur te ontkomen, en gingen daar een

even wissen dood tegemoet. Het was afgrijselijk hun stervensnood te zien, hunne angstkreten te hooren. De graaf en twee zijner zonen wilden het schip in eene sloep verlaten, maar vóór zij er in konden gaan, sloeg deze om en zonk. De admiraal kwam in de vlammen om, en toen men later zijn lijk drijvende in de baai terugvond, was hij, die eenmaal een der schoonste mannen van zijn tijd was geweest, zoo zwart gezengd door het vuur, en zoo misvormd, dat men hem slechts aan de kleeding herkennen kon.

Maar ook aan Hollandsche zijde werden zware verliezen geleden. Admiraal Van Ghent sneuvelde op het dek van zijn schip, en het eskader, waarover hij het bevel voerde, geraakte eenigen tijd in verwarring.

Alle schrijvers komen overeen in de verklaring, dat de Franschen zich schandelijk gedroegen. De Hollandsche admiraal Banckers viel hen dadelijk met hevigheid aan; maar de admiraal d'Estrées, die, naar men zegt, geheime bevelen had van zijn koning, week hoe langer hoe meer terug, en beantwoordde de schoten slechts uit de verte. De Ruyter liet tegen den avond zijne geheele vloot eene voorwaartsche beweging maken, omdat hij vreesde dat Banckers' eskader door het terugtrekken der Franschen te ver van de beide overige zou afdwalen.

Toen de duisternis inviel gingen de vloten van elkaar, zonder dat de eene zich beroemen kon de andere tot den aftocht gedwongen te hebben. Eene overwinning was dus eigenlijk niet behaald, maar de Engelschen hadden meer schepen, meer officieren, en meer manschappen verloren. Den volgenden morgen bleek het duidelijk, dat de vereenigde vloot de kracht van de Hollanders had leeren eerbiedigen, want hoewel de wind in zijn voordeel was, en de Hollandsche vloot klaar lag om het gevecht te hernieuwen, zag de hertog van

York daar wijselijk van af. Nu besloot ook De Ruyter huiswaarts te keeren.

In Holland baarde de tijding, dat de Fransch-Engelsche vloot zich teruggetrokken had, groote vreugde. En wel had men daar wat troost noodig in dat rampzalige jaar, toen het zegevierende Fransche leger alle vestingen aan de Fransche en Duitsche grenzen der Republiek had veroverd. Utrecht, dat slechts acht uren van Amsterdam verwijderd ligt, was ook reeds in hunne handen gevallen, en de verdere voortgang der Fransche troepen kon alleen gestuit worden door den wanhopigen maatregel, om de dijken door te steken en het land onder water te laten loopen.

Daarom gaf het De Ruyter eene dubbele voldoening dat hij ten minste, als een trouw dienaar van den Staat, de zeekasteelen, hem toevertrouwd, had weten te behouden. Doch, hoe vreemd het klinken moge, zelfs hij moest ondervinden, dat de dankbaarheid van het volk nog veel veranderlijker en wispelturiger is dan de golven der zee, waarop hij zijn geheele leven rondgezwalkt had. Diep beleedigd door de tegenwoordigheid van den vijand in hun land, wierp het volk al de schuld op Jan de Wit en zijn broeder, die nu in aller oogen even groote schurken werden, als zij vroeger voor groote en bewonderingswaardige mannen waren gehouden. De raadpensionaris werd des avonds, toen hij uit den raad terugkeerde, aangevallen en gewond; en in plaats van dit voorval te betreuren, verheugde het volk er zich over en riep dat men hem liever had moeten vermoorden. Den jongeren broeder, den gevolmachtigde der Staten op de vloot, beschuldigde men van lafhartigheid, daar het gerucht verspreid werd, dat hij den admiraal op zee verboden had slag te leveren. Zoodra De Ruyter dit hoorde, schreef hij een uitvoerigen brief, waarin hij dit geheele verhaal voor laster

verklaarde, en betuigde dat niemand op de vloot zich onverschrokkener betoond had, dan juist Cornelis de Wit.

Dit schrijven deed evenwel niet de minste uitwerking. Het woedende volk wilde nu eenmaal dat de broeders de Wit de oorzaak waren van Hollands vernedering, en slechts hun dood kon hen bevredigen. De bespottelijkste geruchten en leugens werden omtrent hen verspreid, en den 22sten Augustus drong eene bende van het laagste en wreedste gepeupel uit den Haag het huis binnen, waar de de Witten gevangen zaten, sleepte hen het bed uit en de straat op, en vermoordde hen daar op de meest afschuwelijke wijze.

De admiraal, die een groot vriend der broeders geweest was, ontstelde vreeselijk, toen hij hun rampzalig uiteinde vernam. »Mijn arm vaderland!" riep hij uit, »God beware u voor meer dergelijke gruwelen!"

Intusschen kwam hijzelf ook in verdenking. Hij kruiste in het Kanaal, en schreef aan zijne vrouw te Amsterdam, dat hij weldra weer tot een treffen met den vijand hoopte te komen. Maar onder het volk liepen geheel andere geruchten over hem. Men had gehoord hoe hij zich over den moord der de Witten had uitgelaten en een veertien dagen later werd mevrouw De Ruyter uit Rotterdam gewaarschuwd, dat hare woning binnen kort door het gepeupel aangevallen en geplunderd zou worden.

Dinsdag, den 3den September, waren De Ruyter's vrouw met hare dochter en nicht, benevens twee vrouwelijke dienstboden, alleen in huis. Het was in den namiddag. Bij het uitgaan der Beurs kwamen plotseling van alle kanten honderden lieden uit de heffe des volks, en schoolden samen voor het huis, dat het uitzicht op het Y had. Het waren matrozen van koopvaardijschepen, waaronder vele vreemdelingen,

en verder bedelaars, sjouwerlui en een aantal vrouwen van matrozen en mariniers van de vloot. Zoodra mevrouw De Ruyter hen zag naderen, zond zij om haar schoonzoon, die in de buurt woonde. Hij kon slechts met moeite haar huis bereiken, want nauwelijks vertoonde hij zich op straat, of de bende dreigde hem met een gelijk lot als dat der de Witten. Toen hij eindelijk op de stoep van de woning van den admiraal stond, en van daar het volk toesprak om te vragen wat het verlangde, schreeuwden duizend stemmen tegelijk, *dat de admiraal de vloot aan de Franschen verkocht had.* De vrouwen voegden er bij *dat hij voor ieder harer mannen een goudstuk ontvangen had*, en weer anderen schreeuwden, *dat men hem den vorigen dag aan handen en voeten geboeid als een misdadiger den Haag had zien binnen voeren.*

Dat dit schandelijke leugens waren wist mevrouw de Ruyter niet slechts, maar kon het ook bewijzen. Zij liep naar binnen en kwam terug met een brief, dien zij haar schoonzoon overreikte.

»Kent iemand uwer het handschrift van den admiraal?" vroeg de Heer Smit.

»Ja," antwoordden vijftig stemmen. De brief deed de ronde onder het volk en werd voorgelezen. Hij was aan boord van »de Zeven Provinciën" geschreven en behelsde het bericht, dat De Ruyter den vijand weldra hoopte te ontmoeten. Maar dit kon de woeste bende nog niet bevredigen en nu sprak Smit het volk nog eens toe, herinnerde het de groote diensten, welke de admiraal het land bewezen had en wees er op hoe ondankbaar het was hem op deze wijze te beschuldigen. Terwijl hij zoo sprak had hij eene boodschap gezonden om de burgerwacht, waarvan hij kapitein was, te waarschuwen, en binnen een half uur tijds rukte eene welgewapende compagnie soldaten op het huis aan. Uit een ander gedeelte

der stad werd ruiterij ter hulp gezonden, en gelukkig voer er juist eene kanonneerboot door het Y, die, op verzoek van Smit, zich onmiddellijk gereedmaakte hare kanonnen op de menigte af te vuren. Zoo van drie zijden bedreigd, trok de oproerige bende weldra af, maar de woning van den admiraal moest nog verscheidene dagen streng bewaakt worden, om haar tegen de kwaadwilligen te beschermen. De tijding van dezen aanval op zijn huis vermeerderde natuurlijk in groote mate de zorgen van het toch reeds zoo moeielijke leven van den vlootvoogd; hoezeer zijn hart ook naar zijne familie trok, bleef hij op zijn post, totdat het weder te stormachtig en te onzeker werd, om verder iets te kunnen ondernemen.

Hij keerde toen naar huis terug, maar niet om er kalm uit te rusten. Een der eerste dagen drong een ruwe kerel, met een lang mes in de hand, de gang van zijn huis binnen en zou den admiraal doorstoken hebben, indien niet zijn knecht ter hulp toegeschoten was. Het is nooit opgehelderd, waaraan deze daad moet toegeschreven worden, want De Ruyter was zijn geheele leven de afgod van zijne officieren en matrozen, en werd bemind en geëerbiedigd door allen, die hem kenden.

Waren het vreedzame tijden geweest, dan zou de bejaarde held nu zeker voor goed zijn ontslag genomen hebben, maar op dit oogenblik, met den vijand bijna voor de poorten der stad, was daar geen denken aan. Hoewel reeds in zijn zeven en zestigste jaar was hij dien geheelen winter even werkzaam als een jonge man. Hij hield toezicht op de verdediging der rivieren, sprak den zeelieden moed in, en beraamde allerlei plannen om zijne vloot het volgend jaar veel grooter en sterker te maken.

Dat volgende jaar werd met schrik en angst door het Hol-

landsche volk tegemoet gezien. De Fransche koning, die nog een deel van het land met zijne troepen bezet hield, stelde zulke schandelijke vredesvoorwaarden, dat het volk als één man weigerde daaraan gehoor te geven. De prins van Oranje zeide dat hij liever in de laatste loopgraaf sterven wilde dan zijn land overgeven, en de inwoners begonnen er ernstig over te spreken om met pak en zak te vluchten naar een ander land, waar zij de vrijheid zouden kunnen smaken, voor welke zij zoo lang gestreden hadden.

Alle hoop was nu op de vloot gevestigd. Het water kon het Fransche leger van de landzijde tegenhouden. maar als de Fransch-Engelsche troepen van de zeezijde landden, dan, dat voelde men, was het lot der Republiek beslist. Men spande dus de uiterste pogingen in om de vloot goed uit te rusten.

De prins van Oranje, door wien De Ruyter opnieuw als luitenant-admiraal-generaal was aangesteld, slaagde er in Tromp en De Ruyter, die sedert den zeeslag van het jaar 1666 vijanden gebleven waren, te verzoenen. In tegenwoordigheid van den prins drukten zij elkander de hand en beloofden beiden pal te staan in den geduchten kamp op leven en dood, die nu onvermijdelijk was. Ieder op de vloot was even blijde over deze verzoening, want van Tromp hield het scheepsvolk evenveel als van De Ruyter. Niet alleen om zijn naam, die aan zijn grooten vader herinnerde, maar ook om zijne welwillendheid en zijn moed werd hij bemind, en toen hij er in toestemde onder De Ruyter te dienen, en als bewijs van ondergeschiktheid zijne vlag streek voor die van »de Zeven provinciën", moest ieder erkennen, dat waar zulke mannen aan het hoofd stonden, eene nederlaag bijna eene onmogelijkheid zou zijn.

Drie hevige gevechten hadden nu plaats, die ik meer uitgebreid zal beschrijven, wanneer wij de geschiedenis van

Tromp behandelen. De vloot der bondgenooten telde 145, die der Hollanders slechts 105 zeilen. Het doel der vijanden was met een leger van 10,000 man in Zeeland te landen en daarmee den Franschen koning te helpen in de geheele bemachtiging der Republiek.

Den 7den Juni, den verjaardag van den slag bij Solebay, had het eerste treffen plaats. De Hollanders vochten, zooals zij nog nooit gevochten hadden, maar noch bij deze, noch bij de volgende ontmoeting, toen de Engelsche opperbevelhebber, prins Robbert, gedwongen was zijn schip de »Royal Charles" te verlaten en zijne vlag op de »Sovereign" te hijschen, was het geheel zeker, welke der beide partijen zich op de overwinning mocht beroemen. Hoe dit zij, de landing in Zeeland geschiedde niet en kon niet geschieden.

Den 21sten Augustus had de beslissende slag plaats bij Kijkduin. Door de groote krachtsinspanning van de provinciën Holland en Zeeland was de vloot wel eenigszins versterkt, maar zij telde toch minder schepen dan die der bondgenooten. De strijd duurde van den vroegen morgen tot zonsondergang. De bewoners der Hollandsche zeeplaatsen liepen naar de kerken om God om een goeden uitslag te bidden, de klokken luidden, en in ademlooze spanning luisterde men naar het kanongebulder. Toen de avond viel, was de Republiek gered. De oude Michiel had de Engelsche vloot teruggeslagen, en het duurde langer dan eene eeuw, eer Engeland zich aan een nieuwen strijd durfde wagen.

Het Engelsche volk en het Parlement begonnen zich eigenlijk wel wat te schamen over de rol, die zij in den laatsten tijd gespeeld hadden. De Hollandsche gezanten werden door de Londensche bevolking met veel sympathie ontvangen, en steeds luider werd de vraag herhaald, waarom een Protestantsch land, als Engeland, een Katholieken koning

zou bijstaan in het ten onder brengen van eene andere Protestantsche natie. De oorlog had Engeland schatten gekost, de vloot had veel schade geleden, en de voordeelen van dit alles waren nul. Daarenboven gevoelden de Engelschen eerbied en bewondering voor den buitengewonen moed, door de Hollanders betoond, en zoo kwamen zij er toe een afzonderlijken en zeer eervollen vrede met de Staten te sluiten, in Februari 1674, terwijl zij het aan Frankrijk overlieten, den oorlog te land tot een goed einde te brengen. Een algemeene dankdag werd uitgeschreven voor dezen grooten en onverwachten zegen, dien men weder aan De Ruyter verschuldigd was.

Tal van Engelschen kwamen opzettelijk naar Holland om den grooten admiraal te zien. De koning verzocht hem meer dan eens aan het hof te komen, en als De Ruyter meer op hulde en eerbewijzen gesteld geweest was, zou hij die dringende uitnoodigingen stellig niet afgeslagen hebben. Daar hij er zelf evenwel geen lust in had, en toch den schijn van onbeleefdheid niet wilde aannemen, zond hij liever zijn zoon.

Ondertusschen werd de oorlog met Frankrijk voortgezet, doch nu de Engelschen zich teruggetrokken hadden, werd er veel minder krachtsinspanning toe vereischt. Daar de geheele vloot niet noodig werd geoordeeld voor den oorlog ter zee, werd deze in twee deelen verdeeld. Tromp kreeg last met de eene helft in het Kanaal te blijven kruisen, terwijl De Ruyter zich met de andere heimelijk naar Martinique zou begeven, met het plan om dat eiland te verrassen en alles, wat Fransch eigendom was, zooveel mogelijk te vernielen.

Maar er was nu geen Jan de Wit meer in den Haag om dergelijke geheime expedities tot een goed resultaat te helpen brengen en toen dus De Ruyter te Martinique aankwam, vond hij daar alles op zijne komst voorbereid. Eene maand

geleden was men al uit Frankrijk gewaarschuwd; er waren oorlogsschepen gezonden met eene versterking van troepen, en hoewel door De Ruyter toch tweemaal eene landing beproefd werd, moest de vloot naar Holland terugkeeren zonder iets uitgericht te hebben.

In vele andere moeielijke omstandigheden ondervond men hoeveel men in de Wit verloren had. Het is hier de plaats niet om de vraag te bespreken of hij zich al dan niet aan verkeerde handelingen had schuldig gemaakt, maar zelfs zijne bitterste vijanden moesten bekennen, dat er onder zijn bestuur in het Gouvernement eene flinkheid, een ijver en eene eendracht bestond, wier gemis men thans algemeen betreurde.

In het jaar 1676 werd er besloten opnieuw eene vloot naar de Middellandsche Zee te zenden om de Spanjaarden tegen de Franschen bij te staan en hen te helpen in het onderdrukken van een opstand, die op het eiland Sicilië uitgebroken was. Toen De Ruyter vernam dat er slechts achttien oorlogsschepen uitgerust werden, met nauwelijks duizend kanonnen en vier duizend man aan boord, maakte hij bedenkingen, want hij wist zeer goed, dat, al hadden de Franschen niet flink gevochten in de Engelsche vloot, dit niet uit gebrek aan moed was geschied. Een der leden van de admiraliteit zeide tot hem:

»Ik hoop niet, admiraal, dat gij op uw ouden dag den moed gaat verliezen."

»Zeker niet," antwoordde hij, »maar ik verbaas mij en betreur het dat gij de vlag van den Staat zoo durft blootstellen. Mij behoeft gij niet te vragen. Beveelt, en ik zal gaan, al ware het met één schip. Waar de Heeren Staten de vlag vertrouwen, ben ik gereed mijn leven te wagen."

De Ruyter was ernstig ongesteld, toen hij den tocht aan-

vaardde, maar hij zeide: »Ik zal het opperbevel op mij nemen, al moest ik aan boord gedragen worden."

Het was een droevig afscheid van vrouw en kinderen. Meer dan eens drukte hij hen aan zijn hart, zeggende dat hij hen nooit weer zou zien, en een zijner beste vrienden schudde hij lang en ernstig de hand, en zeide hem vaarwel, alsof hij er een voorgevoel van had, dat hij van deze reis niet terugkeeren zou.

Nog nooit had De Ruyter een tocht onder zulke slechte omstandigheden begonnen. Zijn oud, beroemd schip, »de Zeven Provinciën" was zoo gehavend, dat hij zich genoodzaakt zag een ander te kiezen, de »Eendracht" genaamd. Bij de inspectie der vloot was hij verontwaardigd, dat de schepen er zoo slordig en slecht ingericht uitzagen; voor de eerste maal in zijn leven werd hij ernstig boos, en schreef een scherpen brief aan de Staten.

»Het is eene schande", schreef hij, »dat men heeft toegelaten dat de personen, die met de uitrusting der vloot belast zijn geweest, hunne beurs op zulk eene oneerlijke wijze gevuld hebben, want al de zeilen en het touwwerk op de schepen zijn verrot en nagenoeg onbruikbaar."

In Spanje overlaadde men den admiraal met eerbewijzen, want de Spanjaarden waren zeer gesteld op de hulp van die zelfde Hollanders, die vijftig jaar geleden meer dan eenmaal hunne vloot vernield hadden, en wier macht zij dus bij ondervinding kenden. Te Napels werd hij als een koning ontvangen, maar in plaats van gebruik te maken van alle feesten, die te zijner eere gegeven werden, onderzocht hij nauwkeurig den stand van zaken aldaar. Toen hij dan ook hoorde, dat drie en twintig Hongaarsche geestelijken, van den Protestantschen godsdienst, als slaven op de galeien werkten, vroeg hij den onderkoning, als eene bijzondere gunst, om

deze mannen te ontslaan. De onderkoning maakte allerlei bezwaren, zeide eerst dat hij ze niet vinden kon, en later, dat het geene geestelijken, maar zeeroovers waren. De Ruyter gaf zijn plan echter niet op. Toen hij de Fransche vloot den eersten slag geleverd, en deze van de kust verdreven had, kwam de onderkoning met zijn gevolg bij hem aan boord, en nu herhaalde hij zijn verzoek, dat hem ten slotte werd toegestaan. Den volgenden dag werden de gevangen geestelijken ontslagen en naar het schip van den admiraal gebracht, die ontroerde, toen hij den ellendigen toestand zag, waarin de drie en twintig mannen verkeerden, die door zijne hulp thans op vrije voeten waren gesteld.

Den 22sten April kregen de vereenigde Spaansche en Hollandsche vloten, die nabij Sicilië kruisten, de Fransche vloot in 't zicht; deze was dertig oorlogsschepen sterk, met ruim 10,000 man en 2000 kanonnen. Als naar gewoonte aarzelde De Ruyter geen oogenblik om met zijne veel zwakkere vloot van twee en twintig vaartuigen het sein tot den aanval te geven, zoodra tegen den middag een flauw zuidelijk koeltje hem te hulp kwam. Het gevecht had plaats in het gezicht van den rookenden Etna, en de hertog van Vivonne, maarschalk van Frankrijk, sloeg van dien berg het schouwspel gade. Vier uur lang scheen het wel, alsof de zee met de Etna van rol verwisseld had, en op hare beurt rook en vlammen braakte.

Het bleek in dezen strijd dat moed niet altijd tot moed opwekt, want het Spaansche eskader hield zich achteraf en gaf bijna geen vuur. Toen De Ruyter eene sloep zond om naar de reden van dit gedrag te vragen, te meer onverklaarbaar, omdat de strijd in hun belang gestreden werd, verontschuldigden de Spanjaarden zich met de bewering, dat zij geen kruit genoeg hadden. Sommigen van deze dappere

kapiteins hadden luid op hun moed gepocht, voordat het gevecht begon, en een hunner had zelfs gezegd: »Indien Gods rechterhand met het zwaard veroverd kon worden, dan zou ik het doen." Maar nu het er op aankwam, deden zij niets: noch met hunne zwaarden, noch met hunne kanonnen.

Terwijl De Ruyter op het halfdek zijne bevelen stond te geven, nam een kogel de helft van zijn linkervoet weg, en op hetzelfde oogenblik werd zijn rechterbeen boven den enkel zoodanig gewond, dat hij door een luik naar beneden stortte van eene hoogte van zeven voet.

Eenigen tijd lag hij bewusteloos, doch, bijgekomen zijnde, stelde hij dadelijk weer een levendig belang in alles wat er om hem heen gebeurde. Iederen keer, als de kanonnen afgevuurd werden, riep hij: »Houdt moed, jongens, houdt moed! Dat is de weg om de overwinning te behalen!"

Hij leed reeds veel, maar droeg de pijnen met geduld, en sprak en bad met die eenvoudige en ware vroomheid, welke het sieraad is geweest van zijn lang en roemrijk leven. Alles wat er gedaan kon worden om den beroemden vlootvoogd te redden werd beproefd, doch te vergeefs; en hoewel de vijand verslagen was, heerschte er toch geene vreugde op de vloot, die somber en langzaam naar de baai van Syracuse stevende.

De toestand van den zieke verergerde inmiddels: er kwam koorts bij, de wonden werden zeer pijnlijk, de krachten namen langzaam af, en de hoop op zijn behoud werd steeds minder. Niettegenstaande zijn hevig lijden lag de kranke met een glimlach om de lippen, en herhaalde de woorden van den 63sten psalm: »O God, mijne ziel dorst naar U, mijn vleesch verlangt naar U."

Tegen den avond van den 29sten April werd zijn toestand zeer onrustbarend. De kapiteins en voornaamste officieren

kwamen nu dadelijk aan boord van het admiraalsschip, om een laatsten blik op den beminden vlootvoogd te slaan. Al deze beproefde en getrouwe dienaren van den Staat, die wel honderd malen aan zijne zijde den dood getart hadden, zouden nu gaarne hun leven gegeven hebben, indien zij daarmee het zijne hadden kunnen redden. Zij weenden, toen zij die bleeke lippen, waarvan hun zoo dikwijls woorden van bemoediging hadden toegeklonken, naar lucht zagen snakken.

Tusschen negen en tien uur des avonds stierf de grootste der Hollandsche zeehelden, in het zeven en zestigste jaar van zijn leven, onder eene diepe, indrukwekkende stilte. Er heerschte eene algemeene verslagenheid op de vloot, toen deze treurige tijding bij het scheepsvolk bekend werd.

Het lichaam werd gebalsemd om naar het vaderland vervoerd te kunnen worden, maar het leeuwenhart van De Ruyter wenschte men te Syracuse te begraven. Wegens het Protestantsch geloof van den overledene werd echter de gewijde grond geweigerd, en daarom bracht men dit den 1sten Mei naar eene kleine verhevenheid, aan den ingang der baai, en begroef het aldaar.

Daar ligt het nu eenzaam, aan alle zijden omgeven, en bij hoog water geheel overdekt door het element, waarop de beroemde admiraal zoo lang met eere den bevelhebbersstaf zwaaide.

Toen de Fransche koning Lodewijk XIV den dood van De Ruyter vernam, moet hij tot een zijner vrienden gezegd hebben: »Al juich ik bij de tijding van zulk een vijand ontslagen te zijn, zoo belet dit mij niet te treuren over den dood van een groot man.” En hij toonde zijne bewondering over de voortreffelijke eigenschappen van den Hollandschen admiraal, door bevel te geven, dat van elke Fransche haven, waar het schip met het gebalsemde lijk zoude passeeren, de vlag

halfstoks moest geheschen en saluutschoten moesten gelost worden.

Geheel Nederland treurde over den dood van den man, dien men terecht »den Schrik van den Oceaan" en »den Redder van het Vaderland" noemde, en ieder begroette met instemming het besluit der Staten, om hem met vorstelijke plechtigheid te begraven in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, en op zijn grafkelder, op kosten van den Staat, een prachtig gedenkteeken op te richten. — Behalve het Latijnsche opschrift, waarin zijne roemrijke daden vermeld worden, staan boven den ingang van den kelder nog drie Latijnsche woorden gebeiteld, waarvan de eenvoud en tevens de groote beteekenis geheel in overeenstemming zijn met den handel en den wandel van den overledene. De vertaling er van is:

»Hij blinkt in onbezoedelde eere."

JAN EVERTSEN.

Er is geen achtenswaardiger naam dan die van Evertsen in de geschiedenis van de Republiek der Nederlanden, en eene lijst van Nederlandsche zeehelden zou onvolledig zijn, indien men geene melding vond gemaakt van hun beroemd geslacht. Ik heb *Jan* Evertsen tot het onderwerp van deze levensbeschrijving gekozen, niet alleen omdat hij ongetwijfeld de grootste van zijne familie was, maar ook omdat zijne geschiedenis op de meest treffende wijze aantoont, hoe iemand aanhoudend hard kan werken en zijn leven wagen in den dienst van het vaderland, om ten slotte slechts wantrouwen, haat en ondank te oogsten.

De teleurstellingen, die Evertsen bij herhaling ondervond, zouden menigeen moedeloos gemaakt hebben, maar op hem hadden zij niet die uitwerking. Zoodra hij overtuigd was, eene roeping ten algemeenen nutte te kunnen vervullen, volbracht hij die, zonder te vragen, of men hem daarvoor beloonen zou. En van beloonen was meestal geene sprake; integendeel, na den laatsten dienst, door hem aan het land bewezen, werd hij behandeld, alsof hij een moord gedaan had. Geldelijk voordeel had hij, noch zijne familie ooit genoten, en toch, toen men hem na die ruwe behandeling op-

nieuw voorstelde aan een gevaarlijken zeetocht deel te nemen, antwoordde hij:

»Ik verlang niets liever dan de Republiek te dienen en zoo noodig op het bed van eer te sneuvelen, evenals mijn vader, mijn zoon en vier mijner broeders."

In den tijd van zestig jaar waren negen Evertsens in 's lands dienst gesneuveld, acht aan boord van een schip, en één aan den wal. De vader van Jan Evertsen overleed op zee in 1617. Zijn achterkleinzoon, Cornelis Evertsen, sneuvelde in 1773, en in de jaren daar tusschen, hadden vijftien mannen van denzelfden naam met eere het land gediend. Vier hunner waren admiraal der vloot geweest, één luitenant-generaal bij het leger, een ander luitenant-kolonel, en vijf anderen waren reeds op hun twintigste jaar kapitein, en sneuvelden vóór hunne meerderjarigheid.

In die tijden, toen de zuigelingen in de wieg gewekt werden door het donderen van het geschut, was het waarlijk geen wonder, dat eene geheele familie zich aan den krijgsdienst wijdde. Jan Evertsen had ook nauwelijks de wieg verlaten, toen hij reeds door zijn vader medegenomen werd naar boord, om op het dek rond te kruipen. Ik veronderstel dat hij later naar school gezonden is, hoewel men aan zijne brieven wel zien kan, dat hij geene schitterende opvoeding genoot. Als zeeman stond hij echter zoo goed aangeschreven, dat hij reeds in 1622, toen hij pas twee en twintig jaar telde, tot commandant benoemd werd van een oorlogsschip in dienst der Admiraliteit van Zeeland.

Gij weet dat in de eerste dagen der Republiek de zeemacht nog niet zoo goed in orde was als later, en dat de weinige oorlogsschepen de handen vol hadden, om de talrijke zeeroovers, die het Kanaal onveilig maakten, in bedwang te houden. Jan Evertsen had ruim zijn deel in de talrijke korte,

maar hevige gevechten met de kapers, en wist er zich altoos eervol doorheen te slaan.

Den 18den Maart 1636 bevond hij zich, met zeven kleine schepen, tegenover den admiraal Colaert en den vice-admiraal Rombout van de Duinkerkervloot. Deze beide mannen waren bekend door hun onverschrokken moed, en berucht wegens hunne verregaande wreedheid. Colaert had reeds een honderdtal koopvaardijschepen genomen, zeven en twintig oorlogsschepen tot overgave gedwongen, en vijftien honderd kanonnen buitgemaakt. Hij was dus geen vijand om den spot mee te drijven, en vooral niet op dit oogenblik, nu hij het bevel voerde over vier welgewapende groote vaartuigen.

Daar de kapers liever het gevecht met een oorlogsschip vermeden, had Colaert, om beter te kunnen ontsnappen, de Hollandsche vlag geheschen, maar Evertsen, die de Duinkerkers herkende, en meende dat hij den kaper het best met diens eigen wapenen kon bestrijden, heesch de Engelsche vlag in top. Inmiddels gaf hij bevel om alles voor den strijd gereed te maken, en stuurde regelrecht op Colaert aan, die niet begreep wat dit beteekende, want een aanval van een Engelsch oorlogsschip kon hij niet verwachten. Toen Evertsen echter dicht genoeg genaderd was, verwisselde hij plotseling de Engelsche vlag met de Zeeuwsche. Colaert volgde dit voorbeeld, en vertoonde de vlag van Duinkerken. De kaper, als altijd gereed voor den strijd, loste het eerste schot, maar Evertsen hield zoo lang op hem aan, tot zijn voorsteven tegen den spiegel van den vijand stootte, waarop hij het schip enterde en tegelijkertijd vuur gaf. De kapers, gewend aan dergelijke tooneelen, grepen onmiddellijk hunne zwaarden en bijlen, en zwoeren dat niet één Hollander er levend af zou komen. Maar Evertsen was even moedig als zij. Hij

wendde zich tot zijne matrozen en riep hun toe dat het hier een strijd gold op leven en dood, en dat alleen dapperheid hun de overwinning kon bezorgen.

Een vreeselijk gevecht ontstond nu tusschen de bemanning der beide schepen, vooral op de plaats, waar deze door de enterhaken aan elkander bevestigd waren; onder de bedrijven door onderhielden de kanonnen een moorddadig vuur. De kaper bemerkte weldra dat de Hollander boven hem uitmuntte in betere tucht en meerdere bekwaamheid, en toen hij zag dat hij onvermijdelijk het onderspit zou delven, deed hij alle moeite om zich van het Hollandsche vaartuig los te maken. De bijlslagen, die eerst op menschen gericht waren, vielen nu op touwen en kettingen, doch Evertsen wilde zijne prooi niet loslaten, en zoodra één enterhaak was stuk geslagen, liet hij een nieuwen aanbrengen. Eenige zijner manschappen begaven zich in de sloepen en bonden touwen om het roer van het kaperschip, zoodat het niet meer kon bewogen worden. Colaert werd nu tot wanhoop gebracht, en dreigde de kruitkamer in brand te steken, om zoodoende de beide schepen in de lucht te doen springen. Evertsen liet zich hierdoor echter niet bang maken, en sloeg ieder aanbod van den kaper af, terwijl zijne manschappen al verder en verder op het vijandelijk dek doordrongen. Hij was zoo vast besloten het kaperschip buit te maken, dat hij liever met het reeds zinkende vaartuig in de diepte zou zijn verdwenen, dan zonder dit naar huis terug te keeren. Eindelijk begreep Colaert dat het de wijste partij voor hem was zich over te geven.

De overige Hollandsche schepen hadden inmiddels Evertsen's voorbeeld gevolgd, en de kapers zoo in het nauw gebracht, dat ook de vice-admiraal en de derde kapitein zich moesten overgeven, terwijl het alleen den vierden gelukte

te ontsnappen, dank zij een gunstigen wind en den spoed zijner roeiers.

Dat was eene vreugde in Middelburg, toen de beruchte kapers geboeid daar binnen werden gebracht en hunne buitgemaakte schepen in de haven lagen. Evertsen werd beloond met een gouden ketting, waaraan een gedenkpenning hing van hetzelfde edele metaal met passend inschrift, ter waarde van twaalfhonderd gulden, eene flinke som voor die dagen.

De Admiraliteit van Zeeland stelde hem bovendien aan als vice-admiraal harer vloot en hij kon dus tevreden zijn, als men bedenkt dat hij toen pas zeven en dertig jaar oud was.

Twee jaar later, in den slag bij Duins, tegen den Spaanschen admiraal d'Oquendo, voerde Evertsen het bevel over een eskader. Hij had den Portugeeschen admiraal voor zijne rekening gekregen, die een schip commandeerde, dat wel viermaal zoo groot was als het zijne. Don Lopez Docias had duizend man aan boord, en voerde bijna honderd kanonnen; terwijl Evertsen niet meer dan tweehonderd man en vijf en dertig stukken geschut had. Toch zeilde hij het gevaarte onversaagd tegemoet, en begon het te beschieten, maar dit bleek spoedig eene hopelooze onderneming. Verscheidene malen trachtte hij toen het schip te enteren en op het dek van zijn vijand te klimmen, om hem daar te bestrijden, doch insgelijks tevergeefs. Eindelijk zond admiraal Tromp hem eenige branders. Dit hielp. Het logge vaartuig kon niet spoedig genoeg wenden om het gevaar te ontkomen, en toen de Portugeezen de branders zagen naderen, werden zij zoo beangst, dat allen om genade smeekten. Maar Evertsen bleef even hevig schieten, en omringde met zijn eskader het groote schip, evenals een troep jachthonden het aangeschoten hert. Het einde was weldra beslist. Drie branders bevestigden zich tegelijkertijd aan de ongelukkige »The-

resa", staken het in brand, en toen de avond inviel, vloog het groote, prachtige vaartuig met een vreeselijken slag in duizenden stukken uit elkander.

Door deze ramp werden de bijgeloovige Spanjaarden zoo hevig ontsteld, dat zij naar alle zijden vluchtten. Toen Evertsen met zijn eskader in Middelburg terugkeerde, voerde hij zes galjoenen mede, twee fregatten, en een zeer groot oorlogsschip, »de Salamander", die hij alle buit had gemaakt. Deze werden in publieke veiling verkocht, en het geld verdeeld onder hen, die er hun leven voor gewaagd hadden.

Daar vele van de verdere gebeurtenissen van zijn leven reeds in vroegere verhalen zijn ingevlochten, zullen wij eenige jaren overslaan tot op den tijd, dat de eerste oorlog met Engeland uitbrak. De Hollanders hadden dezen oorlog reeds lang zien aankomen, en waarschijnlijk verheugde Evertsen zich, evenals de andere zeelieden, toen het eindelijk tot een treffen kwam, want steeds in het Kanaal te kruisen, slechts nu en dan afgewisseld door eene schermutseling, was ten slotte wel eenigszins eentonig.

Het laatste gevecht van den eersten Engelschen oorlog was aanstaande. In den korten tijd van dertien maanden waren de vijandelijke vloten negenmaal slaags geweest, en toch waren de punten van verschil nog niet opgelost. Wel hadden de beide partijen zware verliezen geleden, maar èn Engeland, èn de kleine Republiek waren rijk genoeg om die te kunnen dragen. Voor de tiende maal besloot de Nederlandsche regeering eene vloot van honderd oorlogsschepen uit te rusten, en het bevel over een der eskaders werd aan Evertsen toevertrouwd.

Evertsen schijnt niet tevreden te zijn geweest met deze betrekking, en voorzeker was het geen te groote eerzucht te meenen, dat, op drie en vijftigjarigen leeftijd,

het opperbevel hem rechtmatig toekwam, omdat hij niet alleen de oudste, maar ook een der kundigste bevelhebbers was. Doch, zonderling genoeg, altijd werd de post, dien hij zoo gaarne wilde hebben, op het laatste oogenblik aan een ander gegeven. Hij deed er voor wat hij kon, maar de fortuin keerde hem altijd den rug toe.

Den 3den Augustus 1653 liep de vloot voor de laatste maal uit onder Tromp, om zich te vereenigen met De With, die in de noordelijke havens geblokkeerd werd. De Engelsche vloot lag tusschen hen beiden in. en op den 8sten geraakten de vloten slaags. Dien eersten dag reeds had Evertsen met zijn eskader een scherpen strijd te doorstaan, maar het weer was te onstuimig, om toe te laten dat de schepen elkander dicht konden naderen. Daarom begon het eigenlijke gevecht eerst den 10den Augustus, toen De With zich met Tromp had kunnen vereenigen. Om een denkbeeld te krijgen van den toestand, waarin hij zich bevond na afloop van dezen zeeslag, volgt hier een uittreksel van een brief, dien Evertsen aan de Staten schreef; men kan daaruit tevens opmaken hoe hevig de strijd geweest was. Na verhaald te hebben, dat er den 8sten Augustus reeds zes man gesneuveld en twaalf gewond waren, gaat hij voort:

»Wij kregen zooveel schoten onder water, dat wij voortdurend genoodzaakt waren twee pompen in werking te houden. De lekken te stoppen was niet mogelijk wegens het onstuimige weer, maar al pompende slaagden wij er toch in ons door het grootste deel der vijandelijke vloot (ongeveer zestig of zeventig der grootste oorlogsschepen) heen te slaan, hoewel de vijand ons zoo hevig beschoot, dat het mij niet verbaasd zou hebben, als wij terstond gezonken waren. Het gevolg van dit alles is, dat er nu meer dan vijftig dooden en gekwetsten aan boord zijn, dat ik zelf eene wonde in den

rug gekregen heb, dat mijn kapitein driemaal gewond is, en dat onze masten, tuigage en zeilen zich in een allerellendigsten toestand bevinden."

Evertsen was inderdaad op een oogenblik zoo nauw door de vijandelijke schepen ingesloten, dat hij alle hoop verloren had. De kapitein, die volgens zijn brief drie wonden bekomen had, was zijn eigen zoon, en diens toestand scheen hopeloos door zwaar bloedverlies. Waarschijnlijk zou hij zich spoedig hebben moeten overgeven, indien niet de aandacht der Engelschen op dat oogenblik afgeleid was door Tromp, die met de overige schepen der vloot kwam opdagen. Evertsen was dankbaar voor het ontzet, en trok zich naar de Maas terug, gevolgd door De Ruyter en vele andere kapiteins. Later verweet men Evertsen dat hij niet gebleven en op een ander schip overgegaan was, maar zijne eigen wonde en de toestand van zijn zoon waren voldoende verontschuldiging voor zijn gedrag. Ondertusschen was Tromp gevallen. en het bevel over de vloot, dat aan Evertsen toekwam, werd nu aanvaard door De With, wiens gedrag u reeds in een vorig verhaal is meegedeeld.

Zoodra de Staten-Generaal bovengenoemden brief van Evertsen ontvingen, gaven zij bevel dat hij en De Ruyter zich onmiddellijk met het eerste schip het beste weer bij de vloot moesten voegen, en doen wat in hun vermogen was om de zaken tot een goed einde te brengen. Hoewel beiden uitgeput waren, en begrepen dat de vloot moeilijk te vinden zou zijn, zeilden zij terstond op eene kleine galjoot de Maas uit om koers te zetten in de richting, waar het laatste gevecht had plaats gehad. Maar zij zouden de vloot niet ontmoeten, want deze was ondertusschen, geheel verslagen en ontredderd, ter reede van Texel gekomen.

De Staten-Generaal verschrikten niet weinig, toen zij de

nederlaag der vloot vernamen en van De With hoorden, dat, wanneer De Ruyter en Evertsen hun bevel ten uitvoer brachten, deze alle kans liepen in handen te geraken der Engelschen, die nu weer meester op zee waren. Er werd daarom nog te middernacht eene vergadering belegd, waarin besloten werd terstond een tegenbevel te zenden, en De Ruyter en Evertsen naar den Haag te ontbieden. De bode rende wat hij kon, en schrikte de bewoners der dorpen uit hun rustigen slaap op, maar toen hij in den Briel kwam, waren de beide admiraals reeds vertrokken. Hun schip zwalkte twee dagen lang op de Noordzee, om de vloot te zoeken, maar zij ontmoetten geen enkel vaartuig, en toen zij den 13den in Texel binnenliepen, en daar de ontredderde overblijfselen der vloot zagen, behoefden zij niet te vragen wat er gebeurd was.

Onmiddellijk reisde Evertsen naar den Haag, omdat hij begreep dat zijn goede naam eenigszins op het spel stond. De Staten-Generaal hadden voor den aanvang van den strijd vastgesteld dat, indien Tromp kwam te vallen, Evertsen hem zou opvolgen, maar nadat deze naar den Briel teruggetrokken was, had De With het opperbevel op zich genomen en weigerde nu kort en goed dit aan Evertsen af te staan. In den Haag, waar de oude man recht ging vragen, kreeg hij niet veel troost. De raadpensionaris Jan de Wit zag hem niet gaarne aan het hoofd der vloot, omdat Evertsen zeer prinsgezind was, en wist door zijn invloed te bewerken, dat op het verzoek van den admiraal geene gunstige beschikking werd genomen. Evertsen ontving dus ten antwoord, dat, daar hij de vloot verlaten had voor het einde van den slag en De With reeds het opperbevel aanvaard had, de zaken maar moesten blijven zooals ze waren.

En dit was nog slechts het begin zijner teleurstellingen.

Toen het weldra bleek dat de ruwe en wreede De With volstrekt geen goed bevelhebber over de vloot was, drongen de Staten van Zeeland er weder op aan, Evertsen te benoemen. De provincie Holland verzette zich echter met kracht hiertegen en het opperbevelhebberschap werd opgedragen aan van Wassenaer, een cavalerie-officier, die zeeziek werd, als het schip maar een weinig begon te slingeren.

Nog grievender was evenwel voor Evertsen de benoeming van De Ruyter tot vice-admiraal van Holland, waardoor deze de tweede in rang op de vloot en dus boven hem geplaatst werd. Vooral was dit krenkend, omdat Evertsen zooveel ouder was en De Ruyter meer dan twee en twintig jaren onder hem gediend had. En alsof dit nog niet voldoende was om hem te grieven, werd er bepaald, dat als van Wassenaer sneuvelde in den loop van het gevecht, Evertsen zich zoude stellen onder de bevelen van De Ruyter of van De With. Geen wonder dat de oude man zich niet langer bedwingen kon, en in een vloed van toornige woorden en verwijtingen losbarstte.

Hij weigerde hardnekkig ooit eenig bevel te ontvangen van den »ongelikten beer", zooals hij De With noemde, en niemand kon hem van dat besluit terugbrengen. Tegenover De Ruyter was hij ook zeer koel, maar zooals ik u reeds verteld heb, wist deze hem voor zich te winnen door de groote beleefdheid en door den eerbied, waarmee hij den grijzen zeeman steeds toesprak, en Evertsen was eerlijk genoeg om te erkennen, dat De Ruyter als bekwaam vlootvoogd boven hem stond.

Was het hard voor den admiraal zoo gedurig op den achtergrond geplaatst te worden, voor de Staten van Zeeland, die hem benoemd hadden, was het ook alles behalve aangenaam en deze deden hun best om zijne bevordering te bewerken.

Tien jaar lang, van 1654 tot 1664, steunden zij hem, zooveel zij konden, en lieten geene gelegenheid voorbijgaan om hem lof toe te zwaaien over zijn gedrag in de verschillende zeeslagen.

Toen nu de tweede oorlog tusschen Engeland en Nederland dreigde uit te breken en er weder eene groote vloot werd uitgerust, begreep de provincie Zeeland, dat het thans tijd was krachtig op te treden. Zij had, wat de keuze van een opperbevelhebber der vloot betreft, tot heden steeds de inzichten der provincie Holland moeten volgen, maar nu wilde zij daaraan een einde maken. Daarom benoemden de Staten van Zeeland Evertsen tot luitenant-admiraal van hunne vloot, en maakten bekend dat deze benoeming had plaats gehad wegens »den heldenmoed, de langdurige ondervinding en het buitengewoon beleid, door Evertsen ter zee betoond."

Zoo zag de grijze held ten laatste zijne eerzucht bevredigd. Er was slechts één man van gelijken rang op de vloot, en als die eene (van Wassenaer) sneuvelde, moest hem natuurlijk het opperbevel te beurt vallen.

Deze berekening hadden de Staten van Zeeland ook gemaakt, toen zij Evertsen dien hoogen rang toekenden. Zij meenden die zaak dan ook eens heel knap beredderd te hebben en verheugden zich reeds over hunne overwinning, toen plotseling de tijding kwam, dat Holland hun toch weer te slim was geweest.

Eenige weken namelijk na Evertsen's benoeming, vaardigden de Staten van Holland een besluit uit, dat ieder verbaasde. Zij verklaarden dat het hun raadzaam was voorgekomen nog drie luitenant-admiraals aan te stellen, nl. Kortenaer, De Ruyter en Meppel. Zoo iets was nog nooit gebeurd, en welke redenen en verontschuldigingen de Staten

van Holland ook aanvoerden, niemand twijfelde er een oogenblik aan, of dit besluit was alleen genomen om te voorkomen, dat Evertsen ooit het opperbevel over de geheele vloot zou aanvaarden. Dat de admiraal zelf en de Provinciale Staten, die hem benoemden, bitter verontwaardigd waren en hun uiterste best deden om dit besluit nietig te doen verklaren, behoef ik u wel niet te verzekeren, maar het hielp hun niets, de partij van Jan de Wit was te machtig.

De Republiek zou echter weldra zwaar gestraft worden voor haar lichtzinnig gedrag op zulk een gewichtig oogenblik.

Men had voor dezen oorlog alle krachten ingespannen om eene vloot uit te rusten, waarmee de overwinning verzekerd zou zijn. Nog nooit hadden zulke flinke en fraaie schepen de Hollandsche havens verlaten, maar helaas, er had ook nog nimmer zooveel verwarring, afgunst, en gebrek aan vertrouwen geheerscht onder de verschillende bevelvoerders. Er was wind gezaaid en men zou storm oogsten. Om den geschikten man van het opperbevel uit te sluiten, had men iemand aangesteld, die zijne lauweren alleen te land behaald had, en om deze fout nog grooter te maken, hadden de Staten-Generaal in den Haag, die natuurlijk geen flauw begrip van een zeegevecht hadden, aan den vlootvoogd eene lange lijst van instructiën meegegeven, door henzelven opgemaakt.

Den 24sten Mei 1665, lagen honderd en drie oorlogsschepen met 4800 kanonnen en 21000 man zeilklaar, onder bevel van den kolonel der cavalerie, van Wassenaer Obdam. Engeland had eveneens zijn beste beentje voorgezet. Aan het hoofd der vloot stond de hertog van York, de broeder van den koning, wien de verstandige, achtenswaardige William Penn als raadsman toegevoegd was. Verder dienden onder zijn bevel Prins Robbert, de Graaf van Sandwich,

John Lawson, George Ayscue, Christopher Mengs en een aantal andere kapiteins, die zich bij onderscheiden zeegevechten reeds een goeden naam gemaakt hadden. De vloot bestond uit 109 oorlogsschepen, met 4200 stukken geschut en ongeveer 22000 man. Er was dus geen groot verschil tusschen de strijdkrachten der beide tegenstanders, en beiden zagen den strijd met vertrouwen tegemoet.

In Nederland wenschte men dat de vloot spoedig slaags zou raken met den vijand, maar van Wassenaer was te verstandig om den strijd onvoorbereid te beginnen, en wachtte zijn tijd af. Toen hij niet spoedig genoeg vertrok, werden de Staten ongeduldig en gaven hem bevel dadelijk naar de Engelsche kust te zeilen, en den vijand in ieder geval aan te tasten. Van Wassenaer zeide geen woord, maar de uitdrukking van zijn gelaat toonde, dat hij diep gegriefd was over dit bevel. Hij liet dadelijk al zijne zaken van waarde aan boord brengen, en zeilde met de vloot uit, zonder een voordeeligen wind of een gunstig getij af te wachten. De Staten hadden uitdrukkelijk bevolen dat de vloot in zeven eskaders moest verdeeld worden, elk onder bevel van een vice-admiraal. Het is onbegrijpelijk dat zulk een order werd gegeven, want ieder, die eenig verstand heeft van zeezaken, weet dat het eene groote fout is zijne macht te versnipperen en dat eene vloot in slechts drie, of ten hoogste vier eskaders mag verdeeld worden. Maar er was alweer naijver in het spel, en de provincie Holland had dit bevel alleen gegeven uit vrees dat de oude Jan Evertsen, zoo niet de geheele vloot, dan toch een groot deel der schepen onder zijn bevel zou krijgen.

Van Wassenaer had na de beleediging, hem door de Staten aangedaan, slechts één wensch, namelijk om te strijden, en te bewijzen dat hij geen lafaard was. Den 12den Juni 's avonds waren de vloten elkander zoo dicht genaderd,

dat een strijd voor den volgenden morgen onvermijdelijk scheen. Hoe noodzakelijk het ook was, thans spoedig een plan van aanval te maken, gebeurde dit niet; misschien wel omdat van Wassenaer zich ziek gevoelde. De wind, die tien dagen in het voordeel der Hollanders gewaaid had, draaide in den morgen van den 13den plotseling ten voordeele der Engelschen. Op de Hollandsche vloot was men nog volstrekt niet voorbereid tot den strijd; zelfs waren de verschillende bevelhebbers niet op hun post, toen men zich zoo nabij den vijand bevond, maar ondanks al deze ongunstige omstandigheden gaf van Wassenaer onverwacht en geheel onverklaarbaar het sein tot den aanval.

Er was nu geen terugtreden mogelijk. De Engelschen hadden de voorwaartsche beweging der Hollanders opgemerkt en zich spoedig in den vorm eener halve maan geschaard om den vijand af te wachten. Op de Hollandsche vloot heerschte reeds terstond verwarring, daar, door het groot aantal eskaders, geene eenheid van handelen heerschte. Niemand had eigenlijk vertrouwen in den opperbevelhebber en daar deze bovendien eene zeer ongeschikte positie in zijne vloot ingenomen had, konden de meeste schepen zijne seinen niet onderscheiden. De vloten liepen onder een hevig vuur op elkander in, maar wijl de Engelschen den wind in hun voordeel hadden en hunne kanonnen van zwaarder kaliber waren, leden de Hollanders aanzienlijke schade. Op het oogenblik dat dezelfde manoeuvre zou herhaald worden, werd op de Hollandsche vloot de treurige tijding verspreid, dat een der nieuw benoemde luitenant-admiraals, Kortenaer, doodelijk gewond was. Dit bericht maakte een somberen indruk op alle zeelieden, want het was bekend, dat Kortenaer voor den aanvang van den strijd reeds de nederlaag voorspeld had.

Het tweede treffen had dan ook nog slechtere gevolgen voor de Hollanders; de verwarring in hunne vloot nam steeds toe: op enkele punten waren de schepen zoo opeengehoopt, dat zij zich niet bewegen konden, en een uitstekend mikpunt voor de Engelsche kanonnen boden. De Engelschen maakten van dit alles een goed gebruik en havenden de Hollandsche schepen geducht. Van Wassenaer vocht dapper, maar miste de noodige ervaring om van eene enkele goede kans partij te trekken. Tegen één uur zag de graaf van Sandwich, dat de Hollandsche linie op één punt niet meer aaneengesloten was, en brak daar met zijn eskader doorheen. Nu begreep Van Wassenaer dat de slag verloren was, maar wilde nog eene laatste wanhopige poging doen, door op de »Royal Charles," het schip van den hertog van York, aan te zeilen en dit vaartuig hevig te beschieten. In een oogenblik had de Engelschman tal van dooden en gewonden; zelfs werd de Hertog, op het dek van zijn schip staande, bespat met het bloed van drie jonge edelen, die zich als vrijwilligers op de vloot begeven hadden en thans aan zijne zijde sneuvelden. Van Wassenaer was werkelijk op het punt de overwinning te behalen en het vijandelijk schip te enteren, toen er hulp kwam opdagen voor de »Royal Charles", en de Hollandsche admiraal van de andere zijde werd aangevallen. Zoo ingesloten moest van Wassenaer den strijd opgeven, en alvorens men hem te hulp kon komen, werd zijn schip »de Eendracht" door een schot in de kruitkamer getroffen en vloog met een donderend geraas in de lucht.

Na dit vreeselijk uiteinde van den opperbevelhebber kwam er onmiddellijk een einde aan den strijd. Schrik heerschte in alle harten. De kapitein van Kortenaer's schip, die nog de admiraalsvlag voerde, gaf lafhartig het voorbeeld tot de vlucht. Verscheidenen volgden. De verwarring werd onbe-

schrijfelijk, doordat er geen opperbevelhebber was, die orders kon geven in deze hachelijke omstandigheid. Wel verdedigden zich enkele schepen moedig tegen een overgroot getal vijanden, doch zij moesten ten slotte voor de overmacht zwichten.

In dit vreeselijke uur heesch Jan Evertsen de admiraalsvlag. Hij gaf bevel dat de vloot zich in een halven cirkel om hem heen moest scharen, maar het was niet meer mogelijk de algemeene vlucht te verhinderen. Toch spande Evertsen al zijne krachten in om van de vloot te redden wat mogelijk was. Hoewel zijn schip reeds zeventien schoten onder water had, en er zestig dooden en gewonden aan boord waren, viel hij toch opnieuw de Engelschen aan. Zijn eigen broeder, Cornelis Evertsen, en Cornelis Tromp, beiden vice-admiraal, benevens een twintigtal kapiteins, ondersteunden hem krachtig, doch tevergeefs. Toen het duister begon te worden, was de Hollandsche vloot geheel verstrooid en vernield. Jan Evertsen seinde, dat de schepen de wijk naar de Maas moesten nemen; maar Cornelis Tromp, die Evertsen niet als opperbevelhebber wilde erkennen, stoorde zich niet aan dat bevel en stuurde met zijn eskader naar Texel. Hij bereikte die reede in den morgen van den 14^{den}, met ongeveer zestig schepen, terwijl Evertsen tot zijn leedwezen bemerkte, toen hij de Maas binnenliep, dat slechts tien of elf vaartuigen zijn bevel opgevolgd hadden.

De tijding der nederlaag was reeds in Nederland doorgedrongen. Het gerucht had het werkelijk verlies van achttien prachtige schepen en vier duizend man nog vergroot, — geen wonder dat het volk woedend werd.

Ongelukkigerwijze was het op Evertsen, dat de algemeene woede zich koelde, daar door de bemanning van eene galjoot, die hem tegemoet gezonden was, het praatje verspreid

werd, dat het schip van den admiraal nagenoeg geene schade geleden had, doordat Evertsen zich zooveel mogelijk buiten het gevecht had gehouden.

Ondertusschen had deze admiraal naar den Haag geschreven; hij beklaagde zich over het laf hartig gedrag van vele kapiteins, gaf verder eene beschrijving van den slag, en vroeg verlof de rivier binnen te loopen. Het antwoord luidde dat hij zoo spoedig mogelijk in den Haag moest komen, om zich voor de Staten-Generaal te verantwoorden.

Den 14den Juni ging hij aan wal, huurde een rijtuig en begaf zich opweg naar den Haag. Tegen zeven uur des avonds moest hij den Briel passeeren, doch nauwelijks was hij binnen de poort, of hij werd omringd door eene menigte mannen, vrouwen en kinderen, opgewonden door de dwaze verhalen van matrozen, die zelfs van Wassenaer's dood aan Evertsen durfden toeschrijven. Zij vielen den admiraal aan en wierpen hem met modder en steenen; de woeste bende rukte hem daarna uit het rijtuig, en sleepte den vijf en zestigjarigen held op eene ruwe wijze naar de kade. Hij struikelde en viel. Toen grepen zij hem aan, en wierpen den grijsaard in het water, terwijl zij zijn einde trachtten te verhaasten door eene hagelbui van steenen. Het is werkelijk een wonder, dat de oude man, na zulk eene gruwelijke mishandeling, niet onmiddellijk gestorven is: zijn hoofd was op verscheiden plaatsen gekneusd, zijn bloed kleurde het water, de krachten begaven hem, en het woest getier van het volk verwarde zijne zinnen. Lang had het zeker niet meer kunnen duren, maar gelukkig kwam er thans hulp. Twee afgevaardigden der Staten, de burgemeester en het garnizoen der stad naderden in vliegende vaart, om den admiraal te bevrijden. De menigte werd uit elkaar gejaagd, en de bijna stervende grijsaard uit het water geholpen, en naar een na-

bijzijnd huis gebracht. Het volk bleef echter den geheelen avond oproerig en eischte het bloed van den landverrader. Eene wacht soldaten moest hem beschermen, en hij was verplicht des nachts te twee uur, als een visscher verkleed, de stad te ontvluchten, langs denzelfden kant als hij gekomen was, daar de weg naar den Haag bezet was met troepen menschen, die gereed stonden de ramp der vloot op den ouden admiraal te wreken. In de geheele provincie Holland waren de gemoederen zoo hevig tegen Evertsen opgeruid, dat er eene sterke afdeeling soldaten noodig was, om hem veilig in den Haag te brengen.

Zoodra de Provinciale Staten van Holland, en de raadpensionaris Jan de Wit, zijne aankomst vernamen, lieten zij zijn logement door soldaten bewaken, schijnbaar om hem te beschermen, maar inderdaad om hem eene nieuwe beleediging te doen ondergaan. Daar de Staten-Generaal juist zitting hadden, gingen de afgevaardigden van Zeeland terstond hun admiraal bezoeken. Zij hoorden zijn verhaal aan, en verzochten, in de vergadering teruggekeerd, dat Evertsen ontboden zou worden om zich te kunnen verantwoorden. Uitgeput door bloedverlies en door alles wat hij ondervonden had, verscheen de oude man voor de Hoogmogende Heeren en vertelde zijne lotgevallen. Maar, als hij op eene hartelijke ontvangst gerekend had, werd hij bitter teleurgesteld. Dienzelfden dag was het besluit genomen, dat alle officieren, wier gedrag tijdens den oorlog eenigszins twijfelachtig was geweest, voor een krijgsraad te Texel zouden verschijnen. Zoodra nu Evertsen zijne verdediging geëindigd had, stond zijn groote vijand, Jan de Wit, op, en stelde voor, den admiraal eveneens naar Texel te zenden. Het voorstel werd aangenomen, ondanks het verzet der Zeeuwsche afgevaardigden, en men zond den ouden man nog dienzelfden avond naar

het schip, de »Middelburg," om daar te blijven tot nader order. De grijze held werd alzoo door de Regeering met evenveel gestrengheid behandeld als de lafaard, die zijne vlag verlaten had, en dat nog wel nadat het gepeupel hem op zulk eene ruwe wijze het leven had trachten te benemen. Het is dan ook eene schande, die op de Staten-Generaal, maar vooral op de Staten van Holland blijft rusten, dat zij den dapperen admiraal zoo zwaar beleedigden, in plaats van zijn goeden naam en zijne eer in het openbaar te herstellen.

Niemand wilde hem veroordeelen. Zijne kapiteins, ja, iedereen op de vloot prees zijn gedrag; allen achtten zijne eigen rechtvaardiging voor de Staten volkomen voldoende, en daarom verklaarde de krijgsraad zich onbevoegd om den admiraal in staat van beschuldiging te stellen. Evertsen zag nu wel dat de zaak op de lange baan geschoven zou worden en vroeg verlof naar huis te mogen gaan, om zijne wonden beter te doen genezen. Dit werd hem toegestaan, en in Juli bereikte hij zijne woning.

De provincie Zeeland, verontwaardigd over zulk eene bejegening, trachtte de Staten-Generaal te bewegen om den admiraal nu van alle schuld vrij te pleiten, en hem dank te zeggen voor zijne bewezen diensten, maar tevergeefs. Opnieuw was het de Wit, die zich tegen het voorstel verklaarde, en het deed afstemmen. De eenige vergoeding, die den armen Evertsen te beurt viel, was dat de Staten van Zeeland hem met allen mogelijken eerbied ontvingen; doch de bevolking, opgeruid door zijne vijanden, was zoo verontwaardigd op den ouden admiraal, dat de Staten zich tegen hun zin genoodzaakt zagen, hem van het bevel te ontheffen. Zijn broeder Cornelis werd in zijne plaats aangesteld en de grijsaard begaf zich naar Vlissingen, waar hij, nog steeds met den titel van luitenant-admiraal,

belast werd met het toezicht op het gereedmaken eener nieuwe vloot.

Zoo ging er een jaar voorbij, waarin Evertsen zijn best deed alle beleedigingen en onrechtvaardigheden, die men hem had aangedaan, te vergeten. Ondertusschen was De Ruyter van zijne geheime zending teruggekeerd, en spoedig daarna zeilde deze uit als opperbevelhebber der vloot, waarmede de beroemde vierdaagsche zeeslag zoude gestreden worden.

In dezen geduchten zeestrijd sneuvelde Cornelis Evertsen. De vloot keerde in zegepraal terug, maar had veel schade geleden. Dadelijk was de oude Jan Evertsen, al zijne grieven ter zijde stellende, opnieuw bereid zijn leven te geven voor het vaderland. Zeeland nam zijn aanbod gaarne aan, en benoemde hem weder in zijne vorige waardigheid op de vloot. Maar zelfs nu kon Jan de Wit zijn haat tegen Evertsen niet ter zijde stellen. Hij vernam de aanstelling, toen hij juist te Vlissingen was, en schreef oogenblikkelijk een scherpen brief aan de Staten-Generaal, met dringend verzoek de benoeming niet te bekrachtigen. Ditmaal echter zegevierde Evertsen's partij. De Hoogmogende Heeren waren nu toch eindelijk van oordeel, dat de Wit wel wat ver was gegaan: zij benoemden Evertsen als tweeden bevelhebber der vloot, en belastten hem met de leiding der voorhoede.

Den 4den Juli 1666 zeilde de vloot uit, en eene maand later had de slag plaats. De zee was volmaakt kalm; geen zuchtje bewoog de effen oppervlakte. Langzaam dreef Evertsen's eskader naar den vijand. Het was twaalf uur, voordat zijn eerste schot het gevecht opende. Een half uur later was de strijd in vollen gang. De oude man voelde zijne jeugd terugkeeren, en bezielde zijne manschappen door zijne geestdrift, maar om drie uur trof hem een schot in het

been, en viel hij bewusteloos op het dek neder. Den volgenden morgen stierf hij. Zijn lijk werd met dat van zijn broeder in hetzelfde graf begraven, en een prachtig marmeren monument in de Groote Kerk te Middelburg vermeldt in eenvoudige bewoordingen de deugden en den heldenmoed van een groot en dapper, maar door de fortuin weinig begunstigd man.

CORNELIS TROMP.

De naam en eenige heldenfeiten van dezen man zijn u reeds bekend. Hij was de zoon van een groot admiraal, de wapenbroeder van een nog grooteren; en door de beste eigenschappen van beiden in zich te vereenigen, toonde hij door zijn voorbeeld, hoe een zoon, in dezelfde betrekking en over dezelfde middelen kunnende beschikken, een beroemden vader bijna kan overschaduwen, indien hij de populariteit en de liefde, verbonden aan den naam, dien hij draagt, op zich weet over te brengen.

De oude Maarten Tromp was een zeer eenvoudig man, die, als zijne betrekking het hem veroorloofde, geen grooter genot kende dan rustig aan den huiselijken haard te zitten, omringd door vrouw en kroost. Hij luisterde dan met welgevallen naar de schoolverhalen zijner kinderen, en ging zoo zacht en vriendelijk met hen om, alsof hij nooit aan het hoofd eener vloot een machtigen vijand had doen rillen en beven.

Het was niet meer dan natuurlijk dat hij gaarne, ten minste een zijner zoons, de loopbaan zag kiezen, waarop hijzelf zooveel lauweren behaalde, en daarom nam hij den oudsten, Cornelis, reeds vroeg mee naar boord, om den knaap liefde voor het zeemansvak in te boezemen.

In die dagen maakten vele hooggeplaatste officieren op de vloot van hun invloed gebruik, om hunne zoons daar spoedig eene voordeelige betrekking te bezorgen. Tromp had dit altijd ten hoogste afgekeurd; in de eerste plaats omdat hij het zeer onbillijk vond tegenover andere jongelingen, die onder minder gunstige omstandigheden aan boord kwamen, doch ook, omdat hij van oordeel was, dat een jong mensch zich door eigen verdienste een hoogen rang moest veroveren. Zelf was hij van matroos af begonnen en door ijver en hard werken opgeklommen tot den rang van admiraal. En al mocht het in den aanvang minder aangenaam zijn voor zijn zoon, wanneer hij hem dit voorbeeld liet volgen, hij was toch overtuigd, dat deze er hem later dankbaar voor zoude wezen.

Toen Cornelis dus een jaar of veertien oud was, werd hij gewoon matroos. en door zijn vader opzettelijk niet op diens schip geplaatst. Tromp lachte dikwijls hartelijk, als hij den knaap met bloote voeten in den mast zag klimmen om de zeilen te reven, of op uitkijk te gaan. Waarschijnlijk zal onze jonge vriend dit matrozenwerk in het eerst wel niet bijzonder aangenaam gevonden hebben, maar hij gewende er spoedig aan, en, toen hij ouder werd, begreep hij hoe wijs zijn vader gehandeld had. Want terwijl de matrozen vele jonge officieren, die meer van saletjonkers dan van zeelieden hadden, met zekere minachting beschouwden, gehoorzaamden zij gaarne aan de bevelen van den jongen Tromp, die lief en leed met hen gedeeld had, en dus wist wat hij van hen vorderen kon.

Toen zijn vader als luitenant-admiraal der vloot de beroemde overwinning bij Duins behaalde, was Cornelis Tromp nauwelijks negentien jaar oud, maar gaf toch reeds in dien slag blijken van zijn uitstekenden aanleg voor de militaire loopbaan.

Korten tijd daarna werd hij tot luitenant bevorderd, en op zijn acht en twintigste jaar kreeg hij het bevel over een oorlogsschip, waarmee hij in 1650 admiraal Van Galen vergezelde naar de Middellandsche Zee, op een tocht tot tuchtiging der zeeroovers, die in den laatsten tijd zeer lastig geworden waren.

Toen twee jaar later de oorlog met Engeland uitbrak, waren de Staten-Generaal van oordeel, dat men in de Middellandsche Zee den Engelschen veel schade zou kunnen berokkenen, daar de handel met Turkije en enkele gedeelten van Italië bijna geheel in hunne handen was. De Nederlandsche vloot vertoefde nog in die wateren en admiraal Van Galen, die na de tuchtiging der zeeroovers naar Holland was teruggekeerd, werd over land naar Livorno gezonden. Hij aanvaardde het bevel over de vloot en ging zoo spoedig mogelijk naar zee. De Engelsche vlootvoogd, Sir Henry Appleton, die zich ook met zijne schepen in de haven van Livorno bevond, zag Van Galen wel met eenige achterdocht vertrekken, maar had geene voldoende reden om zich er tegen te verzetten.

Den 6den September ontmoette Van Galen acht Engelsche vaartuigen tusschen de eilanden Elba en Monte Christo: het waren vier oorlogs- en vier gewapende koopvaardijschepen, onder bevel van kapitein Bodley. Cornelis Tromp, die de voorhoede aanvoerde, kreeg order om aan te vallen; doch de wind was zoo flauw, dat de strijd tot den volgenden dag moest uitgesteld worden. Aan beide zijden streed men dapper, maar de Hollanders waren eene te sterke tegenpartij. Een der Engelsche schepen, de »Phoenix", werd door Tromp geënterd en na een hevigen strijd genomen; de andere vluchtten en zochten eene schuilplaats in Porto Longo, eene der havens van het eiland Elba. Gedurende vijf maanden hield

Van Galen de Engelsche schepen daar ingesloten; aanvallen mocht hij hen echter niet, omdat Elba aan den Groothertog van Toskane behoorde en het dus in strijd zoude zijn met de wetten der neutraliteit.

Tromp kreeg kort na de aankomst te Elba bevel naar den wal te gaan, om den Gouverneur namens den bevelhebber der Hollandsche vloot te complimenteeren. Bij die gelegenheid wilde hij tevens den Engelschen vlootvoogd een bezoek brengen, als bewijs van eerbied voor de dapperheid, door dezen betoond in den laatsten strijd. Bodley gaf niet alleen gaarne zijne toestemming om den Hollandschen kapitein te ontvangen, maar deelde ook mede dat hij dit bezoek op hoogen prijs stelde. Hij ontving Tromp met de uiterste beleefdheid, noodigde hem op een middagmaal in zijne eigen kajuit, dronk op de gezondheid van Van Galen, wiens moed hij roemde, en liet bij het vertrek een saluutschot lossen ter eere van den man, dien hij den vorigen dag gaarne naar de andere wereld zou gezonden hebben. Gedurende het gevecht had Tromp's schip, »De Maagd van Enkhuizen", zooveel geleden, dat hij verplicht was naar Corsica te stevenen, om het daar te laten repareeren. Het bleek dat de herstellingen lang zouden duren en daarom ging Tromp met zijne bemanning over op de »Phoenix", waarmede hij zich nu weer bij de vloot van Van Galen voegde.

Dit was een doorn in het oog der Engelschen. Telkens als zij die »Phoenix" zagen, met de Engelsche vlag onder de Hollandsche geheschen, werd hunne verontwaardiging opgewekt, en eindelijk besloten de gezamenlijke kapiteins tot elken prijs het schip te heroveren. Voor Appleton was het echter zeer moeilijk zijne toestemming hiertoe te geven, want men had hem bevolen de onzijdigheid der vreemde havens in ieder geval te eerbiedigen. Maar zeker kapitein

Cox, die het bevel voerde over de »Bonaventura" en een heethoofdig man was, had reeds meermalen weinig lust getoond zich aan Appleton's bevelen omtrent de handhaving der neutraliteit te onderwerpen. Altijd wanneer hij zijne kans schoon zag, maakte hij jacht op de Hollandsche sloepen, die in commissie naar den wal gezonden werden, of plaagde hen zoodanig, dat er bijna geen dag verliep, zonder dat er klachten inkwamen bij het gouvernement van de onzijdige haven.

Nu was het ook weer Cox, die gezworen had dat hij de »Phoenix" zou verbranden. Appleton beval hem echter dit plan op te geven, en had bij die gelegenheid een vrij hevigen twist met den driftigen kapitein. Voorloopig bleef de zaak hierbij, maar den 25sten November kwam Bodley van Elba, om Appleton mede te deelen dat hij tot opperbevelhebber der vloot was benoemd. Van nu af was dus Appleton ontheven van alle verantwoordelijkheid. Zoodra kapitein Cox dit vernam, gaf hij aan Bodley zijn wensch te kennen om de »Phoenix" te hernemen, en deze gaf gaarne zijne toestemming. Toevallig hadden de Hollanders dien dag juist een koopvaarder buitgemaakt en het schip en de lading, uit visch bestaande, verkocht. Terwijl er druk feest gevierd werd over dit buitenkansje, werd er slecht wacht gehouden op de schepen, en vooral was dit het geval op de »Phoenix", wier bemanning niet het minste vermoeden op gevaar had. Kapitein Cox en twee luitenants, Yonge en Simmels, maakten van deze gelegenheid gebruik en gingen des nachts met drie sloepen op weg. Het was pikdonker en daar zij geen lichten durfden toonen, verloren de sloepen elkaar gedurig uit het gezicht; maar met de eerste schemering vereenigden zij zich weer en roeiden voorwaarts. De manschappen waren goed gewapend met zwaarden en pistolen, en hadden zakken met meel bij zich, om dat den Hollanders in de oogen te wer-

pen en hen daardoor te verblinden. Bij de »Phoenix" gekomen zijnde, klommen zij nu van beide zijden tegelijk op dit schip en overrompelden de matrozen na een kort maar hevig gevecht.

Tromp sliep rustig in zijne kajuit, toen hij door het geraas gewekt werd. Zonder tijd te verspillen met zich te kleeden, sprong hij uit bed, greep een paar pistolen, vloog naar het dek, en zag daar de Engelschen in grooten getale. Twee vijanden werden terstond door hem neergeschoten, maar, daar hij zag dat verdere tegenstand nutteloos was, rende hij de trappen weer af, wekte zijne officieren en sprong zelf door eene kajuitspoort in zee, waar hij rondzwom, tot hij door eene der Hollandsche sloepen werd opgenomen.

Op deze wijze waren de Engelschen dus weer meester van de »Phoenix" geworden, en zetten met dit schip koers naar Napels.

De Groot-hertog van Toskane was natuurlijk zeer verstoord, dat men de onzijdigheid van zijne haven geschonden had, en zette zelfs Appleton verscheiden dagen gevangen, hoewel Bodley inderdaad de verantwoordelijke persoon was geweest. Eindelijk begonnen de gedurige klachten der Hollanders en de twisten tusschen hen en de Engelschen den Hertog zoodanig te vervelen, dat hij beiden beval zijne haven te verlaten. Het was echter eene moeielijke vraag wie het eerst zou vertrekken, en daarom kwamen de secretaris van den hertog en de vijandelijke admiraals in het paleis bij elkander om dit te beslissen. Zij kwamen overeen dat de Hollanders het eerst zouden uitzeilen, en daarna de Engelschen; eenmaal in zee zijnde, moest elke partij dan maar verder naar eigen inzichten handelen.

De afspraak was evenwel nauwelijks gemaakt, of Bodley besloot de Hollanders beet te nemen. Hij sprak in het geheim af, dat

Appleton en hij zich gereed zouden houden op hetzelfde oogenblik uit te zeilen van Livorno en van Elba, om op die wijze de Hollanders van twee zijden tegelijk te kunnen aanvallen. Dit plan kwam den beiden Engelschen vlootvoogden uitstekend voor. Zoodra Bodley klaar was, zond hij een bode naar Appleton, met het verzoek, dat deze den volgenden morgen, 13 Januari, zoo vroeg mogelijk de haven zou verlaten. Het uitzeilen evenwel was niet geheel zonder gevaar, want Van Galen lag met zijne geheele macht, bestaande uit zestien oorlogsschepen, een brander en verscheidene goed gewapende koopvaarders, vóór de haven om de Engelschen op te wachten. Cornelis Tromp, die nu het bevel voerde over het schip de »Maan" verlangde vurig naar den strijd, want daar hij juist tot schoutbij-nacht benoemd was, wenschte hij zich in die nieuwe waardigheid te onderscheiden.

Bodley hield trouw woord, en vertoonde zich van verre, toen Appleton juist op het punt was zijne ankers te lichten. Van Galen had echter lont geroken. Hij ging dadelijk onder zeil en deed alsof hij Bodley met zijne geheele macht ging aanvallen; maar dit was slechts eene krijgslist. Toen Appleton zag dat de baai door de Hollanders verlaten was, zette hij dadelijk alle zeilen bij, om zich met Bodley te vereenigen, maar voor hij halfweg gekomen was, wendde Tromp met zijn eskader plotseling den steven, en viel Appleton onverhoeds aan. De strijd was hevig, maar duurde slechts kort. Reeds spoedig kreeg de »Bonaventura", die in de voorhoede was, een schot in de kruitkamer en vloog met een vreeselijk gekraak in de lucht. Kort daarna openden de »Zon" en de »Julius Cesar" een moorddadig vuur op het schip van Appleton, dat spoedig zoo gehavend was, dat de hulp van de »Sampson" moest ingeroepen worden. Tromp viel echter dit vaartuig aan, voordat het den admiraal had kunnen ontzetten.



Pag. 255 bleef hij zijne bevelen geven en zijne manschappen aanmoedigen.

Binnen eenige minuten was het gevecht algemeen, en hoewel de Engelschen zich dapper weerden, omdat zij wisten dat zonder een krachtigen tegenstand het lot van de »Bonaventura" ook hen wachtte, bleek Tromp hun toch te machtig. Terwijl hij de »Sampson" aan eene zijde hevig bleef beschieten, zond hij een brander om dit schip aan de andere zijde aan te vallen, en zoo in het nauw gebracht, stond het weldra in volle vlam. Verscheiden matrozen sprongen in zee en werden door Tromp's sloepen opgenomen, maar de meesten stierven een jammerlijken dood. Bodley was intusschen met zijn eskader genaderd, doch de rook en de verwarring maakten het hem onmogelijk te zien, waar zijne hulp het meest noodig was. Dit begreep hij echter wel, dat hij te laat was gekomen. Vijf Engelsche schepen waren reeds gezonken of in de lucht gevlogen, en daar hij de anderen toch niet kon helpen en slechts zichzelven in gevaar zou brengen, besloot hij geen deel aan den strijd te nemen en terug te trekken. Spoedig daarna viel ook het zesde schip, dat van Appleton zelf, na een harden strijd, in handen der Hollanders, terwijl het slechts met moeite aan het zevende gelukte te ontsnappen en met Bodley's eskader naar Engeland te vluchten.

Eene groote ramp verminderde echter de vreugde der Hollanders over deze overwinning: hun admiraal Van Galen was namelijk gedurende den strijd gesneuveld. Terwijl hij op het dek stond, werd zijn voet afgeschoten, en in plaats van zich dadelijk te laten verbinden, bleef hij zijne bevelen geven en zijne manschappen aanmoedigen. Maar door het groote bloedverlies verzwakte hij zoo, dat toen eindelijk het been boven de knie werd afgezet, de admiraal geene kracht meer had om de operatie te doorstaan. Hij bleef in bewusteloozen toestand en blies kort daarna den laatsten adem uit.

In Nederland teruggekeerd, werd Tromp door de Regeering op eene zeer vleiende en hartelijke wijze ontvangen, en door de Admiraliteit van Amsterdam tot den rang van vice-admiraal verheven: gedeeltelijk ter belooning van zijne eigen bewezen diensten, gedeeltelijk uit erkentenis voor den heldenmoed van zijn grooten vader, die kort te voren in den vreeselijken zeeslag bij Texel gesneuveld was. Deze snelle bevordering op vier en dertigjarigen leeftijd bij de meest invloedrijke Admiraliteit, onder den machtigen steun van Jan de Wit en de stad Amsterdam, zou menigeen het hoofd op hol gebracht hebben, maar Tromp was en bleef even eenvoudig als zijn vader. Ongelukkig bezat hij de buitengewone kalmte en voorzichtigheid van dezen niet en liet zich daardoor dikwijls meesleepen om dingen te zeggen en te doen, waarover hij naderhand berouw gevoelde. En dit gebrek verbeterde er niet op met de jaren.

Tromp maakte verscheiden tochten naar Afrika en de Middellandsche Zee, doch, daar er niet veel bijzonders voorviel, zou de beschrijving daarvan vervelend worden. Eerst in den tweeden Engelschen oorlog had hij gelegenheid zich te onderscheiden.

In 1665 werd hem als vice-admiraal het bevel over het eskader der provincie Holland toevertrouwd. Gij herinnert u natuurlijk nog hoe droevig die oorlog begon, doordat van Wassenaer Obdam den strijd op het meest ongeschikte oogenblik aanving; hoe daarna het schip van admiraal Kortenaer in de lucht vloog, en deze evenals van Wassenaer en een derde admiraal sneuvelde; hoe ten slotte verscheiden kapiteins, alle eergevoel vergetende, op de vlucht sloegen, en anderen in verwarring dat slechte voorbeeld volgden.

Tromp was woedend, en indien men zijne bevelen gevolgd had, zouden de Hollanders waarschijnlijk niet zulk eene vol-

komen nederlaag geleden hebben. Met Jan en Cornelis Evertsen, benevens eenige andere getrouwe en heldhaftige mannen, ging hij moedig op den vijand los, en, toen hij toevallig zeer dicht in de nabijheid van den ouden Evertsen kwam, riep hij hem door den scheepsroeper toe stand te houden, en liever te sneuvelen, dan terug te trekken. Evertsen antwoordde echter dat dit dwaasheid zou zijn, daar de vlucht van vele kapiteins verdere tegenstand onmogelijk maakte. Tromp was hevig verontwaardigd over dit bewijs van lafhartigheid, zooals hij het noemde, en wilde daarom Evertsen niet als opperbevelhebber erkennen. Tegen den avond heesch hij ook de admiraalsvlag en seinde zijnen schepen hem naar Texel te volgen, in plaats van Evertsen's bevelen te gehoorzamen.

Slechts met de grootste moeite kon hij de haven zonder te veel verlies bereiken. Den geheelen nacht had hij geen oogenblik rust, daar hij aanhoudend de droevige en ondankbare taak te vervullen had om de overblijfselen van 's lands vloot te verdedigen tegen den overmoedigen, zegepralenden vijand. Maar hij smaakte de voldoening dat, toen de morgenzon opging over de kalme zee, de vijand zich teruggetrokken had, en zijne zestig schepen veilig ter reede van Texel lagen. Vele kapiteins wenschten zichzelven geluk, dat zij het groote gevaar zoo gelukkig ontkomen waren, maar Tromp liep met gefronste wenkbrauwen het dek op en neer, en riep uit dat zij verachtelijke lafaards waren, die eene geduchte straf verdienden.

Spoedig na zijne binnenkomst verscheen een jacht met de gevolmachtigden der Staten-Generaal bij de vloot, en Tromp werd verzocht bij hen aan boord te komen. Hij kwam, maar met een gezicht als van een oorworm en diende terstond zijne klachten in, waarnaar de Heeren, met den aan zijn

rang verschuldigden eerbied luisterden, zonder er echter veel op te antwoorden. Zij verzochten hem nog eenigen tijd met de vloot naar zee te gaan, alleen om te toonen dat deze niet geheel en al verslagen was.

»Nooit, mijne heeren!" barstte Tromp uit. »Ik ga niet weer naar zee met zulk een troep schelmen. Ik kan niets uitvoeren met kapiteins, die mij zoo schandelijk behandelden; ik verzoek U, komt zelven op de vloot, en overtuigt u, dat slechts enkele mijner schepen hun plicht gedaan hebben."

Wat de gevolmachtigden ook deden om hem over te halen, het hielp niets; hij keerde naar zijn schip terug, gaf het sein om binnen te loopen en liet den 14den Juni 1665 het anker vallen in de Zuiderzee. Terstond hierop verzocht hij eene commissie te benoemen, om met hem een onderzoek in te stellen naar den toestand der vloot, en toen dit gebeurde, bleek het inderdaad dat slechts zeer weinige schepen aan het heetste van den strijd hadden deelgenomen. De vaartuigen van Tromp, den jongen Evertsen en van een zestal anderen waren zwaar beschadigd; enkele andere vertoonden de sporen van den strijd, maar bijna dertig hadden blijkbaar de vlucht genomen, zonder in het vuur geweest te zijn. De commissie moest toegeven dat er grond bestond voor Tromp's verontwaardiging, en deze herhaalde dat hij niet zoude rusten, eer de lafaards gestraft waren.

Zoodra hij aan land kwam, drong hij er op aan een krijgsraad bijeen te roepen, maar toen hij bemerkte dat men hiertegen bezwaar had in den Haag, verliet hij de vloot, om persoonlijk de zaak aan de Hoogmogende Heeren voor te dragen.

Eindelijk werd zijn wensch ingewilligd en nu ging hij terstond met de grootste gestrengheid te werk. Niemand werd gespaard. Alles wat gedaan en gezegd was in de ver-

warring van den strijd, kwam thans te berde en werd aan een nauwgezet onderzoek onderworpen. De kapiteins, die zich nog kort geleden zoo verheugd hadden over hunne veilige tehuiskomst, waren nu diep terneergeslagen. Er heerschte eene ware paniek op de geheele vloot. Het waren dagen van angstige spanning, uren van bitter berouw voor menig een, die erkennen moest niet altijd gehandeld te hebben, zooals hij had moeten doen. Ten laatste werd de uitspraak gedaan — drie kapiteins werden veroordeeld om in het gezicht der vloot doodgeschoten te worden; drie anderen werden van hun rang vervallen verklaard en moesten hunne degens door den beul zien breken; twee werden verbannen, terwijl de eerlooze commandant van Kortenaer's schip, hij die na den dood van den admiraal het sein tot de vlucht gegeven had, zich veroordeeld zag met een strop om den hals de voltrekking dezer vonnissen bij te wonen, en daarna voor altijd uit zijn vaderland verbannen te worden.

Deze zware strafoefening gaf een heilzamen schrik op de vloot; en ieder moest toegeven, dat zulk een afschrikwekkend voorbeeld wel noodig was om de krijgstucht te verbeteren, die in den laatsten tijd zeer verslapt was.

Toch had Tromp zich hiermee vele vijanden gemaakt. De Staten-Generaal en vooral Jan de Wit waren ontevreden dat hij, in plaats van hun bevel te gehoorzamen, de Zuiderzee was binnengeloopen, en weldra toonden zij hem hun ongenoegen. In plaats van hem alleen met het bevel te belasten, liet de Wit zichzelf en twee ambtgenooten als gevolmachtigden der Staten bij de vloot benoemen, en nauwelijks was De Ruyter van zijn tocht naar de Afrikaansche kust teruggekeerd, of deze werd tot opperbevelhebber der geheele vloot benoemd, terwijl Tromp zich met eene ondergeschikte betrekking moest vergenoegen.

Dit was natuurlijk alles behalve aangenaam voor zulk een hooghartig man en hij besloot dan ook dadelijk zich tegen deze behandeling te verzetten. Hij verklaarde er niet aan te kunnen denken onder De Ruyter te dienen op eene vloot, die hijzelf in orde gebracht had, en daarom de hem opgedragen betrekking niet te willen aanvaarden. De gevolmachtigden deden hun best hem tot andere gedachten te brengen, maar te vergeefs; hij wees alles af, daar hij zich in zijn hart overtuigd hield dat de Staten, uit vrees van hem te verliezen, hun besluit wel zouden intrekken, wanneer zij zagen dat het hem ernst was.

Dit viel echter bitter tegen. Er kwam een brief uit den Haag, waarin de Hoogmogende Heeren niet alleen hunne verbazing en hun ongenoegen over Tromp's gedrag te kennen gaven; maar waarin zij hunne afgevaardigden tevens bevalen de vloot in ieder geval te laten vertrekken, met of zonder Tromp. Nu begreep de admiraal dat het zaak werd toe te geven, en den hem aangeboden post onder De Ruyter aan te nemen.

Het voorbeeld van insubordinatie, door Tromp gegeven, had intusschen een slechten invloed gehad op zijn scheepsvolk. Zij weigerden het anker te lichten, zoolang de prins van Oranje geen opperbevelhebber der vloot was, en waren herhaalde malen ongehoorzaam aan hunne officieren. Aan boord van een der schepen drongen zelfs eenige matrozen in de kajuit van den commandant en eischten een grooter rantsoen vleesch, waarschijnlijk denkende dat zij evenveel recht hadden als hun admiraal om betere voorwaarden voor zichzelf te bedingen. Dit bekwam hun echter slecht. De belhamels werden terstond geboeid en allen zwaar gestraft, en de twee hoofdschuldigen als een afschrikwekkend voorbeeld door den krijgsraad veroordeeld om de straf te ondergaan,

welke in die dagen voor oproerlingen bepaald was. Hoe barbaarsch die ook is, zullen wij ze hier mededeelen, om een denkbeeld te geven van de strafbepalingen uit dien tijd.

De twee schuldigen moesten loten, wie van hen beiden zou opgehangen worden. Zij werden ten aanzien van de geheele vloot in eene sloep geplaatst, waar men hun een tinnen schotel bracht, met een doek overdekt. Onder dien doek lagen twee papiertjes, het eene met de afbeelding van eene galg, het andere met een nummer. Hij, die het papier met de galg trok, werd terstond opgehangen, terwijl men den anaer uitkleedde en hem geeselde. De wonden werden ingewreven met een mengsel van zout, peper en kruit, en de oproerling vervolgens gebracht naar een tweede schip, waar men hem eene dergelijke geeseling toediende. Deze strafoefening werd bij even zoo veel vaartuigen herhaald, als het nummer bedroeg dat de schuldige getrokken had, zoodat er voor den armen man bij het laatste schip reden genoeg bestond, om voor goed alle denkbeeld van oproer te laten varen.

Toen De Ruyter het bevel over de vloot aanvaard had, liet hij zich terstond naar Tromp's schip roeien, en werd daar met alle bewijzen van eerbied ontvangen, al was het niet met veel hartelijkheid. Tromp was wel te eerlijk om niet toe te geven dat De Ruyter in vele opzichten boven hem stond, maar na alles, wat er had plaats gehad, kon er moeilijk veel genegenheid tusschen hen bestaan. De volgende gebeurtenissen zullen u bewijzen, dat de jongste der twee admiralen het gebeurde niet kon vergeten en zich te veel liet beheerschen door zijn wrevel over de ondervonden teleurstelling.

Eerst in de lente van het volgende jaar had er weer een treffen plaats tusschen de Engelsche en de Hollandsche vloot en wel de beroemde vierdaagsche zeestrijd, dien ik u reeds

beschreven heb. Dat Tromp zich bij deze gelegenheid onderscheidde door moed en geestkracht blijkt genoeg uit het feit, dat hij zes keer van schip veranderde, wanneer het zijne reddeloos geschoten was, zoodat de hertog van York, die zijne vlag nu hier, dan daar zag wapperen, verbaasd vroeg: »Wat is dat? Zijn er dan zes Trompen op de Hollandsche vloot?"

Den eersten dag brak zijn eskader met bijna laakbare vermetelheid door de Engelsche linie heen. De vijand omringde hem terstond van alle kanten. Een zijner schepen zonk in de diepte; zijn vice-admiraal sneuvelde; twee andere vaartuigen verkeerden in den grootsten nood, en hijzelf kon den vijand slechts afweren door zulk een hevig vuur, dat zijn schip nu en dan in brand scheen te staan. Dit duurde zoolang, totdat De Ruyter het hevige kanongebulder hoorde, en hem te hulp kwam.

Den derden dag gebeurde de reeds vroeger verhaalde zaak met de »Royal Prince", het groote Engelsche schip van 92 kanonnen, dat op de Galloper vastgeraakt en door Tromp buitgemaakt was. De admiraal was van plan het geschut overboord te werpen en het prachtige schip op sleeptouw mee te nemen, maar De Ruyter gaf hem bepaald bevel het te verbranden, daar het schip de bewegingen der vloot zou belemmeren. Tromp knarsetandde van spijt, doch gehoorzaamde, en zoo werd de »Royal Charles" aan de vlammen prijs gegeven. Dit verbitterde hem echter nog meer tegen De Ruyter, die hem, naar zijne meening, slechts uit afgunst gedwongen had den fraaien buit op te offeren. Moeielijk is dit aan te nemen, want De Ruyter was, zooals bekend is, een veel te grootmoedig man om afgunstig te zijn op den roem van een ander; bovendien bleek het den volgenden dag duidelijk, van hoeveel belang het was dat de vloot zich met snelheid kon bewegen.

Dien laatsten morgen stormde Tromp met zijne gewone heftigheid op den vijand in; zijn schip werd daarbij zoo gehavend, dat het in bijna zinkenden toestand verkeerde, en hij den halven dag bezig moest blijven met het stoppen der lekken. Zoodra hij gereed was, nam hij weer deel aan den strijd en droeg veel bij tot de zegepraal.

De vloot werd in het vaderland met luid gejuich ontvangen, wat zeker eene groote vol loening moet geweest zijn voor de dappere bevelhebbers, maar het gevaar was nog niet geweken en dus viel er aan rust niet te denken. Negentien dagen gingen voorbij onder drukke toebereidselen; toen was de vloot gereed en liep opnieuw naar zee om koers te stellen naar het Kanaal.

De slechte verstandhouding tusschen de beide admiraals was er ondertusschen niet op verbeterd. De Ruyter beschuldigde Tromp van te groote vermetelheid en Tromp beweerde dat zonder De Ruyter de Engelschen eveneens verslagen zouden zijn en hij alleen dan de eer der overwinning zou genoten hebben. Of Tromp's gedrag in den eerstvolgenden strijd aan minder edele beweegredenen moet toegeschreven worden, zal wel niemand ooit te weten komen. Evenals ieder groot man had hij toen, en heeft hij thans nog zijne vrienden en zijne vijanden, en die beide partijen hebben jaren lang strijd gevoerd over de vraag, of de admiraal zich door zijn hartstocht heeft laten meesleepen toen hij De Ruyter in den steek liet.

Ziehier hoe de zaak zich toedroeg.

Jan Evertsen had het bevel over de voorhoede, De Ruyter over het centrum en Tromp over de achterhoede: eene schikking, welke de eerzucht van Tromp zeer slecht bevredigde. Er was bijna volkomen windstilte. Evertsen's divisie kon de Engelschen slechts langzaam naderen, zoodat het gevecht pas tegen den middag begon. De Ruyter zag dat Evertsen in

groot gevaar zou komen, indien er niet dadelijk hulp opdaagde, en zette daarom alle zeilen bij; maar Tromp bleef onder klein zeil achter en scheen volstrekt geen haast te maken om aan den strijd deel te nemen. Het gevecht had reeds een uur geduurd. De admiraals Evertsen en Coenders waren gesneuveld, en hunne eskaders hadden in verwarring moeten wijken. Zoodra Monk, die in een gevecht met De Ruyter gewikkeld was, dit zag, hernieuwde hij zijn aanval met zoo groote heftigheid, dat De Ruyter, die reeds veel geleden had, in groot gevaar verkeerde en met verlangen naar de divisie van Tromp uitzag.

Tromp was intusschen naderbij gekomen en het lijdt haast geen twijfel, of hij wist dat zijn plicht hem gebood het centrum onder De Ruyter te steunen. Doch in plaats van dit te doen, richtte hij zijn vuur hoofdzakelijk op het Engelsche eskader, dat onder bevel stond van Jeremias Smith. Hij gedroeg zich in dezen strijd weer met zijne gewone dapperheid en slaagde er in dit eskader van de rest der vloot te scheiden, en de »Resolution", een fraai schip van 64 kanonnen, te verbranden. Smith trok zich terug, gedeeltelijk om zijne eigen veiligheid te verzekeren, gedeeltelijk om Tromp uit het gevecht te lokken en dus de Hollandsche vloot te verzwakken. Maar wat was nu het gevolg van Tromp's gedrag? Wel stond de divisie van Evertsen, die reeds veel geleden en haar bevelhebber verloren had, De Ruyter zooveel mogelijk bij, maar die hulp beteekende niet genoeg, en ten laatste zag de admiraal zich genoodzaakt langzaam terug te trekken naar de Hollandsche kust.

Van uur tot uur leefde hij in de hoop, dat Tromp met zijn eskader zou komen opdagen en de krijgskans doen keeren. Maar de avond viel en van Tromp was niets te bespeuren. De morgen brak weer aan en zoover het oog reikte, zag men

niets dan Engelsche vlaggen. Nu moest De Ruyter het opgeven, en slechts met de grootste krachtsinspanning slaagde hij er in zijne vloot voor volkomen ondergang te bewaren. Toen hij ten laatste het anker liet vallen in de Wielingen, verklaarde hij dat deze ontsnapping letterlijk een wonder was.

Dien nacht en den volgenden dag keek men nog tevergeefs naar Tromp uit en ieder vreesde dat het geheele eskader in handen was gevallen van Monk, die, naar men wist, in het Kanaal kruiste. Maar in den avond van den 5den Augustus liep het eskader veilig de Hollandsche haven binnen.

Blijkbaar had Tromp een hartelijken welkomsgroet verwacht van zijn bevelhebber en van de Staten; maar toen hij op het dek van »de Zeven Provinciën" verscheen, ontving De Ruyter hem en zijn staf met de bitterste verwijtingen. Niemand had De Ruyter ooit zoo driftig gezien, en de raadpensionaris de Wit, die naast hem stond, betreurde het later dat de admiraal zich zoo heftig had uitgelaten, niet alleen tegen Tromp, maar ook tegen diens onderbevelhebbers, die in ieder geval niets anders hadden kunnen doen dan de bevelen van hun vlootvoogd op te volgen. De Ruyter beschuldigde Tromp van desertie en klaagde hem aan als de eenige oorzaak der nederlaag. De hooghartige Tromp kon die verwijtingen niet verdragen, en er ontstond een hevige twist tusschen hen. Tromp liep woedend van boord en zond eene schriftelijke opheldering van zijn gedrag aan de Staten, van den volgenden inhoud:

»Toen ik eenmaal Smith van zijne vloot gescheiden had, oordeelde ik het beter hem te blijven vervolgen; want ware ik toen omgekeerd om De Ruyter te hulp te komen, kon ieder gedacht hebben dat ik verslagen en op de vlucht was, wat waarschijnlijk verwarring in onze vloot zou gebracht hebben."

De Staten gelastten Tromp voor den krijgsraad te verschijnen en hoewel hij eerst aarzelde dit te doen, gehoorzaamde hij ten laatste en begaf zich te dien einde verscheidene malen naar »de Zeven Provinciën." Toen hij echter hoorde dat De Ruyter openlijk en zelfs schriftelijk zijn gedrag gelaakt had, zond hij in zijne drift een onberaden brief aan de Staten-Generaal, waarin hij zich in de bitterste bewoordingen over De Ruyter beklaagde, terwijl hij er op aandrong in zijne eer hersteld te worden, of zijn ontslag te ontvangen.

»Het is onverdraaglijk," schreef hij, »dat men mij een schelm noemt en mij de nederlaag toeschrijft, omdat God Almachtig mij, met minder macht, een voordeel op den vijand vergund heeft en hem, (De Ruyter) met grooter macht, den slag deed verliezen. Onze tijden zijn er niet naar om schelmen in dienst te hebben en daarom vraag ik mijn ontslag, want als ik nu niet goed gehandeld heb, zie ik geene kans mij ooit beter te gedragen."

De Hoogmogende Heeren in den Haag waren zeer verontwaardigd over den toon van dezen brief. Daarbij kwamen vele vorige grieven tegen Tromp te berde, en daar de Wit hem, als vriend van den prins van Oranje, ook weinig genegen was, besloot men zijn ontslag aan te nemen.

Hij werd naar den Haag ontboden, waar hij den 23sten Augustus aankwam, niet vermoedende wat hem boven het hoofd hing. Zijn toorn was nu geheel geweken en hij voelde berouw over zijne heftigheid. Hij verklaarde terstond dat hij bereid was De Ruyter afdoende bewijzen te geven van zijne gehoorzaamheid, en bood zelfs aan het bevel over zijn eskader ditmaal aan een ander af te staan. Het besluit der Staten was echter onherroepelijk. Tromp werd van zijn post ontslagen, en daar men wist hoezeer hij bemind was op de vloot, kreeg hij bevel zich daar niet te vertoonen en tot

nader order in den Haag te blijven. In zijne plaats benoemde men Joseph van Ghent, en zoo was de groote zoon van een beroemden vader op eenmaal een ambteloos burger geworden.

De graaf d'Estrades, de Fransche gezant, meende dat dit eene gunstige gelegenheid was om Tromp voor de Fransche marine te winnen, en bood hem den post van admiraal aan, met een jaarlijksch inkomen van 25000 gulden. Tromp antwoordde:

»Dit aanbod van den machtigen koning, Lodewijk XIV, vleit mij zeer, maar indien ik het aannam, zou ik het bewijs leveren dat mijn vaderland gelijk had, toen het een officier ontsloeg, die in staat was zijne vlag te verlaten. Eer en plicht beide noodzaken mij te blijven waar ik ben."

Tromp vertoefde in den Haag, tot de vloot uitgezeild was, en kreeg toen verlof zich naar zijn landgoed Trompenburg bij Utrecht te begeven, waar hij jaren lang in de strengste afzondering leefde. Het was slechts op persoonlijk verzoek van den prins van Oranje, en op een oogenblik dat het vaderland in groot gevaar verkeerde, dat hij besluiten kon opnieuw den Staat te dienen.

II.

In zeker opzicht kan men Tromp en Evertsen beschouwen als martelaars voor hunne vaderlandslievende gevoelens. Beiden waren opgevoed in het vaste geloof dat de groote prins van Oranje, Willem de Zwijger, het land van den ondergang gered had, en dat er aan geen voorspoed te denken viel, wanneer niet een prins uit dat huis de betrekking van stadhouder bekleedde. Voor Tromp en Evertsen

was dit eene levenszaak, en daarom hadden zij veel te lijden van de streng republikeinsche partij, aan welker hoofd Jan de Wit stond. Maar ten laatste ging de zon van den grooten Raadpensionaris onder. Nadat hij meer dan twintig jaar de leiding van den Staat in handen gehad had, zoodat zijn naam aan alle Europeesche hoven met eerbied genoemd werd, kwam er een dag, waarop al zijne plannen en berekeningen plotseling faalden.

Nederland werd in den tijd, waarvan wij nu spreken, aangevallen door de twee machtigste rijken der wereld, Engeland en Frankrijk. De Fransche en de Engelsche vloot hadden zich vereenigd, en tegen die groote macht streed De Ruyter in den beroemden slag bij Solebay, die reeds in zijne levensgeschiedenis beschreven is. Bovendien drong een vijandelijk leger diep in het land door; de eene stad voor en de andere na moest zich overgeven, en het zag er werkelijk uit, alsof het binnen weinige weken met Hollands vrijheid gedaan zou zijn. Willem van Oranje, een buitengewoon verstandige prins van twee en twintig jaar, die uitmuntend opgevoed was, en veel bekwaamheid bezat als staats- en als krijgsman, kon al dezen tijd niets uitrichten, omdat het de Wit en zijne partij behaagd had te verklaren, dat hij nooit zou mogen regeeren. In dezen grooten nood besloot de provincie Zeeland, dit besluit, het Eeuwig Edict genaamd, te vernietigen; dit voorbeeld werd door de andere provinciën gevolgd, en binnen weinige dagen was de prins Stadhouder.

De Wit gaf hierover zijn ongenoegen te kennen, en dit deed de volkswoede tot eene uitbarsting komen. Sommigen beweren dat het volk aangehitst en omgekocht was door den prins, door Tromp en door andere personen, wien de Wit vijandig gezind was, maar bewijzen bestaan daarvoor

niet. Een feit is het echter dat het gemeen het huis omringde, waar de Raadpensionaris en zijn broeder zich bevonden, dat men hen uit hun bed op de straat sleurde, en hen daar op de wreedste en gruwelijkste wijze vermoordde.

Tromp was dien dag in den Haag en er loopen verschillende geruchten omtrent zijne houding. Een der moordenaars, den admiraal op straat ontmoetende, zou hem den fluweelen mantel van Jan de Wit getoond hebben, waarop Tromp zeide: »dat is zeer goed." Een ander, die Tromp bij den moord tegenwoordig zag, zou hem gevraagd hebben, wat hij er van dacht. Volgens het eene verhaal antwoordde hij: »Dat is de goede manier om er een eind aan te maken," volgens het andere drukte hij zich den hoed diep over de oogen, en keerde zich af.

Tromp's naam werd dien dag gedurig genoemd door de zeelieden, onder wie hij, niettegenstaande hij zich uit den dienst had moeten terugtrekken, zeer bemind gebleven was. Een matroos riep uit:

»Dit zijn nu de schelmen, die geene vloot op Cromwell wilden afzenden, en die onzen ouden admiraal Tromp zoo schandelijk hebben laten vermoorden. Deze hond," hier schopte hij tegen het lijk van den raadpensionaris, »had onzen Cornelis ook graag zoo behandeld, maar dat heeft hij niet gedaan gekregen." Toen zwaaide hij de bloedige kleeren boven zijn hoofd, al zingende:

Hoezee voor Tromp, de Wit gaat onder,
Die 't anders zegt, dien haal de donder!

Zoodra het oproer begon, was de burgerwacht onder het geweer geroepen, om het gemeen tot bedaren te brengen, en zoo mogelijk het leven der gebroeders te redden. Dit eerste was echter onmogelijk, en wat het laatste betreft bleek het, dat de wacht zelf tegen de Wit was, want toen

zij het huis voorbijgingen, waar Tromp en een zijner vrienden uit het raam keken, werd er een hoezee aangeheven. Ter eere van Tromp moet gezegd worden, dat hij zich daarmee niet bijzonder ingenomen toonde.

Men kan niet vooronderstellen, dat een man als Tromp, die, hoe hartstochtelijk en driftig hij soms handelde, toch in alles rechtschapen en rechtvaardig was, ook maar de minste aanmoediging heeft kunnen geven tot den wreeden en afschuwelijken moord. Wel mag men echter aannemen, dat het Tromp eene groote verlichting was, toen hij hoorde, dat men zijn machtigen, invloedrijken vijand uit den weg had geruimd. Er begon nu voor hem een nieuw leven. Terwijl het land in gevaar verkeerde en al zijne vrienden en ambtgenooten voor de goede zaak streden, had hij werkeloos moeten blijven. Nu echter was de prins in zijne rechten hersteld, en toonde terstond zijne dankbaarheid aan Tromp, van wien hij altijd veel gehouden had.

Hoewel de prins zeer goed wist, dat Tromp weer tot admiraal moest benoemd worden, wanneer deze in 's lands dienst zou blijven, zoo wilde hij hem die waardigheid toch niet terstond geven. Na Tromp's eigenmachtige handelingen van voorheen, oordeelde de prins dit tegen het belang van de handhaving eener goede krijgstucht op de vloot, en daarom werd de vroegere admiraal, in November 1672, voorloopig benoemd tot commandant van een regiment mariniers, dat in de buurt van Arnhem lag.

Daar van Ghent, dien men na het ontslag van Tromp tot Admiraal benoemd had, in den laatsten zeeslag gesneuveld was, kon werkelijk niemand dan Tromp die betrekking waardig vervullen, en waarschijnlijk heeft hij onder die omstandigheden aan prins Willem gevraagd hem zijn vroeger eskader terug te geven.

In zijn hart verlangde de prins niets liever; hij gaf dus weldra toe, doch maakte er eene voorwaarde bij. Tromp zou zich eerst met De Ruyter moeten verzoenen, en beloven dat hij in alle toekomstige zeeslagen den Luitenant-admiraal stipt zou gehoorzamen. Nadat de prins deze belofte met eenige moeite verkregen had, verzocht hij de beide admiralen bij zich ten middagmaal; in zijne tegenwoordigheid drukten zij elkander de hand en beloofden voortaan als broeders te zullen leven.

Deze verzoening tusschen de grootste en meest beminde admiraals der vloot wekte eene algemeene geestdrift. Toen Tromp na eene lange, stormachtige reis, ten laatste de vloot bereikte met zijn schip »de Gouden Leeuw", en »de Zeven Provinciën" salueerde, was er geen matroos, wiens hart niet luid klopte van blijdschap over deze gelukkige hereeniging.

Het zou onnoodig zijn nogmaals de zeeslagen te beschrijven, welke er toen plaats hadden. Tromp gedroeg zich met zijne gewone dapperheid. Van den vroegen morgen tot den laten avond donderde zijn geschut, totdat zijn schip in zinkenden toestand verkeerde. Toen ging hij over op »de Prins te Paard", dat evenzoo gehavend werd en verlaten moest worden; daarna woei zijn vlag van »de Amsterdam" en eindelijk van »de Komeet."

De laatste slag tusschen de beide vloten was misschien de hevigste van alle. Tromp voerde als gewoonlijk het bevel over de achterhoede en viel terstond aan op het Blauwe eskader, dat aangevoerd werd door admiraal Spragg. De Hollandsche vice-admiraal Sweers en de Engelsche vice-admiraal John Kempthorn waren reeds dadelijk in een hevig gevecht gewikkeld en spoedig werd hun voorbeeld gevolgd door de Schout-bij-nachts Den Haen en Lord Ossory. Maar noch de strijd der vice admiraals, noch die der schout-bij-nachts

kon vergeleken worden met dien der aanvoerders. Als bij gemeen overleg naderden zij elkander, zonder te vuren, tot op een pistoolschot afstands, en toen gaven de »Gouden Leeuw" met twee en tachtig kanonnen, en de »Royal Prince" met honderd stukken geschut, elkander gedurende vier uur bijna aanhoudend de volle laag. Admiraal Spragg was den aanval met veel zelfvertrouwen begonnen; men zegt zelfs dat hij in Engeland eene gelofte gedaan had niet terug te zullen keeren zonder Tromp, hetzij dood of levend. Maar de fortuin was hem niet gunstig. Zijne kanonnen schoten te hoog en, daaraan is dan ook het zonderlinge feit toe te schrijven, dat van Tromp's bemanning in die vier uur geen enkele sneuvelde, noch gewond werd.

Spragg's schip daarentegen was vreeselijk gehavend, zoodat hij op de »St. George" moest overgaan; hij had meer dan zevenhonderd dooden en gekwetsten.

Nu begon er een geduchte kamp om den masteloozen romp van de »Royal Prince". Tromp wilde dien bemachtigen, maar Spragg en Kempthorn beschutten met een zestiental schepen dit vaartuig van alle zijden, en boden heftig tegenstand. Tromp's schip werd omsingeld, en zoo toegetakeld, dat hij eindelijk moest wijken en overgaan op de »Komeet", waarmede hij Spragg opnieuw aanviel. Een vijandelijke brander had hem bijna aangeraakt, maar gelukkig werd deze door een dergelijk Hollandsch vaartuig tegengehouden, waarna beide branders tegelijk in vlammen opgingen.

Op hetzelfde oogenblik kreeg Tromp de »Royal Prince" weer in het oog, en stormde op zijne prooi af die gedurende het gevecht uit het zicht was geraakt. Dit was het begin van den tweeden kamp om het wrak van het Engelsche admiraalsschip. De eene brander voor, de andere na, werd door de Engelschen op Tromp afgezonden, doch gelukkig wist

hij steeds aan het gevaar te ontsnappen. Ten derden male werd Tromp door Spragg aangevallen en hoewel diens schip binnen korten tijd reddeloos geschoten was, gaf de Engelsche admiraal den strijd nog niet op. Hij liet zich naar de »Royal Charles" roeien, om aan boord van dat schip het gevecht voort te zetten. Nauwelijks had hij echter de »George" verlaten, of een welgemikte kogel uit de »Komeet" doorboorde de sloep, waarin hij zat, zoodat het water met geweld naar binnen stroomde. Weldra zonk zij en admiraal Spragg verdween in de golven.

De Engelschen lieten zich echter door deze treurige gebeurtenis niet den moed benemen: Kempthorn en Ossory bleven zich nog drie uur lang verdedigen, totdat prins Robbert hun ter hulp kwam. De strijd begon nu opnieuw en duurde tot het duister werd. Indien de Fransche admiraal D'Estrées, die het Witte eskader aanvoerde, zijn plicht even goed had gedaan als de Engelschen, zouden de Hollanders waarschijnlijk verslagen zijn. Maar D'Estrées had geheime orders van zijn koning gekregen om zich onzijdig te houden, opdat de Engelschen en de Nederlanders elkander zooveel mogelijk afbreuk zouden doen. Hij bleef dus op eenigen afstand den strijd aanschouwen, hield zich alsof hij de dringende seinen van prins Robbert niet begreep, en wendde later voor dat hij zijne krachten voor den volgenden dag had willen besparen.

Ten gevolge van deze trouwelooze handelwijze zag de prins in dat hij onmogelijk de overwinning kon behalen, en gaf het sein tot terugtrekken, welk voorbeeld weldra door De Ruyter gevolgd werd.

Groot was in Engeland de verontwaardiging tegen de Franschen in het algemeen, en tegen D'Estrées in het bijzonder. Dit verbeterde er niet op toen zelfs de Fransche vice-admiraal,

De Mantel, die dapper gevochten had, en niets wist van geheime instructiën, D'Estrées van lafhartigheid beschuldigde. Maar nauwelijks had men dit in Frankrijk vernomen, of De Mantel werd teruggeroepen en in de Bastille opgesloten, terwijl de Fransche gezant in Londen den Engelschen koning zoo mooi wist te bepraten, dat eene openbare vredebreuk voorkomen werd. Het Parlement had echter ingezien, dat het verbond met zulk eene weinig te vertrouwen natie hun geen voordeel kon aanbrengen. Lang duurde het dan ook niet, of de alliantie werd verbroken; de Engelschen sloten vrede met de Nederlanders, en gedurende vele jaren hadden er zulke bloedige zeeslagen niet meer plaats.

Hoewel in den laatsten strijd geene bepaalde overwinning was behaald, waren de gevolgen toch van onberekenbaar nut voor Nederland, want het ongelukkige volk, dat onder zoovele achtereenvolgende rampen den moed bijna geheel had laten zinken, begon weer op te leven, en hoop te koesteren, dat de ongelijke kamp tot een gunstig einde gebracht zou worden. Verscheidene steden werden op den vijand hernomen en in vele kleine gevechten de overwinning behaald. Nu de vrede met Engeland geteekend was, besloot de Republiek Frankrijk op zijn eigen grondgebied aan te vallen, en een gedeelte van het leger te gebruiken, om als landingstroepen op de vloot dienst te doen.

De vloot werd in twee divisiën verdeeld. De Ruyter werd naar de Fransche koloniën op Martinique gezonden, en Tromp ontving het geheim bevel om met zijne vloot van zes en dertig oorlogsschepen, waarop zich ongeveer 4000 soldaten bevonden, zooveel mogelijk nadeel toe te brengen aan de Fransche kust. Terwijl alles in gereedheid gebracht werd om de Franschen op zee afbreuk te doen, zagen hunne troepen te land zich genoodzaakt vele hunner stellingen in de

provinciën Utrecht, Gelderland en Overijsel te verlaten, en deden dit op hunne gewone, barbaarsche wijze. Geene stad, geen dorp werd gespaard. Rooven, moorden en branden was aan de orde van den dag. De ongelukkige inwoners moesten de buitensporigste geldsommen opbrengen. Het schreide ten hemel om wraak en het werd hoog tijd om den Franschen eens eene geduchte les te geven.

Den 23sten Juni 1674 ankerde de Hollandsche vloot tegenover Belle Isle, ongeveer zes mijlen van de kust van Bretagne. Tromp en graaf Horn, de commandant der troepen, waren te zamen op verkenning uit geweest, en gaven bevel tot eene landing op den volgenden dag. In weerwil van de borstweringen, die de Franschen hadden opgeworpen en van een hevig vuur dat zij uit het sterke kasteel openden, landden de Hollandsche soldaten en dreven de vijanden binnen de verschansingen terug, waar zij hen insloten. Den volgenden dag was reeds het geheele eiland in handen der soldaten, en alles wat der vloot van nut kon zijn, vooral de slachtdieren, ossen, schapen en varkens, werd aan boord der schepen gebracht. Daar het kasteel echter te sterk was om het te bestormen, besloot men het eiland te verlaten, en eene tweede poging aan te wenden bij den mond der Loire, die ook onbeschermd was.

De vloot lichtte dus vroeg in den morgen de ankers, en zeilde naar het eiland Noirmoutier, dicht bij den mond dier rivier gelegen, en alleen van het vaste land gescheiden door eene kreek, welke bij laag water nagenoeg droog ligt. Langs de geheele Fransche kust was de alarmklok geslagen. Zes duizend boeren waren gewapend, de landweer was opgeroepen en vierhonderd edellieden uit den omtrek hadden een ruiterregiment gevormd, om den vijand weerstand te bieden, totdat het leger aangekomen zou zijn.

Tromp stoorde zich hier niet aan; hij ging terstond met zijne stafofficieren het eiland verkennen en gaf daarop bevel tot de landing. Gemakkelijk was die echter niet, want de Franschen hadden verscheiden borstweringen en batterijen opgeworpen, waaruit zij een hevig vuur openden. Bovendien werden de sloepen met de landingstroepen door de branding tegen de rotsen geslagen, en waren in gevaar van om te slaan. Maar de soldaten sprongen in zee: zij stormden het strand op, hoewel het water tot aan de borst reikte, en de vijand steeds hevig vuurde. De borstweringen werden genomen, het kasteel, met twintig stukken geschut, viel in handen der Nederlanders, en nu was verdere weerstand onmogelijk.

Tromp's macht was echter niet voldoende om iets van belang uit te richten. Schrik op de kust verspreiden was het eenige, wat hij nog doen kon, nadat de visschersvloten reeds door hem vernield, en verscheiden oorlogsschepen op het strand gejaagd en verbrand waren. Na het voorgevallene was men in de andere zeehavens zeer bevreesd, dat het weldra ook hunne beurt zou worden, en allerlei maatregelen ter verdediging werden genomen. Nu begreep Tromp dat hij niet in staat was veel meer uit te voeren op de Fransche kust; hij verliet dus het eiland en zeilde naar Cadix, met het voornemen de Fransche vloot aan te vallen, welke deze stad ingesloten had. Daar de blokkade bij de nadering der Hollandsche schepen echter terstond opgeheven werd, zag Tromp in, dat ook hier voor hem weinig te doen viel, vooral daar de Franschen naar hunne eigen havens teruggetrokken waren, en het niet geraden was hen daar aan te vallen.

Dit laatste gedeelte van zijn tocht wikkelde Tromp in moeilijkheden. Hij had nl. geen bevel gekregen om Spanje te helpen, noch om naar de Middellandsche Zee te gaan en

daarom waren zoowel de Staten-Generaal als de prins zeer verstoord, en riepen hem terstond terug. Jaren lang bleven de Staten weigeren hem de gemaakte onkosten voor deze reis te vergoeden.

Het bewustzijn dat hij deze onaangename zaak weer geheel aan zichzelf te wijten had, door zijne eigenmachtige handelingen, hinderde Tromp zoo erg, dat hij een tijd lang zeer gedrukt was. Gelukkig voor hem dat zijn leed eenigs-zins verzacht werd door de volgende aangename gebeurtenis.

Toen hij in den Haag aankwam, vond hij daar een aanzienlijk gezelschap Engelsche edelen, die hem op de meest vleiende wijze hunne achting en bewondering betoonden. Het waren de graven Arlington en Ossory en de jeugdige markies Danby, die, met eene speciale zending aan den prins belast, naar Holland waren gekomen. Zij deelden Tromp mee, dat Zijne Majesteit Karel II niet alleen zeer verlangend was zulk een beroemd admiraal te zien, maar dat hij hem ook gaarne een bewijs van zijne gunst wilde schenken. Dáarom noodigden zij hem dringend uit met hen naar Londen te gaan en zich aan het Hof te laten voorstellen.

Gij zult u herinneren dat dezelfde eer door Karel I aan Maarten Tromp bewezen was, en dat De Ruyter eene dergelijke aanbieding van de hand had gewezen. Cornelis Tromp nam het aanbod gaarne aan, want hij verlangde het beroemde Engelsche hof te zien en kennis te maken met de aanzienlijke edelen, de schoone vrouwen en de groote krijgslieden, die Engelands naam in geheel Europa vermaard hadden gemaakt.

Dientengevolge vertrok hij den 12den Januari 1675 naar Engeland, in gezelschap van verscheidene Engelsche en Hollandsche edelen, die in de Nederlanden vriendschap met

elkander gesloten hadden. De prins van Oranje, die aan een huwelijk dacht met de Engelsche prinses Maria, vond het zeer aangenaam dat koning Karel zoovele beleefdheid bewees aan den admiraal, die hoog in zijne gunst stond en zijne partij altijd gesteund had. Hij toonde dit door de reizigers tot den Briel uitgeleide te doen, waar zij drie jachten vonden, welke voor hun overtocht door den Engelschen koning gezonden waren.

Het gezelschap kwam den 15den Januari te Londen aan, en werd door den koning, den hertog van York, en andere leden der koninklijke familie, op de meest vleiende wijze ontvangen. Te Deptford stonden koninklijke koetsen gereed met zes en acht prachtige paarden bespannen, om hen naar Westminster te voeren. De bevolking van Londen was in feestgewaad; de winkeliers sloten hunne magazijnen en de geheele stad stroomde uit om den grooten, beroemden admiraal te zien. Het gevolg hiervan was dat de straten zoo vol waren, dat er geen rijtuig door kon, en de aanzienlijke bezoekers zich genoodzaakt zagen in booten plaats te nemen. De koning verhief Tromp in den Engelschen adel, met de bepaling dat zijn titel van baron erfelijk zou zijn in de mannelijke linie, en bij gemis van kinderen over zou gaan op zijn ouderen broeder, Harpert Maartenszoon Tromp, burgemeester van Delft. Stierf deze ook zonder kinderen, dan zou Adriaan Tromp, een jongere broeder, ritmeester der cavalerie in dienst der Staten, den titel erven. De adelbrieven werden den admiraal overhandigd door den Lord Zegelbewaarder, die hem tevens ter hand stelde een miniatuurportret van den koning, op goud geschilderd en in diamanten gevat, hangende aan eene zware, gouden keten. Het zou vervelend worden, als er hier een getrouw verslag gegeven werd van al de feesten, welke den Hollandschen gast werden aangeboden, en van al de eer, die

hem te beurt viel. Genoeg zij het te zeggen, dat hij na een verblijf van nagenoeg zes weken zeer voldaan huiswaarts keerde.

Na een jaar rust vertrok Tromp in 1676 naar Denemarken met de schepen, welke de Staten uitgerust hadden, om dat land te ondersteunen. Hij was echter geen bevelhebber van die vloot, omdat hij toen tijdelijk niet in Hollandschen dienst was. De koning van Denemarken voerde oorlog met Zweden, en daar dit land eene machtige zeemogendheid was en Denemarken niet, hadden de Denen de hulp der Staten ingeroepen, die beloofden een twaalftal schepen te zullen zenden. Wat den koning van Denemarken nu nog ontbrak, was een goed opperbevelhebber, en niemand scheen hem zoo uitmuntend geschikt voor die betrekking als Tromp. Hij onderhandelde hierover met de Staten, en daar er op dat oogenblik voor Tromp niets te doen viel, kreeg deze verlof den post van Generaal-admiraal en Kanselier van Denemarken aan te nemen.

Den 10[den] Mei landde hij te Kopenhagen, waar eene juichende menigte te zamen was gekomen, bij het eerste bericht, dat de groote Hollandsche admiraal de kust naderde. Onmiddellijk bij den koning toegelaten, legde hij den eed van getrouwheid aan Zijne Majesteit af, en werd reeds dadelijk begiftigd met de orde van den Olifant. Tromp was bijzonder gesteld op ridderorden en dergelijke onderscheidingen, maar meer nog op geld, en toen men hem beleefd meedeelde, dat ieder, die deze Olifantsorde ontving, daarvoor ongeveer 5000 gulden moest betalen, keek hij beurtelings naar de decoratie en naar zijne beurs, en dacht bij zichzelf dat zulk een diertje wel wat heel duur te staan kwam. Misschien was dit kostbare geschenk eene der redenen, waarom hij zich zooveel mogelijk haastte, eene hoofdstad te verlaten, waar op deze wijze met zijn geld omgesprongen werd. Reeds tijdens de

feesten, voor zijne ontvangst aangericht, begaf hij zich naar de haven, zocht de schepen uit, welke hem het meest geschikt voorkwamen, bemande ze gedeeltelijk met de 3000 Hollandsche matrozen, die hij meegebracht had, benoemde Hollandsche kapiteins, en zond reeds binnen eene week een deel der vaartuigen naar den Deenschen admiraal Juel, die in de Oostzee kruiste.

Het schijnt dat de Deensche admiraal geheime instructiën had om geen gevecht met de Zweedsche vloot te beginnen, voordat Tromp zich bij hem gevoegd zou hebben, maar dit was den Hollandschen vice-admiraal Almonde onbekend. Deze zag dus geene enkele reden om de Zweedsche vloot niet terstond aan te vallen, en ging er, naar Hollandsche manier, regelrecht op af. Het aantal schepen aan beide zijden was bijna gelijk, maar de Denen hielden zich op den achtergrond en de Zweden wisten Almonde tot den terugtocht te dwingen. Hevig verontwaardigd over wat hij Deensche lafhartigheid noemde, schreef Almonde een brief vol klachten aan de Staten-Generaal, en tegelijk aan Tromp te Kopenhagen. Zoodra deze de tijding vernam, besloot hij zich terstond met de zeven vaartuigen, die gereed gekomen waren, bij de vloot te voegen, liever dan het Hollandsche eskader nog eens aan zulk eene bejegening bloot te stellen.

Hij bereikte de vloot den 7den Juni; de Zweden werden verdreven en achtervolgd, tot zij in den avond van den 11den stand hielden, eenige mijlen ten Zuiden van het eiland Oland. Den volgenden morgen begon de strijd, die door eene vreeselijke gebeurtenis veel sneller afliep dan men gedacht had. Tromp commandeerde de »Christiaan V" en naderde daarmee den Zweedschen admiraal Creutz, wiens schip »de Drie Kronen" een der fraaiste vaartuigen was, welke ooit de Noordelijke zeeën bevoeren. De beide kampioenen schenen aan

elkander gewaagd en zagen een warm uur tegemoet. De Zweed had bevel gegeven al de kanonnen aan weerszijde te laden, en gereed te maken tot afvuren, zoodat het schip slechts behoefde gedraaid te worden, om na de volle laag van eene zijde gegeven te hebben, dit van de andere te kunnen herhalen. Plotseling echter, nadat Tromp een paar maal zijne batterij afgeschoten had en Admiraal Creutz op het punt was het vuur te beantwoorden, zag men het Zweedsche schip als een dronken man naar één kant overhellen. De raas raakten het water. Er ontstond eene vreeselijke verwarring; allen riepen en schreeuwden door elkander, totdat plotseling, met een verschrikkelijk gekraak, het fraaie vaartuig uit elkander barstte en in de diepte wegzonk. Deze treurige zaak had zich aldus toegedragen. De matrozen hadden het bevel uitgevoerd, maar men had vergeten hun te zeggen dat de kanonnen, aan de zijde waarmee niet gevuurd werd, moesten vastgesjord worden. Die stukken bleven dus los staan, en toen nu het schip door eene invallende bui sterk overhelde, rolden al die kanonnen tegelijk van de loef- naar de lijzijde en deden het schip op zijde vallen. Juist gaf Tromp nog eens de volle laag, en een der kogels trof de kruitkamer; wat er toen gebeurde, kan men zich bijna niet voorstellen; in een ondeelbaar oogenblik was het geheele schip uit elkaar geslagen en de zee overdekt met planken, rondhouten en allerlei voorwerpen van het eens zoo sierlijke vaartuig. De admiraal en nagenoeg de geheele bemanning van 1100 koppen kwam in de golven om; slechts zes en dertig matrozen en een paar officieren konden door de Hollandsche sloepen opgenomen en gered worden.

Deze ontzettende ramp deed de Zweden den moed verliezen. Tromp schreef aan de Staten dat onmiddellijk hierna al de Zweedsche schepen den boeg wendden en op de vlucht

sloegen. De vluchtelingen werden achtervolgd, en bij die gelegenheid dwong Tromp den Zweedschen vice-admiraal Uggla nog tot een gevecht, dat bijna twee uur duurde. Het is niet bekend geworden, welke verliezen Uggla leed, maar van Tromp's zijde sneuvelde een kapitein, twee andere werden gevaarlijk gewond, en meer dan honderd man gedood of gekwetst.

Ten laatste verloor de Zweed den grooten mast, en streek de vlag, als bewijs dat hij zich wilde overgeven. Tromp liet nu eindigen met vuren, en zond sloepen, om den dapperen admiraal en zijne officieren gevangen te nemen. Op dit oogenblik echter naderde een brander de andere zijde van den Zweedschen vice-admiraal. Tromp's matrozen riepen, en wenkten dat het schip zich reeds overgegeven had, maar niets hielp. De kapitein van den brander wilde of kon de seinen niet begrijpen, en stak den Zweed in brand. De sloepen van Tromp konden ternauwernood vijftig man bergen, en zoo kwamen er 600 dappere mannen om, die zulk een vreeselijk einde zekerlijk niet verdiend hadden.

Na deze tweede ramp greep eene paniek de Zweden aan. Het werd een algemeen »redde zich wie kan". Het derde vlaggeschip, van zes en tachtig kanonnen, verdween in de golven. Drie oorlogsschepen en een jacht werden buitgemaakt. een ander stootte tegen eene rots en zonk, terwijl drie vaartuigen op het strand geraakten, en door de bemanning verlaten werden.

Groot was in Denemarken de vreugde over deze overwinning, en geen wonder, dat de Regeering van dat land de Hollanders, die voor hen gevochten hadden, dankbaar was. Men uitte die dankbaarheid evenwel op goedkoope wijze. De koning zwaaide Tromp wel allen mogelijken lof toe en maakte hem graaf van Selzburg, doch daar Selzburg in de provincie

Bleling lag, die pas aan de Zweden ontnomen was, en slechts door een leger in Deensche handen kon blijven, was dit graafschap voor Tromp van bitter weinig nut of voordeel.

De Deensche vorst, die zich overtuigd hield dat hij met den steun van zulk eene sterke vloot wel iets groots kon ondernemen, besloot de provincie Schonen op de Zweden te heroveren. Tromp kreeg in last naar de zuidzijde van het eiland te zeilen en de hoofdplaats, Ydstad, zoo mogelijk in te nemen.

Den 6den Juli tegenover de stad aangekomen, stuurde hij een trompetter om haar op te eischen, maar ontving een weigerend antwoord. Den volgenden dag werden zeven schepen derwaarts gezonden. Vijf hiervan naderden de stad zoo dicht mogelijk, en bombardeerden die een paar uur lang zoo hevig, dat niemand zich op de wallen durfde vertoonen. 3000 man werden nu ontscheept met bevel de stad van twee zijden aan te vallen. De gouverneur had den aanval trachten te voorkomen door den landingstroepen eene afdeeling van 700 man tegemoet te zenden. Maar het vuur uit de schepen was den Zweden te sterk; met verlies van ongeveer 150 soldaten moesten zij terugtrekken. De Denen sloegen nu een versterkt kamp rondom de stad op. Admiraal Tromp liet al zijne troepen landen, nam het terrein in eigen persoon op, en beval een algemeenen aanval tegen den volgenden morgen.

Den volgenden morgen evenwel meldden zich een aantal inwoners in het kamp aan, en berichtten dat de Zweedsche troepen de stad gedurende den nacht verlaten, maar vóór hun vertrek de voornaamste straten ondermijnd hadden. Tromp nam de waarschuwing ter harte; hij maakte de mijnen onschadelijk en legde een aanzienlijk garnizoen in de stad om haar tegen eene overrompeling te beschermen.

De Deensche koning begreep dat hij den voorspoed zijner wapenen ter zee vooral aan Tromp te danken had, en deed dus al wat hij kon om de vriendschap en vooral de hulp der Republiek te behouden. Over dit laatste punt aarzelden de Staten eenigszins, want zij waren er weinig op gesteld, zooveel geld voor eene andere mogendheid uit te geven, zonder er voordeel van te genieten. Zoodra de koning deze bezwaren hoorde, besloot hij een gezant te zenden, die de Staten in hun zwak punt zou weten aan te tasten, en hiertoe viel zijne keuze op Tromp, die dan ook in December 1676 de reis naar den Haag aanvaardde, als buitengewoon afgezant van den koning van Denemarken aan de Heeren Hoogmogenden.

De admiraal kwam op een gelukkig tijdstip in de Nederlanden terug, want de prins-stadhouder kon nu de belofte vervullen, welke hij hem voor eenige jaren gedaan had, bij gelegenheid van de plechtige verzoening met De Ruyter. De prins had toen namelijk beloofd, dat Tromp na den dood van dien vlootvoogd den hoogsten rang op de vloot zou verkrijgen. De Ruyter was het vorige jaar in de Middellandsche Zee gesneuveld en Tromp werd thans eindelijk beloond voor zijne trouwe gehechtheid aan het huis van Oranje, en ontving de waardigheid van Luitenant-admiraal-generaal. Daar hij een veel eerzuchtiger man was dan De Ruyter, hechtte hij veel meer dan deze aan dergelijke eerbewijzen, en stelde hij het bezit van groote titels op hoogen prijs.

Het moet voor Tromp eene zonderlinge gewaarwording geweest zijn, den eenen dag in de zitting der Staten-Generaal ontvangen te worden met al de plechtigheid, waarmee buitenlandsche gezanten behandeld werden, en er den volgenden dag te verschijnen, om den eed van getrouwheid af te leggen als opperbevelhebber der vloot.

Het geluk liep Tromp wel mee in die dagen, want ook zijne zending als afgezant was zeer voorspoedig. De Staten besloten opnieuw een eskader tot hulp van Denemarken te zenden, en Tromp verlof te geven nog een jaar in 's konings dienst te blijven, met de vrijheid om 1500 man aan te werven, behalve de soldaten, die reeds op de Deensche vloot in dienst waren. Toen de schepen op het punt stonden uit te zeilen, deed er zich eene moeilijkheid voor, die, hoe onbeduidend ook in de oogen van velen, Tromp echter zeer ontstemde. Hij meende, als luitenant-admiraal-generaal en opperbevelhebber der vloot, recht te hebben het bevel over dit eskader te voeren, terwijl de luitenant-admiraal Bastiaans onder zijne orders moest dienen; maar dit wilden de Staten niet veroorlooven. Welke pogingen hij ook aanwendde, de Staten hielden vol dat geen Deensch admiraal hun eskader mocht aanvoeren, en daar Tromp in Deenschen dienst was, moest hij zich tevreden stellen als passagier aan boord van het vlaggeschip te vertoeven, zonder eenig bevel te mogen geven.

De Staten-Generaal hadden als voorwaarde gesteld dat de vlag, welke zooveel roem had verworven, in Denemarken met verschuldigden eerbied zou begroet worden. Dit gebeurde dan ook toen het Hollandsche eskader Kopenhagen bereikte, maar de admiraal Bastiaans eischte nu tevens, dat hem de eerste plaats onder Tromp zou gegeven worden, daar het oneerbiedig tegenover de Staten zou zijn, indien een Deen dien post vervulde. Hij verklaarde weer met zijne vloot te zullen vertrekken, indien zijn verzoek niet werd toegestaan, en ten laatste zag de koning zich wel gedwongen toe te geven, niettegenstaande het hevig verzet van het Deensche hof.

Wat er na de terugkomst van Tromp op zee verricht werd,

was van niet veel belang. Een plan om de Zweedsche vloot in de haven van Calmar te vernietigen, moest na vergeefsche pogingen opgegeven worden. De landingsdivisie werd echter ontscheept, en de matrozen en mariniers vielen de stad aan en trokken door het geheele eiland Oland, alles in brand stekende en plunderende, wat zij op hun weg tegenkwamen. Zelfs de kerken bleven slechts met moeite voor hunne vernielzucht bewaard. Deze wijze van oorlog voeren stuitte Tromp zoozeer tegen de borst, dat hij zoo spoedig mogelijk naar Kopenhagen terugkeerde. Tegen den winter riepen de Staten van Holland hun eskader terug, ondanks de pogingen van den Deenschen koning om het te behouden. Dientengevolge aanvaardde Bastiaans den 6den November de terugreis, terwijl Tromp nog in de hoofdstad bleef. Het bleek hem echter weldra, dat de genegenheid en de onderscheiding, waarmee hij tot nu toe behandeld was, alleen aan eigenbelang waren toe te schrijven. Nu de koning van Denemarken alle hoop op de komst van een ander Hollandsch eskader zag verdwijnen, en begreep dat zijne eigen officieren van Tromp genoeg geleerd hadden, vond hij er niet het minste bezwaar in den admiraal eenvoudig aan kant te zetten. Op zekeren dag in Mei 1678 meldden zich twee geheimschrijvers van den Deenschen vorst bij Tromp aan en deelden den admiraal mede, dat de koning hem, met vriendelijken dank voor de bewezen diensten, zijn ontslag gaf, daar Zijne Majesteit moeilijk langer een vreemdeling aan het hoofd zijner vloot kon dulden.

Tromp zeide geen woord, doch liet terstond alles wat hem toebehoorde uit zijn schip dragen en inpakken. Hij was er de man niet naar om een oogenblik langer te blijven op eene plaats, waar men zijne hulp niet verlangde. Maar toen de Hollandsche schepelingen op de Deensche vloot deze behan-

deling vernamen, waren zij hevig verontwaardigd. Eene beleediging, Tromp aangedaan, beschouwden allen als eene persoonlijke grieve. Zij stonden op het punt, aan het muiten te slaan, en konden alleen door de vereenigde pogingen van den Hollandschen gezant, en van Tromp, bedwongen worden.

Voordat de admiraal naar zijn geboorteland terugkeerde, nam hij nog eene uitnoodiging aan van den Keurvorst van Brandenburg, om hem te helpen in een oorlog tegen de Zweden, en voerde het bevel over diens kleine vloot tijdens een aanval op het eiland Rugen, tegenover Straalsund. De onderneming liep goed af, en toen vertrok de admiraal naar zijne buitenplaats bij Utrecht, óm er zijne overige levensdagen vreedzaam te eindigen.

Hij was pas acht en vijftig jaar en eigenlijk nog te jong om den dienst reeds te verlaten. Dertien jaren gingen op deze wijze voorbij. In 1691, toen de stadhouder koning van Engeland geworden was, verklaarde deze den oorlog aan Frankrijk, en opnieuw zou de zee het tooneel van den strijd zijn. Engeland en Holland waren nu vereenigd; de vloten, die elkander zoo dikwijls bestreden hadden, zouden te zamen den gemeenschappelijken vijand aanvallen, en beide landen zagen de uitkomst vertrouwend tegemoet, toen koning Willem Tromp benoemde tot opperbevelhebber over de vereenigde vloten. Hoe trotsch zal de oude man geweest zijn over zulk eene eervolle benoeming, doch hij heeft helaas! den post niet kunnen aanvaarden. Den 29sten Mei werd hij te Amsterdam door eene ernstige ziekte aangetast, welke binnen weinige uren een einde maakte aan zijn roemrijk leven. Zijn lijk werd den 6den Juni in een jacht naar Delft vervoerd, en in het graf van zijn grooten vader bijgezet. Hetzelfde marmer dekt hun beider stof.
